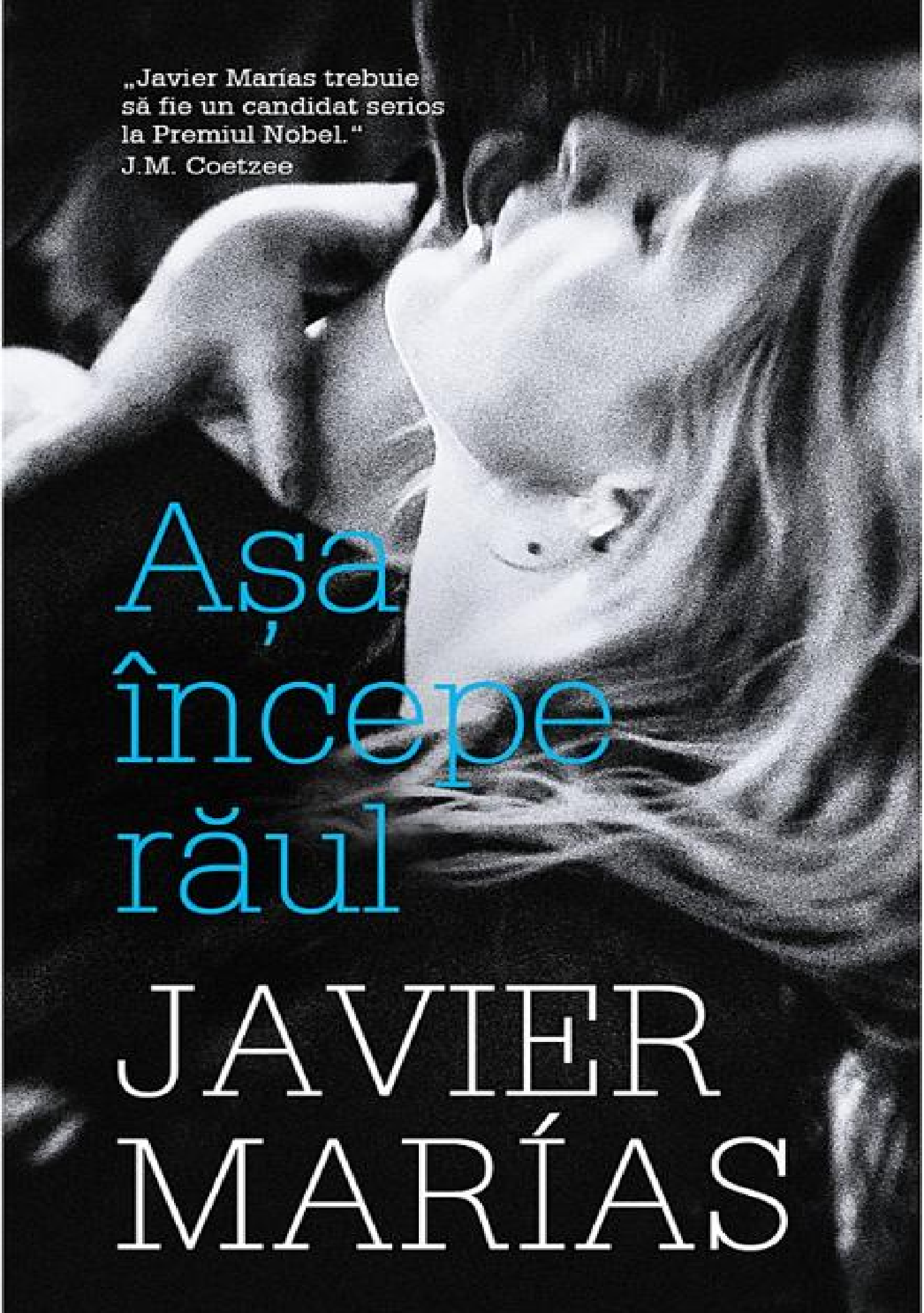

„Javier Marías trebuie să fie un candidat serios la Premiul Nobel.“
J.M. Coetzee

Așa începe răul

JAVIER MARÍAS

clasici contemporani LITERA

TABLE OF CONTENTS

I
II
III
IV
V
VI
VII
VIII
IX
X
XI

Javier Marías, născut în anul 1951, la Madrid, este un prozator, eseist, traducător şi jurnalist spaniol. Şi-a petrecut copilăria în Statele Unite, unde familia lui se refugiase în timpul dictaturii lui Franco. Prin intermediul tatălui său, filosoful Julián Marías, profesor universitar, a venit în contact cu scriitori importanţi ca Vladimir Nabokov sau Jorge Guillén. După revenirea în Spania, Javier Marías a studiat la Colegiul Estudio din Madrid, apoi a absolvit Facultatea de Filologie Engleză a Universităţii Complutense din Madrid. Din 1983, a predat cursuri de literatură spaniolă la Universitatea din Oxford.

A publicat romanele *Los dominios del lobo* (1971), *Travesía del horizonte* (1973), *El monarca del tiempo* (1978), *El siglo* (1983), *Bărbatul sentimental* (*El hombre sentimental*, 1986), Premio Herralde, *Romanul Oxfordului* (*Todas las almas*, 1989), Premio Ciudad de Barcelona, *Inimă atât de albă* (*Corazón tan blanco*, 1992), Premio de la crítica şi IMPAC International Dublin Literary Award, *Mâine în bătălie să te gândeşti la mine* (*Mañana en la batalla piensa en mí*, 1994), Premio Rómulo Gallegos şi Prix Femina Étranger, *Faţa întunecată a timpului* (*Negra espalda del tiempo*, 1998), trilogia *Chipul tău, mâine* (*Tu rostro mañana*, 2009) formată din volumele *1. Febră şi lance* (*1. Fiebre y lanza*, 2002), *2. Dans şi vis* (*2. Baile y sueño*, 2004), *3. Venin şi umbră şi adio* (*3. Veneno y sombra y adiós*, 2007), *Îndrăgostirile* (*Los enamoramientos*, 2011), Premio Nacional de Narrativa, refuzat de autor, *Aşa începe răul* (*Así empieza lo malo*, 2014), *Berta Isla* (2017), Premio de la crítica, *Tomás Nevinson* (2021); mai multe volume de povestiri, printre care *Mientras ellas duermen* (1990) şi *Când eram muritor* (*Cuando fui mortal*, 1996); eseuri, articole. În anul 1997 a primit Premiul Nelly Sachs, iar în 2000, Premiul Grinzane Cavour pentru întreaga operă.

JAVIER MARÍAS

Așa începe răul

Traducere din limba spaniolă și note
LAVINIA SIMILARU

LITERA
București
2021

Así empieza lo malo
Javier Marías
Copyright © Javier Marías, 2014
Foto copertă: suteishi / Getty Images

GOBIERNO DE ESPAÑA
MINISTERIO DE CULTURA Y DEPORTE
DIRECCIÓN GENERAL DEL LIBRO Y FOMENTO DE LA LECTURA

Traducerea acestei cărți s-a făcut cu o subvenție a Ministerului Culturii și Sportului din Spania.

LITERA

Editura Litera
tel.: 0374 82 66 35; 021 319 63 90; 031 425 16 19
e-mail: contact@litera.ro
www.litera.ro

Așa începe răul
Javier Marías

Copyright © 2021 Grup Media Litera
pentru ediția în limba română
Toate drepturile rezervate

Editor: Vidrașcu și fiii
Redactor: Mihaela Serea
Corector: Cătălina Călinescu
Copertă: Flori Zahiu
Tehnoredactare și prepress: Ofelia Coșman

Seria de ficțiune a Editurii Litera este coordonată
de Cristina Vidrașcu Sturza.

ISBN 978-606-33-6815-8

ISBN EPUB 978-606-33-8716-6

Pentru Tano Díaz Yanes,
după patruzeci şi cinci de ani de prietenie,
pentru că îmi sare mereu în ajutor
când sunt în primejdie

Şi pentru Carme López Mercader,
care în mod incredibil n-a obosit să mă asculte. Încă nu

I

N-a trecut prea mult timp de la povestea aceea – mai puțin decât durează de obicei o viață, şi ce puțin e o viață, odată terminată, când se poate povesti în câteva fraze şi lasă în memorie doar cenuşă care se desprinde la cea dintâi scuturare şi zboară la prima adiere de vânt –, şi, cu toate acestea, astăzi ar fi imposibilă. Mă refer mai ales la ce li s-a întâmplat lor, lui Eduardo Muriel şi soției sale, Beatriz Noguera, în tinerețe, şi nu neapărat la ce mi s-a întâmplat mie cu ei când eu eram tânărul, iar căsătoria lor, o îndelungată şi persistentă nenorocire. Lucrul acesta din urmă ar mai fi cu putință şi acum: ce mi s-a întâmplat mie, dat fiind că şi acum mi se întâmplă, sau poate e acelaşi lucru care nu se sfârşeşte. Şi ar mai fi deopotrivă cu putință, presupun, ce a făcut Van Vechten şi alte evenimente de pe vremea aceea. Pesemne că există Van Vechteni în toate timpurile, nu dispar şi vor fi mereu, natura personajelor nu se schimbă niciodată, sau aşa pare, a celor din realitate şi a celor din ficțiune, sora ei geamănă, se repetă de-a lungul veacurilor, ca şi cum ar fi lipsite de imaginație cele două sfere, sau n-ar avea încotro (fiind ambele opera celor vii, la urma urmelor, poate morții sunt mai inventivi), uneori avem senzația că ne-am delecta cu un singur spectacol şi o singură povestire, aidoma copiilor foarte mici. Cu infinitele variante care le dau un aer de învechite sau de noi, dar în esență mereu aceleaşi. Pesemne că au existat de asemenea bărbați ca Eduardo Muriel şi femei ca Beatriz Noguera prin urmare, în toate timpurile, ca să nu mai pomenim de figuranți; şi ca Juan de Vere cu grămada, aşa mă numeam şi aşa mă numesc, Juan Vere sau Juan de Vere, depinde cine îmi pronunță numele sau se gândeşte la el. Figura mea nu are nimic original.

Pe atunci nu exista încă divorțul, şi cu atât mai puțin se putea spera că va mai exista vreodată când Muriel şi soția lui s-au căsătorit, cu vreo douăzeci de ani înainte ca eu să mă amestec în viețile lor, sau mai degrabă ca ei s-o străbată pe a mea, care era abia a unui începător, cum se spune. Însă din momentul în care te afli în lume ți se şi întâmplă lucruri, roata ei vlăguită te încorporează cu scepticism şi cu lehamite, ca să te târască în silă, căci e bătrână şi a triturat multe vieți fără grabă, în lumina veghii ei leneşe, luna rece care dormitează şi se uită cu o singură pleoapă întredeschisă, ştie poveştile, înainte să se petreacă. E suficient să fii atent la cineva, ori să-i arunci o privire indolentă şi nu vei mai putea să te sustragi, chiar dacă te ascunzi, zăboveşti liniştit în tăcere, nu ai inițiative şi nici nu faci nimic. Chiar dacă vrei să nu fii remarcat, ai fost deja zărit, ca o mogâldeață îndepărtată în oceanul de care nu poți să faci abstracție, pe care trebuie să-l eviți sau de care trebuie să te apropii; contează pentru ceilalți şi ceilalți contează pe tine, până dispari. Nici aceasta nu a fost situația mea, în definitiv. N-am fost pasiv pe de-a-ntregul şi nici nu m-am prefăcut miraj, n-am încercat să devin invizibil.

Mereu m-am întrebat cum îndrăzneau oamenii să se căsătorească – şi au îndrăznit secole întregi – pe când căsătoria avea un caracter definitiv; în special femeile, cărora le era şi mai greu să găsească uşurări, ori trebuiau să se străduiască de două sau de trei ori mai mult ca să le tăinuiască, de cinci

ori dacă reveneau din aceste uşurări însărcinate şi aveau de mascat o fiinţă nouă dinainte să i se configureze un chip şi să şi-l poată arăta pe pământ: din clipa conceperii, sau a detectării, sau a presentimentului – să nu spunem din clipa anunţului –, şi s-o prefacă în impostor pentru întreaga sa existenţă, adesea fără ca ea să afle vreodată propria-i impostură şi nici originea bastardă, nici măcar când era bătrână şi era pe punctul de a nu mai fi detectată de nimeni. Nenumăraţi sunt copiii care au luat drept tată pe cel care nu le era tată şi drept fraţi pe cei ce le erau doar pe jumătate, ca să se ducă în mormânt cu credinţa şi greşeala neatinse, sau este înşelăciunea la care i-au supus imperturbabilele mame de la naştere. Spre deosebire de boli şi de datorii – celelalte două lucruri care se „contractează“ cel mai mult în spaniolă, toate trei se exprimă cu acelaşi verb, ca şi cum toate ar fi cu prognoză funestă sau de rău augur, ori în orice caz anevoioase –, pentru căsătorie era sigur că nu exista vindecare, nici leac, nici achitare. Ori le aducea doar moartea unuia dintre soţi, câteodată năzuită în tăcere şi mai rar provocată, indusă ori căutată, în general şi mai tăinuită, ori mai degrabă în secret de nespus. Ori moartea amândurora, bineînţeles, iar atunci nu mai era nimic, doar ignoranţii copii pe care îi avuseseră, dacă îi avuseseră şi supravieţuiau, şi o scurtă amintire. Sau poate o poveste, din când în când. O poveste diafană şi aproape niciodată spusă, căci de obicei nu se spun cele din viaţa intimă – atâtea mame imperturbabile până la ultima suflare, şi de asemenea atâtea femei care n-au fost mame; ori poate că da, însă în şoaptă, ca să nu fie întru totul de parcă n-ar fi fost, dar nici să nu rămână pe perna mută pe care s-a prăvălit faţa înlăcrimată, nici să nu poată s-o vadă decât ochiul somnoros şi întredeschis al lunii reci, care veghează neîncetat.

Eduardo Muriel avea o mustață fină, de parcă şi-ar fi lăsat-o să-i crească pe vremea când actorul Errol Flynn era un model şi apoi ar fi uitat s-o corecteze sau s-o îngroaşe, unul dintre bărbaţii cu deprinderi imuabile în privinţa propriei înfăţişări, dintre cei care nu află că trece timpul şi moda se schimbă, nici că îmbătrânesc, ca şi cum asta nu i-ar atinge şi ar exclude-o, simţindu-se la adăpost de trecerea anilor, iar până la un punct au dreptate să nu se preocupe şi nici să nu ia în seamă: întrucât nu se adaptează vârstei pe care o au, o menţin la distanţă; întrucât nu-i cedează în aspectul exterior, sfârşesc prin a nu şi-o asuma, iar astfel anii, înfricoşaţi, care se încumetă cu aproape toată lumea, le dau târcoale şi stau pe margine, dar nu îndrăznesc să pună stăpânire pe ei, nu se instalează în spiritul lor, nici nu le invadează imaginea, asupra căreia aruncă doar o uşoară lapoviţă sau penumbră. Era înalt, cu mult mai înalt decât media colegilor de generaţie, care a urmat celei a tatălui meu, dacă nu cumva a fost aceeaşi. Avea, de aceea, un aer de forţă, stilizat, la prima vedere, deşi conformaţia nu îi era atât de masculină: avea umerii cam înguşti pentru statura lui, iar aceasta făcea să pară că abdomenul i se umflă, deşi nu avea nici urmă de grăsime în zona aceea şi nici nepotrivite şolduri protuberante, iar din pricina aceasta i se iveau nişte picioare din cale-afară de lungi, pe care nu ştia cum să le aşeze când era pe scaun: dacă stătea picior peste picior (şi asta prefera să facă cu ele, la urma urmelor), laba piciorului de deasupra atingea podeaua, bineînţeles, lucru pe care unele femei mândre de pulpele lor – nedorind să-şi arate una atârnând, nici îngroşată sau deformată de genunchiul care o susţine – obţin cu artificialitate şi pozând, cu ajutorul tocurilor înalte. Din pricina îngustimii umerilor, Muriel obişnuia să poarte haine cu pernițe foarte bine disimulate, cred, sau croitorul i le făcea cu o uşoară formă de trapez inversat (în anii şaptezeci şi optzeci ai secolului trecut se ducea la croitor, sau, când nu se mai obişnuia, acesta îl vizita acasă). Avea un nas foarte drept, fără urmă de arcuire, în ciuda mărimii, iar în părul des, cu cărare făcută cu fixativ, cum îl pieptănase fără îndoială maică-sa de copil, iar el nu găsise nici un motiv să nesocotească vechea hotărâre, îi străluceau câteva fire albe împrăştiate prin predominantul şaten-închis. Mustaţa fină îi atenua puţin zâmbetul spontan şi luminos. Se străduia să şi-l stăpânească sau să şi-l păstreze, adesea nu reuşea, era un fond de jovialitate în caracterul său, ori un trecut ce se ivea fără a trebui să se lanseze sonda la mari adâncimi. Nici nu-l chema, totuşi, în ape superficiale: în ele plutea o anumită amărăciune impusă sau neintenţionată, pe care nu simţea, probabil, că o provocase, ci mai degrabă că îi era victimă.

Dar cel mai bătător la ochi pentru cine îl vedea pentru prima oară în persoană, sau într-una dintre fotografiile frontale de presă, extrem de rare, era plasturele pe care îl purta pe ochiul drept, un plasture de chior cât se poate de clasic, teatral sau chiar cinematografic, negru şi proeminent, strâns bine de un elastic subţire, de aceeaşi culoare, care-i străbătea în diagonală fruntea şi se ajusta sub lobul urechii stângi. Întotdeauna m-am întrebat de ce sunt plasturii aceia în relief, nu cei care se limitează să acopere, din material

textil, ci aceia care rămân inamovibili şi ca încastraţi, din nu ştiu ce material rigid şi compact. (Părea bachelită şi îţi venea să baţi darabana pe el cu unghiile, ca să vezi cum e la atingere, lucru pe care nu l-am îndrăznit nicicând cu al angajatorului meu, cum este logic; însă am aflat cum suna, căci uneori, când era nervos sau se irita, dar şi când cădea pe gânduri, înainte de a rosti o sentinţă sau un discurs, cu degetul gros la subsuoară, de parcă ar fi fost minuscula cravaşă a unui militar sau a unui călăreţ care trece în revistă trupele sau caii, Muriel făcea exact asta, bătea darabana pe plasturele dur cu albul sau muchia unghiilor de la mâna liberă, ca şi cum şi-ar fi chemat în ajutor globul ocular inexistent sau care nu putea fi folosit, pesemne că îi plăcea sunetul şi, într-adevăr, era plăcut, ţac ţac ţac; era cam neliniştitor să-l vezi invocând absentul, până te obişnuiai cu gestul acesta.) Poate că umflătura aceea încerca să dea impresia că dedesubt este un ochi, deşi poate că nu este, ci doar o cavitate goală, un gol, o adâncitură, o scobitură. Poate că plasturii aceştia sunt convecşi tocmai pentru a dezminţi concavitatea oribilă pe care o ascund, în unele cazuri; cine ştie dacă n-or fi umpluţi cu o desăvârşită sferă de sticlă albă sau de marmură, cu pupila şi irisul pictaţi cu realism zadarnic, pupilă perfectă, care nu se va vedea nicicând, învelită în negru, sau pe care o va vedea doar stăpânul, odată terminată ziua, când şi-o descoperă obosit în faţa oglinzii şi poate şi-o extrage.

Iar dacă aceasta atrăgea inevitabil atenţia, nu mai puţin o atrăgea ochiul sănătos şi lăsat la vedere, cel stâng, de un albastru-închis şi intens, ca de mare în asfinţit sau pe înnoptat, şi care, fiind doar unul, părea să capteze totul şi să-şi dea seama de toate, de parcă s-ar fi concentrat în el facultăţile proprii şi ale celuilalt, invizibil şi orb, sau natura ar fi vrut să-l compenseze cu un supliment de profunzime, pentru pierderea perechii sale. Ochiul acela avea o forţă şi o rapiditate, că eu, în mod gradual şi disimulat, mă străduiam să mă situez câteodată unde nu mă putea ajunge, ca să nu mă rănească cu privirea sa tăioasă, până ce Muriel mă dojenea: „Dă-te puţin mai la dreapta, acolo aproape că ieşi din câmpul meu vizual şi mă obligi să mă contorsionez, aminteşte-ţi că e mai limitat decât al tău“. Şi la început, când nu ştiam unde să-mi îndrept privirea, având atenţia împărţită între ochiul viu şi maritim şi plasturele mort şi magnetic, nu se jena să mă cheme la ordin: „Juan, îţi vorbesc cu ochiul care vede, nu cu cel decedat, aşa că fii amabil şi ascultă-mă, nu te lăsa distras de cel care nu scoate o vorbă“. Muriel făcea astfel referinţă clară la vederea sa înjumătăţită, spre deosebire de cei care întind un incomod văl de tăcere asupra oricărui defect sau handicap propriu, oricât de evident şi izbitor ar fi: există ciungi de la nivelul umărului care nu recunosc nicidecum dificultăţile impuse de vădita lipsă a unui membru şi nu cu mult mai puţini care pretind să facă jonglerii; şchiopi care pornesc în cârjă să escaladeze muntele Annapurna; orbi care se duc neîncetat la cinema şi provoacă dezordine la secvenţele fără dialog, la imaginile cele mai vii, plângându-se că nu e bine focalizat; invalizi în scaune cu rotile care se prefac că nu cunosc vehiculul şi se încăpăţânează să

urce trepte, disprețuind numeroasele rampe care li se oferă astăzi pretutindeni; bărbați cu chelie ca patinoarul care gesticulează vrând să sugereze că li se strică freza, imaginarele plete li se încurcă îngrozitor, când se stârneşte vânt. (Treaba lor, sunt liberi să facă ce vor, nu-mi trece prin cap să-i critic.)

Însă prima oară când l-am întrebat ce i se întâmplase, cum îi amuțise ochiul tăcut, mi-a răspuns la fel de tăios cum era, când şi când, cu oamenii care îl impacientau şi rareori cu mine, căci obişnuia să mă trateze cu bunăvoință şi afecțiune: „Să vedem dacă ne înțelegem: nu te am aici ca să-mi pui întrebări despre lucruri care nu te privesc“.

Pe atunci nu mă priveau prea multe lucruri, deşi aceasta s-a schimbat curând, ajunge să ai pe cineva disponibil, la îndemână, în aşteptare, ca să-i încredinţezi sau să-i creezi sarcini; iar „aici“ însemna acasă la el, cu toate că după un timp a ajuns să fie vag echivalent cu „lângă mine“, când a trebuit să-l însoţesc în vreo călătorie, sau să-l vizitez la vreo filmare, sau a hotărât să mă invite la cinele şi partidele lui de jocuri de noroc între prieteni, mai degrabă ca să fie mai numeroşi, cred, şi să dispună el de un martor admirativ. În momentele de extraversiune, care din fericire erau destul de frecvente – ori ar trebui să spun mai puţin melancolice, ba chiar mizantropice, trecea cu regularitate de la o extremă la alta, ca şi cum spiritul i-ar fi trăit într-un balansoar mai degrabă domol, care din când în când se accelera deodată în faţa soţiei, din motive pe care eu nu mi le explicam şi trebuie să fi fost foarte îndepărtate –, îi plăcea să aibă public şi să fie ascultat, ba chiar să fie îndemnat puţin.

Acasă la el se întâmpla adesea, când ne întâlneam dimineaţa ca să-mi dea instrucţiunile, dacă existau, iar dacă nu, să ţină câte un mic discurs, să-l găsesc tolănit cu faţa în sus pe podeaua din salon sau din biroul alăturat (cele două camere erau despărţite de o uşă din canaturi culisante care aproape întotdeauna erau deschise, încât încăperile erau unite de fapt, formând un amplu şi unic spaţiu). Poate opta pentru aceasta din pricina dificultăţilor de a-şi ţine picioarele când stătea aşezat şi se simţea mai comod aşa, cât era de lung, fără obstacole şi margini de care să se lovească, atât pe covorul din salon, cât şi pe estrada din birou. Bineînţeles că atunci când se întindea pe podea nu-şi purta sacourile, care i s-ar fi şifonat prea mult, ci cămaşă cu vestă, sau pulover cu decolteu în V deasupra şi, neapărat, mereu cravată, datorită vârstei pesemne că i se părea de nelipsit acest obiect vestimentar, cel puţin când era în oraş, în ciuda faptului că în anii aceia normele vestimentare săriseră în aer. Prima oară când l-am văzut astfel – lungit ca o curtezană din secolul al nouăsprezecelea sau ca un accidentat contemporan – m-a luat prin surprindere şi m-am alarmat, crezând că suferise un accident vascular cerebral sau leşinase, ori se lovise şi căzuse, după care nu mai putuse să se scoale.

– Ce-aţi păţit, Don Eduardo? Vă simţiţi rău? Vă ajut? Aţi alunecat?

M-am apropiat îndatoritor, cu amândouă mâinile întinse ca să-l ridic. După ce m-am împotrivit vag (el mă îndemna să-l tutuiesc fără ezitări), stabiliserăm că îi voi spune dumneavoastră fără „Don“ în faţă, însă mie îmi era foarte greu să nu i-l pun înaintea numelui, îmi venea firesc şi îmi scăpa.

– Ce prostie, mi-a răspuns de pe podea, fără a schiţa nici cel mai mic gest de a se ridica şi fără a se ruşina de prezenţa mea.

Mi-a privit mâinile salvatoare ca şi cum ar fi fost două muşte care dădeau târcoale şi îl perturbau.

– Nu vezi că fumez după pofta inimii? Haida de.

Şi a vânturat în sus, sub nasul meu, o pipă pe care o ţinea bine de găvan. Fuma mai ales ţigări şi doar ţigări când era altundeva, dar acasă le alterna cu pipă, ca şi cum ar fi vrut să întregească un tablou pe care, de altfel, îl

vedeam puțini (nu-l etala nici la ocazionalele petreceri pe care le dădea, majoritatea improvizate), poate că voia să-l întregească pentru el însuşi: plasture, pipă, mustață fină, păr des cu cărare adâncă, haine făcute la croitor, vestă câteodată, de parcă ar fi rămas fidel în mod inconştient imaginii seducătorilor de când el era copil şi adolescent, în anii treizeci şi patruzeci, nu doar celei a lui Errol Flynn (prin antonomază, şi cu care avea în comun zâmbetul luminos), ci a actorilor mult mai obscuri astăzi, precum Ronald Colman, Robert Donat, Basil Rathbone, ba chiar David Niven şi Robert Taylor, care au fost în vogă mai mult timp, avea un aer în stilul tuturor acestora, deşi erau diferiți între ei. Şi, întrucât era spaniol, uneori amintea de mai negricioşii, mai diferiții şi exoticii Gilbert Roland şi César Romero, mai ales de primul, al cărui nas era mare şi nearcuit ca al lui.

– Şi ce faceți întins pe jos, dacă pot să vă întreb? Nu e decât curiozitate, nu că v-aş judeca, Doamne fereşte. Doresc să vă înțeleg obiceiurile, asta e tot. Dacă e un obicei.

A schițat un gest resemnat de nerăbdare, ca şi cum mi-ar fi cunoscut uluirea şi ar fi trebuit să dea altora mai înainte aceleaşi explicații.

– Nimic ieşit din comun. Care-i problema?, o fac adesea. Nu e nimic de înțeles, şi da, e un obicei de-al meu. Nu pot să stau întins fără să am nimic, doar din plăcere? Şi pentru confort.

– Bineînțeles că da, Don Eduardo, puteți să faceți echilibristică dacă aveți chef, asta ar mai lipsi. Chiar cu farfurioare chinezeşti.

Am strecurat observația aceasta dinadins, ca să subliniez că postura nu îi era atât de normală cum pretindea, nu la un bărbat matur, şi tată de familie pe deasupra, întrucât a umbla pe podea e caracteristic celor nevârstnici şi copiilor, iar el avea trei în casă. Nu eram sigur că se numeau farfurioare chinezeşti obiectele care îmi veniseră în minte, se învârtesc mai multe odată pe vârful unor tije flexibile, lungi şi fine, ținându-se fiecare pe buricul unui deget, cred, habar n-am cum se face şi nici în ce scop. Trebuie să mă fi înțeles, în orice caz.

– Dar aveți două canapele, am adăugat, arătându-i în spate, spre salon. El era întins în birou. Nu m-ar fi alarmat câtuşi de puțin să vă găsesc pe una din ele, chiar adormit sau în transă. Dar pe jos, cu tot praful… Nu te aştepți la aşa ceva, scuzați-mă.

– În transă? Eu, în transă? Cum în transă?

Asta a părut să-l jignească, dar i s-a ivit pe buze un zâmbet vag, ca şi cum, în același timp, l-ar fi amuzat.

– Da, mă rog, era un fel de a spune. Gândindu-vă. Meditând. Sau hipnotizat.

– Eu, hipnotizat? De cine? Cum adică hipnotizat? Şi acum nu s-a mai putut stăpâni şi a schițat un zâmbet deschis, dar fugace. Vrei să spui autohipnotizat? Eu de mine însumi? Dimineața? *À quoi bon?* a încheiat în franceză; nu erau rare scurtele incursiuni în această limbă printre membrii instruiți ai generației sale şi ai celor precedente, a doua pe care o învățaseră, în general. Da, mi-am dat repede seama că micile mele ironii nu erau rău

primite, aproape niciodată nu mi le tăia din rădăcină, ci avea tendinţa de a-mi cânta puţin în strună, nu zăbovea mai mult nu pentru că n-ar fi vrut, ci ca să nu mă urc prea repede în capul lui, o prudenţă zadarnică, îl admiram şi îl respectam mult. S-a oprit după franţuzeală. A ridicat din nou pipa fumegândă, ca să confere emfază cuvintelor: Podeaua e locul cel mai stabil, ferm şi modest care există, cu o desăvârşită perspectivă asupra cerului sau tavanului, e unde poţi gândi cel mai bine. Iar pe asta nu e nici un fir de praf, a precizat. Obişnuieşte-te să mă vezi aici, pentru că de aici nu poate nimeni să cadă sau să cadă şi mai jos, ceea ce e un avantaj când trebuie să iei decizii, ar trebui să le luăm întotdeauna plecând de la cea mai rea ipoteză, dacă nu cumva de la disperare şi însoţitoarea ei obişnuită, josnicia, astfel nu ne-am înmuia şi nici nu ne-am fura singuri căciula. Nu-ţi face griji şi aşază-te, o să-ţi dictez vreo două lucruri. Şi mai renunţă odată la „Don“ ăla, doar ţi-am spus. „Don Eduardo“, mi-a imitat vocea, era un excelent imitator. Mă îmbătrâneşte şi îmi sună a Galdós, pe care, în afară de două excepţii, nu-l suport, iar asta, într-o operă atât de vastă, îl preface într-un despot. Haide, notează!

– De acolo îmi veţi dicta? De acolo, de jos?

– Da, de aici, care-i problema? Sau nu-mi ajunge vocea până la tine? Nu-mi spune că trebuie să te ducem la orelist, ar fi îngrozitor la vârsta ta. Câţi ani te lauzi că ai? Cincisprezece?

Şi el era înclinat spre ironie şi exagerare.

– Douăzeci şi trei. Da, evident că vocea vă ajunge până la mine. Este puternică şi masculină, cum ştiţi prea bine. Nu doar că iniţiam comentariile: de fiecare dată când Muriel glumea cu mine, eu i-o întorceam, sau măcar îi răspundeam pe acelaşi ton ştrengăresc. A zâmbit din nou fără să vrea, mai degrabă cu ochiul decât cu buzele. Însă nu vă voi vedea chipul, dacă mă aşez la locul meu. Voi sta cu spatele la dumneavoastră, o nepolitețe, nu?

Eu ocupam un fotoliu, faţă în faţă cu al lui când lucram, cu biroul lui din secolul al XVIII-lea între noi, iar el era întins aproape de pragul salonului, dincolo de fotoliul acela al meu.

– Păi întoarce scaunul, pune-l cu faţa spre mine. Mare lucru, ce problemă, de parc-ar fi prins cu şuruburi de podea.

Avea dreptate, aşa am făcut. Acum el era în mod literal la picioarele mele, în sens perpendicular pe ele, compoziţia era excentrică, şeful orizontal pe podea şi secretarul – sau ce-oi fi fost eu – la o palmă de a-i da un şut la cea mai mică mişcare involuntară şi bruscă, sau calculată greşit a picioarelor, în coaste sau în şold. M-am pregătit să scriu în carnetul meu (apoi dactilografiam scrisorile, la o maşină veche, a lui, pe care mi-o împrumutase, funcţiona încă bine şi i le dădeam să le citească şi să le semneze).

Dar Muriel n-a început imediat. Expresia mai degrabă binevoitoare, de veselie disimulată din urmă cu câteva clipe fusese înlocuită de una de reflecţie sau de elucidare, ori de una dintre frământările pe care le tot amânăm pentru că nu dorim să le înfruntăm şi nici să ne adâncim în ele, iar

prin urmare revin mereu, devin recurente şi la fiecare atac sunt mai profunde, căci nu au dispărut în perioada în care au fost ținute în frâu sau departe de gânduri, ba chiar, ca să spunem aşa, au crescut în absenţă şi nu au încetat să pândească spiritul pe ascuns sau prin subteran, ca şi cum ar fi preambulul unei părăsiri amoroase pe care tocmai am trăit-o, dar pe care nici nu izbutim să ne-o imaginăm: valurile acelea de răceală, iritare şi lehamite față de o ființă mult iubită care vin, dăinuie o clipă şi se duc, iar când se duc vrem să credem că vizita lor a fost o fantasmagorie – produs al supărării pe noi înşine, al unei nemulțumiri generale, ba chiar al contrarietăţilor sau căldurii – şi că nu vor mai reveni. Doar pentru a descoperi data viitoare că valul cel nou e şi mai molipsitor, e mai îndelungat, otrăveşte şi copleşeşte spiritul, făcându-l să se îndoiască şi să se blesteme puțin mai mult. Lipsa de afecțiune se conturează în timp, dar şi mai mult durează să se formuleze în minte („Cred că n-o mai suport, o să-i închid uşa, asta trebuie să fac“) şi, când conştiința a asumat-o, mai are încă mult drum de străbătut până va fi exprimată în cuvinte şi expusă în fața persoanei care va suferi părăsirea şi care n-o bănuieşte şi nici n-o prefigurează – pentru că nici noi, cei ce părăsim, n-o facem, înşelători, laşi, înceți, rău-platnici, pretindem lucruri imposibile: să evităm vina, să ne scutim de daune –, şi căreia îi va fi sortit să lâncezească fără să creadă din pricina ei, şi poate să moară în paloarea ei.

Muriel şi-a sprijinit mâinile pe piept, una dintre ele cu pumnul strâns, întrucât ţinea pipa care i se stinsese şi pe care nu s-a deranjat să o reaprindă. În loc să înceapă să-mi dicteze, cum mă anunţase, a păstrat tăcerea vreo două minute, în vreme ce eu îl priveam interogativ, cu stiloul în cumpănă, până ce m-am temut că mi se usucă peniţa şi i-am pus iarăşi capacul. Dintr-o clipă în alta, părea că uitase de lucrul de care îşi propusese să se ocupe, ca şi cum i-ar fi trecut prin minte o idee, o chestiune, o dilemă clasică şi care ar fi spulberat tot restul, deşi nu pe mine, ca posibil sfătuitor la întâmplare sau simplu ascultător al neliniştilor sale: de pe podea îmi arunca ocheade dubitative sau aproape disimulate, dădea impresia că îi stă ceva pe limbă – de două sau de trei ori a deschis gura şi a tras aer în piept, a închis-o din nou – şi nu se hotăra să dezvăluie, adică, să-mi aducă la cunoştinţă; de parcă ar fi cântărit dacă se cuvine să mă facă părtaş la o problemă care îl preocupa sau tulbura, ba chiar îl ardea pe dinăuntru. Şi-a dres glasul o dată, încă o dată. Cuvintele luptau ca să-şi croiască drum, le oprea dintr-o urmă de prudenţă, de dorinţă de a păstra un secret sau de discreţie cel puţin, ca şi cum subiectul ar fi fost delicat şi nu ar fi trebuit să iasă la iveală, poate nici să fie exprimat, odată exprimat se statorniceşte în văzduh şi e greu să-l faci să dea înapoi. Am aşteptat fără să spun nimic, fără să insist sau să-l îndemn să vorbească. Am aşteptat cu încredere şi răbdare, întrucât pe atunci ştiam deja – asta se învaţă devreme, în copilărie – că lucrurile pe care cineva e atât de tentat să le lase să-i scape, să le povestească, să întrebe de ele, să le propună, izbucnesc aproape întotdeauna, până la urmă se ivesc de parcă nici o forţă, nici o constrângere exercitată asupra sieşi, nici un raţionament, n-ar fi nicicând în stare să pună stavilă, bătăliile împotriva înflăcăratei noastre limbi le pierdem necontenit. (Sau e furioasă limba, dictatorială.)

– Tu, care eşti din altă generaţie şi probabil că iei lucrurile altfel, şi-a dat în sfârşit drumul la gură Muriel, încă cu grijă şi cu precauţie; tu, care eşti tânăr, tu, care eşti din altă generaţie, a repetat, crezând că astfel câştigă timp pentru a putea încă să se întrerupă şi să tacă, tu ce ai face dacă ai primi vestea că un prieten de o jumătate de viaţă…? A făcut o pauză, ca şi cum ar fi vrut să dea la o parte cele spuse şi să înceapă o altă formulare. Cum să abordez subiectul, cum să-ţi explic… Că un prieten de mulţi ani n-a fost mereu cel care e acum? Nu cum l-ai cunoscut şi cum e acum, sau cum ai crezut întotdeauna că este?

Era evident că încă dezbătea în sinea lui, după succesiunea de întrebări fără sens şi după incoerenţa acestora. Muriel nu era de obicei confuz; dimpotrivă, se lăuda cu precizia, deşi câteodată, în căutarea ei, avea tendinţa să divagheze. În funcţie de ce răspundeam eu, putea să dea înapoi („E totuna, s-o lăsăm baltă“, sau „Lasă, lasă, uită de asta“, ba chiar „Nu, e mai bine să nu te amestec în asta, nu e de competenţa ta şi nici nu e plăcut; nu mi-ai spulbera îndoielile şi nici n-ai pricepe“). Încât mai întâi am optat pentru a aştepta mai departe şi a adopta o expresie de atenţie enormă, de parcă aş fi fost cu sufletul la gură, dorind să aflu faptul asupra căruia urma să mă consulte, şi n-ar fi existat în viaţa mea nimic care să mă intereseze

mai mult; şi, fiindcă el nu a mai adăugat altceva, a rămas descumpănit din cauza propriei aiureli, am înțeles că era rândul meu să-l îndemn prin cuvinte şi, înainte ca limba să i se replieze, am îndrăznit să răspund:

– La ce vă referiți, la o trădare? La o trădare împotriva dumneavoastră?

Am văzut că nu era capabil să accepte echivocul, cu toate că era încă un echivoc despre o ceață, despre nişte tenebre sau despre nimic, şi mi-am imaginat că nu va avea încotro şi va continua, măcar puțin.

Şi-a dus pipa la gură, a muşcat-o şi drept consecință a vorbit printre dinți, ca şi cum ar fi preferat să nu fie auzit limpede. Poate ca şi cum ceea ce spunea era doar o exagerare.

– Nu. Tocmai asta e. Dacă ar fi numai o trădare, aş şti cum s-o înfrunt, cum să abordez situația. Dacă m-ar atinge direct, n-aş ezita să mă duc la el şi să încerc să clarific lucrurile. Sau m-aş năpusti asupra lui dacă chestiunea ar fi de neiertat şi s-ar confirma, un *casus belli*. Dar nu e câtuşi de puțin aşa. Veştile acestea nu mă privesc, nu au nici o legătură cu mine şi nici cu prietenia noastră. Nu o afectează şi totuşi…

Nu şi-a încheiat fraza, s-a închis din nou în sine, îi era greu să admită ce presupunea.

Eu nu credeam ce am spus în continuare, dar am gândit sau am intuit că îmi va servi ca să-l trag de limbă; când cineva începe să ne povestească sau să ne insinueze ceva – ceva delicat sau scabros, sau interzis, lucru pe care îl bănuim grav şi pe care nu e sigur că vrea să-l povestească –, îl tragem de limbă pe narator. E aproape o reacție reflexă, acționăm aşa, mai presus de orice, pentru ceea ce în vechime se numea *sport*.

– De ce nu faceți abstracție, atunci? De ce nu vă faceți că plouă? Pot fi veşti false, calomnii, sau să se înşele cine v-a spus. La urma urmelor, dacă nu vă privesc, nu ştiu, nu le considerați treaba dumneavoastră şi gata. Şi mă rog, puteți să-l întrebați şi pe el cum stau lucrurile. Să confirme sau să dezmintă, nu? Dacă sunteți atât de buni prieteni, vă va spune adevărul. Sau nu?

Muriel şi-a scos pipa şi mâna liberă şi-a dus-o la obraz, nu aş putea să spun care se sprijinea pe cealaltă, e greu să ştii asta despre cineva care stă întins pe podea. Şi-a ațintit ochiul pătrunzător asupra mea, până acum îi rătăcise în înălțimi, în tavan, la rafturile cele mai înalte ale bibliotecii, la un tablou de Francesco Casanova atârnat pe un perete din cabinetul său, era foarte mândru că poseda o pictură în ulei a fratelui mai mic al celebrului Giacomo şi pictor favorit al Ecaterinei cea Mare, după cum mi-a explicat nu o dată („a Rusiei“, îmi repeta de parcă s-ar fi îndoit de cunoştințele mele de istorie, nu fără motiv). M-a privit încercând să-mi cerceteze bunăvoința sau gradul de naivitate, dacă într-adevăr voiam să aduc soluții sau eram doar serviabil; sau poate bârfitor, şi mai rău. Pesemne că mi-a aprobat provizoriu atitudinea, pentru că după ce m-a cercetat câteva secunde care m-au făcut să mă agit şi în timpul cărora eu însumi m-am simțit tentat să mă examinez, mi-a răspuns:

– Oh, nu. Nimeni nu mărturiseşte ceva de felul acesta dintr-odată, toată lumea ar nega-o în faţa oricui, a unui prieten, a unui duşman, a unui necunoscut, a unui judecător, să nu mai pomenim de soţie şi copii. Ce să-mi spună, dacă l-aş întreba? Că doar nu era nebun. Că drept cine îl iau, că atât de puţin îl cunosc? Că sunt scorneli, sau o murdară reglare de conturi a cuiva ranchiunos şi perfid, care îi poartă o pică de nedomolit, din cele care nu se sting niciodată. Că nu. Mi-ar cere să-i spun cine a venit la mine cu o asemenea poveste. Şi cu siguranţă ar trebui să-mi iau adio de la prietenia lui, doar că la iniţiativa lui şi nu a mea. Cel decepţionat ar deveni el. Ar face-o pe ofensatul. Ori s-ar simţi pe drept ofensat, dacă totul ar fi fals.

S-a oprit o clipă, poate ca să-şi imagineze scena absurdă, cererea de a vorbi cu sinceritate.

– Nu fi naiv, Juan. Sunt multe cazuri când nu e posibil decât un „Nu“ şi în care acest „Nu“ nu e în stare să lămurească nimic, nu e de folos. S-ar nega atât dacă ar corespunde realităţii, cât şi dacă n-ar corespunde. Un „Da“ e util uneori. Aproape niciodată nu e util un „Nu“ când e vorba despre ceva urât sau ruşinos, sau de a atinge cu orice preţ un scop, sau de a-ţi salva pielea. Nu are nici o valoare în sine. A-l accepta depinde de un act de încredere, iar încrederea e a noastră, nu a celui care răspunde cu „Nu“. Iar pe deasupra încrederea e nestatornică şi fragilă: se clatină, se recuperează, se întăreşte, se zdruncină. Şi se pierde. Încrederea nu e niciodată garantată.

„Ce dracu’ i s-o fi spus că afirmase sau făcuse prietenul acela obscur sau obscurat deodată?“, m-am întrebat, am gândit. „După o jumătate de viață de claritate.“ Sau poate n-am gândit asta şi acum rememorez astfel, când nu mai sunt tânăr şi am aproximativ vârsta lui Muriel pe atunci, sau poate chiar am depăşit-o, e imposibil să recuperezi neştiința din anii neştiutori când ai străbătut un drum mult mai lung, nu e posibil să nu înțelegi ceea ce în alte vremuri nu înțelegeai, odată ce ai înțeles, ignoranța nu revine nici măcar pentru a relata perioada în care te-ai bucurat de ea sau i-ai fost victimă, măsluieşte cine povesteşte afectând inocența, simulând-o pe cea din timpurile copilăriei, adolescenței sau tinereții, cine susține că adoptă privirea – e gheață, ochi acoperit cu brumă – copilului care nu mai este, cum măsluieşte bătrânul care evocă de la maturitate şi nu de la bătrânețea care-i domină întreaga viziune asupra lumii şi cunoaşterea oamenilor şi a lui însuşi şi cum ar măslui morții – dacă ar putea vorbi sau şopti – situându-se în perspectiva viilor proşti şi imperfecți care au fost şi prefăcându-se că nu au realizat încă trecerea şi metamorfoza, şi că nu sunt la capătul a tot ce au fost capabili să facă şi să spună, odată ce au făcut şi spus totul şi nu mai e cu putință surpriza şi nici îndreptarea, nici improvizația, e închis contul şi nimeni nu-l va redeschide nicicând… „S-a referit la chestiune numind-o «ceva de felul ăsta, nimeni nu mărturiseşte ceva de felul ăsta», tulburi trebuie să mai fie, murdare trebuie să fie veştile pe care le-a primit, de ce natură or fi. «Cineva ranchiunos şi perfid», a mai spus, iar asta am asociat-o inevitabil cu o femeie, deşi ambii termeni s-ar putea aplica și unui bărbat, cred eu, de ce nu, şi totuşi, când l-am auzit, mi-am imaginat numaidecât o femeie ca origine a informației… Ezită dacă să-mi povestească sau nu despre ce e vorba, ce a aflat fără să vrea. Se teme că, dacă îmi mărturiseşte totul, va părea mai real sau mai cert, cu cât mai mult vântură întâmplarea, cu atât mai mult o face să existe, îşi va condamna prietenul şi normal este să prefere să n-o facă. Însă nici nu poate să excludă pur şi simplu ce a auzit şi poate îl incită şi îl nelinişteşte într-atât, că nu mai rezistă să păstreze secretul, i se învârte în cap toată ziua şi i se strecoară noaptea în gânduri, dar nu ştie cu cine să vorbească despre asta fără să-i confere prin aceasta mai multă importanță, fără să-i sporească gravitatea. Poate mă vede ca pe cel mai inofensiv dintre cunoscuții săi, tocmai datorită tinereții mele, lipsei de experiență şi incapacității de a acționa în lumea lui de adulți deplini. Iar dacă mi-ar trece prin minte să-mi dau drumul la gură, vocea mea nu are greutate şi nu inspiră încredere. M-o fi ales din motivul acesta, pentru că sunt nesemnificativ“, am gândit. „Să-mi povestească mie seamănă cel mai mult cu a nu povesti nimănui. Se va simți mai în siguranță decât cu oricine altcineva, pe mine poate să mă dea afară şi să mă piardă din vedere, poate să mă anuleze, voi fi un gol mai devreme sau mai târziu. După aceea pot şi eu să cercetez, să aprofundez, sau să descos pe câte unul. Eu nu am rezonanță, nici nu provoc consecințe.“

– Nu ştiu să vă dau o părere, Don Eduardo, Eduardo – m-am corectat imediat şi mie însumi mi-am sunat nerespectuos şi strident –, dacă nu-mi

explicaţi puţin mai mult. M-aţi întrebat ce aş face eu. Dacă nu am habar care e problema, nu pot să vă răspund. Şi dacă-mi spuneţi că, ducându-vă la prietenul dumneavoastră, n-aţi putea afla adevărul, că ar nega ceva de felul ăsta şi pe deasupra acest „Nu“ nu v-ar folosi la nimic… Păi nu ştiu ce aţi putea să faceţi. Să strângeţi cu uşa pe cine v-a spus povestea, să-l faceţi să dezmintă, să-şi ia vorba îndărăt? Asta nu pare probabil, nu? Ca cineva să dea înapoi odată ce a făcut pasul de a dezvălui ceva urât, care-l pune pe altul într-o lumină atât de proastă. Să iscodiţi prin terţi, să verificaţi autenticitatea? Dumneavoastră ştiţi dacă e cu putinţă, de multe ori nu este. Îmi imaginez, astfel, că totul depinde de ce este acel ceva, de punctul până în care poate conviețui cu prietenia dumneavoastră şi dumneavoastră să-i suportaţi umbra. V-am spus, aveţi şi posibilitatea de a uita, de a suprima faptele, să le lăsaţi să treacă. Când este complet imposibil să ştim adevărul, presupun că atunci avem libertatea de a hotărî care este acesta.

Ochiul maritim m-a privit altfel, cu curiozitate, poate puţin bănuitor, ca şi cum Muriel nu s-ar fi aşteptat din partea mea la o argumentare atât de pragmatică, tinereţea se asociază cu vehemenţa şi un anumit grad de intransigenţă, aversiune faţă de incertitudine şi de aranjamente, un element de fanatism în căutarea oricărui adevăr, oricât de mărunt şi de circumstanţial ar fi.

– În realitate, e întotdeauna imposibil. Nu se poate şti niciodată, mi-a răspuns. Adevărul e o categorie…

S-a întrerupt, se gândea la ce spunea în timp ce spunea, nu era o frază pe care să o fi elaborat dinainte; sau invers, o rememora de parcă ar fi fost un citat.

– Adevărul e o categorie pe care o suspendăm cât trăim.

A rămas cântărind-o câteva secunde, uitându-se în tavan, ca şi cum ar fi văzut apărând pe el cuvintele şi numele pe care le scriau domol pe tablă profesorii de pe vremuri.

– Cât trăim, a repetat. Da, e amăgitor să alergăm după el, o pierdere de timp şi o sursă de conflicte, o prostie. Şi totuşi, nu putem să n-o facem. Sau mai bine zis, nu ne putem opri să ne întrebăm care e adevărul, fiind convinşi că există, că se află într-un loc şi într-un timp la care nu putem ajunge. Sunt conştient că cel mai probabil e că nu voi şti în veci cu certitudine dacă acest prieten a făcut sau n-a făcut ce mi s-a povestit că a făcut. Dar ştiu de asemenea că una din două, sau mai curând din trei: ori a făcut-o, ori n-a făcut-o, ori adevărul e la mijloc, lucrurile nu sunt nici atât de negre cum mi-au fost descrise, nici atât de albe cum mi le-ar descrie el. Dacă eu sunt condamnat să nu-l cunosc, nu înseamnă că nu există un adevăr. Cel mai rău e că la nivelul acesta până şi cel interesat poate să-l ignore. Când au trecut mulţi ani, ba şi când n-au trecut chiar atâţia, fiecare povesteşte faptele cum îi convine şi ajunge să creadă propria versiune, propria falsificare. Adesea ajunge să le dea la o parte, le respinge, le suflă ca pe puful de păpădie – a schiţat gestul cu degetele, de parcă ar fi ţinut una, n-a suflat –, se convinge că nu s-au întâmplat, sau că a participat la ele

altminteri. Sunt cazuri de uitare sinceră sau de răstălmăcire cinstită: în care cine minte nu minte, sau nu minte cu bună ştiinţă. Nici măcar autorul unei fapte nu e capabil să ne spulbere îndoielile, uneori; pur şi simplu nu este în stare să povestească adevărul. În cele din urmă, i s-a estompat în minte, nu şi-l aminteşte, îl confundă sau îl ignoră de-a binelea. Şi totuşi, există, asta nu-l face să nu existe. Ceva s-a întâmplat sau nu s-a întâmplat, iar dacă s-a întâmplat, a fost într-un anumit mod, aşa a avut loc. Fii atent la expresia asta, „a avea loc“, pe care o utilizăm ca sinonim al lui a se produce, a surveni. E ciudat de adecvată şi de exactă, pentru că asta i se întâmplă adevărului, care are un loc şi în el rămâne; are un timp şi în el rămâne deopotrivă. Rămâne închis în ele şi e cu neputinţă să le redeschidem, nici în unul, nici în altul nu putem călători ca să aruncăm o privire conţinutului. Putem recurge doar la tatonări şi aproximări, să-i dăm târcoale şi să încercăm să-l distingem la distanţă sau prin văluri şi ceaţă, în van, e o nesăbuinţă să ne irosim viaţa cu asta. Însă chiar şi aşa, chiar şi aşa…

A tuşit, mi s-a părut o tuse nervoasă, de neputinţă şi de amărăciune. S-a ridicat în capul oaselor şi s-a aplecat puţin, să caute chibriturile în buzunarul pantalonului şi să-şi aprindă din nou pipa, cu cotul sprijinit pe podea. A profitat ca să scoată şi o cutie veche de pastile, din argint, cu o busolă minusculă incrustată pe capac, o privea fix, prizonieră în sticla ei, când cădea îndelung pe gânduri, când nu ştia cum să continue sau dacă să continue, când se îndoia iar şi iar, ca şi cum ar fi sperat ca acul să-l orienteze, să abandoneze vreodată nordul. Am avut senzaţia că nu şovăia doar dacă să-mi dezvăluie presupusul delict sau josnicie sau meschinărie a prietenului său (pe moment ştiam că nu era o trădare), ci şi dacă să-mi încredinţeze ceva în legătură cu ea, poate o misiune, o spionare, o cercetare; dacă să mă pună să intervin cine ştie cum, era dificil ca eu să-l pot ajuta fără date, sau chiar cu ele. Şi totuşi, aceasta a fost senzaţia pe care am avut-o, că cel mai greu îi era să se hotărască să mă implice în ceva murdar, dezagreabil, josnic, şi că această posibilă implicare spre care era tentat să mă împingă trecea dincolo de a mă transforma în simplu ascultător sau poate în confident, de a mă face să particip la nişte fapte sau mai curând la o bănuială şi la un zvon. De parcă ar fi ştiut că, dacă mă punea la curent, apoi ar fi trebuit să mă îndrume sau să mă călăuzească, să-mi dea un ordin sau să-mi ceară o favoare.

– Şi dacă e aşa, ce?

Nu ştiam cum să-l determin să-şi dea drumul, altfel decât arătându-mă interesat şi disponibil. În aceasta, îmi dau seama acum, chiar că era o piedică tinereţea mea, pentru că nu e nimic mai simplu decât să dezlegi limba cuiva, nu e nimeni care să nu dorească cu ardoare să vorbească.

Muriel s-a sculat în sfârşit de pe podea, a făcut-o cu agilitate şi fără efort, ca să înceapă să se plimbe în jurul meu cu paşii lui mari, rătăcea prin salon şi prin birou, dădea târcoale mesei, eu îmi întorceam capul ca să nu-l pierd din vedere, într-o mână îşi ţinea pipa şi în cealaltă cutia de pastile, pe care acum şi-o tot trecea peste bărbie, ca şi cum n-ar fi avut-o bărbierită, ci cu barbişon, ca să şi-l netezească, bine că nu era aşa, indivizii cu asemenea barbă nu sunt demni de încredere. Din când în când scruta busola. Mie îmi venea să râd când îl vedeam cu ochiul aţintit asupra miniaturii, cred că şi lui, iar în parte o scotea ca element cu caracter comic, de data aceasta ca să reducă în faţa mea efectul de ezitare şi angoasă pe care îl transmiteau turele lui prin cameră.

– Chiar şi aşa, chiar şi aşa, a repetat, a răspuns, n-am încotro, va trebui să încerc să mă apropii, să mă străduiesc să împrăştii vreo ceaţă sau să îndepărtez vreun văl, să irosesc puţină viaţă. Uneori e de-ajuns să ridici un singur strat, ba chiar să simulezi, ca să justifici luarea unei hotărâri: ca să decizi, cum ai spus tu, care e adevărul şi să te limitezi la el începând de atunci şi pentru totdeauna. După o tentativă, oricât de sceptică şi de superficială ar fi, poţi să faci abstracţie de ce ţi s-a povestit, cum mi-ai sugerat de la început, sau să crezi şi să laşi să lâncezească o prietenie, s-o pui în paranteză, sau să-i pui capăt răspicat. Înainte, nu. Trebuie să posezi, trebuie să obţii vreun indiciu care să-ţi servească de ghid, oricât de fals sau de eronat ar fi. Va trebui să găsim prin propriile noastre mijloace o orientare – şi a atins cu muştiucul sticla busolei –, o intuiţie care să ne permită să ne spunem: „Haida de, asta e minciună“, sau „Vai, asta trebuie să fie adevărat“.

S-a oprit din mers şi m-a privit deodată cu o milă infinită, dar n-am ştiut dacă mila era faţă de el însuşi sau dacă o simţea pentru mine, pentru cât de mult mai aveam de descoperit şi de străbătut. Eu însumi îi privesc acum aşa pe tineri, când îi văd cu probleme, descumpăniţi sau dezamăgiţi, deopotrivă când îi văd entuziasmaţi şi cu proiecte, le ţin pumnii ca să le meargă bine, un gest superstiţios şi inutil, un gest de resemnare. E o privire paternalistă, care nu sesizează că fiecare e diferit şi că există generaţii mai experimentate decât altele; a mea, cred, era mai mult decât a lui Muriel şi cu siguranţă avea mai puţine scrupule, sub multicolorele deghizări idealiste.

– Într-o anumită împrejurare am crezut pur şi simplu ce mi s-a spus, a continuat cu privirea aceea de tristeţe; m-am îndoit, dar am exclus curând îndoiala, gândind că nu aş fi fost minţit într-o chestiune vitală. Nu doar pentru alte persoane, de care în fond nu-i pasă nimănui, ci şi pentru cine spunea minciuna sau adevărul acela. Respingi ideea că cineva poate să-şi facă rău singur, nu? Tu pesemne că o respingi încă, la vârsta ta, nu? Douăzeci şi trei. Mie, cel puţin, mi-a luat mult timp să învăţ că nici asta nu

se poate respinge, că nimic nu se poate respinge niciodată în realitate. Lumea face calcule nesăbuite și adesea e dispusă să rişte. Majoritatea oamenilor sunt dominați de un straniu optimism, cred că vor obține ce vor, că lucrurile se vor schimba sau că soarta îi va binecuvânta; că prejudiciul pe care și-l cauzează va fi compensat în timp de vreun beneficiu mai mare și că nimeni nu va afla nimic din ce au spus sau făcut ca să-și atingă scopurile, ca să rețină pe cineva, ca să ruineze pe altul, ca să trimită pe un al treilea la pușcărie sau în fața plutonului de execuție, ca să tragă foloase și să se îmbogățească, sau ca să se culce cu o femeie. Și poate că au dreptate, cel mai probabil e să aflăm foarte puțin despre ce s-a întâmplat, cea mai mare parte nu iese niciodată la iveală. Astfel că atunci nu am verificat ce mi s-a spus, am acceptat, am acționat în consecință și m-am adaptat, iar asta a distrus o viață sau două, poate trei, depinde de punctul de vedere, poate mai multe dacă se pun la socoteală descendenții, indivizi cărora nici măcar nu le era menit să se nască și alții, care n-au mai putut să se nască în locul lor.

Și-a reluat plimbările după acest *excursus*, mereu cu pipa într-o mână și cu busola în cealaltă, ca să adauge:

– Da, ceva timp cu prietenul ăsta va trebui să irosesc.

N-am înțeles prea multe din ce îmi spunea. Acum dădea târcoale unei alte povești, făcea aluzie la alta, trecută sau îndepărtată și nici pe aceea nu o spunea. Dar, în sfârșit, mi-a trecut prin cap o întrebare care poate îl însufleţea să deschidă subiectul. Menționase posibilitatea de a pune capăt în mod drastic prieteniei, dacă așa îi sugerau superficialele și viitoarele cercetări, tatonările sau intuiția. Dacă ceea ce îi ajunsese la ureche nu-l afecta personal și nici nu avea legătură cu el, aproape că putea fi un singur lucru, în vremurile acelea și în țara noastră, atât de obiectiv inacceptabil încât să se poată gândi să curme din pricina aceasta o relație prelungită, care durase o jumătate de viață. În zilele acelea, în anii aceia, începeau să se povestească în privat lucruri îndepărtate, pe care mulți spanioli se văzuseră obligați să le treacă sub tăcere în public decenii de-a rândul și abia le relataseră pe șoptite din joi în Paști în familie și cu intervalele de tăcere din ce în ce mai lungi, ca și cum, pe lângă a le interzice, ar fi încercat să le izgonească în sfera coșmarurilor, pentru ca astfel să se piardă în suportabila ceață a celor ce s-au produs sau poate nu. Asta se întâmplă cu ceea ce te rușinează, cu umilințele îndurate și cu supunerile impuse. Nimănui nu-i plăcea să-și aducă aminte că fusese învins sau că fusese o victimă, că se comiseseră nedreptăți sau acte de cruzime cu el și cu ai lui, că trebuise să se dea bătut și să devină demn de răsplată în cealaltă tabără ca să poată supraviețui, că își trădase colegii ca să-și atragă simpatia noii puteri învrșunate, care îi urmărea neobosită pe învinși, sau că se înmormântase de viu, încercând să atragă cât mai puțin atenția, că dusese o viață de lașitate și de supunere, că cedase și îndeplinise cererile demente ale regimului învingător; că, în ciuda răului făcut de acesta, pe propria-i piele, sau pe a părinților sau fraților, încercase să-l îmbrățișeze, să-l preamărească, să facă parte din structurile sale și să prospere sub stema sa. Astăzi se spun

numeroase poveşti fictive cu iredentişti şi luptători pasivi sau activi, dar adevărul e că majoritatea celor adevăraţi – nu prea mulţi şi n-au rezistat – au fost împuşcaţi sau închişi în primii ani după război, ori s-au exilat, ori au fost victime ale epurării şi represaliilor, au fost împiedicaţi să-şi exercite profesiile: au existat bărbaţi în vârstă sau maturi care şi-au petrecut restul vieţii văzând cum văduvele şi fiicele lor se duceau să aducă de mâncare – soţiile lor ca şi cum ar fi fost văduve –, în timp ce ei, nebărbieriţi, cadaverici înainte de vreme – ingineri, medici, avocaţi, arhitecţi, profesori universitari, oameni de ştiinţă, vreun militar leal care a scăpat –, se uitau pe fereastră şi se sforţau să nu se gândească. Curând, grosul populaţiei a fost franchistă cu entuziasm, sau cu sfială, de teamă. Mulţi dintre cei care detestaseră forţele franchiste şi suferiseră din pricina lor s-au convins că era mai bine aşa şi că trăiseră, ba chiar şi combătuseră în greşeală. S-a schimbat culoarea politică mai des decât s-a recunoscut vreodată, un fripturism masiv. Războiul Civil s-a terminat în 1939 şi, orice s-ar spune acum, nici în anii patruzeci, nici în anii cincizeci, neîndoielnic că nici în anii şaizeci, mai blânzi, aproape că nici în anii şaptezeci până la moartea dictatorului, lumea nu năzuia să-şi povestească versiunea, vreau să spun pe cea pe care nu putuse s-o povestească. Învingătorii şi-o relataseră până la saturaţie la început şi au continuat, dar cu atâtea minciuni şi grandilocvenţă, cu atâtea treceri sub tăcere, calomnii şi părtinire, că relatarea nu putea să-i satisfacă şi, în schimb, se epuiza prin repetare, iar la un moment dat au considerat-o arhicunoscută şi aproape că n-au mai zis nimic, n-au mai stăruit neîncetat şi au profitat ca să se străduiască să uite cele mai tenebroase aspecte ale comportamentului, crimele cele mai zadarnice. O poveste impusă nu produce mulţumire pe termen lung, în cele din urmă e ca şi cum cineva şi-ar spune-o sieşi şi asta n-are nici un farmec: dacă nu e întărită decât de coreligionari, acoliţi şi slujitori temători, e ca şi cum ai juca şah fără rival. Iar cei care au pierdut au preferat să nu-şi amintească atrocităţile, nici pe cele proprii şi nici pe ale înaintaşilor – mai durabile şi mai îngrozitoare, mai gratuite –, şi cu atât mai puţin să le transmită copiilor lor (cine vrea să povestească episoade şi scene în care face impresie atât de proastă), pentru care nu doreau decât să nu le fie hărăzit să treacă prin ce trecuseră ei şi să se bucure de binecuvântarea unei vieţi plicticoase şi fără tresăriri, chiar dacă ar fi fost de asemenea supusă şi fără libertate. Fără ea se poate trăi, de libertate se poate lipsi omul. De fapt, e primul lucru de care cetăţenii fricoşi sunt dispuşi să se lipsească. Încât adesea cer ei să şi-o piardă, să le fie luată, să n-o mai vadă în faţa ochilor niciodată şi îl aclamă pe cel care le-o smulge şi apoi votează pentru el.

– E vorba despre o întâmplare din război, Don Eduardo, Eduardo? Ceva ce a făcut prietenul dumneavoastră atunci şi dumneavoastră nu aveaţi habar, iar acum vi s-a povestit? Asta e?

Am îndrăznit să precizez şi mai mult, sau să-l hărţuiesc, ca să se explice odată:

– A luat parte la vreun măcel? A scos la plimbare?

Mulți tineri de astăzi nu mai cunosc termenul, dar generația mea era încă obișnuită cu el, îl auziserăm de la părinții și bunicii noștri ca parte din vocabularul lor normal și era rară familia fără nici un „plimbat“ de-a lungul celor trei ani de război: să scoți pe cineva la plimbare însemna să te duci să-l iei de acasă noaptea sau în zori, ba chiar și în plină zi, să-l scoți cu forța și să-l bagi într-o mașină cu un grup de bărbați, să-l duci în afara orașului, pe un teren viran sau la gardul cimitirului, acolo să-i tragi un glonț în tâmplă sau în ceafă și să-i lași cadavrul la porțile viitoarei sale locuințe, sau să-l arunci în șanț din două lovituri cu piciorul, a doua posibilitate era cea mai frecventă; la Madrid sau la Sevilla, în zona republicană și în cea franchistă, s-au adunat numeroase trupuri neînsuflețite dimineața pe șosele timp de câteva luni, de parcă ar fi fost resturi nepotrivite pentru gunoieri, grele, dificil de mânuit și răscolitoare.

– Era falangist din cei cu pistolul la brâu? Sau milițian din cei cu pușca pe umăr? A trădat îndată ce s-a încheiat războiul, și-a denunțat cunoscuții și i-a trimis la execuție? A avut vreun post de ucigaș, a omorât pe mulți, sau a ordonat să fie omorâți? Ce vi s-a povestit, de vă tulbură în asemenea măsură?

Acum se schimbaseră puțin lucrurile în acest sens, în cel de a povesti; nu prea mult, în realitate. Guverna Adolfo Suárez, întâiul premier numit în urma unor alegeri, după patruzeci de ani, Franco murise în urmă cu patru sau cinci. Pe de o parte, fusese aruncat peste bord numaidecât și era privit ca o ființă antediluviană, după șase luni lumea cea mai înclinată să reflecteze era uimită că se scursese doar atât de puțin timp, întrucât avea senzația că trecuseră secole de la dispariția sa. Nu doar că o parte a țării o dorise, o așteptase și o anticipase atâta, și că în destule aspecte – în cele posibile – societatea ar fi început să acționeze cu mult înainte ca și cum s-ar fi produs deja, dar a devenit evident cu o rapiditate incredibilă, până și pentru partizanii săi, că era un anacronism nemaipomenit și că erau de prisos el, dictatura și Biserica lui, căreia îi încredințase putere și beneficii fără limită. Pe de altă parte, totuși, se știa că regimul său se retrăsese, în mod neverosimil, aproape fără să crâcnească (pe atunci s-a spus că își făcuse *harakiri*), supunându-se voinței regelui, și că de aceea ni s-a acordat democrația. Nu o instauraserăm, firește, pentru că nici măcar nu ne-ar fi stat în putință să încercăm fără o nouă și neobișnuită vărsare de sânge hibrid și confuz, cu sfârșit sigur și dezastruos; deși în ceea ce privește libertățile, am prins imediat curaj să cerem cât mai multe. Dar în anii aceia eram conștienți că totul atârna de un fir, că ce s-a dat e mereu revocabil, că sinucigașii puteau să se răzgândească și să se hotărască să reînvie și să revină, că aveau de partea lor o armată încă franchistă până în măduva oaselor, și că aceasta poseda singurele arme ale națiunii.

Una dintre condițiile acordării democrației și ale surprinzătorului *harakiri* fusese, într-o frază: „Să nu ceară nimeni socoteală nimănui“. Nici de îndepărtatele abuzuri și crime din război, comise de ambele tabere pe front și în spatele frontului, nici de cele infinit mai apropiate ale dictaturii, comise solitar în spatele imensului său front punitiv și ranchiunos vreme de treizeci și șase de ani de permisivitate maximă pentru zbirii săi și de suferință și tăcere pentru ceilalți. Cu toate că nu era echitabilă – învinșilor li se ceruse socoteală cu vârf și îndesat, pentru fapte reale și imaginare –, toată lumea a acceptat condiția, nu doar pentru că era singura modalitate prin care tranziția de la un sistem la altul să se desfășoare oarecum în pace, ci pentru că cei mai afectați nu aveau alternativă, nu erau în situația de a alege. Promisiunea că vom avea o țară normală, cu alegeri din patru în patru ani, cu toate partidele legalizate și cu o nouă Constituție aprobată de majoritate, fără cenzură – se presupunea că în curând cu divorț –, cu sindicate și libertate de expresie și a presei, fără episcopi care să intervină în redactarea legilor, a fost mai puternică decât vechea căutare a despăgubirii sau dorința de reparație. Atâta se amânaseră și atât de puțin se credea că vor sosi, că se destrămaseră pe veșnicul drum care nu înaintează al așteptării care nu așteaptă nimic. Morții erau morți și nu aveau să se mai întoarcă; cei care stătuseră pe nedrept la închisoare pierduseră anii aceia și nu aveau să-i recupereze; cei supuși ar fi încetat să mai fie astfel; deținuții politici amnistiați aveau să iasă pe stradă cu antecedentele șterse; exilații aveau să

poată îmbătrâni și muri aici; nimeni n-ar mai fi putut fi închis și nici condamnat în mod arbitrar; tiranii ar putea fi pedepsiți prin a nu-i vota, alungându-i în felul acesta din funcții și privându-i de privilegii, sau cel puțin de unele dintre ele. Atât de tentant era viitorul, că merita să înmormântăm trecutul, cel vechi și cel recent, mai ales dacă acest trecut amenința să strice viitorul atât de bun prin comparație. Multă lume astăzi l-a uitat sau îl ignoră pentru că nu-și aduce aminte sau nici măcar nu concepe ce este o dictatură, în ce constă, însă, venind din cea din care veneam, orizontul acela ni se părea un vis în care nu ne venea să credem, iar senzația predominantă era de ușurare și de a fi cu adevărat norocoși: urma să ne eliberăm de un regim totalitar fără a trece prin alt măcel și puteam în sfârșit să-l povestim pe primul, pe cel care a avut loc, așa cum a fost în realitate.

Și așa s-a făcut, s-a început să se povestească în linii mari, din punct de vedere istoric, dar nu prea mult în detaliu, personal sau individual. Condiția fusese acceptată și s-a îndeplinit întocmai, poate cu exagerare. Nu s-a făcut nici o încercare de a judeca pe cineva, în virtutea amnistiei generale decretate și cu siguranță aceasta ne-a salvat de înfruntări, de acuzații interminabile și înverșunate și de mereu posibila revenire a celor harakirizați, cu toate că fiecare zi care trecea îi izola încă puțin pe un teritoriu fantomatic din care, când vrei să-ți dai seama, nu mai e cu putință să ieși. Era de negândit, așadar, ca în anii aceia să fie cineva denunțat pentru ce făcuse în timpul dictaturii sau al războiului. Faptul că nu se cerea socoteală în justiție implica un pact social, era ca și cum ne-am fi spus unii altora: „E bine, să lăsăm lucrurile așa. Dacă, pentru ca țara să fie normală și să nu ne mai omorâm e nevoie să nu plătească nimeni, să rupem facturile și să o luăm de la început. Prețul e accesibil, pentru că la urma urmelor vom avea în schimb, dacă nu țara pe care am vrut s-o avem, măcar una care îi va semăna. Sau asta ne vom strădui să obținem, fără violență, fără interziceri și fără să ridicăm armele împotriva celui ce o dobândește prin luptă dreaptă“. Au fost ani de optimism, generozitate și speranță, iar eu nu mă îndoiesc că a fost lucrul cel mai bun care s-a putut negocia atunci.

Dar s-a întâmplat ceva straniu: pactul acela social s-a asimilat în asemenea măsură, încât condiția stabilită a sfârșit prin a se îndeplini cu un exces de scrupulozitate și s-a extins asupra povestitului. Un lucru potrivit și înțelept era să nu ne luăm la ceartă prin tribunale, iar acestea să nu se umple de cauze dureroase, care ar fi împiedicat conviețuirea și ne-ar fi condus spre un dezastru. Cu totul altceva era să nu putem ști, să nu putem povesti. Și totuși, cea mai mare parte a oamenilor a optat pentru aceasta, pentru a tăcea mai departe, desigur că în public, dar aproape că și în privat. În plus, încă persista un oarecare stoicism, o anumită pudoare, nu veniseră timpurile – care dăinuie și acum – în care toată lumea a văzut avantajele de a figura ca victimă, s-a plâns și a tras foloase din suferințele proprii sau ale înaintașilor de clasă sau sex, ideologie sau regiune, indiferent dacă erau reale sau imaginare. Exista un sens al eleganței care te oprea să te lauzi cu chinurile și cu persecuțiile, invitându-i să păstreze tăcerea pe cei mai afectați.

Atitudinea aceasta a fost modificată doar când unii indivizi importanți, care îl sprijiniseră pe Franco într-o perioadă sau alta – la început, când represiunea era mai crudă, la mijloc sau la sfârșit – și-au forțat norocul, nu s-au mulțumit că au scăpat nepedepsiți, că nici măcar nu li se făceau reproșuri și erau lăsați să trăiască în pace cu veniturile intacte, au început să-și plăsmuiască biografii iluzorii, să se laude că sunt democrați de pe vremea Atenei antice și să proclame că antifranchismul le venea de demult, dacă nu dintotdeauna. S-au bazat pe ignoranța celor mai tineri – și pe cea generală – și pe discreția celor de vârsta lor, care știau mai multe. Un romancier declara într-un ziar că începutul războiului îl prinsese în Galicia, zonă franchistă, și că de aceea nu avusese încotro și combătuse în armata aceea, dar, dacă l-ar fi prins la Madrid, ar fi putut să apere Republica, marea sa dorință de atunci. Cei care îl cunoșteau știau că exact acesta fusese cazul, războiul îl surprinsese la Madrid și făcuse tot ce îi stătuse în putință ca să fugă din capitală și să ajungă în Galicia, pentru ca acolo să se unească cu tabăra pe care acum o renega cu atâta dezinvoltură. Un istoric se lăuda cu „anii de exil la Paris“, când anii aceia îi petrecuse nici mai mult nici mai puțin decât deținând o funcție la ambasada spaniolă, reprezentându-l pe Franco, evident. Alt intelectual își permitea să-și menționeze în același fel „exilul forțat“, care constase într-un rentabil contract cu o universitate americană, ca să țină vreo două cursuri în seninii, prin comparație, ani șaizeci – nimeni nu se exila dacă suportase ce fusese mai rău –, după ce beneficiase în anii dinainte, mai duri, de numeroasele favoruri cu care îl recompensase regimul pentru condiția sa de falangist, adept și lingușitor. Și tot așa, prea multe alte cazuri.

Aceste false afirmări și negări, aceste invenții și împăunări îi iritau pe cei care se opuseseră cu adevărat sau refuzaseră să colaboreze, suferiseră zeci de ani și erau oarecum la curent cu rolul jucat de fiecare. Adică, pe puținii care cunoșteau situația și aveau amintiri și pe care nu puteau să-i înșele. Pe majoritatea puteau și de fapt i-au înșelat, pentru că nimeni nu trimitea o scrisoare presei sau televiziunii ca să-i dezmintă pe fanfaronii aceia care, în loc să sară în sus de bucurie pentru că scăpaseră basma curată după instaurarea democrației, nu se jenau să scornească povești și să-și atârne pe piept inexistente medalii, să-și fabrice un convenabil pedigri. Indivizii cunoscători erau obișnuiți să piardă și să tacă. Pentru ei cântărea prea mult condiția acceptată, pactul social obținut; cântăreau și nesocotirea revanșei și aversiunea față de denunț. Astfel că minciunile vechilor franchiști au fost lăsate să circule și s-a continuat fără să se povestească nimic personal în public, ori aproape că s-au auzit doar născocirile nerușinaților. Atâta s-au grozăvit aceștia, totuși, și atât de departe au mers în neobrăzarea lor, că aceasta a făcut ca din ce în ce mai mulți cunoscători să reacționeze în particular – câtă cumpătare și răbdare a fost, câtă mai este și astăzi – și să relateze ce știau, ce făcuseră, spuseseră sau scriseseră unii și alții, care le fusese comportamentul în timpul războiului și dictaturii, pe care acum mii de persoane, sau chiar sute de mii, se îngrijeau să îl ascundă, să îl

înfrumusețeze sau să îl elimine. Mulți se ajutau reciproc ca să triumfe efortul de ascundere și înflorire: eu garantez pentru tine și tu garantezi pentru mine, eu tac pentru tine și tu taci pentru mine, eu te albesc pe tine și tu pe mine. Și m-am gândit că vreun zvon de felul acesta, dintre cele care se împotriveau farsei și relatau adevărul – atenuat, discret, dezvăluit doar în familie sau la întâlniri și cine cu prieteni, dacă nu în intimitatea și mai mare a pernei –, era pesemne ceea ce ajunsese recent la urechile lui Muriel.

În timp ce eu îl supuneam scurtului meu interogatoriu, Muriel continuase să se plimbe, lansându-mi din când în când priviri fără semnificație, de simplu control sau atenție, care m-au făcut să deduc că n-o nimerisem deloc. S-a oprit când m-am oprit eu. Atunci m-a scrutat cu o expresie sobră și gravă, pe care n-am știut s-o descifrez. Poate că îl deranjase să-i pun atâtea întrebări directe, iar prin ele să-l îndemn să-mi povestească, într-un moment când el încă nu se hotărâse dacă să-mi povestească sau nu. Și-a pus la loc cutia-busolă cu pastile și, cu mâna liberă, și-a căutat cravata sub pulover și și-a întins-o, probabil că i se mototolise sau se ridicase cât stătuse întins pe podea. Și-a îndreptat și nodul, deși, neavând o oglindă în față, n-a nimerit și i-a rămas într-o parte. Eu i-am arătat greșeala, schițând cu degetele un gest spre stânga mea, l-a înțeles și a reușit să-și aducă nodul la mijloc. S-a dus la una dintre canapele, s-a așezat, și-a pus picior peste picior și mi-a răspuns:

– Aproape totul are încă legătură cu războiul, Juan, într-un fel sau altul. Bine-ar fi să apuc ziua când nu va mai fi așa, mă tem că n-am s-o apuc. Nici măcar tu nu cred că o s-o apuci, cu tinerețea ta, și chiar dacă ție cele întâmplate atunci ți se par aproape la fel de îndepărtate ca Războiul din Cuba[1] sau Războaiele carliste[2], ba chiar și invazia lui Napoleon[3]. Dacă e așa, te înșeli, o să vezi. Vei tot auzi vorbindu-se despre insuportabilul război vreme mai îndelungată decât îți imaginezi. În special pe cei care nu l-au trăit și care vor avea mai multă nevoie de el: ca să găsească un sens propriei existențe, ca să se înfurie, ca să se milostivească, să aibă o misiune, să se încredințeze că aparțin unei tabere ideale, să caute răzbunare retrospectivă și abstractă, pe care o vor numi justiție, când justiție postumă nu există; să se emoționeze și să-i emoționeze pe alții, să-i facă să lăcrimeze, să scrie cărți sau să facă filme și să câștige bani de pe urma lui, să dobândească prestigiu, să tragă foloase sentimentale pe spinarea amărâților care au murit, să-și închipuie chinurile și agoniile lor, pe care nimeni nu le poate cunoaște, chiar dacă le-a auzit povestite de protagoniști; ca să se pretindă moștenitorii lor. Un astfel de război este un stigmat care nu dispare în o sută de ani, nici în două, întrucât conține totul, afectează și înjosește totalitatea. Conține tot ce e mai rău. A fost de parcă s-ar fi smuls masca de civilizație pe care națiunile prezentabile o poartă, fixată bine, ca plasturele acesta – și și-a atins plasturele de chior –, și care le permite să se prefacă. Prefăcătoria este esențială pentru a conviețui, pentru a prospera și progresa, iar aici nu mai e cu putință prefăcătoria, după ce ne-am văzut adevăratele fețe de nemernici, după tot ce a fost. Va dura o veșnicie până ce lumea va uita cum suntem, sau cum putem să fim, și, fără îndoială, ne e de ajuns o scânteie. Războiul acesta se va atenua în unele perioade, cum începe să se întâmple acum, dar va fi ca unul dintre conflictele acelea între familii, care se perpetuează de-a lungul câtorva generații, și te trezești că strănepoții uneia îi urăsc pe ai alteia fără să aibă habar de ce; doar pentru că li s-a inculcat ura aceasta de la naștere, suficientă pentru ca strănepoții să-și cauzeze prejudicii între ei, și să vadă în propriile fapte confirmarea a ceea ce li s-a anunțat: „Ah, ne-au

avertizat părinții, vedeți că aveau dreptate?“ Apoi să ia totul de la capăt. Răul pricinuit de Franco și de ai lui este în toată puterea cuvântului de neconceput pentru oricare dintre noi: din cauza celor care au declanșat războiul fără a fi nevoie, cu deliberată exagerare, ca simplă acțiune de exterminare, iar în plus s-au simțit atât de în largul lor în el, că nu i-ar fi pus capăt niciodată. Evident că și agresații s-au alăturat numaidecât exagerării. Însă nu e vorba doar de ce au făcut, ci și de blestemul pe care l-au aruncat asupra acestei țări. Și, spre deosebire de Hitler, nici măcar nu erau conștienți că îl aruncă, neisprăviții. N-au măsurat consecințele, nu asta era intenția lor. Și în schimb, în schimb, cine știe cât o să mai dureze…

Muriel s-a întrerupt și a rămas absorbit, privind din nou în sus, poate spre tabloul fratelui lui Casanova. Dar părea că singurul său ochi ar fi contemplat, în locul călăreților pe care îi reprezenta (poate era o scenă de manevre, pacific militară, cu toată contradicția), un viitor foarte lent, aproape împietrit, cu imperceptibile progrese și declinuri. Exact acesta este efectul pe care îl produc cele mai bune picturi, care în ciuda a tot, nu se mișcă deloc, acțiunea lor nici nu merge înainte, nici nu dă înapoi.

N-am știut dacă cu peroraţia aceea încerca să nu-mi răspundă și să schimbe subiectul, sau ce altceva. Dar atunci de ce adusese vorba și nu mă întrebase nimic, mi-am zis. M-am mai străduit, mi-am jurat că va fi ultima oară, cel puțin în dimineaţa aceea. Urma să plece curând la biroul lui, își petrecea acolo o bună bucată de timp până la ora mesei, la început nu mă lua cu el, apoi da, câteodată. Din când în când mânca în oraș, însoțit, și nu se întorcea până pe la șase. Uneori nu reapărea toată ziua și revenea noaptea, când nevastă-sa, Beatriz, se culcase. Dacă asta se întâmpla câteva zile la rând, în timpul acelor zile se vedeau la micul dejun și atât. Toate acestea, când el nu era în călătorie sau când nu filma, bineînțeles.

– Atunci, problema cu prietenul dumneavoastră are legătură cu războiul, sau nu? Nu mi-ați răspuns la asta, Eduardo. Ori nu mai știu dacă ce mi-ați spus înseamnă că da sau că nu. Oricum ar fi, dacă nu-mi vorbiți mai explicit, tot n-o să pot să vă ajut.

A zâmbit cu zâmbetul lui luminos, a zâmbit și cu ochiul, pe care și l-a odihnit din nou pe chipul meu, cu simpatie și apreciere, aprecierea ironică cu care mulți adulți îi privesc pe copii sau li se adresează.

– Asta urma să fac, ce te grăbești, nerăbdătorule, asta o să fac. Nu, nu e vorba despre nici unul dintre lucrurile pe care le-ai enumerat. După câte știu eu, n-a omorât pe nimeni, nici n-a luat parte la plimbări și nici n-a trimis pe nimeni la moarte, printre alte motive, fiindcă aproape că nu avea vârsta pentru asta între 1936 și 1939, doar dacă ar fi fost o minune de răutate precoce, și e adevărat că au existat câteva. Nu e cu mulți ani mai mare decât mine. Nici n-a pârât, nici n-a denunțat pe nimeni. Tocmai cu asta are legătură, cu faptul că n-a trădat și n-a denunțat pe nimeni, după toate aparențele. Bineînțeles că a avut mereu faima că s-a purtat foarte bine în perioada de după război, că a dat o mână de ajutor celor care aveau mai

multă nevoie, vreau să spun din motive politice. Un om ireproșabil în sensul acesta, în acesta măcar. Asta i-a fost reputația.

Nu mi-a scăpat expresia „în acesta măcar“, ca și cum n-ar fi fost atât de ireproșabil prietenul său în alte sensuri, ceea ce, dacă ne gândim bine, n-ar avea nimic special, sunt prea multe sensuri în viața fiecăruia și în vreunul trebuie să dai greș. Nu mi-a scăpat nici ce era mai ciudat, ceea ce înțelesesem cel mai puțin, și nu i-am trecut-o cu vederea:

– Păi nu știu. Nu înțeleg cum poate fi problema relaționată cu faptul că prietenul dumneavoastră n-a pârât și n-a denunțat pe nimeni, așa ați spus, nu? Asta ar fi bine, nu? Iar dacă ce vi s-a povestit nu presupune crime, nici nu vă afectează direct, pentru că nu e o trădare față de dumneavoastră, o să-mi relatați într-o zi dacă vreți, însă îmi e greu să-mi imaginez la ce dracu’ vă referiți când pomeniți de „ceva de felul ăsta“. Ceva ce nu puteți să calificați drept simple baliverne și pe care oricine le-ar nega în fața oricui: „a unui prieten, a unui duşman, a unei amante, a unui necunoscut, a unui judecător, să nu mai pomenim de soție și copii“. Sunt cuvintele dumneavoastră de mai devreme. Să nu credeți că nu vă acord atenție. Vedeți că da.

Și-a trecut mâna peste obraji și peste bărbie, ca și cum ar fi verificat dacă e destul de bărbierit. Apoi și-a frecat de câteva ori cu degetul arătător nasul mare, drept, și nasul îi era ca al unui actor de televiziune din copilăria mea, Richard Boone, care la rândul său purta o mustață fină, poate semăna mai mult cu acesta decât cu oricare altul dinainte. Apoi a bătut darabana ușor cu unghiile pe plasturele bombat, cu siguranță era pe punctul de a lua o hotărâre, poate doar în ceea ce mă privea pe mine, nu chestiunea.

– Uite, a spus. Regret că te-am intrigat degeaba, dar acum va trebui să aștepți. Încă nu știu ce să fac cu povestea asta. Într-adevăr, mă tulbură îngrozitor. În asemenea măsură, că nu îndrăznesc să o divulg. Nu cred că trebuie să o fac, încă nu. Iar dacă o spun cuiva, oricui, ție, o voi răspândi, iar apoi nu mai e cu putință să prinzi sau să oprești ce se azvârle în vânt. Poate că mai târziu, depinde ce voi hotărî (va fi curând, nu-ți face griji, într-un sens sau în altul), trebuie să-ți încredințez o misiune și voi avea nevoie de colaborarea ta ca pion; sau mai mult decât atât: ca nebun sau chiar pe post de cal, întrucât calul, poate nu știi, e piesa cea mai imprevizibilă de pe tabla de șah, capabilă să treacă de obstacole în opt feluri diferite. E posibil, deopotrivă, să-ți cer să uiți de discuția asta, ca și cum n-am fi avut-o. Dar nu vreau să te las complet în necunoaștere, iar pe deasupra, fiindcă se poate să te întâlnești cu acest prieten la un moment dat, nu va fi de prisos să-i arunci o privire și să știi că e vorba despre el, să vedem ce impresie îți face, căci nu mai observăm nimic semnificativ la oamenii pe care îi cunoaștem de o veșnicie. Se numește Jorge Van Vechten și e medic. Doctorul Van Vechten.

Nu m-am putut opri să nu-l întrerup, toți sărim ca un arc când nu înțelegem un cuvânt sau un nume. Acum știu bine cum se scrie, dar când l-am auzit rostind acest nume de familie (Muriel l-a pronunțat „Van Vekten“, cum o făcea Van Vechten însuși și cunoscuții săi, deși mai târziu mi s-a spus că în

Olanda și în Flandra ar fi numit „Fan Fehten“, sau ceva asemănător), n-am fost în stare să-l captez din prima și nici să mi-l închipui scris.

– Van cum? E olandez?

– Nu, e la fel de spaniol ca tine și ca mine. Și mi-a pronunțat pe litere partea obscură a numelui. Însă da, e de îndepărtată origine flamandă, desigur, ca pictorul Carlos de Haes, știi tu, sau celălalt pictor, Van Loo, nu sunt sigur dacă acesta nu era francez, de obârșie olandeză în orice caz, sau Antonio Moro, care în realitate era Mor, au umblat cu toții pe aici, sau au rămas; sau ca militarul și marinarul Juan Van Halen și nu știu dacă marchizul de Morbecq, îl cunoști pe marchizul de Morbecq? Are o colecție de ediții ale romanului *Don Quijote* că te bagă-n boală, și-ar dori-o profesorul Rico[4]. Au fost câțiva în Spania. Familia lui, a lui Van Vechten, provenea din Arévalo, din Ávila, dacă-mi aduc bine aminte, mi-a explicat o dată, unde se pare că sunt mulți locuitori blonzi cu ochii albaștri, deoarece a fost unul dintre locurile acelea, din Castilia și din Andaluzia, care s-au repopulat cu flamanzi, și germani, și elvețieni, nu știu dacă pe vremea lui Filip al IV-lea sau a lui Carol al III-lea, dacă nu cumva a amândurora. În sfârșit, ce mai contează? Acum e la fel de spaniol ca Lorca[5]. Sau ca Manolete[6]. Sau ca Lola Flores[7]. Sau ca însuși profesorul Rico, ce naiba. A zâmbit. S-a amuzat pe sine mai degrabă decât pe mine. Eu pe profesorul Rico nu-l cunoșteam decât după nume. A făcut o pauză și m-a întrebat: Și? Pot să mă bazez pe ajutorul tău dacă am nevoie? Ca infiltrat, ca să zic așa? Sau preferi să nu te amesteci în nimic în afară de obligațiile tale stricte? Nici nu le-am definit vreodată, pe de altă parte, astfel că prea stricte nu pot fi.

Nu doar că îmi prindea cum nu se putea mai bine, cu facultatea abia terminată, să câștig banii pe care mi-i plătea lunar Muriel, avusesem noroc ca, prin intermediul părinților, să-mi găsesc atât de repede o slujbă, oricât de bizară și de efemeră ar fi fost. Majoritatea tinerilor de atunci – acum nu mai este așa – eram de acord cu ceea ce spunea tatăl meu: „Nu există slujbă rea câtă vreme nu ai alta mai bună“. Mai conta și faptul că Eduardo Muriel se dovedise, de la început, una dintre acele persoane pe care le admiri fără rezerve, de a căror companie te bucuri, de la care înveți și cărora dorești să le faci plăcere. Ori și mai mult, a căror aprobare o năzuiești și o apreciezi. Ca pe a unui profesor bun când ești la liceu sau la universitate (mă rog, în facultate la mine au fost cu toții îngrozitori, cu o singură excepție), pe a unui maestru dacă îi ești discipol, sau pe a unui înțelept dacă ești un ignorant care pretinde să nu mai fie într-atât de ignorant, fie și numai prin apropiere și expunere la învățătură. În momentele acelea aș fi făcut aproape orice mi-ar fi cerut, eu eram în serviciul lui și, pe deasupra, de bunăvoie, cu o lealitate crescândă și pe cale de a deveni necondiționată. El nici măcar nu avea obiceiul de a da ordine, sau numai în ceea ce privea chestiunile minore și practice. Când ceva ieșea din rutină, ca în împrejurarea aceea, consulta, întreba, era delicat, nu impunea. Firește că era persuasiv: după ce mă intriga, îmi trezea și îmi incita curiozitatea (și trebuie să fi fost conștient că

tot ce era legat de el mă interesa, cum i se întâmplă admiratorului apropiat), știa fără îndoială că eu m-aș duce oriunde m-ar trimite, aș investiga orice mi-ar cere și mi-ar fi în putință, m-aș împrieteni cu individul cel mai dezagreabil sau mai josnic.

– Sunt la dispoziția dumneavoastră, Don Eduardo, Eduardo, în ce pot să vă fiu de folos. Să-mi spuneți când vreți și când vă convine. Eu am să vă aștept indicațiile. Dacă mă întâlnesc cu doctorul Van Vechten, vreți să vă spun ce impresie îmi face?

– Nu. Dacă te întâlnești cu el, ceea ce e foarte posibil, o să te întreb eu. Nu mă înnebuni din proprie inițiativă, da?

A păstrat din nou tăcerea. M-am gândit că va considera discuția încheiată și că va lăsa orice dictare pentru altă dată; că se va ridica, își va pune o haină și se va duce în biroul lui, unde obișnuia să stea singur, după cum îmi imaginam, sau cel mult cu un soi de telefonistă, contabilă, reprezentantă și chelăreasă, o femeie care nu venea zilnic, ci doar când avea ea chef sau o chema în mod special Muriel. Dar a mai spus ceva:

– Ascultă, Juan. Acum câteva clipe, când mi-ai citat cuvintele și te-ai lăudat cu buna ta memorie, ai zis: „unui prieten, unui duşman, unei amante, unui necunoscut…“ Sunt sigur că eu n-am menționat amanta, de unde ai scos-o? Ce te-a făcut să-ți închipui că prietenul meu ar fi avut o amantă? De fapt, am menționat o soție și niște copii, asta da.

– Ah, nu știu, Don Eduardo, pentru mine era un mod de a vorbi. Nici măcar nu am înțeles că v-ați referit la prietenul dumneavoastră în concret, când ați spus-o, ci la oricine ar fi avut ceva urât de ascuns. Și mă rog, toată lumea are amante, nu? Temporare măcar, din când în când, nu? Ținând cont că încă nu există divorț… Până când va fi aprobat, îmi veți povesti. Și în sfârșit, cât timp există… O amantă e cineva apropiat, căreia dorești de asemenea să-i faci impresie bună, și căreia, prin urmare, i-ai ascunde și nega lucrurile care te pun în lumină proastă. Dar să lăsăm asta, scuzați-mă pentru că v-am citat cu inexactitate și pentru lăudăroșenie.

A zâmbit cu ironie, sau amuzat.

– Ah, da? Toată lumea are amante? Mi se pare că ai trăit prea puțin și nu cunoști viața; mai degrabă ai citit romane și ai văzut filme, ce știi tu? Dar nu contează, doar că îmi atrăsese atenția.

Într-o secundă și-a redobândit seriozitatea, sau îngrijorarea, angoasa, tristețea, dacă nu chiar o oarecare furie stăpânită sau amânată, amânată poate până la confirmare. Și a adăugat:

– Să vezi, și e ultimul lucru pe care ți-l spun astăzi din povestea asta jenantă și demnă de dispreț, pe care bine-ar fi fost să n-o aud: ceea ce mi-a ajuns la ureche despre prietenul meu Van Vechten nu are legătură cu morți, cum ți-am spus, sau nu cu morți care au avut loc, efective, nici una în creditul lui, sau în debitul lui, nu știu ce s-ar potrivi aici. Nu e atât de grav. Dar într-un anumit sens e mai dezamăgitor, mai descurajant, mai stupid și mai josnic. Mai necuviincios.

Căutase alt adjectiv, mai concludent și cuprinzător și îl găsise doar pe acesta, parcă fără să vrea. El însuși a părut surprins de alegere. A clătinat din cap ca și cum gândul i-ar fi dat frisoane.

– Amintirea foloaselor și favorurilor obținute pesemne că nu-l hărțuiește, nici nu-i provoacă mustrări de cuget și nici nu i-a lăsat urme, fiindcă n-a fost nimic iremediabil la mijloc, s-a putut spăla totul și a părut că nu se întâmplase. Astfel că probabil e liniștit în privința asta, dacă chiar s-a întâmplat. Ceea ce mă împiedică să las pur și simplu baltă chestia asta, s-o neg de-a dreptul și nici măcar să nu-mi plec urechea, este faptul că, potrivit acelei informații, doctorul s-ar fi purtat în mod indecent cu o femeie, sau poate cu mai multe. Spune-mi învechit sau cum ai chef, dar pentru mine asta e de neiertat, e lucrul cel mai rău.

A făcut o scurtă pauză, s-a ridicat, s-a uitat la mine cu ochiul său marin de parcă eu aș fi fost transparent sau m-ar fi consumat la prima privire și ar fi trebuit să meargă mai departe, în căutare de ceva mai rezistent la tenebrozitatea viziunii sale; cu ochiul albastru atât de coleric, că o clipă mi s-a făcut frică, nu pentru mine, ci din pricină că i-l vedeam întunecat astfel și cu o lipsă totală de compasiune; m-a semnalat cu mușțiucul pipei, ca și cum eu aș fi fost Van Vechten și acela, un instrument acuzator, sau poate un cuțit cu care se taie un fruct și care deocamdată nu se va mai utiliza pentru altceva.

– Înțelegi? Mai jos de atât nu poți să cazi.

Războiul de Independență al Cubei a constat, în realitate, în mai multe conflicte, desfășurate în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și încheiate în 1898 cu înfrângerea Spaniei și victoria Cubei, care era sprijinită de SUA.

Războaiele carliste au fost trei războaie civile (1833–1840, 1846–1849, 1872–1876), provocate de pretențiile la tronul Spaniei ale infantelui Carlos María Isidro de Borbón, care nesocotea dorința fratelui său, Ferdinand al VII-lea, de a o numi succesoare pe fiica sa, Isabela a II-a, întrucât nu avea descendenți de sex masculin. Regele Ferdinand al VII-lea promulgase Pragmatica sancțiune, o derogare de la Legea salică, pentru a permite femeilor să moștenească tronul. Ferdinand al VII-lea a lăsat tronul fiicei sale, Isabela a II-a, în vârstă de trei ani, iar regina María Cristina a devenit regentă. Carlos María Isidro de Borbón a fost nemulțumit, a pretins tronul și a declanșat astfel Războaiele carliste.

Între 1808 și 1813, o parte a Spaniei a fost ocupată de armatele lui Napoleon, care l-a numit rege al Spaniei pe fratele său, Joseph.

Francisco Rico Manrique (n. 1942), filolog spaniol. Membru al Academiei Regale Spaniole

Federico García Lorca (1898–1936), ilustru poet, dramaturg și prozator spaniol

Manuel Laureano Rodríguez Sánchez, zis „Manolete“ (1917–1947), celebru toreador

María Dolores Flores Ruiz, supranumită „La Faraona“ (1923–1995), cântăreață, dansatoare și actriță spaniolă, foarte apreciată de public

II

Afirmațiile acelea m-au uluit. Nu că n-ar fi fost în consonanță cu caracterul general pe care i-l atribuiam lui Muriel și care mă captivase de la început, de când mă supusese unui mic examen înainte de a mă angaja, sau nici măcar n-a fost asta: a fost o discuție cu câteva întrebări, să vadă dacă mă place. În disertațiile, conversațiile, atitudinile sale față de majoritatea oamenilor, mi se părea unul dintre oamenii cei mai respectabili, amabili și corecți pe care îi cunoscusem și pe care i-am cunoscut după aceea. Chiar era în el un element de ingenuitate – de inocență aproape – nepotrivit cuiva care are în jur de cincizeci de ani, a călătorit destul și n-a stat niciodată complet liniștit, a realizat o operă admirabilă și a trebuit, de asemenea, să se umilească fără dramă – adică, s-a pretat cu resemnare – să realizeze alta mai curând demnă de dispreț, cel puțin din punctul său de vedere („La ce treburi josnice te vezi obligat: trebuie să fii pregătit pentru asta, Juan“, mi-a spus odată); a celui care a suportat producători – escroci, în mai mare sau mai mică măsură –, pe lângă actori și actrițe de cinema – puerili și malițioși, sau, ceea ce e același lucru, nemiloși și neomenoși aproape fără excepție, sau asta povestea el –; a celui care petrecea perioade cufundat în pragmatica lume a publicității ca să scoată repede bani mulți, care să-i permită să mențină oarecum intactă vechea avere a familiei și își folosea o bună parte din timp să caute finanțări exotice pentru proiectele care îl interesau mai mult, iar prin urmare avea de a face cu indivizi brutali, în cel mai bun caz șireți și unși cu toate alifiile, care trăiau pe teritoriul afacerilor – deci pe singurul universal și real – și cu care avea prea puține legături: adesea lua prânzul sau cina, ori se ducea prin *boîtes* sau la un păhărel cu promotori imobiliari bădărani, sau cu secretari de stat ignoranți, cu președinți de cluburi de fotbal gălăgioși și oameni de afaceri din industria produselor lactate plicticoși, cu cizmari de la Elda nervoși, fabricanți de conserve de bonită și de midii din Villagarcía de Arosa sau comercianți de șuncă din Salamanca – după ideea de cinematografie, mai degrabă decât după cinematografie, se dă în vânt multă lume –, ba chiar și cu crescători de tauri furioși, încercând să-i convingă pe toți aceștia să investească, în realitate li se băga pe sub piele, recunoscând el însuși că pentru asta nu era prea dotat, deși învățase câte ceva cu anii. În afară de acestea, din când în când primea și ținea companie unor cetățeni străini care treceau prin Madrid și despre a căror intenție de a ciuguli în industria cinematografică și de a contribui cu fonduri pentru vreun film îi suflase cineva din breaslă: de la veterani ageri sau cruzi pe jumătate retrași din meserie, cu o grămadă de coproducții în spate și care nu se vindecau de microb, până la cvasifasciști patroni în Formula 1; de la comercianți de tutun germani cu înclinații artistice până la constructori italieni dubioși (dacă alăturarea acestor trei cuvinte nu este o dublă redundanță); de la fabricanți de whisky scoțian care nu știau ce să facă cu surplusul monetar și doreau să facă plăcere unei soții mitomane, care spera să-l angajeze sau să cineze cu Sean Connery la sfârșitul încurcatului traiect, până la reprezentantul consilierului secretarului vreunui

șeic arab înțepat (în drum spre Marbella, dacă cele trei cuvinte dinainte nu constituie din nou o redundanță, cu toate că simplă).

De la seratele și întâlnirile acestea revenea de cele mai multe ori epuizat, cu lecția învățată și cu mâinile aproape goale. „Trebuie să vorbești cu cincisprezece persoane pentru ca una să-ți întindă un cec sau să-ți facă o promisiune fermă sau pe jumătate credibilă“, se plângea. „Apoi trebuie să vezi dacă cecurile sunt acoperite sau dacă își aduc aminte de promisiuni. E deja mult dacă își aduc aminte și se scuză cu pretexte răsuflate, în principiu nu trebuie să aspiri să se țină de cuvânt.“ Câteodată se întorcea umilit și frustrat în mod comic, vreau să spun că se străduia să facă relatarea comică: odată digerate, vedea latura amuzantă a frustrărilor și umilințelor, avea simțul parodiei și capacitatea de a încasa lovituri. Pentru a-i face impresie bună – am spus că era cam naiv: ca s-o ametească –, dorise să-și ia un aer intelectual și să-i trântească o pedanterie istorică despre al Doilea Război Mondial rafinatei și inteligentei proprietare a unei mari firme de *prêt-à-porter* care binevoise să-l primească în biroul ei, însă înainte ca el să-și termine primul paragraf (e adevărat că plin de fraze subordonate), ea îl întrerupsese cu un zâmbet simpatic, dar categoric: „Toate acestea sunt irelevante și timpul meu nu e precum guma aceasta de mestecat“. Muriel rămăsese descumpănit (pe lângă faptul că o admira năucit; era vorba despre o femeie atrăgătoare, elegantă și educată, iar pe deasupra bine îmbrăcată, așa cum era de așteptat), pentru că acolo nu era nici gumă de mestecat la vedere, nici miros de așa ceva, nici măcar vreun pachețel pe masă sau cea mai vagă aromă de mentă ori de căpșuni. Firește că biroul acela era parfumat atât de agreabil și de puternic, că nici un alt miros nu ar fi supraviețuit în el, de fapt Muriel se simțise din prima clipă ca plutind și lipsit de voință, îmbătat și chiar narcotizat. „Ce gumă de mestecat? Despre ce vorbiți?“, o întrebase cu sinceritate curioasă. „Aceasta, știți, oricare. Gume de mestecat“, și în continuare ea își scosese una din gură cu degetul mare și cu cel arătător – șeful meu nu băgase de seamă că o mesteca, era distinsă și cultă, pesemne că o ținuse strivită de cerul gurii sau de o gingie tot timpul – și o întinsese de două palme ca și cum ar fi fost o limbă infinită; Muriel a crezut că o să i-o lipească de nas, după cât o apropiase de el, și-a tras fața în spate, în ciuda senzualității grosolane a gestului, care nu-i displăcea câtuși de puțin *a posteriori*, când îl rememora, ba chiar am avut impresia că îi excita mintea și că regreta că se îndepărtase, în loc să se fi unit cu guma roz, sau cu ceea ce nu este, ba este același lucru, cu saliva ei. „Vedeți cât se lungește?“, a adăugat patroana firmei; Cecilia Alemany se numește, își adunase averea în câțiva ani, probabil că ea nu împlinise nici treizeci și cinci. „Păi timpul meu nu se lungește. Astfel că dați-i înainte, om bun, treceți la subiect și scurtați“, după care și-a înfășurat din nou pasta abundentă și flexibilă printr-o singură mișcare a limbii, cu mare viteză și pricepere, cu siguranță făcea și baloane și merita să le vezi, o artistă. Muriel mărturisea că amenințarea gumoasă îl lăsase gângăvit și tulburat, aproape confuz, și că restul expunerii sale (fără să-și mai permită subordonate)

constituise o incoerență după alta, o cârpăceală. Însă admirația lui pentru Cecilia Alemany nu făcuse decât să crească, acum o considera un as al afacerilor, care nu admitea fleacuri și nici nu tolera șarlatani, fiind o semizeiță, deși știa că nu va putea nicicând să-i smulgă un bănuț pentru nici un proiect, scump sau ieftin și că în ochii ei rămăsese ca cel mai îngrozitor parazit. Ceea ce îl umilise cel mai mult – și îl fascinase, în ciuda a tot – nu era faptul că îi oprise de la început introducerea intelectuală și erudită, ci faptul că îl numise „om bun“, de parcă ar fi fost un țăran cu care te întâlnești pe potecă. De fiecare dată când apărea ea la televizor sau într-un ziar, o contempla extaziat, îi răsărea un zâmbet pe chip, o asculta vorbind până la sfârșit sau citea știrea întreagă și murmura: „Cecilia Alemany, ce femeie deosebită! Ce mi-ar plăcea să fiu obiectul aprecierii sale și nu al celui mai profund dispreț! Evident că nici o ființă umană nu ar merita altceva, și mă includ în primul rând: am avut o ocazie rară și am irosit-o ca un mitocan, ca un cretin“.

Muriel era jovial în general, când nu trecea prin fazele de umbră, de acestea nu scapă nimeni, sau melancolice, sau de mizantropie, cum am mai spus. Obișnuia să primească discret (între patru ochi, dar eu intram și ieșeam, stăteam aproape și în alertă) pe cei care veneau la el cu o cerere sau o problemă, și nu erau puțini în anii aceia nesiguri; îi asculta, îl distrau solicitările năstrușnice și se interesa de toate, până și de cele despre care aș fi crezut că nu puteau decât să-l plictisească; poveștile îi trezeau curiozitatea, presupun, chiar dacă se dovedeau naturaliste. L-am văzut împrumutând sau dând sume de bani mărunte sau medii prietenilor strâmtorați sau tehnicienilor sau actorilor care lucraseră cu el la vreun film și treceau printr-o perioadă proastă, care nu se mai sfârșea – sau chiar uneia sau două dintre văduvele lor, pe care nu le mai văzusem niciodată; dar lumea produce văduve într-un ritm vertiginos și pentru majoritatea nici un ban nu e mărunt. O făcea aproape pe ascuns cu toți (când își lua rămas-bun și le strângea mâna, le strecura în ea un talon de cecuri sau niște bancnote, sau a doua zi le efectua un transfer bancar), însă au fost destule ocaziile când fapta lui n-a scăpat ochilor mei. Împrumuturile le considera sume pierdute. Într-o seară, bând un pahar la restaurantul lui Chicote numai noi doi, mi-a zis: „Nu trebuie să împrumuți mai mulți bani decât ai fi dispus să dăruiești cui te tapează. De aceea e preferabil să cântărești bine sumele și să stabilești cât vrei să dai fiecăruia, sau câtă milă îți inspiră, pentru ca apoi să nu-ți faci sânge rău. Dacă ți-i dau înapoi, minunat; iar dacă nu, păi te așteptai la asta“.

Sunt încredințat că pudoarea și tactul îl făceau să-și ascundă excesiva bunătate de fond (cu asta nu trebuie să te lauzi, contrar a ceea ce susțin vremurile de acum), să nu mai pomenim de sentimentalismul său remarcabil și pe care el îl credea tăinuit, de care se rușina fără îndoială și de care încerca să se descotorosească arătându-se uneori ursuz sau sarcastic, cu incontestabile abilități și talent, dar cu prea puțină convingere, era ca și cum ar fi devenit deodată conștient de cum se cuvenea să se comporte și ar fi

trebuit să acționeze un resort ca să se pună în mișcare. Era ca și cum s-ar fi hotărât să joace un rol, după o pauză aproape imperceptibilă; ca și cum n-ar fi lipsit niciodată o minimă voință – o interpretare, ceva fictiv – în gesturile sale intolerante sau impertinente. Poate că singura persoană cu care nu se producea această tranziție, de cele mai multe ori, nu întotdeauna, poate singura în fața căreia era în general activat resortul antipatic și aspru – răceala –, era biata lui soție, Beatriz Noguera, sau așa o vedeam eu, o biată femeie nefericită, iubitoare și îndurerată. Sau chiar biet suflet, biată amărâtă.

De aceea m-au uluit afirmațiile acelea: „Pentru mine asta e de neiertat, e lucrul cel mai rău. Înțelegi? Mai jos de atât nu poți să cazi“, iar cu ele încheiase discuția – preocuparea lui – pentru ziua aceea și pentru multe altele. Ceea ce îi inspirase păreri atât de negative și drastice și îl împiedica să ignore îngrijorătoarea informație despre Van Vechten era că acesta „s-ar fi purtat în mod indecent cu o femeie, sau poate cu mai multe“. Cunoscându-i ideile, văzându-i obiceiurile și unele dintre filme – mai ales cele pe care le turnase în versiune dublă pe vremea cenzurii, una pentru piața internă și alta pentru cea externă, sau direct în străinătate –, mi se părea imposibil să fi folosit adjectivul „indecent“ în sens sexual, vreau să spun de condamnare sau dezaprobare a oricărei activități de felul acesta dintr-o perspectivă moralistă sau religioasă (aceasta din urmă era de neimaginat). În ciuda ambiguității intrinseci a termenului, când îl auzisem de la el îl înțelesesem fără ezitare ca sinonim cu „josnic“, „nelegiuit“ sau „mârșav“, nicidecum ca „imoral“ sau „obscen“. Și era paradoxal și șocant să socotească lucrul acesta atât de dezgustător – scosese în evidență cu emfază împrejurarea că victima era femeie, sau mai multe – cineva care putea fi încântător adesea, și cu aproape toți aceia care nu i se păreau de la început vanitoși sau tâmpiți, exceptând tocmai o femeie, pe a sa, Beatriz Noguera, cea pe care o avea și o avusese cel mai aproape vreme de o considerabilă parte a vieții sale, oricât de mult ar lipsi și ar fi lipsit mereu cu filmările și găsirea locurilor adecvate, cu ocazionalele peregrinări în căutare de fonduri și vizitele la actori și actrițe pe care trebuia să le flateze ca să participe la filmele lui, deși a existat o perioadă în care îl lingușeau ei pe el și năzuiau să participe la proiectele sale, cel puțin spaniolii și câte un european, ba chiar și câțiva americani nonconformiști sau cu preocupări artistice (tot ce purta semnătură europeană era considerat atunci artistic). Asta durase cinci sau șase ani, timpul cât e la modă un cineast poate fi foarte scurt, în multe cazuri e efemer, o ușoară briză care aproape niciodată nu se întoarce.

Când mi-a fost dat mie să cunosc cuplul și să am legături cu el, Muriel nu mai călătorea atât de mult, lucra mai puțin decât în alte vremuri. Își păstra prestigiul, iar faptul că turnase vreo două lungmetraje în Statele Unite, cu producție americană și vedete destul de celebre, i-a conferit o aură aproape mitică într-o țară atât de mărginită ca a noastră. El profita de aceasta pe cât posibil – deopotrivă ca de figura sa fugitivă sau de relativul său mister –, dar nu se amăgea în privința asta. „Sunt mai mult sau mai puțin ca Sarita Montiel“, spunea, „care a tras foloase îndelung din cele trei sau patru apariții hollywoodiene și din faptul că a împărțit ecranul în una din ele cu Gary Cooper și Burt Lancaster. În celelalte n-a avut atâta noroc: Rod Steiger, cu Oscarul lui cu tot, nu i-a servit la prea multe, fiind antipatic, histrionic și prea puțin iubit, iar sărmanul Mario Lanza la nimic, pentru că a murit numaidecât și nimeni nu mai știe cine a fost și nu-și mai amintește de el, nici măcar celebra lui voce nu se mai aude. Astfel că eu depind în mare măsură nu doar de ce fac începând de acum, ca oricare, ci și de carierele

viitoare, străine de mine, îndepărtate, ale celor care au jucat acolo cu mine, sau și mai mult, de destinele lor în capricioasa memorie a oamenilor. Nu se știe cine va dăinui în amintire, în lumea asta a mea și în toate; nu peste zece ani sau peste cinci, ci poimâine sau chiar mâine. Sau cine nu va lăsa nici cea mai vagă urmă, oricât de promițătoare i-ar fi astăzi traiectoria, cum spun televiziunea și revistele. Cine strălucește cel mai mult acum poate să pară peste câțiva ani că nici n-a călcat pe pământ. Și vor fi dați uitării neîndoielnic cei detestați, dacă nu cumva au făcut mult rău și lumea se va desfăta urându-i și după ce se retrag sau mor, retrospectiv.“

Cu Beatriz Noguera putea ajunge să fie morocănos și de rea-credință, chiar crud și odios, în principiu prin cuvinte. Putea deveni detestabil. Eu văzusem perechi care se jignesc adesea, câteodată din greșeală, fără zel, incapabili să se abțină, cine n-a cunoscut asta. Persoane care se eternizează împreună doar din obișnuință, pentru că una face parte din existența celeilalte la fel ca aerul pe care îl respiră, sau cel puțin ca orașul în care locuiesc și pe care niciodată nu și-ar pune problema să-l părăsească, oricât de nesuferit le-ar fi devenit.

Fiecare din cei doi soți valorează la fel de mult ca panorama oferită de salonul sau de dormitorul casei în care locuiesc: se află acolo și nu mai sunt nici buni, nici răi, nici respingători, nici plăcuți, nici deprimanți, nici încurajatori, nici benefici, nici dăunători. Sunt ceea ce sunt – sunt ambalajul, paloarea cotidiană, ambianța –, nu sunt puși sub semnul întrebării și nici nu se ia în considerare posibilitatea de a renunța la respirația sau murmurul lor permanent și apropiat, nici cea de a-i face să se schimbe sau de a îmbunătăți termenii relației cu ei. Sunt de la sine înțeleși, sunt ceva cu care se conviețuiește în mod extrem de natural, fără să intervină vreodată un act volițional de a continua în compania lor și nici nu se concepe o idee de încetare, reversibilitate sau suprimare, de parcă nimic din toate acestea nu ar fi cu putință și ne-ar fi fost hărăziți aproape în același fel cum ne e dat să ne naștem într-o țară sau în sânul unei familii, să avem anumiți părinți sau anumiți frați. Persoanele acestea nu mai sunt conștiente că într-o zi au avut de ales, au făcut o alegere cel puțin parțială sau aparentă – adesea dictată de conformism –, și că prezența celuilalt ar putea să se încheie fără prea multe complicații, în afară de cazul în care s-ar opta pentru calea violentă, desigur, iar atunci complicațiile ar fi infinite sau nici una, în funcție de șiretenia cu care s-ar elimina inconvenientul sau numai decorul obosit. Iar dacă nu e așa, există complicații, dar nu sunt prea multe, mai ales dacă există o lege a divorțului, cum există acum în Spania, de mai bine de treizeci de ani. Câteva scene melodramatice, totuși, sunt mai mult sau mai puțin inevitabile.

Nu era aceasta situația lui Eduardo Muriel și Beatriz Noguera, cea a unei agresivități molatice și deficiente, ca s-o spunem cu pedanterie. Era din partea lui o antipatie înrădăcinată și profundă, dar în același timp palpitantă și vie, deloc rutinieră, și un soi de dorință frecventă de a pedepsi, în mod straniu nu constantă. Părea că se sforțează să aibă mereu în minte (avea

activat resortul glacial) că trebuie să-i arate desconsiderare, respingere și dispreț, să-i semnaleze osânda și povara pe care o presupunea pentru el s-o aibă alături, s-o maltrateze, ba chiar s-o jignească, cu siguranță să-i înnegureze starea de spirit și să-i inspire incertitudini sau dezolări în privința personalității proprii, îndeletnicirilor și fizicului, și fără îndoială izbutea, în realitate asta este la îndemâna oricui, până și la a celui mai tâmpit, cel mai ușor lucru din lume este să distrugi și să faci rău, pentru aceasta nu este nevoie de perspicacitate, nici de subtilitate și cu atât mai puțin de inteligență, un prost poate oricând să facă praf un deștept, iar pe deasupra Muriel se număra printre cei din urmă. E de ajuns ca cineva să fie soi rău, de rea-credință, să aibă idei pernicioase, cu duiumul le posedă cei mai nătărăi și mai stângaci. Câteodată aveam senzația că Muriel, la un moment dat din viața sa de om căsătorit, hotărâse să ducă la capăt o răzbunare care nu avea să se încheie și nu avea să fie satisfăcută, și mă întrebam ce motive o fi avut, ce greșeală de neiertat o fi comis Beatriz Noguera. Totuși, nu o consideram sigură. Pe atunci știam deja că personajele cele mai crude se bazează în mare măsură pe perplexitatea celorlalți, pe scuza aceasta: par atât de disproporționate atacurile lor, că destui, în loc să le judece sever și să încerce să-i domolească sau să-i convingă să se lase păgubași, se limitează să ridice din umeri și să se întrebe ce rău îngrozitor le-o fi provocat obiectul cruzimii lor și conchid, chiar dacă îl ignoră, că „o fi fost ceva groaznic, altminteri nu se explică o asemenea aversiune; s-o fi justificând prin asta, indiferent ce-o fi“. Iar cel crud se străduiește să nu se afle și nici să nu se ghicească ce este acel „ce-o fi“, misteriosul alibi care i se presupune, și care până la un punct îl protejează și, în mod nepotrivit, îl scoate basma curată.

Astfel că mă alarma ceea ce vedeam și auzeam, pentru că mă făcea să gândesc că în absența martorilor iritarea creștea, urca tonul frazelor care rănesc și poate abundau cuvintele grosolane, pe care Muriel în fața mea nu le rostea prea des, nici măcar când eram între prietenii lui. Eram încredințat că nu trecea niciodată de asta, că el nu dădea niciodată în ea (mă temeam mai puțin ca vreodată ea să-i ardă lui vreo palmă, pesemne că nu-i lipsea cheful de a o face), și eram convins că așa ceva nu se întâmpla. Era deopotrivă și dorința mea, încât convingerea îmi era condiționată, și nu mă liniștea pe de-a-ntregul. La început, nu îndrăzneam să-l întreb pe Muriel care era cauza acelei purtări disprețuitoare, morocănoase și tăioase, mă avertizase o dată că nu mă plătea ca să-i pun întrebări despre lucruri care nu mă priveau, iar asta când mă interesasem de ceva mult mai puțin delicat ca relația nefericită cu consoarta, amuțirea ochiului său tăcut. Și în acele prime săptămâni mă întâlneam rareori sau deloc cu Beatriz singură, ea mă vedea la distanță ca pe un simplu apendice al soțului ei, ceea ce nu se poate spune că n-aș fi fost. Nu încape îndoială că datorită tinereții mele mă privea cu simpatie, în ciuda împrejurărilor. În plus, eu eram îndatoritor și atent, cum am fost educat să fiu cu toate femeile (din principiu), și nu mă contagiau câtuși de puțin – ar fi fost nepotrivit, pe de altă parte – manierele urâte ale

șefului meu față de ea. Dimpotrivă, încercam să le contrabalansez pe cât posibil, fără să-mi depășesc atribuțiile și să nu mă amestec unde nu-mi fierbea oala. Vreau să spun că mă ridicam în picioare când apărea Beatriz, neapărat, cu toate că Muriel nu mă imita niciodată în asta, adevărul e că între soți ar fi împovărător să mențină un asemenea obicei; o salutam cu o ușoară plecăciune, ca în secolul trecut, îi zâmbeam cu spontaneitate, fără să mă sforțez, și îi dădeam de înțeles, prin atitudinea mea binevoitoare, că eram la dispoziția ei, dacă puteam să o ajut cu ceva. La urma urmelor, era soția angajatorului meu și îmi trezea admirația. Ca atare, merita tot respectul meu şi trebuia să i-l arăt, oricare ar fi fost certurile dintre ei. Și nu încape îndoială că Muriel m-ar fi dojenit dacă ar fi observat cea mai mică neglijență în comportamentul meu față de nevastă-sa. Erau și momente când i se adresa ei sau o asculta cu considerație și interes, ba chiar cu afecțiune, trebuie să aducem vorba despre asta curând. Mie nu-mi era deloc greu, am mai spus. De fapt o plăceam, o plăcusem din prima clipă pe Beatriz Noguera.

Nu mai puțin decât pe soțul ei, ceea ce este mult spus; evident că în alt mod, viața îi era triturată de fragila roată a lumii cu mai multă cumpătare decât a lui sau a mea, și îmi imaginam că straja indiferentă care le-ar fi contemplat pe toate ar fi căscat mai mult decât s-ar fi cuvenit. Însă cine știe, pesemne că luna aceea se uită cu atenție câteodată, cum ne uităm noi, cei care scriem (chiar dacă sunt doar memorii private, jurnale sau scrisori, fără dorința de a fi citite de nimeni, sau poate de un unic destinatar), la persoanele care se vor sfârși în ele însele, la cele care e limpede curând că nu vor lăsa nici o urmă și de care lumea abia își va aduce aminte când vor dispărea (vor fi ca zăpada care cade și nu se așterne, ca șopârla care urcă pe un gard însorit vara, ca ceea ce a scris cu îngrijire acum o mie de ani o profesoară pe tablă și a șters ea însăși când s-a terminat ora, sau colegul care a venit să ocupe sala). Acelea ai căror apropiați nu le rememorează nici măcar anecdotele. Straja e neîndoielnic sătulă să se tot uite cu un ochi pe jumătate închis la luptele și tumulturile acelora a căror risipă și al căror deznodământ le prevede deja, să le tot asculte vociferarea și să se rușineze de lăudăroșenia lor, să tot asiste la tragediile căutate și aproape întotdeauna evitabile ale majorității acestor creaturi, al căror martor mut, imparțial și steril își propusese să fie din vremuri imemoriale, la căderea serii și în timpul nopților. Da, poate că se uită, ca să se amuze – ca să-și alunge plictiseala, ca să fugă de cea pe care i-o impun monotonele mase –, la ființele acelea care par să meargă în vârful picioarelor și să-și trăiască viața în trecere sau de împrumut, știind că unele dintre ele mai degrabă se ascund și trec sub tăcere povești extraordinare și mai interesante, mai civilizate, mai pure, decât cele izbitoare și exhibiționiste care acoperă și năucesc cea mai mare parte a globului și îl extenuează cu zarva lor.

O vreme am crezut că straja nocturnă ar observa mai ales ceea ce Shakespeare a numit „un pat mâhnit“, sau „întristat“, sau „neconsolat“: „*a woeful bed*“[8] ca al tinerei prințese văduve, soțul fiindu-i asasinat la Tewkesbury de o „neagră ură“ care l-a favorizat pe cel care a nutrit-o. Cu diferența că Muriel trăia și, când era la Madrid, împărțea casa cu Beatriz. Nu împărțeau, însă, dormitorul, fiecare îl avea pe al său și curând am înțeles că al lui îi era interzis ei, închis bine zi și noapte, noapte de noapte și zi de zi.

A fost o săptămână sau mai mult de lucru intens, cu pregătirea și traducerea febrilă a unui scenariu făcut în mare grabă, ca să-l prezinte lui Towers (eu eram deja licențiat în filologie engleză), iar Muriel a hotărât că voi rămâne să dorm acolo, ca să-l ajut până la ore târzii și să-mi reiau fără întârziere treaba dimineața devreme. A fost prima oară când mi-am petrecut noaptea în vastul lor apartament (apoi au mai fost și altele) de la etajul al cincilea, situat la începutul străzii Velázquez, cu vedere laterală, de la balcoane, spre parcul Retiro, vechi și încă nefărâmițat ca să se facă mai multe mici, cum a fost norma la Madrid și în alte orașe de când familiile bogate sau pur și simplu burgheze au încetat să fie numeroase și s-au lipsit de serviciile angajaților permanenți; soții Muriel păstrau încă o menajeră

care fusese guvernanta copiilor când erau la vârste mai fragede. Extrem de lungul coridor era în formă de U, deși nu părea – părea de J – dacă te opreai la bucătărie, unde dădea impresia că se termină spațiul, acolo unde se încheie curba unui J. Chiar înainte se afla camera acelei menajere care se ocupa de toată gospodăria cu eficiență, o femeie nu se știa dacă impasibilă sau uluită – deși poate erau măștile pe care le adopta discreția ei –, de vârstă probabil indefinită din tinerețea cea mai înfloritoare (e straniu adjectivul acesta cu privire la ea, chiar retrospectiv și imaginativ) și botezată cu impropriul nume de Flavia, de parcă ar fi fost romană. Totuși, o ușă albă închisă, în capătul bucătăriei, permitea o neașteptată prelungire a apartamentului, iar aceasta la rândul ei, odată lăsate în urmă o cămăruță și o baie minusculă cu duș amplasat pe o cadă mică cu scaun (invenția aceea tâmpită și incomodă care nu se înțelege de ce a fost la modă), dădea din nou în coridor, dintr-un gol de prisos și neutilizat, printr-o ușiță laterală arcuită și scundă, ca pentru copii sau pitici, și astfel îi descopereai toată lungimea și forma definitivă de U. În această *chambre de bonne* în care abia încăpeau un pat și un scaun – fără îndoială, a cameristei în alte vremuri; camera Flaviei aparținuse pesemne bucătăresei, cu mai multă autoritate în mod tradițional –, am fost eu găzduit în zilele acelea, ca și cum aș fi fost într-un minuscul apartament independent, aproape izolat de restul casei dacă te gândești că se ajungea la el doar prin dosul bucătăriei. Nu era așa cu totul, căci, cum am spus, de la ușița de gnomi, în teorie de neutilizat – era lipsită de mâner sau de clanță pe dinafară, dar nu pe dinăuntru, adică, se putea deschide din interior, însă părea condamnată din coridor, neluminat pe porțiunea aceea uitată –, ajungeai la sfârșitul lui U și, prin urmare, deși la distanță considerabilă de partea nobilă și de dormitoarele principale, în spațiul comun în care dădeau toate, sau majoritatea.

În a doua noapte în care am dormit acolo am observat golul acela nefolosit, învecinat cu cămăruța mea și despărțit de aceasta prin altă ușă îngustă – însă nu chiar minusculă – care în prima noapte nici nu-mi atrăsese atenția, atât de obosit ajunsesem în pat. În a doua, în schimb, poate agitat de freneticul ritm de lucru și de îndrăzneala acelui scenariu improvizat și scris în goana mare, m-am simțit atât de treaz, că m-am trântit pe cuvertură fără să mă dezbrac, dispus să fumez, să citesc și să-mi omor timpul. Și am privit îndelung în jur fără să văd, până ce am băgat de seamă că ceea ce în mod distrat luasem eu drept un dulap încastrat și acoperit cu lac alb era altceva. Am deschis acea primă ușă și am dat de ceva strâmt, care în cel mai bun caz ar fi putut servi ca debara, însă era gol și curat, iar în continuare, de ușița despre care atunci am presupus deja că mă va duce înapoi pe coridor. Am deschis-o la rândul ei și, îndată ce am făcut-o, i-am descoperit mecanismul de ieșire fără intrare, înțelegând că nu voi putea s-o închid în urma mea, dacă voiam să mă întorc pe același drum, fără să ocolesc pe la bucătărie. Când m-am aplecat și m-am uitat – încă nu mă ridicasem pe deplin –, am văzut în depărtare o lumină pală aprinsă și silueta în cămașă de noapte a lui Beatriz Noguera, făcând pași mici pe coridor – sau nu: erau pași de

plimbare normali, scurt era doar drumul pe care îl străbăteau –, în dreptul dormitorului bărbatului ei, sau ca să spunem așa, în jurul lui, dând târcoale. Am simţit mai întâi impulsul de mă retrage în camera mea, dar în loc de aceasta m-am lăsat pe vine și am rămas observând, mi-am dat numaidecât seama că era aproape imposibil ca ea să mă distingă: eu eram aplecat, la distanță și pe întuneric, nimănui nu i-ar fi trecut prin cap că s-ar deschide ușița aceea, probabil închisă de secole. Beatriz nu avea să-și întoarcă privirea în direcția în care mă aflam eu, și nu doar pentru că în momentele acelea nu-și amintea că cineva ocupă în mod excepțional zona exclusă, ci pentru că părea să aibă cele cinci simțuri concentrate asupra a ceea ce făcea, care nu era decât să fumeze – ținea într-o mână țigara și în cealaltă pachetul și o scrumieră – și să meargă pe lângă ușa închisă, de parcă ar fi așteptat o persoană cu care avea întâlnire și aceea întârzia.

Nu purta capot, nici altceva, doar cămașa de noapte mai degrabă scurtă, care îi lăsa la vedere picioarele puternice până la jumătatea coapsei, iar inițial am crezut că e desculță, pașii ei nu făceau zgomot, sau era atât de ușor, că se putea atribui frământării oricărei podele de lemn învechit, ca și cum s-ar plânge din când în când de ce se petrece pe el, aidoma vapoarelor de odinioară, deși mult mai puțin, pentru că nimeni nu dansează și nici nu călătorește. Cămașa de noapte era albă sau ecru, de mătase, și, ori era cam transparentă, ori, așa cum cădea pe ea lumina aprinsă – o discretă aplică de pe coridor –, se distingea prin ea mai mult decât s-ar fi cuvenit, permițându-mi s-o văd aproape goală, doar că acoperită, destul de îmbrăcată, iar acesta este poate modul cel mai ispititor de a vedea goliciunea unui corp atrăgător, întrucât există în viziunea aceea un element divinatoriu, de ascundere și de furt. (Am spus „mai mult decât s-ar fi cuvenit“ pentru că s-a dovedit că exista un martor, însă ea nu prevăzuse că va exista, sau prevăzuse doar altul, pentru care îmbrăcămintea ei, din nefericire, abia dacă avea ceva revelator sau nou.) Trebuie să recunosc că acesta a fost motivul principal pentru care am rămas acolo contemplând-o, eram încă la o vârstă la care orice captură a unei imagini interzise o simţi ca pe un trofeu și o tezaurizezi pe retină zile întregi, săptămâni sau luni, dacă nu pentru totdeauna, în mod misterios. Eu o păstrez încă pe a lui Beatriz Noguera din noaptea aceea: am putut să întrezăresc – sau chiar mai mult – că sub cămașa aceea de noapte nu era nimic, nici măcar minima lenjerie intimă pe care destule femei nu și-o dau jos în timpul somnului, poate ca protecție superstițioasă, poate ca să nu riște să păteze cearșafurile cu umezeli involuntare. Am văzut-o mai ales cu spatele, pentru că din când în când își întrerupea plimbările și zăbovea în picioare la ușa lui Muriel, ca și cum ar fi fost tentată să bată cu încheieturile degetelor și nu se hotăra, sau nu îndrăznea. Pesemne că era mai mare decât mine cu vreo douăzeci de ani, iar până atunci eu o privisem cu apreciere distantă, cu milă crescândă și – cum să spun fără să provoc neînțelegeri – o vagă admirație sexuală atât de înăbușită și de latentă, că în realitate era doar teoretică: de parcă ar fi făcut parte dintr-o altă existență decât a mea, ipotetică, a unui alt eu, care în nici un caz nu avea să se manifeste, nici

măcar pe terenul închipuirii (viaţa reală ne ocupă într-atât, că nu avem timp să elaborăm una imaginară, paralelă). Un bărbat ştie ce priviri nu poate să-şi permită şi deopotrivă care nu-i convin din pricina vârstei, poziţiei sau ierarhiei şi nu este deloc greu să renunţe la ele din prima clipă, să şi le refuze mai degrabă decât să şi le reprime, verbul acesta din urmă ar fi inexact. În faţa soţiei unui frate, unui superior, unui prieten, un bărbat adoptă de la început o privire voalată sau neutră şi o adoptă fără efort şi ca la ordin, în afară de cazurile foarte izbitoare şi extrem de rare, lascivitatea inspirată trebuie să fie de neînfrânat, explozivă, un vârtej. Iar dacă, pe deasupra, femeia este mult mai în vârstă, sarcina este uşurată de însăşi lipsa de obişnuinţă: la douăzeci şi trei de ani, un bărbat se uită în general după cele care au maximum cu zece mai mult sau cu cinci mai puţin – cu excepţii –, şi trece cu privirea pe deasupra celorlalte de parcă ar fi copaci sau mobile, sau poate tablouri. Aşa o privisem eu până în noaptea aceea pe Beatriz Noguera, ca pe un tablou care provoacă o dorinţă slabă şi efemeră, care pe deasupra este imposibil de îndeplinit: femeia pe care o contempli este plană, tăcută şi nemişcată pe veci, încătuşată; posedă doar un gest, un unghi şi o expresie, oricât de mult ar provoca pupilele ei făţiş, în vreme ce carnea îi este fără textură şi fără înfiorare, invariabilă; este lipsită de volum, sau cel care atrage este iluzoriu, iar, dacă portretul este vechi, probabil e moartă. Un bărbat o scrutează câteva momente, se gândeşte efemer la ce ar fi putut să fie dacă ar fi trăit în acelaşi timp şi spaţiu, apoi se îndepărtează fără păreri de rău şi uită.

De această natură îmi era vaga admiraţie sexuală, aproape inconştientă, pe care o simţisem faţă de ea. Pentru că era soţia lui Muriel şi din pricina anilor care ne despărţeau, o consideram, pe terenul acesta al desfrâului, cineva cu care eu nu mai trăiam în acelaşi timp şi spaţiu, ca şi cum eu m-aş fi situat în dimensiunea reală şi prezentă, iar ea doar în cea a reprezentărilor trecute şi neînsufleţite. Şi toate gândurile care îmi treceau prin cap – dar nici măcar nu erau gânduri, ci flashuri mintale care nu admiteau aceste cuvinte pe care li le confer acum, de la depărtarea vârstei mele mature – se formulau la modul condiţional sau himeric, dacă se formulau: „Dacă eu aş fi Muriel, n-aş trata-o aşa, mi-ar plăcea să răspund la intenţionatele ei mângâieri ocazionale pe care el le respinge cu atâta îndârjire şi să mă apropii de ea“, sau „Când era tânără trebuie să fi fost foarte ispititoare, înţeleg că Muriel a vrut-o lângă el ziua sau noaptea, cu siguranţă aş fi vrut-o şi eu. Fie şi numai din senzualitate, care înseamnă destul într-o căsătorie. Însă n-am fost Muriel atunci, nu sunt nici acum“.

Richard al III-lea, I, 2, vers 250. „Patu-i singuratic“, traducere de Scarlat Ion Ghica

Şi astfel, în noaptea aceea, Beatriz Noguera nu mi s-a mai părut încremenită în trecut şi nici neînsufleţită, nici ca reprezentare măcar, cu toate că plimbările, şi aşteptarea, şi îndoielile ei aveau în ochii mei ascunşi ceva de punere în scenă, era ca şi cum aş fi asistat la un mic spectacol de voluptate la pândă (cămaşa de noapte care lăsa să se vadă atât de mult) sau la un avid monolog fără cuvinte. Până când s-au rostit. Beatriz, după ce a consumat două ţigări, s-a hotărât, în sfârşit, să bată timid la uşa soţului ei cu o singură încheietură, cea a degetului mijlociu. A fost o bătaie foarte uşoară, ca a unei fetiţe care se duce de prea multe ori în camera părinţilor de frică şi se teme că nu e bine-venită, din cauză că e sperioasă, sâcâitoare şi plicticoasă, sau chiar că va fi dojenită.

– Eduardo.

Vocea i-a fost abia perceptibilă. N-a existat răspuns şi mi-a trecut prin cap că Beatriz alesese o noapte nepotrivită pentru tentativa ei; Muriel pesemne că era obosit de munca excesivă, poate adormise, iar dacă nu, cu mintea absorbită de scenariul stringent, de care se îndoia.

– Eduardo, a repetat ceva mai tare şi s-a aplecat puţin, ca pentru a constata că e lumină în dormitor, pe crăpătura de sub uşă.

(Aplecându-se – au fost doar cinci secunde, le-am numărat ca să le reţin mai bine: una, două, trei, patru şi cinci –, fesele i-au devenit şi mai evidente, şi erau deja destul de deslușite când umbla prin casă îmbrăcată şi dreaptă: rotunjite sau cu o arcuire amplă, înalte şi ferme – sau „tonificate“, ca să utilizez un cuvânt de care s-a abuzat pentru carnea care tentează –, contrar a ceea ce credea Muriel sau spunea, ca s-o înjosească şi s-o umilească, îl auzisem numind-o „grasă“ şi adresându-i vreun alt termen mai ofensator; şi de asemenea, când s-a aplecat, i s-a ridicat încă un centimetru cămaşa de noapte care era oricum scurtă, şi mi s-a oferit o privelişte mai vastă a părţii posterioare a muşchilor ei robuşti – vreau să spun fără material deasupra –, deşi nu într-atât încât să se ivească şi începutul acelor fese, pentru aceasta ar fi trebuit să se fi aplecat şi mai mult, ca pentru a lua ceva de jos.) Muriel a stins imediat lumina, însă era prea târziu ca să simuleze somnul sau încheierea stării de veghe, aceasta s-a dedus din ce i-a spus nevastă-sa în continuare:

– Eduardo, tocmai am văzut lumină, ştiu că eşti treaz. Eduardo, deschide-mi, te rog, un moment. Te rog, deschide-mi, va fi doar o secundă, îţi promit.

Şi a bătut din nou cu încheietura degetului, acum cu mai multă îndrăzneală. De cealaltă parte a continuat tăcerea. Ea şi-a lipit atunci urechea, de parcă ar fi vrut să se încredinţeze că soţul ei nu adormise, uneori avem nevoie să verificăm ceea ce ştim prea bine, sau să ne confirme cineva, este caracteristic persoanelor care nu mai au încredere totală în propriile simţuri; poate, m-am gândit, pentru că repetă acelaşi lucru de mulţi ani, noapte după noapte, şi nu disting ziua de alaltăieri de cea de ieri sau de cea de astăzi sau de cea de mâine. Am gândit-o chiar înainte, jur, ca un neaşteptat răspuns (aş fi pariat pe impenetrabilitate susţinută, deşi ca mod de descurajare este foarte lent) să-mi dea de înţeles că aşa era, că vizita

aceea probabil frustrată o încerca Beatriz în fiecare *conticinium*, cum numeau romanii ora în care totul era liniștit și tăcut, nu mai există în orașele noastre nocturne, pesemne că de aceea a dispărut cuvântul, sau lâncezește în dicționare.

– Chiar nu te plictisești de spectacolul ăsta? Câte nopți mai ai de gând să-l repeți? Trebuie să dorm, sunt foarte obosit. Eu și Juan lucrăm contracronometru, știi bine.

Am auzit vocea răbdătoare, mai degrabă decât iritată, a lui Muriel prin ușă. Cu toate că n-a vorbit tare, nu încape îndoială că nici unul dintre ei doi nu dorea ca de schimbul acela de cuvinte să mai afle și altcineva din casă, în principiu. Dar se poate deopotrivă ca toți din casă să fi fost la curent, dacă scena era obișnuită, și nu mai luau în seamă. Menționarea numelui meu m-a făcut să tresar, deși nu avea nimic ieșit din comun. La urma urmelor, spionam; faptul că cei spionați se referă la spion îl face să se simtă mai expus, e ceva irațional, reflex, trecător din fericire.

– Nu vreau să vorbim, nimic de felul ăsta, Eduardo. N-o să te bat la cap. N-o să te reții, îți promit. Vreau doar să te îmbrățișez, de secole nu te mai îmbrățișez. Asta m-ar liniști. Aspir doar la puțină normalitate, înainte de a adormi. Ca să pot să dorm. Te rog, deschide-mi.

A spus-o cu bună-cuviință, cu dulceață.

„E o capcană“, am reflectat. „El nu știe că ea e acolo, afară, fără capot, fără nimic. Nimic peste cămașa de noapte, nimic dedesubt. Ori știe și îi e totuna, nu-l mai impresionează.“ Mi-a trecut prin cap că ar fi greu să te îndupleci la o îmbrățișare cu silueta aceea voluptuoasă și să nu zăbovești, să nu cobori și să plimbi mâinile, să rămâi cu asta. „Dar firește, eu nu sunt Muriel“, mi-am zis din nou. „Pentru el e o imagine foarte veche, în vreme ce pentru mine e foarte nouă. Atingerea poate că îi era indiferentă, ba chiar plictisitoare sau ingrată, eu trebuie să-mi interzic să mi-o imaginez.“

N-a răspuns imediat. M-am întrebat dacă Muriel se gândea să cedeze la cererea ei, fie și numai ca să pună capăt rapid asediului. După câteva secunde a spus, și, în măsura în care puteam să captez, tonul mi s-a părut de glumă:

– Măi, să fie, m-am îmbrățișat deja eu însumi. Consideră că am primit îmbrățișarea ta și du-te să te culci, haide.

Nu era supărat, sau nu încă, era una dintre ieșirile sale umoristice. Și ultimul cuvânt, „haide“, sunase înțelegător, chiar afectuos, de parcă i l-ar fi spus un tată îngăduitor unei fiice prea fricoase sau tulburate. La urma urmelor, el era mai în vârstă decât ea, cu șase sau șapte, sau opt ani, nu știu, o diferență obișnuită între soții de pe vremea aceea, de acum, însă totul contează în final în modul de a se trata al indivizilor, de asemenea cine este mai veteran în lume, cine a fost în ea mai mult timp (și acesta se arată inevitabil paternalist), indiferent de natura relației dintre ei.

– Nu spune prostii, Eduardo. Lasă-mă să te îmbrățișez. Sunt foarte agitată, mi-e greu să adorm.

Și spunând aceasta (prima frază), Beatriz Noguera a râs scurt; în ciuda bătăii de joc al cărei obiect era, răspunsul soțului ei o amuzase. Poate acesta era blestemul ei, marea ei problemă, și unul dintre motivele pentru care continua să-l iubească atâta: o amuza și cu siguranță o amuzase întotdeauna. E greu să încetăm să fim îndrăgostiți de cineva sau prizonieri ai cuiva care ne cade cu tronc și pe deasupra ne amuză, deși acum ne maltratează adesea; cel mai anevoios este să renunțăm să râdem în companie, când am găsit cu cine și am hotărât să devenim leali acelei persoane. (Când păstrăm amintirea limpede a râsului comun și ne este reînnoită uneori, chiar dacă se întâmplă foarte rar și intervalele sunt lungi și amare.) Este legătura care unește cel mai mult, după sex, în vreme ce acesta este presant și mai mult decât sexul când se domolește.

– Te asigur că m-am îmbrățișat cu multă alintare și cu duioșie, a răspuns Muriel, încă pus pe glume. Acum ar fi redundantă o îmbrățișare a ta. Dar vocea i s-a schimbat brusc, ca și cum s-ar fi săturat dintr-o clipă în alta, sau și-ar fi adus aminte de o jignire sau de ranchiună și a adăugat cu ursuzenie: Șterge-o și lasă-mă-n pace, nu ți-e de ajuns cu Roy, Rico și ceilalți? Nu duci lipsă de distracție, ca să vii să mă sâcâi pe mine în fiecare noapte. Cunoști rezultatul de ani buni. Ți-am explicat clar situația de ani buni. Ce plicticoasă ești! Ce insuportabilă! Nu știu cum te suporți pe tine însăți acolo afară, insistând și rugând. Ai o vârstă, doar nu ești mereu în călduri.

Nu încape îndoială că Beatriz Noguera era lipsită de demnitate și de orgoliu, le abandonase de mult, probabil nu le mai avea din anii la care se referise Muriel. Nici nu le ducea dorul și nici nu se gândea să le recupereze, erau absente din viața ei, sau din viața ei conjugală cel puțin. Pentru că n-a trântit o grosolănie, nici nu s-a clintit, nu s-a îndepărtat, n-a făcut un pas și nici nu s-a dus în camera ei, cum ar fi făcut aproape oricine la o respingere atât de ofensivă și de categorică.

– Ce încăpățânat ești și ce comodă îți e convingerea, a zis, așa te simți fără responsabilități și fără îndoieli. Știi că nu există Rico, nici Roy și nici altcineva, doar ies cu ei în oraș și îți vine bine să-mi țină companie, întrucât pe tine nu pot să mă bazez pentru nimic, sau doar când îți convine să păstrezi aparențele și să nu apari unde nu trebuie cu vreuna dintre actrițele tale. Sau mă rog, ce-or fi.

N-a spus asta cu acreală sau cu reproș, ci de parcă ar fi căutat să fie persuasivă, și a adăugat imediat, revenind la ideea ei de mai înainte:

– Numai tu mă interesezi și te iubesc pe tine, cum trebuie să ți-o spun, oricât m-ai alunga. Și nu vin în fiecare noapte, nu exagera. De ce nu ar trebui să o fac, să încerc? Nu mi-e greu. Înainte nu era așa. Eu nu te-am obosit, și nu se poate spune că ne cuprinsese apatia. Ai întrerupt totul deodată, pentru ceva atât de vechi și de prostesc. Chiar dacă se ia o hotărâre, oamenii nu încetează să se dorească și să se placă de azi pe mâine, asta nu se întâmplă. Cât ar mai vrea toată lumea să fie așa, am fi scutiți de o mie de probleme și de drame. Dacă m-ai vedea acum… Haide, deschide-mi un moment și privește-mă. Îmbrățișează-mă. Și apoi pleacă, dacă poți.

Tonul era încă circumspect, a fost și în aceste ultime fraze care înglobau o oarecare provocare, chiar dacă fuseseră pronunțate cu modestie, mai degrabă pentru ca Beatriz să-și facă curaj decât pentru ca Muriel să le ia în seamă. Chiar și așa, mi-a atras atenția faptul că își adunase îndrăzneala și vanitatea ca să le rostească, ținând cont ce dezagreabil devenea el în observațiile pe care le făcea despre fizicul ei, sau în insulte: „Să vedem dacă slăbești odată, pari clopotul din El Álamo“, îi trântea fără nici un motiv. Sau „Îmi amintești din ce în ce mai mult de Shelley Winters; nu la față, ce e al ei e al ei, dar în rest ești o copie; cu o perucă blondă și scurtă, și pentru filmări din semiprofil și din spate, ar putea să te angajeze ca dublura ei“. Recurgea adesea la similitudini cinematografice, ținându-și mâinile de parcă ar fi încadrat, deformare profesională cu siguranță. Ea le încasa cu sportivitate uneori – alteori se vedea afectată, gata să izbucnească în plâns – și nu ceda, îi cunoștea bine referințele: „Păi nu trebuie să fi fost prea urâtă, dacă s-a măritat cu doi actori considerați destul de chipeși, Vittorio Gassman și Tony Franciosa“, răspundea. Nimic în comun nu avea Beatriz Noguera cu excelenta, stângacea și biata Winters – robustă de tânără, iar la maturitate grasă, aproape întotdeauna în roluri demne de milă sau grotești –, nici cu vreun clopot. Pentru început, era foarte înaltă, aproape la fel de înaltă ca soțul ei, iar cu tocuri îl depășea. Avea de asemenea conformație și oase mari, ceea ce împiedica solidaritatea altor femei și compasiunea bărbaților, era greu să-ți imaginezi că cineva cu o înfățișare atât de sănătoasă și de puternică avea nevoie de vreun fel de protecție sau de consolare. Cât despre presupusa ei grăsime și forme, acestea se asemănau, de fapt, mult mai mult cu ale actriței Senta Berger – făcând abstracție de diferențe; iar Beatriz fusese mamă –, o actriță din Austria, care își avusese apogeul în decada care se încheia și în cea precedentă, poate mai mult pentru ochii ei verzui și pentru impunătorul bust decât pentru talentul interpretativ, deși nici nu strica filmele. Poate că formele și piepturile acestea ar fi catalogate drept excesive de tinerii actuali, mai sobri, dar atunci erau doar exuberante și țineau spectatorii neclintiți, inclusiv pe mine și pe prietenii mei, tineri sau copii în cei mai buni ani ai lor. Pentru cine posedă acest tip de carne, totuși (gata să plesnească, să zicem; nu despre hainele care o acoperă, firește, ci despre însăși carnea care umple pielea fără nici o cută), e dificil să fie sigură că nu este exagerată și să o accepte pe deplin, fără să se complexeze, dacă persoana cea mai apropiată și căreia aspiră să-i placă o chinuiește cu comparații denigratoare și câteodată nu lipsite de ingeniozitate – de aceasta este imposibil să te aperi, fără a cădea în ridicol –, dacă nu cu jigniri crude. (Elogiile și măgulirile venite de la alții nu mai contează, nu contrabalansează și nici nu ajută, se elimină îndată ce sunt enunțate.) Astfel că am presupus că, pentru a spune ceea ce spusese („Dacă m-ai vedea acum. Privește-mă. Apoi pleacă, dacă poți“), Beatriz trebuie să se fi admirat îndelung în fața oglinzii cu lejera ei cămașă de noapte, din toate unghiurile; trebuie să se fi sugestionat și să se fi convins de aspectul ei ispititor, poate prinsese curaj cu unul sau două pahare; trebuise să se înarmeze cu

înfumurare, până fusese mulțumită. Era nevoie de voință pentru aceasta, în cazul ei, sau multă pasiune sau necesitate, ambele lucruri distorsionează percepțiile și judecata, conducând de obicei la comiterea de greșeli în calculul probabilităților. Eu aș fi jurat că avea totul în favoarea ei, în teorie. Încă nu eram prea departe de copilăria mea și, recreându-mă în ipostaza ei, mi-am adus aminte de vechiul compliment infantil și cam grosolan, „voinică“ (astăzi complet demodat, iar pe deasupra disprețuit), și mi-a trecut prin cap că în realitate era destul de precis și de bine găsit.

Muriel a întârziat să vorbească din nou, puțin. M-am întrebat dacă nu cumva cântărește posibilitatea de a deschide ușa. Ca spectator, preferam să apară și să asist la un spectacol prelungit, odată ce începi să privești și să asculți, năzuiești ca totul să continue. Este o dependență instantanee dacă ți se trezește curiozitatea, un venin mai irezistibil și mai puternic decât cel de a acționa și a participa. Dacă faci lucrul acesta din urmă, trebuie să decizi și să inventezi, e anevoios, și depinde de tine să pui capăt unei conversații sau unei scene, capeți responsabilități; dacă contempli, ți se dă totul rezolvat, ca într-un roman sau într-un film, doar aștepți să ți se arate sau să ți se povestească faptele care nu s-au întâmplat, uneori te interesează enorm și nimeni nu poate să te dezlipească de canapea sau de fotoliu, ai blestema pe cine ar încerca. Doar că în noaptea aceea se întâmplau, în ciuda irealității de pe coridorul în umbră, tot intra puțină lumină de pe stradă, indirectă, palidă, de la felinare, sau de la luna ce stătea de strajă, strecurându-se în camere și reflectându-se și mai palidă pe platforma ceruită, pe care picioarele păreau desculțe, ale unei femei înalte și robuste, care tânjește, de patruzeci de ani, sau poate vreunul mai mult pe atunci, care bătea și aștepta cu umilință la ușa soțului ei, implorând puțin sex sau puțină afecțiune, nu știam, sau poate ambele lucruri, sau pentru ea erau cu neputință de distins, nu știam, m-am gândit că în orice clipă poate să-și piardă curajul și să se jeneze, să se simtă urâtă, și jalnică, și grasă, m-am gândit că, dacă el deschidea, era posibil ca lui Beatriz să i se pară deodată că e prea sumar îmbrăcată și prea expusă cu debordantele ei forme, ascunse doar de cămașa de noapte atât de scurtă, pe care o alesese după ce își probase restul lenjeriilor nocturne, că are aerul unei cerșetoare nerușinate și se va acoperi cu brațele, într-o pornire de pudoare, când avea în sfârșit șansa, știindu-se văzută cum dorea. Ar fi făcut-o, fără îndoială, dacă și-ar fi dat seama de prezența mea și de ochii mei admirativi, care nu pierdeau nici un detaliu – să fie lacomi nu au îndrăznit, cred, în măsura în care se poate controla asta. Ceea ce văzusem și auzisem era suficient ca să prefer ca scena să nu se întrerupă, sau nu încă, voiam cel puțin să constat dacă Muriel se va înmuia sau va menține ușa ca un zid, de parcă n-ar exista și acela ar fi un perete continuu, deși subțire, pentru că vocea îi ajunsese până la mine cu toată cumpătarea lui. Am văzut că Beatriz s-a aplecat din nou puțin ca să se uite la crăpătura de jos – fesele mai proeminente, mai mare parte din coapse vizibilă, îmi încordasem vederea – și i-a scăpat un „Ah“ de nerăbdare, de triumf sau de ușurare. Am dedus că lumina lui Muriel se aprinsese și atunci am crezut că îi simt pașii, poate din

simplă anticipație, ca la cinema. Sau poate se ridicase și acum se apropia de ușă, ca să se uite la soția sa, cum îi ceruse ea, și apoi să plece sau să nu plece, dacă putea.

Nu s-a întâmplat atât de repede cum mă așteptam. Probabil că s-a pregătit cât de cât, sau ceva mai mult, și-a pus lungul halat de culoare închisă, bleumarin, și-a clătit gura, sau cine știe dacă n-a urinat, atât el, cât și Beatriz aveau mici băi private, în care se intra doar din respectivele lor dormitoare. Poate că își dăduse jos plasturele ca să doarmă și trebuise să și-l pună la loc și să-l potrivească din nou în fața unei oglinzi, fiindcă atunci când s-a arătat în sfârșit, îl avea ca întotdeauna, spre dezamăgirea mea oarecum, sperasem să văd ce se ascundea dedesubt, chiar dacă în lumină slabă și de la distanță, în fața nevestei nu avea motiv să-și acopere ochiul, ea pesemne că i-l văzuse de multe ori, sau ce mai rămăsese din ochiul acela, cel puţin înainte ca el să întrerupă totul brusc, fără ca ea să-l fi obosit și fără ca vreunul dintre ei să fi fost cuprins de apatie, după cum îi spusese Beatriz și nu avea de ce să nu fie adevărat, pentru ei nu existau martori și când nu sunt, nu se minte despre cele întâmplate între interlocutori, sau nu în principiu, dacă nu cumva unul o face fără să știe bine că o face, fiindcă a reușit să-și povestească singura versiune a faptelor pe care o poate suporta, de exemplu: „Mi-e cu neputință să cred că ai încetat să vrei să faci dragoste cu mine. A fost ceva ce ai hotărât împotriva instinctelor tale, ce ți-ai impus și îndeplinești cu strictețe pentru că te simți prizonier al cuvintelor tale. Într-o zi o să faci abstracție de ele, o să te răzvrătești și o să le consideri nerostite, într-o noapte de nemulţumire și de dor. Chiar în noaptea asta, iar dacă nu, mâine, iar dacă nu, poimâine, și eu voi fi aici, ca să te ajut să le dai uitării“.

Muriel a deschis ușa cu o mișcare rapidă, dar fără zgomot, s-ar putea spune cu furie mută și măsurată, pentru ca totul să continue să se desfășoare în surdină și nimic să nu întrerupă liniștea casei, a orașului, a universului, ca și cum n-ar fi fost dispus ca scena aceea a sa sau cearta domestică să le perturbe câtuși de puțin, casă, oraș și univers. Poate era adevărat ceea ce spusese el și ei i se păruse exagerat: că Beatriz se ducea în fiecare noapte la ușa lui, din patul ei întristat, iar în cazul acesta amândoi erau abili în a-și susține dialogurile aproape în șoaptă și în a-și tempera supărările, încât să nu deranjeze și să nu trezească pe nimeni. Poate și pentru ca povestea lor să fie o poveste estompată și niciodată povestită, cum nu se povestesc de obicei cele din viața intimă, și așa să rămână văzută doar de somnorosul ochi întredeschis. Dar ochiului aceluia i se adăugaseră în noaptea respectivă ai mei, somnoroși, dar larg deschiși, și deloc reci.

Muriel a apărut în pragul luminat de lumina din camera lui, unde într-adevăr, o aprinsese, sătul să suporte trăncăneala. Halatul său închis la culoare contrasta cu pijamaua albă, din care se vedeau gulerul și partea inferioară a pantalonilor, până la jumătatea gambei i-i acoperea halatul, care cădea elegant. Nu avusese timp să-și răvășească părul pe pernă, avea înfățișarea dintotdeauna, exceptând hainele de noapte. A privit-o pe Beatriz cu singurul său ochi, și-a împreunat mâinile cu o atitudine severă și a străpuns-o cu privirea ca un profesor pe o elevă pe care a prins-o într-o greșeală atât de gravă, că toate virtuțile ei – sărea în ochi doar exuberanța, în acest caz – erau anulate de dezaprobare; ca și cum indignarea ar fi

prefăcut într-o secundă aprecierea obligată în neplăcere. (Mă rog, cu cămașa aceea de noapte mie mi se părea obligată.) În măsura în care izbuteam să observ aceste nuanțe, am avut impresia că în ochiul lui era iritare, dispreț și mânie, poate și ceva din jena intimă provocată de comportamentul celorlalți, care înfurie și nu înduioșează. Vocea i-a sunat glacială, metalică, deși era o șoaptă.

– Ceva atât de răsuflat și de prostesc? a spus, prefăcându-se în ecou al cuvintelor ei. Ceva atât de prostesc? Cum îndrăznești să califici astfel, la nivelul acesta, după tot ce ne-a provocat și încă ne provoacă? O șotie, nu-i așa? Un mic truc, nu? Iar în dragoste orice e permis, ce ingeniozitate, ce șiretenie!

I-a pus mâinile pe umeri, de parcă ar fi avut de gând s-o scuture, m-am temut că îi dă un ghiont și o doboară pe spate, ea ar fi putut să se lovească de peretele coridorului sau de estradă la ceafă, dacă ar fi căzut, o lovitură unde nu trebuie și femeia e moartă, oricine poate muri în orice clipă. Muriel era invadat de o evidentă pornire violentă, mi s-a făcut frică să nu exagereze cu mâinile, cu mâna.

– N-o să-ți dai seama niciodată, nu-i așa? N-o să înțelegi niciodată ce ai făcut, pentru tine nu are importanță, nu a avut atunci și nici nu va avea, oricât ai trăi, bine-ar fi să nu te eternizezi, bine-ar fi să durezi puțin. Ce nătărău am fost să te iubesc în toți anii aceștia, cât de mult am putut, câtă vreme nu am știut nimic. E ca și cum aș fi iubit un pepene galben, un pepene verde, o anghinare.

M-a surprins comparația aceea, m-a făcut să sper că Muriel își recuperase umorul, chiar dacă era umorul jignitor pe care de atâtea ori îl manifesta față de ea. Dacă se spune „gras ca un pepene“, sau „pepene de gras“, nu se spune „pepene verde“, nici „anghinare“, m-am gândit că nu-și putuse reprima gluma de a o asimila altor fructe, sau ce-o fi anghinarea. În schimb, m-am alarmat văzând că mâinile lui treceau de pe umeri la gât (gât lung de femeie înaltă, gât fără riduri, încă neted), acolo e ușor să începi să strângi și după două sau trei minute s-a terminat totul, persoana iritantă sau dușmănită nu mai există și nu mai e nimic de făcut, limba care spune și rănește a tăcut și poate a ieșit afară din gură, imobilă, îngroșată și vânătă, așa se vede în unele filme după o strangulare, nu știu dacă cu bază reală sau e un efect pentru ca spectatorul să se îngrozească gândind că, pe lângă faptul că o mierlește, ar putea rămâne cu un aspect atât de grotesc, cu ochii holbați și deschiși, ca de porțelan pictat, sau ca niște ouă.

– Să auzim, ce vrei să privesc la tine? Cămașa asta de noapte? Ce-i cu ea, ți-ai cumpărat-o, sau ți-a fost făcută cadou? Nu fi ridicolă, te-am văzut destul, păstreaz-o pentru amanții tăi lipsiți de gusturi, pentru libidinoșii ăia doi, n-o irosi cu mine. Te privesc, și ce? Sebum, mereu sebum, pentru mine nu ești altceva.

Și i-a atins mătasea fină cu vârful degetelor de jos în sus, un gest de dispreț, ca și cum i-ar fi repugnat să atingă materialul și pe ea. „Cum poate să spună asta?“, mi-am zis. „E nebun, sau minte cu bună știință. Și cum

poate s-o convingă, dacă reușește s-o convingă? Sebum e ultimul cuvânt cu care ar putea fi descrisă.“ Mișcarea aceasta a lui Muriel, din fericire, i-a condus mâinile în altă zonă, s-au îndepărtat de gât și nu m-am mai temut că îl vor înclești și îl vor strânge, de fapt le-a făcut să coboare și, pe neașteptate, după atitudinea de mânie, i le-a pus pe sâni, ca să i-i pipăie cu rapiditate și grosolănie, nu era nimic de mângâiere în purtarea lui, cu atât mai puțin de erotism, deși e adevărat că așa era în ochii mei, cine știe ce simte altcineva în atingerile ușoare și în contacte, adesea e imprevizibil și faci descoperiri stranii odată ce atingi sau ești atins, odată ce atingi ușor o coapsă accidental (fusta puțin ridicată) și vezi că coapsa nu se retrage și nici nu se dă într-o parte, e de ajuns ca să-ți treacă prin cap s-o atingi din nou și acum nu accidental, ci din dorință de confirmare și curiozitate și dorință bruscă, pe care n-o luaseși în calcul, dorința nepremeditată din care atâtea frumuseți ajung să fie prinse în mrejele unor bărbați oribili sau pe care la început îi detestau, pielea e amăgitoare, carnea e descumpănitoare. Fermi cum trebuiau să fie sânii lui Beatriz Noguera, Muriel aproape că i-a stors, i-a frământat fără prefăcătorie, asta a fost, cum ar face-o un desfrânat de la metrou, nerăbdător și imposibil de pedepsit, dintre cei care așteaptă să se apropie stația ca să-și lanseze ghearele preț de câteva secunde interminabile și să iasă apoi ca din pușcă, îndată ce se deschid ușile. Atitudinea era umilitoare, neglijentă, nerespectuoasă, m-am întrebat ce l-ar fi costat s-o îmbrățișeze în loc de asta, era ceea ce ceruse ea, nimic altceva deocamdată. „Dar nimeni nu atinge ce îi face silă“, am gândit, „nici măcar în felul ăsta disprețuitor, mașinal, ca și cum ar fi nesemnificativ corpul palpat. Nu-și pune nimeni mâinile pe niște sâni dacă nu-l îmbie la plăcere, câtuși de puțin. Și totuși, o s-o respingă și o s-o expedieze după asta, sunt sigur, n-o să-i permită să aibă nici o fărâmă de dreptate, chiar dacă poate o are. O să meargă împotriva propriei lascivități, o deghizează în trivialitate pentru ca apoi s-o poată reprima. Nu s-a putut stăpâni să nu-i cedeze o clipă (cămașa de noapte care acoperă și arată), dar îmbrăcând-o în lipsă de interes, în dispreț, de parcă l-ar incita doar la jignire, la agresivitate și la nerușinare.“ Și-a coborât și mai mult o mână, mâna lui stângă a apucat sexul ei prin cămașa de noapte care nu presupunea o barieră (dedesubt nu era nimic, văzuse), nu l-a mângâiat, nici nu l-a strâns, bineînțeles că nici nu și-a introdus un deget sau două, nimic de felul acesta: s-a limitat să-l înșface ca și cum ar fi adunat o mână de pământ sau un mănunchi de iarbă sau ar fi prins puful din aer sau ar fi apucat mânerul de la jocul de fotbal de masă, sau al unei cratițe, ceva de felul acesta, futil, indiferent și fără consecințe, care se uită numaidecât, pentru că ar putea să nu fi fost înfăptuit și totul ar fi fost la fel.

– Vezi și tu, i-a spus Muriel în vreme ce o apuca sau o susținea. Te privesc cum voiai, mă uit la tine. Și nu numai asta, te ating, simți. Și ce? Știi că nu mă ispitești, că nu-mi pasă de tine pe planul ăsta și mereu va fi așa. Ca și cum aș atinge o pernă, ca și cum aș privi un elefant. Sac de făină, sac de carne.

Nu putea rata ocazia de a ofensa. Ea s-a lăsat înhățată în felul acela brusc și lipsit de delicatețe, n-a încercat să se împotrivească, nici nu s-a eliberat de mâinile lui, nici n-a făcut un pas în spate. Mi s-a părut că, în ciuda bădărăniei cu care o pipăia, a fost înclinată să se arunce în brațele lui, să-l ia de gât cu brațele ei; dar dacă a fost așa, n-a avut curaj, sau cu siguranță n-a avut timp, a fost totul foarte rapid și încurcat.

– Haide, întoarce-te în pat! Șterge-o, că nu-ți fierbe nici o oală pe-aici, aici n-ai nimic de făcut! În câte nopți trebuie să-ți mai spun? Când dracu' o să te convingi că e serios și definitiv, până în ziua în care o să mori sau o să mor eu? Sper să fiu eu cel care se ocupă de tine când vei fi într-un sicriu, nimeni nu mi-ar garanta că nu te-ai freca de cadavrul meu, cald încă, sau răcit deja, ție ți-ar fi totuna. Dumnezeule, e ca și cum n-ai înregistra lucrurile, ca și cum de ani buni nu ți-ai aminti nici de ieri, ca și cum în fiecare noapte ai șterge ce s-a întâmplat în ziua anterioară. Când o să renunți?

Și-a retras mâinile dintr-odată, cu un gest de cutremurare, exagerându-l probabil, ridicându-și-le aidoma unui chirurg și scuturându-și-le de vreo două ori în sus, ca și cum ar fi curs lichid din ele și ar fi trebuit să și le usuce de urgență. Și le-a îndepărtat cum ar face cineva care a îndeplinit o sarcină stânjenitoare, ca cineva care a atins ceva vâscos, ca cineva care ar scoate o sabie dintr-un corp, după ce a înfipt-o până la mâner, cu tot regretul, din cauză că s-a văzut provocat, s-a văzut implicat într-un duel și nu are de ales. Și, după gestul teatral, și le-a vârât în buzunarele halatului, s-a umflat în piept și s-a întins. Părea un ierarh, un Dracula sau un Fu Manchu, cu tunica sau capa închisă la culoare ajungându-i aproape până la picioare, cu ochiul acoperit cu negru, care părea să privească cu și mai mare severitate și dezgust decât cel care avea culoarea mării în asfințit sau în timpul nopții și era capabil să discearnă, de parcă amândoi împreună ar fi străpuns-o pe Beatriz cu un amestec de ferocitate și de jenă. Și, când i-a dat el drumul, ea era istovită și deodată am văzut-o – a fost un moment – cum o vedea el, sau spunea că o vede: o femeie fără farmec, cu capul în jos, lipsită de grație, care nu mai era dreaptă și nici puternică, era pesemne rușinată de sumarul obiect de îmbrăcăminte, ca și cum proeminențele și curbele i s-ar fi strivit și netezit, sau i s-ar fi dezumflat și tonificarea s-ar fi înmuiat; o biată dezarborată de decepție și micșorată de umilire, aproape o ruină, o femeie zdrobită și învinsă, care n-a ajuns să se acopere cu brațele – asta ar fi fost prea dramatic, prea multă capitulare, după ce vrusese să se arate cu un rest de insolență adunată cu chiu cu vai, doar un rest –, dar nu încape îndoială că năzuia să se întoarcă și să dea fuga în camera ei, să scape și să dispară de acolo.

„Cât ne schimbă reacția ostilă", am gândit, sau gândesc că am gândit-o fără cuvintele exacte, acum, când îmi aduc aminte la altă vârstă. „Cât ne deprimă respingerea și câtă putere acumulează cel căruia i-o acordăm, în realitate nimeni nu poate să și-o aroge dacă nu i se atribuie sau conferă înainte, dacă cineva nu e dispus să-l adore sau să se teamă de el, dacă nu aspiră să fie iubit de el sau nu-i dorește aprobarea constantă, orice ambiție

de felul acesta este o dovadă de îngâmfare și îngâmfarea ne slăbește și ne lasă fără apărare: îndată ce nu e satisfăcută sau copleșită, începe să ne distrugă și se îndârjește zi de zi și oră de oră, este atât de natural ca asta să se întâmple, ca nemulțumirea să predomine și să domnească din capul locului, iar dacă nu de la primii pași, iar dacă nu mai devreme sau mai târziu… De ce ar trebui să ne iubească cel pe care îl arătăm noi cu degetul tremurător? De ce chiar acela, ca și cum ar trebui să ni se supună? Sau de ce ar trebui să ne dorească cel care ne tulbură sau ne aprinde și după ale cărui oase și carne murim? De unde atâta coincidență? Iar când se produce, de unde statornicia? De ce trebuie să dăinuie ceva atât de fragil și de prins în bolduri, cea mai rară conjuncție de aștri? Dragostea împărtășită, senzualitatea reciprocă, înfierbântarea mutuală, ochii și gurile care se urmăresc simultan și gâturile care se întind ca să-l zărească pe ales în mulțime, sexele care caută să se contopească iar și iar și strania poftă de a repeta, de a reveni în același trup, de a se întoarce și a veni iarăși… Normal este să nu coincidă nimeni, iar dacă există atâtea perechi chipurile amoroase, este în parte din imitație și mai ales dintr-un pact, sau pentru că cel care a arătat cu degetul și-a impus voința, a persuadat, a condus, a împins, l-a obligat pe celălalt să facă ce nu știe dacă vrea și să străbată un drum pe care niciodată nu s-ar fi aventurat fără incitare, fără insistență și fără călăuză, iar acest membru al perechii, cel măgulit, cel curtat, cel care s-a adâncit în nori, s-a lăsat târât. Dar asta n-are de ce să dureze, vraja și nebulozitatea se termină, cel sedus obosește sau se trezește, iar atunci cel care obligă n-are decât să dispere, să fie cuprins de panică și să se zbuciume, să se trudească din nou dacă mai are forță, să facă strajă la ușă, să roage și să implore noapte de noapte și să rămână la cheremul celuilalt. Nimic nu expune și nici nu subjugă atât ca a pretinde să-l păstrezi pe cel pe care l-ai ales și în mod neverosimil a răspuns la chemarea degetului tău tremurător, de parcă s-ar fi înfăptuit un miracol, sau desemnarea sa ar fi fost lege, asta n-are de ce să se producă vreodată…“

Beatriz Noguera și-a recăpătat curând stăpânirea de sine, n-a întârziat; s-a înălțat și și-a redobândit formele, de parcă preț de câteva clipe le-ar fi pierdut inexplicabil sau i-ar fi scăpat. S-a îndreptat din nou, și-a ridicat capul, și-a recuperat izbitoarea conformație, l-a privit în față pe Muriel. Nu-i puteam vedea bine chipul, m-am gândit că era cu neputință să nu-i fi dat lacrimile când a auzit cuvintele soțului ei – „Sper să fiu eu cel care te îngroapă, cel care te vede pe tine fără viață, murind în paloarea ta“ –, dar dacă așa a fost, n-a suspinat și nici n-a gemut, poate că avea memorie mai bună decât îi atribuia Muriel și nimic n-o mai rănea prea mult, poate pândele ei nocturne nu se datorau uitării imediate a celor petrecute ieri sau alaltăieri, ci credinței sale nestrămutate că va învinge orice împotrivire, îl va epuiza pe cel mai refractar, dacă reușea să nu cedeze în tentativele ei, să nu se retragă și nici să nu abandoneze terenul, nici să nu se înfricoșeze. Însă cuvintele care o obsedau sau pe care le reținuse erau altele, cele care îi

pricinuiseră cea mai mare durere, se presupunea, pentru că la acestea a răspuns:

– Nu, n-ai fost un nătărău. Nu, dimpotrivă: ai făcut bine iubindu-mă în toți anii aceștia trecuți, toți anii aceștia din urmă… Cu siguranță n-ai făcut niciodată ceva mai bun.

Atunci m-am convins că i se umeziseră ochii, pentru că suntem prea mulți bărbații care nu ne putem reprima înduioșarea la plânsul tăcut al unei femei, chiar dacă e fals, prefăcut, forțat, chiar dacă îl stârnește un gând pe care îl ignorăm și care poate nu ne privește câtuși de puțin și este legat de alt bărbat, un rival, unul pe care ea l-a pierdut cu multă vreme în urmă sau pe care tocmai l-a pierdut, fără ca noi să fi avut măcar cunoștință despre el. Chiar dacă bănuim că nu l-am cauzat, acest plânset ne înmoaie, ni se face milă și simțim că e de datoria noastră să-l curmăm. Nu am putut să-mi explic reacția lui Muriel în alt mod.

– Asta admit, i-a spus. Un motiv în plus ca să am convingerea că mi-am irosit viața. O dimensiune a vieții mele. De aceea nu pot să te iert.

I-a spus-o pe un ton blând, aproape de regret, total diferit de cel aspru și jignitor pe care îl folosise până atunci. Ca și cum ajunși acolo i-ar fi dat explicații, pline de mâhnire, pentru întâia oară.

– Dacă nu mi-ai fi mărturisit nimic, a adăugat, dacă ai fi continuat să mă amăgești! Când amăgești, trebuie să susții amăgirea până la sfârșit. Ce sens are să scoți într-o zi greșeala la lumină, să povestești deodată adevărul? Asta e și mai rău, căci dezminte tot ce a fost, sau infirmă, trebuie să-ți repovestești ce ai trăit, sau să negi. Și totuși, n-ai trăit altceva: ai trăit ce ai trăit. Și atunci ce faci cu asta? Îți anulezi viața, suprimi retrospectiv ce ai simțit și crezut? Asta nu e posibil, dar nici să păstrezi intact, ca și cum totul ar fi fost adevărat, odată ce știi că nu a fost. Nu poți să faci abstracție, dar nici să renunți la ani care au fost cum au fost, nu mai pot fi altfel, iar din ei va rămâne mereu un rest, o amintire, chiar dacă acum e fantasmagoric, ceva care s-a întâmplat și nu s-a întâmplat. Și unde așezi asta, ceea ce s-a întâmplat și nu s-a întâmplat? Vai, ce tâmpită ai fost, Beatriz! Nu o dată, ci de două ori.

Da, acum era un ton de tânguire, nu mai era de dispreț, nici de agresivitate, poate puțin de ranchiună. Beatriz Noguera s-a situat imediat în același ton, poate cu șiretenie, poate cu sinceritate.

– Îmi pare foarte rău, iubirea mea, îmi pare rău că te-am făcut să suferi. Aș vrea să se poată întoarce timpul, a rostit, fără a specifica dacă dorea întoarcerea până în momentul amăgirii, oricare ar fi fost, sau până în al dezamăgirii. Dacă dorea să n-o fi provocat pe prima sau pe a doua. Și după atrocitățile pe care i le trântise el, a mai avut încă aplomb să-l numească așa: l-a numit „iubirea mea“, am auzit asta.

Atunci Muriel, cu siguranță văzând lacrimile domoale pe care eu nu le vedeam, s-a înclinat puțin și a îmbrățișat-o, i-a dat îmbrățișarea pe care ea i-o ceruse și pe care el i-o refuzase. Presupun că ea nu s-a putut stăpâni: l-a cuprins numaidecât cu brațele și l-a strâns la ispititorul ei piept; mai mult

decât atât: și-a apăsat abdomenul pe al lui, coapsele ei pe ale lui, tot corpul ei impunător și tonificat l-a acoperit pe al lui, ea întreagă s-a lipit de el de parcă simțea o nevoie presantă de a retrăi ceva îndepărtat și pe care aproape îl exclusese. M-a invadat o ușoară invidie față de el, deși în gestul său n-am perceput nimic sexual; existase, în ciuda a tot, cred, când o pipăise. În al ei, în schimb, l-am perceput, a fost instantaneu, era evident, și fără îndoială de aceea a durat atât de puțin contactul, el a dat-o la o parte cu hotărâre, pesemne că a observat același lucru ca mine, doar că mult mai vădit; și i s-a părut abuziv și n-a vrut să i-o permită, ori poate s-a temut de molipsire, s-a temut ca ea să nu-i transmită senzualitatea ei, sau era desfrâu, ori incontrolabilă adorație. Muriel i-a pus din nou mâna pe umăr și astfel a menținut-o la distanță, o atitudine autoritară, o atitudine de Fu Manchu.

– Haide, șterge-o! Trebuie să dorm și tu de asemenea. Și amintește-ți că Juan e în casă, ar putea să ne audă.

Am tresărit iarăși auzindu-mi numele, pus pe deasupra în situația care de fapt era reală, un bârfitor, un spion. Stăteam aplecat de ceva timp, aveam chef să mă ridic, când aveam s-o fac picioarele îmi vor fi amorțite, probabil. Însă panica de a fi descoperit m-a ajutat să nu mă clintesc nici un milimetru, să zăbovesc, imposibil de a fi auzit și detectat în întuneric, evitând ca lemnul să scârțâie la mișcarea mea.

– Eduardo, Eduardo, a spus ea și i-a pus o mână pe brațul care marca distanța, și-a sprijinit-o și i l-a frecat cu un amestec de nemăsurată afecțiune și teamă.

Era stângace, inoportună. Atât a spus, dar a sunat a insistență care nu ar fi fost bine primită. Și nu a fost.

– Ți-am spus s-o ștergi, focă umflată, lasă-mă odată în pace!

N-au fost doar cuvintele de prost gust, nepotrivite, jignitoare, intimidante. Tonul a redevenit morocănos, denigrator, vecin cu irascibilitatea.

– Ți-am deschis, te-am îmbrățișat. Cu tine nu se poate. Nu știi când să te oprești. Întotdeauna vrei mai mult și ești incapabilă să distingi. E de-ajuns. Șterge-o dracului odată și nu mai veni pe-aici!

A făcut un pas în spate și a închis, cu calm, dar cu rapiditate. Am auzit zăvorul. Beatriz a mai întârziat câteva momente uitându-se la ușă, cum făcuse la început. Lăsase pachetul de țigări și scrumiera pe podea. Le-a luat, iar acum i-am văzut baza feselor când i s-a ridicat mai mult cămașa de noapte. Sau poate că doar mi-am imaginat – dorința – și n-a fost așa. A scos altă țigară și a aprins-o. A mai stat puțin acolo fumând, își revenea, respirația i s-a liniștit. A făcut din nou câțiva pași, încolo și încoace, n-am știut dacă e descumpănită sau dacă dă iar târcoale, dacă nu vrea încă să părăsească locul a cărui strajă nocturnă era. I-am văzut mai bine fața. Câteva lacrimi, da, cum presupusesem, dar expresia nu era neconsolată, era în ea o oarecare ușurare sau o oarecare seninătate, nu știu. Poate o oarecare resemnare, de parcă i-ar fi trecut prin minte gândul care întotdeauna încurajează: „Vom vedea“. Atunci s-a îndreptat spre camera ei fără grabă, cu țigara pe jumătate consumată într-o mână și cu pachetul și scrumiera în

cealaltă, de incursiunea ei nu va mai fi nici urmă. Se retrăgea în patul ei întristat ca în fiecare noapte, dar de data aceasta, spre deosebire de alte dăți, nu încape îndoială că ducea cu ea o mică pradă, o senzație. Senzațiile sunt instabile, se transformă în amintire, variază și dansează, pot prevala asupra celor spuse și auzite, asupra respingerii și acceptării. Uneori senzațiile ne fac să renunțăm, alteori ne dau curaj să încercăm din nou.

III

Familia Muriel, cum îi numea și cunoștea lumea, dădea cine și mici petreceri, iar acesta trebuie să fi fost unul dintre rezultatele pactului diurn prin care se înțeleseseră să conviețuiască. Nu erau multe, dar nici nu erau excepționale. Primele erau mai puțin frecvente și de mai mare amploare, vreau să spun când se organizau din timp și nu se improvizau, altceva erau acelea la care cineva mai mult sau mai puțin intim, sau mai mulți, își prelungeau vizita și rămâneau la masă. Dar din când în când era câte un producător, profesionist sau amator, și soția sau amanta, pe care era necesar să-i ospăteze, ori un om de afaceri și soția, pe care încerca să-i convingă să investească bani într-un proiect, vreun ambasador sau atașat cultural și nevestele lor, pe care era bine să-i lingușească, mania spaniolă de a spoi afacerile cu un simulacru de incipientă prietenie: trebuia să exploreze orice cale posibilă de finanțare, iar Muriel știa din experiență că străinii, când promiteau să dea o mână de ajutor sau să intervină, erau mai demni de încredere decât indivizii de naționalitatea noastră, înclinați să se laude un moment, să fie în mod gratuit și incomprehensibil gură-spartă în momentul acela și să dispară apoi fără nici cel mai mic beneficiu sau explicație. Nu degeaba reușise el să facă destule din filmele sale în afara țării sau în regim de coproducție, cele bune, cele obișnuite și cele slabe, cele pe care le inventa el și cele pe care nu, și firește aiurelile pe care i le comandase prolificul Towers la sfârșitul anilor șaizeci și la începutul anilor șaptezeci, deși majoritatea le regizase Jesús Franco sau Jess Frank, favoritul lui Towers în Spania și de care Muriel era legat printr-o prietenie intermitentă și superficială. Se putea spune că îi pasaseră sau moștenise niște proiecte – două sau trei – la care Frank sau Franco nu mai făcea față, lucru greu de închipuit, întrucât acela în general făcea față la orice îi puneau în cârcă, circula legenda că fusese în stare să turneze trei filme în același timp, două cu aceiași actori și fără ca ei să-și dea seama că muncesc dublu pentru un salariu simplu, iar altul cu o distribuție diferită și altundeva, un tip ubicuu, neobosit, supranatural.

Pe toți aceștia (nu pe Towers și nici pe Franco) îi cunoștea la recepții și cine, la premiere, la gale, la *cocktails*, la jocuri de noroc și la chefuri, ba chiar și pe la câte un cenaclu ocazional, la fel ca pe politicienii cu caș la gură din anii aceia, pe unul dintre ei, foarte important, a izbutit să-l invite acasă la el o dată. Muriel nu doar că făcea impresie bună la prima vedere, știa să fie simpatic, plăcut și puțin enigmatic – își atenua la maximum latura amară sau melancolică sau mizantropică, recurgea la fondul său de jovialitate –, și nu obișnuia să se limiteze la flecăreala socială, avea faima de a alunga plictiseala la orice serată la care ar fi asistat, pe vremea aceea încă se aprecia ca la ele să se abordeze chestiuni mai mult sau mai puțin teoretice sau abstracte, care să lase loc la expuneri riguroase, chiar dacă după masă. Poseda, în plus, calitatea de a se dovedi impertinent fără ca cineva să se supere cu adevărat și nici să i-o prea ia în nume de rău, sau doar proștii solemni; el însuși era conștient că în mare măsură i se cerea prezența la reuniuni și petreceri ca să i se asculte vreo insolență care să

binedispună, să se vadă cum își bate joc de vreun încrezut sau afectat, fiecare vinde sau închiriază ce are, farmecele, și e mai bine să o accepte și să o știe, nu există nimeni care să se descurce în societate și să nu trebuiască să îndeplinească o anumită funcție de bufon, iar în asta include până și bancherul și regele, care, pe lângă faptul că face pe nebunul ca ceilalți, pe deasupra trebuie să plătească banchetele, toți bufonii din toată lumea, până și pe cei care cred că au ales și au contractat distracția. Celălalt motiv pentru care îl solicitau pe Muriel nu era mult mai demn, dar pe el nu-l deranja să tragă foloase: prestigiul său din ce în ce mai învechit; el știa că încă dădea bine să se spună: „L-am avut alaltăieri la cină pe Muriel“, sau „Ne-a invitat Muriel la una dintre petrecerile lui de prieteni intimi“, iar în momentele cele mai pesimiste se întreba cât îi va mai dura faima, de cinci sau șase ani nu mai lansase nici un film cu un adevărat succes de critică și de public, iar asta în cinematografie este și era o eternitate. Când cineva începe să fie doar numele său de familie, de obicei acel cineva consideră asta un triumf – mai ales în Franța, unde este o pecete de unicitate –, dar în realitate este o depersonalizare, o reificare, o comercializare, o decorare ieftină pe care alții pot să și-o atârne la rever în schimbul unor lucruri de nimic: lingușeli, o mică investiție sau vagi promisiuni și atât. În Spania, în mod ciudat, se apreciază și mai mult să devii doar numele de botez, ceva la îndemâna a patru, sau cinci, sau șase: „Federico“ este García Lorca fără îndoială, așa cum „Rubén“ este Rubén Darío, „Juan Ramón“ este Premiul Nobel Jiménez, „Ramón“ este Gómez de la Serna, „Mòssen Cinto“ este Verdaguer și „Garcilaso“, de cinci secole, este Garcilaso de la Vega, de mult timp lista nu mai crește, poate că pentru a intra în ea e nevoie deopotrivă de un nume de familie prea lung sau prea comun sau care să se preteze la confuzie (existența lui Lope de Vega pesemne că i-a ajutat pe cei trei, pe „Garcilaso“, pe „Lope“ și pe „Inca Garcilaso“, care este numit atât de absurd ca să fie diferențiat de tizul său perfect), și poate o fărâmă de afecțiune pseudopopulară care să invite la familiaritate.

La aceste „petreceri de prieteni intimi“, care aveau loc la ziua de naștere și la onomastica lui Muriel, sau care câteodată se improvizau pentru a amuza un vizitator sau pentru a sărbători prematur o veste promițătoare, asistau câțiva oameni aproape nelipsiți, iar alții variau în funcție de ocazie. Printre aceia se numărau Rico și Roy, cărora Muriel le atribuise relații carnale cu disprețuita sa soție în noaptea primei mele spionări, chiar dacă ea le negase cu naturalețe. Rico era profesorul Francisco Rico, mult mai faimos astăzi decât atunci, dar încă de pe atunci notoriu, când nu împlinise nici patruzeci de ani și totuși ducea o bibliotecă pe umeri (vreau să spun de cărți din creația proprie) și avea o strălucită carieră ca erudit, cărturar, îndreptător[9] al erorilor, luminat sau minte privilegiată, pedant perfecționat (făcea din pedanterie o artă), intrigant profesionist și firește eminent și temut profesor (era cu siguranță profesor universitar când l-am cunoscut eu; mai mult decât atât, trebuie să fi fost din pubertate, ținând cont de uimitoarea-i precocitate generală). Chiar dacă locuia și preda la Barcelona sau în împrejurimi,

călătorea mult prin toată Europa ca să comploteze (America nu-l atrăgea, fiind un continent fără Ev Mediu și fără Renaștere) și venea frecvent la Madrid ca să facă tulburi și dezastruoase afaceri (Dumnezeu nu-l chemase pe drumul acela pe care el se încăpățâna să-l străbată), să stabilească relații diplomatice în diferite medii pentru orice eventualitate, fără a-l neglija pe cel politic, și ca să-și aranjeze candidatura la Academia Regală Spaniolă, pe care probabil o disprețuia în fond, dar în care chiar și așa voia să intre. Indiscutabil, era dispus să stea doar în afara acelor locuri în care n-ar fi depins de alții, ci doar de el să fie înăuntru și deopotrivă să plece din cele ale căror uși i se deschiseseră larg, dacă era posibil cu rugăminți ca să treacă pragul. Venea și ca să se distreze, bineînțeles, și nu i se putea pune la îndoială atașamentul – aproape adorație – față de Muriel. Era evident că alături de el se simțea minunat, că îi făcea plăcere, că îl admira, poate nu neapărat pentru cinematografia sa – pe Rico îl durea în cot de cinema, o artă inventată prea târziu, în ceea ce pentru el era un secol de decadență îngrozitoare –, cât pentru personalitatea sa și pentru o afinitate de caractere care îi făcea să se stimuleze reciproc și să se înțeleagă bine: amândoi, fiecare în felul său, tindeau să fie aroganți și nerespectuoși și posedau un ascuțit simț al umorului pe care nu toată lumea știa să-l capteze. Atât de mare era veneraţia profesorului pentru Muriel, încât aproape că o extindea la toţi cei care-l înconjurau pe acesta, de parcă vecinătatea și acceptarea maestrului le-ar fi dat valoare, iar mie mi se părea că din acest motiv – la început măcar – se preta să joace rolul de *chevalier servant* al lui Beatriz Noguera și s-o însoțească adesea la teatru, la câte un muzeu, la câte un concert, ba chiar și la cumpărături, în timpul șederilor sale la Madrid. Și chiar dacă era un bărbat senzual și asta îi stătea scris pe frunte, fără ca el să-și dea seama că își arăta ardoarea care unor femei – nu există cale de mijloc –, le provoacă o teribilă respingere, iar altora, o teribilă atracție, cred că enormul respect și atașament pe care le simțea pentru Muriel l-ar fi împiedicat să se apropie de nevastă-sa, oricare ar fi fost relațiile cuplului, cu altă intenție decât să-i facă pe plac, s-o bucure și să-i fie de ajutor, ca un gest extrem de deferență față de el prin persoană principală interpusă. Era foarte posibil ca Rico și Beatriz, pe deasupra, să se simpatizeze și să-și fi dezvoltat propria prietenie demnă de stimă; iar profesorului să-i fugă din când în când ochii după formele ei sugestive (era dintre cei care apreciau carnea și făceau mofturi la oase, ca mine, în ciuda diferenței de vârstă), și cine știe dacă fusese vreo atingere accidentală a degetelor vreodată, când își proba ea o rochie într-un magazin și îl invita să atingă materialul, sau când o proteja el de mașinile pornite exact înainte de a traversa o stradă – o mână pe umăr, pe braț, pe talie –, lucruri de felul acesta. Dar nu mai mult, aceasta era ideea mea. Beatriz, pe de altă parte, era cu trei sau patru ani mai în vârstă decât el, suficient ca să ironizeze orice posibilă insinuare sau avansuri de-ale lui, dacă prefera să nu le dea curs, să le atenueze și să le lase să se piardă.

Profesorului Rico i se observa lascivitatea – nu, era doar sexualitate puternică – în gura afânată sau de cauciuc care sugea țigări fără încetare, în privirea piezișă prin niște ochelari mai degrabă mari, care îl făceau să pară studios și inofensiv doar la prima vedere, chiar și în prematura chelie etalată cu o prestanță și un aplomb neobișnuite la cei care suferă de ea când încă n-ar trebui să le vină rândul: este în general motiv de frustrare sau de ranchiună universală, iar el o scotea la capăt, în schimb, cu locvacitate, bucurie și remarcabil *sans-façon*, dacă nu ca un Don Juan sau un bărbat foarte chipeș și împodobit cu un fascinant tupeu care să atragă precum un magnet (chelia îi era ca un berbec de atac, într-adevăr, cu conotațiile care se doresc). Odată, acasă la Muriel, a îndrăznit să facă curte în prezența mea unei fete cu care ieșeam eu pe atunci – mă rog, în realitate alternam câteva și eram alternat de ele, cum se cuvenea vârstei noastre – și care venise să mă ia la sfârșitul zilei de lucru. Evident că metoda lui predilectă de a cuceri consta întotdeauna în a impresiona cu cunoștințele sale enciclopedice, iar asta îl făcea uneori să nu cântărească bine: pe o tânără de douăzeci și unu de ani – în afara unor excepții curioase – nu putea decât s-o plictisească sau s-o alarmeze și să-i sune a chineză extravaganta lui înțelepciune de care a vrut să facă paradă pe seama numelui meu de familie.

Miguel de Cervantes, *Don Quijote de la Mancha*, I, 4, traducere de Sorin Mărculescu, Editura Litera, 2020

– Să vedem, vino-ncoace, tinere De Vere.

Așa mă numeau câteodată atât Muriel, cât și cei din preajma sa, aceștia, din imitație sau prin influență. Profesorul Rico mă trata cu simpatie și bunăvoință datorită apropierii mele de acela, însă și cu ursuzenie din pricina tinereții mele; la urma urmelor el era cu cincisprezece ani mai în vârstă decât mine și probabil că mă vedea ca pe unul dintre studenții lui, pe care îi disprețuia, îi umilea și îi teroriza cu mare plăcere și cu destul umor, pe care victimele sale, totuși, nu-l percepeau de obicei, demonstrându-și astfel puțina inteligență sau glagore, după el (era mare amator de amestecuri între cultisme și expresii de jargon sau chiar mitocănești, ca să nu se creadă că trăiește pe de-a-ntregul în limbul dragelor lui secole trecute). La fel, de altfel, ca pe asistenții săi, pe majoritatea colegilor sau presupușilor egali și aproape pe orice ființă de pe pământ: cineva contemporan, obligatoriu, nu era demn de respectul său și era prin definiție plin de defecte. Presupun că deplângea faptul că este și el contemporan, al lui însuși și al atâtor ignoranți și idioți care brăzdau lumea cu zbierete și erau incapabili să-și înfrâneze idioția, asta a spus cândva. Acest regret i-a crescut cu trecerea deceniilor, cum este normal, încă îl mai văd uneori.

– Așază-te un moment, tinere De Vere, trebuie să te interoghez. Adu-ți și prietena, sau vrei s-o treci de contrabandă pe aici? Prezintă-ne.

Așa am făcut, se numea sau își zicea Bettina și lucra noaptea într-un bar, o cunoscusem acolo; era o fată dezghețată și veselă, purta fuste cam scurte, nu exagerate, dar îi stăteau minunat când lua loc, iar asta, fără îndoială, profesorul o anticipase cu ochiul său impetuos îndată ce o văzuse în picioare.

– Ia spune, ce fel de nume de familie e ăla, De Vere? Și a schițat cu mâna un gest sceptic. Deși se pronunță fără nici o dificultate și nici nu ne șochează să-l vedem scris, e prea puțin spaniol, dacă e cumva. E francez în îndepărtata lui origine. L-a rostit cu accent francez și l-a repetat, „De-Veg, De-Veg“, subliniind *r*-ul gutural. Dar membrii familiei De Vere cei mai faimoși se află în Anglia, după câte știu eu și nu sunt un ageamiu: „De-Viah, De-Viah“.

Îi plăcea să se asculte: acum a pronunțat mai mult sau mai puțin în stil englez și cu o afectare fermă, era admirabil, nu se temea câtuși de puțin să cadă în ridicol și prin urmare nu cădea niciodată, oricât de mult s-ar fi apropiat; îl durea în cot cine îi erau interlocutorii și ascultătorii, dacă vorbea pentru o adunare de somități internaționale sau pentru o tinerică necunoscută, el se simțea întotdeauna superior și dominator (exceptând cazurile când era cu Muriel).

– De fapt este numele de familie al conților de Oxford și datează din vremea lui William Cuceritorul, din secolul al XI-lea, dacă nu știți, astăzi nu se poate considera de la sine înțeles că cineva știe lucrurile cele mai elementare.

Firește că eu știam, făcusem Istoria Angliei la facultate, însă nu aveam să-l întrerup pentru asta.

– De curând, un student de-al meu era convins că Revoluția Franceză a fost o răzvrătire împotriva lui Napoleon. Să-ți iei câmpii, nu altceva, *ça suffit*, a adăugat în franceză.

Din când în când, Rico scotea onomatopee ininteligibile și stranii (ca să le numesc cumva), create de el și în chip de preambul sau încheiere, poate era felul său de a evita să spună „Bine“, „Păi“ și „În fine“, care pesemne i se păreau vulgare.

– Svástire, a spus, sau asta am crezut că înțeleg, și a continuat: Cel mai vechi De Vere despre care există documente, mi se pare că îmi amintesc, iar dacă mi se pare așa o fi, se numea Aubrey, care nu e decât Albericus deformat (serviți nebănuită latină), iar acest nume de botez s-a repetat de mai multe ori de-a lungul istoriei. Au fost și un Robert, un Francis, un Horace și unul sau doi John, astfel că tu ai coincide, sau mai degrabă ai copia, vreo doi inși din vremuri trecute, mult mai nobili decât tine.

Mi se adresa verbal mie, dar vorbea îndreptat spre Bettina, spre ale cărei coapse lansa priviri piezișe sau și mai încolo; ea nu stătea picior peste picior și prin urmare fusta strâmtă și întinsă permitea să se zărească ceva între ele; vârful chiloților, presupun, deși tânăra aceea nu purta întotdeauna chiloți, ca atâtea fete de vârsta ei: obiceiuri din anii aceia de eliberare, cu dorința de provocare ce decurgea din ea. Ea îi băga de seamă ocheadele mioape și se lăsa contemplată, părea să-l asculte pe Rico cu o atenție excesivă, deși putea fi deopotrivă stupoare.

– Mai mult decât atât, am vreun coleg anglo-saxon care începe să susțină, încă în secret, până își publică studiul (n-o să valoreze nici cât o ceapă degerată, dar treaba lui), că acel *corpus* de texte care a ajuns până la noi ca William Shakespeare – exact asta a spus, „*corpus* de texte“ – se datorează în realitate unui De Vere – era satisfăcut de dexteritatea sa fonetică și l-a pronunțat iarăși „De-Viah“, cu mare desfătare și exagerare, a sunat aproape ca o insultă sau o icnitură: Edward, al șaptesprezecelea conte de Oxford, mare șambelan, ambasador, individ extravagant, scandalagiu și de un oarecare talent; soldat, duelist, uneltitor frustrat al asasinării lui Sidney, autor de poeme și cel care a introdus mănușa parfumată și brodată la curtea Elisabetei I. Habar n-aveți cine e Sidney, dar nu contează, așa învățați, a reflectat o secundă.

Era fals, pentru că nu am fi învățat nimic din simpla menționare. Chestia cu mănușa m-a lăsat perplex, dar poate era o momeală și n-o strecurase la întâmplare.

– Mănuși parfumate? Eu n-am văzut nici una, a intervenit Bettina, pe care pesemne că n-o interesa prea mult discuția, dar pe care profesorul părea s-o fi fermecat cu torentul său de cunoștințe inutile (inutile pentru majoritatea omenirii, nu pentru el). Cum fac ca să se păstreze aroma?

– Poate vrei să spui cum făceau, astăzi nu se mai pierde timpul cu astfel de lucruri delicate. Mai târziu îți explic, frumoaso, i-a răspuns profesorul. M-a șocat că a numit-o „frumoaso“, „rica“, el numindu-se Rico, dacă nu cumva era un apelativ profetic: fraza a sunat de parcă ar fi chemat-o discret la o

întâlnire ulterioară. Dar se ambalase și voia să trântească tot despre acel De Vere. Mi s-a adresat din nou mie, fără a înceta s-o privească pieziș. Știi că există numeroase teorii despre inexistența lui Shakespeare, care de care mai nesăbuită, de fapt, e o întreagă industrie. Sau mai degrabă despre faptul că numele lui era utilizat ca pseudonim, sau poate ca om de paie, pentru acel tot literar incomparabil pe care unii critici cretini nu și-l pot explica omenește. Normal, dacă îl măsoară după propria infecunditate. Sunt și unii care susțin că Marlowe n-a fost înjunghiat la douăzeci și nouă de ani într-o încăierare de tavernă, ci și-a înscenat și și-a simulat moartea, ca să-și evite dușmanii și să continue să scrie sub numele de Shakespeare; sunt și din cei care afirmă că adevăratul autor al operei sale a fost Bacon și din cei care spun că a fost Heywood sau Fletcher, ori mai mulți în comandită; alții apelează la Kyd sau la Middleton, alții la Webster sau la Beaumont, ba chiar la Rowley, Chettle, Lord Brooke, încă și la Florio sau la Fludd, totul absurd, totul ridicol.

Auzisem la cursuri vreo două dintre numele acelea, pe cea mai mare parte nu. Am rămas surprins de câte știa, era ca un dicționar biografic ambulant, deși m-am gândit că puteau fi figuri inventate, în fața ignoranței se poate inventa.

– Frushta, i-a servit ca scurtă pauză alta dintre onomatopeele sale originale. Acum a apărut și încrezutul ăsta care crede că poate demonstra că în spatele lui Shakespeare se ascundea Edward de Vere, mi-a mărturisit-o la un congres ca pe o știre extrem de confidențială, insistând să-i păstrez secretul. Până peste câțiva ani, imaginează-ți. Dar eu nu m-am jenat să răspândesc știrea, fie ca să-l dezmintă vreunul înainte de marea naștere, fie ca să i-o ia înainte și să-i spulbere descoperirea, colegii mei sunt lipsiți de scrupule, fură idei neîncetat, iar insul îmi e nesuferit.

„Nu e nevoie să juraţi“, am gândit scandalizat.

– A îndrăznit să mă contrazică în privința unui detaliu din *Lazarillo*[10] când țineam o comunicare. Cu puțin public, într-adevăr, dar pe mine. Un anglo-saxon, despre *Lazarillo*, pe mine, a repetat. Astăzi orice pârlit e invitat la un simpozion și i se permite să diserteze despre ce îi vine pe chelie. Orice tărtăcuță seacă.

– Ce e aia tărtăcuță? a intervenit din nou Bettina.

Cuvântul era deja destul de învechit pentru ca ea să-l fi auzit sau citit vreodată.

– Și asta îți spun pe urmă, frumoaso, *rica*, a stăruit Rico în mod suspect asupra apelativului asimilator sau ademenitor.

Trebuia să fii cu ochii în patru cu bărbatul acela chel, era în stare să-i sufle unuia fata de sub nas. Dar tot nu credeam că ar fi profitat de apropierea de Beatriz, oricât s-ar fi distrat ea cu el. Indiferent despre ce ar fi vorbit, și chiar dacă nu se înțelegea nici jumătate, știa să rețină atenția, sigur că era un profesor magnetic, un hipnotizator de elevi (tontălăi sau ageri la minte, era totuna). De fapt am văzut că Muriel și Beatriz, care erau în alte zone ale casei, se iviseră în ușa salonului când îl auziseră perorând și îl ascultau cu

un zâmbet, rareori zâmbeau amândoi în același timp. Și-au dus degetul arătător la buze aproape simultan, ca și cum ar fi fost un cuplu în relații bune până la sincronizare, ca să nu spun nimic și să nu-l întrerup. Dar însuși Rico s-a mirat și s-a descumpănit deodată.

– De ce dracu' vorbesc despre asta? a întrebat. Cum am ajuns la impostorul ăla?

– Din cauza numelui meu de familie, domnule profesor, i-am răspuns.

– Ah da, e adevărat. Să vedem, o să-mi explici farsa asta că te numești De Vere, și i-a scăpat iarăși „De-Viah", îi plăcuse și îi ieșea ca o explozie.

– Nu e nici un mister, domnule profesor; și într-adevăr e o farsă, foarte ingenioasă, deși veche. După cum se vede, numele original era Vera, mult mai comun. În familia mea au existat și există anumite deliruri de grandoare și de originalitate. Un străbunic sau străstrăbunic l-a schimbat în Vere din capriciu, cu o singură literă se distingea. Și cred că bunicul meu a fost cel care și-a pus acel „de". Tatălui meu îi place și l-a păstrat, își are și el delirurile lui și trebuie să i se pară mai potrivit cu profesia lui, în care se folosesc nume sonore. Nu știți ce fericit va fi când va afla că în spatele lui Shakespeare se ascundea un De Vere – eu am pronunțat în spaniolă, cum e firesc, era numele meu dintotdeauna –, chiar dacă nu avem nimic de viah.

Nu m-am putut stăpâni și mi-a ieșit ca un răget, și mai exagerat decât lui; Rico a captat parodia și s-a uitat cam urât la mine.

– Se va lăuda, va povesti peste tot și va contribui ca nimeni altul la răspândirea știrii. Colegul dumneavoastră anglo-saxon s-a ars. Vestea va ajunge în scurt timp la jumătate din omenire.

Dar aceasta a părut să-l contrarieze pe profesor.

– Profesia tatălui tău. E diplomat, nu?

– Da. De carieră, nu politic.

– Cunoaște, probabil, o grămadă de lume în toate părțile, nu?

– Păi destulă, da. Știți, s-a mutat mereu de colo până colo.

– Și unde e acreditat acum? Sper că în Alger.

N-am înțeles de ce spunea asta.

– E consul la Frankfurt, am răspuns. De ce?

Profesorul a reflectat și, în timp ce o făcea, a murmurat ca un posedat, în mare viteză, nu tocmai adresându-mi-se mie.

– Prea civilizat. Aeroport de legătură. Afaceri cu nemiluita. Nu-mi place, nu-mi place. Puhoaie de vizitatori. *Buchmesse*[11] în fiecare an. Banii cheamă. Mulți culți pe acolo. *Buchmesse*, a repetat, de parcă ar fi fost una dintre onomatopeele lui. Apoi a intercalat una autentică, a sunat ca o interjecție: Áfguebar. Mai bine-ar fi să nu o facă. Va trimite o circulară. Tuturor delegațiilor din lume. Lumea e mare. Naționale și străine. Înmulțire. Prea multe țări. Telegrame. Mai bine nu. Mare scofală. Și după aceea mi s-a adresat din nou: Ascultă, tinere De Vere sau De Vera, ai grijă. Să vedem dacă o să fie considerat adevăr ceea ce nu poate fi decât minciună. Individul acela va fi incapabil s-o demonstreze, oricât ar fi cercetat și tatonat, oricâte teancuri de hârtii ar scoate și oricât ar fi forțat și răstălmăcit datele ca să se

potrivească cu teoria lui. Nu trebuie să aibă câștig de cauză. Astfel că îți cer discreție, mai bine să nu spui nimic nimănui, să n-o fac de oaie cu tatăl tău cel gură-spartă. Mai lipsește să devină loc comun faptul că Shakespeare a fost doar actor și n-a scris nici un rând și totul a fost opera lui Edward de Vere. Dacă insul publică o carte cu asta, vor afla cincizeci de experți, dintre care patruzeci și cinci n-o să ia în seamă și ceilalți cinci, după ce ciugulesc prin ea, o s-o desființeze cu rea credință, doar ca să oftice (așa e în breasla erudiției). Dacă ar apărea în presă, ar afla mult mai mulți, dar s-ar uita într-o lună. În schimb, zvonul… Zvonul durează, e de neoprit și nu cedează, e singurul eficient. N-ar mai lipsi decât să-i punem pe tavă cretinului triumful zvonului. A spus-o chiar el.

Și profesorul a început să recite din memorie, cu voce vibrantă și deodată afectată și cu un braț rigid întins (nu în stilul roman sau fascist, din fericire, încerca doar să fie teatral și elocvent, însă brațul nu i se mișca):

– „Fiți doar urechi. Când trâmbițează zvonul, / E-n stare cineva să nu-l asculte? / Gonaci făcându-mi vântul, eu vestesc / Din răsărit și pân' la soare-apune / Al faptelor din lume început. / Pe-aceste limbi atârnă clevetiri / Pe care le răspândesc în mii de graiuri, / Smintind pe mulți cu știri fără temei.“[12]

Rico își luase avânt și nu dădea impresia că o să se oprească în curând, nu era o parantează și nici o simplă notă marginală. Absorbit, poate entuziasmat, a continuat declamându-și pomelnicul, de parcă nimic în afară de textul acela vechi n-ar fi existat în încăpere sau în univers, și fără îndoială textul era lung.

– „Și cine altul decât mine, Zvonul, / Adună oști și gată apărarea, / Când vremea a rămas împovărată / Nu din pricina asprului război…“[13]

Am privit-o pe Bettina, care asculta cu gura căscată cuvintele acelea pe care probabil că nu le înțelegea bine. Am atins-o pe coapsa atât de pândită de Rico (acum n-o mai făcea, poezia alungă lascivitatea sau o suspendă) și a ieșit din transă, mi-a răspuns la privire de parcă tocmai s-ar fi trezit brusc. Și-a dat seama că trebuia să plecăm, venise să mă ia ca să mergem la vreo două chefuri. M-am uitat spre Muriel și Beatriz, care îl observau pe Rico cu simpatie și amuzament, nu încăpea îndoială că amândoi țineau la el și că în unele momente se ivea între ei o anumită complicitate sau râs comun, care poate provenea din tinerețea lor. Ne-au făcut semn că avem drumul liber, că, dacă o ștergem, recitatorul nu ne va simți lipsa. Și într-adevăr, ne-am ridicat pe nesimțite și am părăsit salonul, fără ca profesorul să-și dea măcar seama, fiindu-i mintea sechestrată de invaziva-i memorie, cu brațul în sus, mumificat. Nu trebuie să fi fost rare la el accesele acelea de literatură orală. Când am deschis ușa casei, încă i se auzea vocea palpitantă în depărtare, acum doar pentru el însuși și pentru cuplul prieten spectator:

– „Mereu sosesc / Soli frânți de drum, iar oarbele speranțe / Din vești pe care prin mine le-au aflat / Mai rele-s ca un rău adevărat.“[14]

Viața lui Lazarillo de Tormes (1554), roman picaresc spaniol. A fost publicat anonim, autorul temându-se de Inchiziție. Nu este clar cine a fost respectivul autor, dar nu s-a înșelat: Inchiziția a interzis romanul, permițând mai târziu publicarea unor ediții cenzurate. Abia în secolul al XIX-lea a fost publicat textul integral.

Târgul de carte (în limba germană în original)

Shakespeare, *Henric al IV-lea*, partea a II-a, *Prolog*, traducere de Leon Levițchi, în *Opere complete*, vol. 4, Editura Univers, București, 1985, p. 125

Ibidem

Ibidem

Dacă îmi amintesc și pot să reproduc versurile, sau o versiune aproximativă, este pentru că peste câteva zile Muriel m-a trimis să aleg și să comand niște flori la Bourguignon pentru o actriță, iar la ieșire am fost curios: am intrat în biblioteca Institutului Britanic de pe strada Almagro, chiar lângă florărie, iar acolo le-am căutat în limba lor originală. Cum presupuneam, erau de Shakespeare (sau de Edward de Vere), n-a fost greu să descopăr în ce operă adoptase acesta vocea zgomotosului Zvon. În schimb, n-am putut să găsesc, mai târziu, o traducere în spaniolă care să corespundă cu cea pe care o declamase profesorul, astfel că m-am întrebat dacă nu-i aparținea, în ciuda faptului că engleza nu era limba pe care o stăpânea el cel mai bine. Nu suna prea rău, în orice caz. În nici una dintre cele existente (și erau câteva, acum sunt mai multe) nu apăreau „vremea împovărată“ și nici „asprul război“, am reținut aceste două adjective sau imagini, mi-au atras atenția. Data viitoare când îl voi vedea, va trebui să-l interoghez pe Paco în privința asta, așa mă obligă să-l numesc de ani buni, împotriva voinței mele, și se înverșunează să-mi spună mie Juan, nu ca odinioară, „tinere De Vere“. Prezintă argumente pe care nu le pot contrazice: a trecut mult timp, nu sunt tânăr, nu mai sunt nici Muriel, nici Beatriz, care ne-au inițiat și ne-au propagat apelativele, iar pe noi ne unește faptul că suntem „dinainte“ (și astfel nu trebuie să ne arătăm ironici și nu avem nevoie de formalități), că ne-am cunoscut într-o perioadă care începe să fie la fel de îndepărtată cum era pe atunci al Doilea Război Mondial, adăugând perplexitatea că pe acela nu îl trăiserăm și era înghițit de ficțiune, iar 1980 pentru noi este o dată apropiată și face pe de-a-ntregul parte din realitate. Da, ne unește ceva îngrijorător și trist și care în același timp reconfortează: suntem supraviețuitori, adică am supraviețuit prea multor prieteni, dintre cei în al căror siaj intermitent am stat și a căror efemeră amintire se prelungește un timp, transmisă în șoapte din ce în ce mai imperceptibile.

În onoarea profesorului Rico trebuie să menționez două lucruri. Peste vreo trei luni după întâmplarea aceea, când eu nu o mai frecventam deloc pe Bettina (nimic nu dura în zilele acelea de efervescență), i-am văzut împreună într-o dimineață la Academia de Bele-arte San Fernando, în capătul străzii Alcalá, amândoi în fața unui tablou de Mengs care, dacă nu mă înșală memoria, o reprezintă întreagă pe o doamnă din secolul al XVIII-lea cu o bonetă pe cap, o mască în mână și un papagal odihnindu-i-se pe umăr. Muriel mă trimisese să cumpăr, de la serviciul de calcografie de acolo, o gravură de Fortuny („Cea intitulată *Meditație*, să nu greșești“, mi-a indicat) din care voia să se inspire pentru niște planuri dintr-un film: un bărbat cu redingotă, pantaloni strâmți și ciorapi, cu degetele pe bărbie și rezemat de un gard cu capul atât de înclinat, că pălăria alungită – un bicorn – îi acoperea chipul în totalitate, nu i se vedea nici o singură trăsătură și prin urmare nu i se va vedea niciodată. După ce am făcut rost de stampă, m-am dus să arunc o privire picturilor din acest muzeu puțin vizitat și discret (*Visul cavalerului* cea mai bună), și i-am văzut la o oarecare distanță, am

preferat să nu mă apropii și nici să nu salut; nu cred că el s-ar fi simțit stânjenit, ci triumfător, dar poate că ea, da. Rico îi dădea explicații (probabil amănunțite), iar Bettina, fără să-și ia nici o secundă frumoșii ochi de la tablou, îl asculta cu venerație, ceva extrem de surprinzător la o fată care, când am frecventat-o eu cel mai mult, sărea rapid de la un lucru la altul și nu se concentra asupra nici unuia. Meritul era neîndoielnic al Profesorului Magnetou, care în timp ce vorbea îi străbătea mereu cu o mână spatele și talia, de sus în jos (îmi imaginez că se pretindeau mângâieri, dar era un element de voluptate satisfăcută și poate redeșteptată), ba chiar se aventura pe la începutul pronunțatei curbe inferioare (poate acoperită doar cu fusta ușoară), fără ca ea să schițeze cel mai mărunt gest sau mișcare ca să se ferească, era evident că eruditul cunoștea terenul fără nici un material la mijloc; nici măcar n-am exclus posibilitatea să se fi trezit împreună într-un hotel și, nedorind să se descotorosească de ea în mare grabă și prea brusc, și în lipsa altor idei cu care s-o întrețină, Rico să fi optat pentru a o instrui și cizela fără alte scopuri, pentru că da, îi era greu să-și reprime înclinația pedantă și didactică, indiferent în ce companie și circumstanțe s-ar fi aflat. Până și între cearșafuri pesemne că instruia, sau în halat de baie. M-am întrebat într-o doară când îi ceruse numărul de telefon, sau cum luase oare legătura cu ea. M-am mirat cât de mult pot să obțină niște priviri apreciative și piezișe și niște versuri recitate din memorie. Întotdeauna mi s-a părut admirabilă perseverența lui.

Pentru a-i verifica precizia, sau cât de veridice îi erau informațiile, a trebuit să aștept zece sau doisprezece ani, în schimb. Prin 1991 am văzut într-o zi la librăria Miessner, sau la Buchholz, un volum în engleză al cărui titlu l-am uitat, dar în care figura numele de Edward de Vere, care în subtitlu era descris ca „Lord Mare Șambelan, al șaptesprezecelea Conte de Oxford, poet și dramaturg William Shakespeare“, considerând de la sine înțeles că cei doi erau unul și același. De parcă n-ar fi fost de-ajuns, una dintre frazele de reclamă spunea: „O poveste fascinantă despre omul care a fost Shakespeare“. Am răsfoit-o puțin și mi s-a părut o operă de ficțiune, astfel că nu mi-am cumpărat-o, în romane este prea mult arbitrar și amestec, iar acela mirosea direct a *pastiche* pompos și doct. Habar n-am dacă la acest text se referise Rico cu ani în urmă (autorul era un profesor universitar anglo-saxon, într-adevăr), dar în orice caz mi-a făcut plăcere să descopăr că nu fusese invenția și nici închipuirea sa contopirea, din partea vreunui *scholar* țicnit sau doritor de notorietate, a celor două celebrități elisabetane. Evident că el și tatăl meu, care a proclamat-o în cele patru vânturi, poate dăduseră ideea cine știe câtor altora. Dar să fie faptul acesta consemnat, ca să i se facă dreptate profesorului.

Despre Edward de Vere ajunsesem să mai știu câte ceva, pentru că am profitat de vizita aceea la biblioteca Institutului Britanic, după câteva zile, ca să consult, pe lângă arogantele versuri ale Zvonului, monumentalul *Dictionary of National Biography* de la Oxford și să-l caut în el pe acel nobil rebel și intrigant, mort în urmă cu aproape patru sute de ani și care în

mod ciudat avea același nume de familie cu mine (era al meu, chiar dacă la origine avusese loc o elaborare sau o falsificare) și același nume de botez ca Muriel. I-am citit întreagă lunga intrare, ca să văd dacă măcar îl cunoscuse pe Shakespeare și, dacă nu mă înșală memoria, acolo nu se menționa nici cea mai vagă coincidență sau legătură între ei. A fost o frază, totuși, pe care am parcurs-o cu luare aminte și am notat-o în carnetul meu, pe care îl păstrez încă; nu pentru că ar fi trimis la ceva care să mă privească, desigur, ci pentru că am avut impresia că văd un oarecare paralelism cu situația extraordinară dintre Muriel și Beatriz. Conform extinsei note biografice, De Vere se căsătorise cu Anne, fiica cea mare a vistiernicului Elisabetei I, Lord Burghley, și însăși regina asistase la ceremonia, „celebrată cu multă pompă“, când mireasa avea doar cincisprezece ani și contele cu șase mai mult. La întoarcerea acestuia dintr-o călătorie în Italia, istorisea nota, s-a produs o îndepărtare temporară de soția sa. Pe 29 martie 1576, la cinci ani după nuntă, socrul său, Lord Burghley, făcuse următoarea însemnare în jurnalul său, referindu-se la De Vere: „S-a văzut incitat de anumite persoane lascive să devină un străin pentru soția sa“. Biografia nu intra în detalii și trișa cu pudoare chestiunea: „Chiar dacă neînțelegerea a fost depășită, relațiile lor domestice nu au fost prea cordiale începând de atunci“. Soția aceea, Anne, murise peste mulți ani, după o reconciliere din care au venit pe lume trei fete (exista o primă născută, dinaintea înstrăinării), iar după aceea el se căsătorise din nou cu o oarecare Elizabeth Trentham, înainte de care avusese ca amantă o altă Anne, Anne Vavasour, care îi dăruise un bastard. Mi-a trecut prin cap că poate aceea era problema lui Muriel: că Beatriz Noguera nu murise când poate îi era rândul, sau când i-ar fi convenit lui. Divorț speram să avem curând în Spania, și de fapt avea să fie aprobat la mijlocul lui 1981, dar nu exista când am început eu să lucrez la ordinele lui Muriel, nici nu existase în tot timpul căsătoriei sale. Și de-a lungul secolelor, într-o țară atât de anormală, care a obligat să trăiască împreună pe cei care își erau indiferenți sau ajunseseră să se deteste, o infinitate de cupluri au nădăjduit îndelung, în tăcere, la decesul celuilalt, sau chiar l-au facilitat, sau determinat, sau căutat, în general în cea mai mare tăcere, sau mai degrabă în secret de nemărturisit.

Nu-mi amintesc toate aceste date și nume din lectura aceea grăbită și îndepărtată: acum am consultat iarăși, pe internet, intrarea din *Dictionary of National Biography* referitoare la al șaptesprezecelea Conte de Oxford, ca să descopăr că nu mai este exact aceeași ca în vechile volume de hârtie. Cea actuală este mai frivolă și mai superficială, mai puțin pudică, mai bârfitoare și mai explicită. În ea se spune ceva ce nu se dezvăluia în cea veche, dar care mi-a trecut prin minte nu când am citit despre De Vere, de care în realitate nu-mi păsa deloc (simplă curiozitate momentană suscitată de Rico cel încurcă-lume), ci gândindu-mă la Muriel și la posibilele motive din care o respingea categoric pe Beatriz. Unul dintre cele mai clasice pentru ca un soț să îi interzică pentru totdeauna dormitorul unei soții pe care a dorit-o, și s-o maltrateze verbal, convins că nu va fi niciodată suficient și că are

dreptul și justificarea să o facă, este ca soția să fi făcut să treacă drept al lui copilul altui bărbat. De-a lungul istoriei, n-au fost puțini bastarzii dați în adopție sau trimiși departe sau făcuți dispăruți pur și simplu, pedepsind astfel femeia adulteră cu cea mai mare cruzime: odată ce au copilul (câteodată, chiar înainte), pentru ele trece pe planul al doilea cine l-a zămislit; doresc doar să rămână lângă leagăn, lângă pruncul pe care de obicei îl iubesc mai mult decât pe ele însele și nu mai contează nimic altceva: atunci devin imperturbabile. În prima noapte în care am văzut-o pe Beatriz Noguera implorând în fața ușii lui Muriel, acesta răspunsese așa la protestele ei: „Ceva atât de răsuflat și de prostesc? Ceva atât de prostesc? Cum îndrăznești să califici astfel, la nivelul acesta, după tot ce ne-a provocat și încă ne provoacă? O șotie, nu-i așa? Un mic truc, nu? Iar în dragoste orice e permis, ce ingeniozitate, ce șiretenie!“ Îi vibrase vocea cu o tonalitate metalică, o șoaptă glacială de indignare. Și apoi îi reproșase: „Dacă nu mi-ai fi mărturisit nimic“, a adăugat, „dacă m-ai fi amăgit în continuare. Când amăgești, trebuie să susții amăgirea până la sfârșit. Ce sens are să scoți într-o zi greșeala la lumină, să povestești deodată adevărul? Asta e și mai rău…“ M-am gândit că se putea referi la ceva de felul acesta, la faptul că vreunul dintre copii nu era al lui și n-ar fi știut până când fusese prea târziu ca să-i retragă toată afecțiunea pe care o nutrise pentru el ani și ani, și cu atât mai mult pentru a-l face să dispară. Cel mai rău ar fi fost ca ea să-i fi dezvăluit adevărul zadarnic, inoportun, ca într-o zi să-i fi spulberat iluzia, pentru că asta „dezminte tot ce a fost, sau infirmă, trebuie să-ți repovestești ce ai trăit, sau să negi“, îi spusese, după care adăugase: „Și totuși, n-ai trăit altceva: ai trăit ce ai trăit. Și atunci ce faci cu asta? Îți anulezi viața, suprimi retrospectiv ce ai simțit și crezut? Asta nu e posibil, dar nici să păstrezi intact, ca și cum totul ar fi fost adevărat, odată ce știi că nu a fost“. Și încheiase cu această lamentație sau mustrare: „Vai, ce idioată ai fost, Beatriz! Nu o dată, ci de două ori“. Prima oară a fost înșelarea, am reflectat; a doua, când a admis. Era posibil.

În noua notă biografică a lui Edward de Vere se lămurea că, în timp ce el călătorea pe continent în 1575 (Paris, Strasbourg, Siena, Milano, Padova, Veneția), soția lui adusese pe lume o fată, prima născută, a cărei paternitate el a refuzat s-o recunoască. (Probabil că făcuse o manie, întrucât părăsise Anglia în februarie și fata s-a născut în iulie; doar dacă n-ar fi avut relații cu Anne dinainte cu mult de plecarea sa, cum era evident că Muriel nu le avea cu Beatriz de cine știe când.) Nu pare, totuși, că aceasta ar fi fost cauza îndepărtării, sau cel puțin nu singura: după ce a fost atacat de pirați când traversa Canalul la întoarcere, s-a îndreptat spre Londra pe un șaland fluvial, ca să evite să se întâlnească cu soția sa la Gravesend. Poate a fost din pricina nașterii presupusei fiice în absența sa și corespunzătoarea supărare sau neîncredere, ori poate a companiei oarecum capricioase și excentrice pe care o aducea cu sine: conform noului *Dictionary*, acum bârfitor, „un copil de cor venețian, care se numea Orazio Cogno“ (pentru un vorbitor de spaniolă, numele de familie era o glumă proastă, acuzatoare și

brutală[15]), „și amintirea unei curtezane venețiene case se numea Virginia Padoana“ (ceea ce părea de asemenea o glumă, nu știu dacă patronimică, toponimică sau metonimică, ori niciuna dintre cele trei). Acestea trebuie să fi fost „persoanele lascive“ la care făcuse aluzie în *Jurnalul* său stupefiatul socru și mentor, Lord Burghley, „aparent incapabil să-și imagineze că ginerele său prefera apropierea copilului de cor, pe care l-a menținut izolat timp de unsprezece luni în încăperile sale de la Londra, făcând loc suspiciunilor de pederastie“. Care, în treacăt fie zis (și dacă copilul nu se limita să-i cânte solo, fără cor, în privat), n-ar fi de mirare. La capitolul acesta n-ar putea exista nici un paralelism cu Muriel, care se lăsa dus din femeie în femeie, crescută de-a binelea, după câte observam și știam eu, iar dacă spun că se lăsa dus este pentru că nu l-am văzut niciodată făcând eforturi să cucerească vreuna, ci mai degrabă acceptând cu nepăsare să fie sedus din când în când și fără consecințe pentru cele mai hotărâte, răsfățate sau pragmatice, de parcă i-ar fi fost indiferent, sau nu și-ar fi dat seama, sau nici măcar n-ar fi știut. Odată, o actriță celebră mi s-a plâns îndurerată, într-o pornire de umilită sinceritate: „Îți vine să crezi“, mi-a mărturisit, „că după ce ne-am culcat într-o noapte a continuat să mă trateze ca și cum n-am fi făcut-o, până când a trebuit să-l informez că da? «Ah, da?», mi-a zis. «Am întreținut relații sexuale? Serios? Eu cu tine? Păi e ca o pagină albă, e prima dată când aud.» E adevărat că băuse destul, dar pe naiba, să nu-și amintească deloc de tăvăleală… Niciodată în viața mea nu mă simțisem atât de jignită. Imaginează-ți ce ofensă pentru o femeie atât de râvnită ca mine“. Așa a spus, „râvnită“, un cuvânt neobișnuit pe terenul acesta, deja pe atunci și acum cu atât mai mult.

Noua intrare din *DNB* a adăugat cunoașterii mele încă un amănunt inutil, după atâția ani: menționa tentativele a doi erudiți de a atribui operele lui Shakespeare lui De Vere și le critica cu dispreț („sunt lipsite de valoare“, tranșa chestiunea). Interesant era că pe cea mai veche o data în 1920, datorată unui oarecare Thomas Looney (alt nume de familie acuzator de la sine, deoarece „*loony*“ înseamnă „lunatic“ în engleză și se pronunță exact la fel). Astfel că acel coleg detestat de Rico nici măcar nu era pionier, nici măcar nu era original. Presupun că profesorului i-ar plăcea să afle asta, deși poate nu-și mai aduce aminte de nimic din toate acestea.

Coño (în limba spaniolă) – vulvă, organ genital feminin. Cuvânt vulgar. Se citește precum *Cogno* în italiană.

Eduardo Muriel și Beatriz Noguera aveau trei copii, două fete și un băiat, el fiind mezinul, iar de când mi-a trecut prin cap ideea unei posibile false paternități, am început să mă uit cu atenție la chipurile lor, la gesturile lor și la alură, cu o necuvenită privire de detectiv, încercând să descopăr la ei vestigii vădite din Muriel, sau absoluta absență a asemănării și chiar de reminiscență sau afinitate cu el. Sarcina aceasta era mai degrabă vană, pentru că abia mă întâlneam cu ei: erau la școală în cea mai mare parte a timpului pe care îl petreceam eu în casă, sau dacă nu, în camerele lor, Beatriz și Flavia vegheau ca să nu facă aproape deloc incursiuni în zonele tatălui, care îi trata cu neîndoielnică, dar distrată afecțiune, cam ca pe invitați, sau pe oaspeții permanenți ai unui hotel. În plus, toți trei semănau atât de mult cu mama, de parcă i-ar fi conceput ea singură, fără intervenție masculină. Cea mare, pe nume Susana, de cincisprezece ani când am cunoscut-o, era o copie a lui Beatriz în fotografiile din tinerețea cea mai îndepărtată a acesteia: erau vreo două înrămate, la vederea oricui, una de la nunta ei cu Muriel, în care probabil că avea douăzeci și doi sau douăzeci și trei de ani și care cu siguranță era expusă pentru că așa ceruse sau impusese ea (pentru el pesemne că era o amintire amară, unirea aceea), și un portret – nu-mi era clar dacă anterior sau posterior – în care apărea cu o pălărioară mică și fără bor, caracteristică ultimilor ani cincizeci sau primilor ani șaizeci, ținând în brațe un copilaș care la început nu știam cine era: un copil de vreo doi ani, cu trăsături fine, foarte drăguț, cu ochi atenți, întorși spre stânga lui (Beatriz se afla la dreapta lui), într-un paltonaș de blană, poate exagerat pentru frigul din Madrid și cu un soi de cagulă albă, încheiată cu un ciucure mare, care îi acoperea o bună parte din păr, urechile și gâtul, dar deloc fața, al cărei oval ieșea în evidență întreg. Nici ea nu se uita la copil, îl ținea cu o expresie rătăcită, ca și cum s-ar fi gândit la ceva agreabil și străin de împrejurare, care, în ciuda fondului întunecat care nu dădea indicii, mi s-a părut o ceremonie religioasă, un botez sau altă nuntă. Beatriz se vedea mai slabă, dar putea fi recunoscută cu ușurință, nu se schimbase mult, în ciuda jignirilor soțului ei: sprâncenele alungite și bine conturate, genele foarte dese, dar nu întoarse și nici arcuite, nasul drept cu vârful ușor în sus, care-i conferea un farmec imens, buzele cărnoase și late, între care se iveau – un minunat zâmbet abia schițat – dinții puțin depărtați, care îi dădeau un aer ușor și voit lasciv, care contrasta cu ansamblul chipului ei copilăros, atât în fotografii, cât și în realitate. (Mă rog, era una dintre gurile acelea care îi fac pe mulți bărbați să își imagineze pe loc scene neașteptate și necuvenite, adesea împotriva respectuoaselor lor eforturi de a le suprima din rădăcină.) Trăsăturile ei, de fapt (sau ceea ce le transmitea spiritul ei, când acest spirit prindea curaj uneori și ieșea din toropeală sau din prostrație), nu se potriveau pe de-a-ntregul cu corpul împlinit, de parcă ar fi cerut un trunchi, un abdomen și niște picioare nu atât de puternice, mai delicate, iar formele ei insolente, o față mai puțin inocentă sau ingenuă. În fotografia de la nuntă, în care privea spre cameră și zâmbea fără rezerve, cu euforie patentă sau poate cu triumfalism, trăsăturile îi erau vădit infantile, ca și cum ar fi fost o

fetiță deghizată în mireasă; deși, în acest caz, prematur dezvoltată. Muriel, în schimb, cu ochiul său bandajat deja, cu atâta timp în urmă, se arăta, dacă nu sumbru și nici grav, măcar înnegurat, ca un bărbat convins că dobândește o enormă responsabilitate. Deși era tânăr, dădea impresia că este un adult copt în comparație cu ea. Ea încă se juca de-a contractarea unei căsătorii, el era serios și o contracta cu adevărat, ca și cum ar fi fost conștient de validitatea acestui cuvânt pentru obligații, datorii, responsabilități și boli. Și nu doar că era mai în vârstă cu câțiva ani decât ea, nu era atât de simplu. Era cineva care cunoștea deja renunțarea, sau care era la curent cu faptul că dragostea vine întotdeauna într-un moment inoportun la întâlnirea cu oamenii, cum mi-a spus cu melancolie că citise cândva.

La prima născută, la Susana, se ghicea fără putință de tăgadă (sau era mai degrabă manifestare) aceeași expresie candidă a mamei sale, pe care amândouă aveau s-o păstreze cu intermitențe până la bătrânețe (nu există viață fără intermitențe și nici caracter care să nu se trădeze pe el însuși câteodată), și corpul intimidant, exploziv, care ca să spun așa începea să-i înflorească, nu știam dacă cu anticipație sau nu, nici nu eram dispus să-mi pun nici cea mai vagă întrebare în această privință: dacă îmi stăpâneam orice plăcere când o vedeam pe Beatriz, mi-o interziceam categoric în fața promițătoarei sale fiice adolescente, viziune care pe deasupra era întotdeauna fugară. Pe terenul senzualității, fata aceea coincidea și mai puțin cu mine, în timp și în spațiu; era și mai mult un tablou, o reprezentare neînsuflețită, doar că nu trecută, ci viitoare, care nu se terminase de plăsmuit. Cu a doua fată nici măcar nu exista pericolul să mi se abată vreo privire: Alicia abia împlinise doisprezece ani când am intrat eu în casă, cu toate că asemănarea cu maică-sa și cu soră-sa avea să i se accentueze fără îndoială cu vârsta. Cât despre băiat, Tomás, de opt ani, și chipul său era o desăvârșită copie a chipului lui Beatriz. Toți trei ca miniaturi ale ei, în diferite mărimi, firește. Imposibil, prin urmare, să detectez în ei vreo urmă din Muriel, evident că nici din altcineva, dacă cumva la zămislirea vreunuia ar fi participat alt bărbat.

Nici propria nefericire și nici ocupațiile nu o împiedicau pe Beatriz Noguera să se comporte ca o bună mamă, presupun. Chiar dacă nu trăia doar pentru ei și lăsa multe treburi în seama Flaviei, era întotdeauna gata să-i ajute, să-i asculte și să-i consoleze când aveau nevoie, în măsura în care putea fi o femeie care nu excludea să-și caute moartea cu mâna ei, după cum am descoperit mai târziu. Era extrem de afectuoasă, iar când o vedeam îmbrățișându-și și mângâindu-și copiii puteam să-mi imaginez felul de iubire, caldă și delicată în același timp, pe care i-ar fi dăruit-o lui Muriel dacă el ar fi încuviințat-o, sau pe care probabil i-o dăruise în alte timpuri, invocate de ea și nicicând date uitării. Însă, poate ca act reflex – cel al câinelui învățat minte –, poate influențată și complexată de respingerile soțului, nu se implica și nu își oferea cu dărnicie inima copiilor, dacă ei nu o solicitau. Era ca și cum întreaga ei existență, sau trecerea ei prin lume, s-ar fi impregnat de timiditate sau de reprimare, cine știe dacă de la început, sau

de la un moment determinat. Când ești repudiat de principalul obiect al dragostei, e ușor să te invadeze senzația generală că ești de prisos; că manifestarea afecțiunii poate deveni copleșitoare sau nedorită, că aceasta s-a deteriorat și prin urmare nu trebuie niciodată să se impună fără invitație prealabilă. Astfel că mi se făcea oarecum milă să o văd cum aștepta vreun semn de la copii înainte de a îndrăzni să-i strângă cu putere la piept sau să-i alinte. Cei doi mai mici, spre norocul ei, încă îi căutau dezmierdările cu naturalețe și cu regularitate, iar ea profita și se bucura de ocazii cu fața iluminată de mulțumire și deopotrivă cu privirea ușor temătoare și pierdută, de parcă ar fi anticipat la orizont vremelnicia acelor efuziuni – copiii cresc și se desprind și devin ursuzi prea mulți ani, iar când în cele din urmă se întorc, nu mai sunt aceiași – și s-ar fi despărțit încetișor de ele cu o porțiune a minții sale fataliste și incontrolabile. Cea mare nu mai căuta asta, era mai reținută, deși temperamentul ei încrezător și ingenuu o determina să dezvolte cu maică-sa un anumit simț de camaraderie, câteodată ajungea până la mine zvonul conversațiilor lor și râsete care, totuși, nu durau mult, conversații superficiale și râsete scurte, care se limitau la vreo anecdotă recentă sau la chestiuni cotidiene practice. Uneori mi se părea că Beatriz umbla prin casă punându-se la dispoziția tuturor, ca să mă exprim astfel, așteptând ca cineva s-o cheme sau să se apropie de ea și să-i ceară compania sau sfatul, sau medierea, sau ajutorul, ori solicitând autorizație cu ochi prudenți pentru a da săruturi și îmbrățișări.

Nu era o femeie inactivă, cum s-ar putea deduce din acest portret, ci își câștiga bănuții ei, o sumă modestă, în comparație cu cea pe care o aducea Muriel (cu siguranță, pe lângă modestă, nu era necesară pentru casă și îi găsea alte întrebuințări). Dimineața preda ore de engleză la o școală, trei zile pe săptămână, și câteva particulare, la domiciliu, în două după-amiezi, sau aceasta era versiunea care circula. Nu cred că studiase niciodată limba aceea în mod sistematic, însă, fiind născută la Madrid spre sfârșitul războiului, fusese dusă la o vârstă fragedă în Statele Unite și își trăise acolo o parte din copilărie, din adolescență și din prima tinerețe, alternând perioadele în țara aceea cu șederi în Spania, aici sub tutela unor unchi în relații bune cu regimul și în fraternitate cu niște veri. Din lene nu era complet bilingvă, dar aproape. Tatăl ei, care nu se manifestase în timpul Războiului Civil și în principiu nu era urmărit de franchiști (deși oricine putea fi urmărit de pe o zi pe alta în anii treizeci și patruzeci și chiar cincizeci, era de ajuns o dușmănie între vecini, un vechi dispreț sau o ofensă la adresa unui victorios, vreun denunț capricios și fals, populația încerca să adune merite față de autorități), hotărâse și reușise să se exileze cu câteva luni înainte de cucerirea capitalei de către trupele franchiste. Cu convingeri moderat republicane și laice, conștient de ce putea fi țara în mâinile răzvrătiților (mâini libere, neîmpiedicate de nici un obstacol), îl invadaseră nemulțumirea și teama, dacă nu sila și panica, încât profitase de singurătatea neprevăzută ca să plece în Franța cu fata lui, în toiul greutăților obișnuite și cu risc pentru fetița atât de mică. De acolo, Ernesto Noguera

reușise să călătorească până în Mexic cu sprijinul Ministerului Afacerilor Externe al acelei țări generoase (le-a îndulcit căderea atâtor căzuți de atunci), în care rămăsese aproape un an, până ce, nu știu dacă prin intermediul poetului Salinas sau al poetului Guillén, sau al amândurora, pe care îi cunoscuse și admirase la Madrid, sau direct al Justinei Ruiz de Conde, a obținut un post de profesor de spaniolă la Wellesley College din Massachusetts, sau în Smith, Tufts sau Lesley, ori în alt centru din zona Bostonului (poate a trecut prin toate și cine știe în ce ordine), mai stabil și mai bine plătit decât activitățile sporadice pe care nesigura lume editorială i le oferea într-un Mexic plin de compatrioți și de concurență. Era licențiat în Filosofie și Litere, absolvise chiar înainte de izbucnirea războiului, iar în Spania predase la o școală de limbi străine și tradusese cărți din germană și engleză, opere de Joseph Roth și Arthur Schnitzler, de H.G. Wells, Bernard Shaw și Bertrand Russell, printre alții. Știa bine limba aceasta din urmă, cu toate că nu o vorbise prea mult și nici nu se descotorosise niciodată de accentul spaniol în lungii ani petrecuți în America, după cum asigura fiică-sa.

Ceea ce am numit singurătatea sa neprevăzută n-a fost niciodată limpede pentru ea. Versiunea pe care a aflat-o în copilărie era că mama ei murise curând după ce o născuse, în timpul unui bombardament, sau când căzuse pe casă un obuz, care provocase o spărtură îngrozitoare în apartamentul vecin, avuseseră noroc în definitiv.

Tatăl nu era deloc riguros cu detaliile când îl întreba ea, schimba câte ceva din relatare, ba se mai și contrazicea, de parcă ar fi inventat povestea aceea și circumstanțele și nu s-ar fi deranjat prea mult să-și fixeze minciuna în imaginație și nici în memorie. Vorbea puțin despre soția sa, iar pe deasupra cu o oarecare nepăsare și aproape fără nostalgie când o făcea; nu era unul dintre văduvii timpurii devastați de pierdere și cărora le este extrem de greu să-și revină. Recurgea la *baby-sitters*, la sfârșitul săptămânii ieșea, se ducea la Boston și se întorcea târziu. Nu încape îndoială că își adora fata și se ocupa de ea, dar cu un fel de neglijență înnăscută, la urma urmelor era un bărbat singur, destul de tânăr și de stângaci, zăpăcit cu siguranță de propria-i tinerețe. Astfel că o trimitea cu o relativă ușurință la unchi, care i-au plătit câteva bilete de vapor: aproape toate verile, ba chiar și câte un an școlar complet le-a petrecut Beatriz în Spania, iar în timpul acestor șederi auzise pe ici, pe colo comentarii sau insinuări – trântite dinadins sau scăpate de pe buzele rudelor din partea tatălui, singurele existente sau vizibile; păreau îmbufnate câteodată pe fratele și cumnatul lor, buzele acelea – care o făcuseră să creadă că poate maică-sa nu murise, ci una din două: ori își părăsise bărbatul curând după ce se născuse ea și nu vrusese să rămână cu copilul unui bărbat căruia îi purta prea multă pică, sau care îi repugna; dacă nu cumva, din pricina divergențelor politice, pe vremea aceea imposibil de tolerat, refuzase să-l însoțească în peregrinajul exilului, fără a pretinde ca fetița să rămână în îngrijirea ei, în Spania. În orice caz, renunțase la ea, ori i-o smulsese sau confiscase Noguera. Mult mai târziu a îndrăznit Beatriz să

întrebe deschis, de fapt a făcut-o puțin înainte de nunta ei, nu s-a grăbit niciodată. Sunt chestiuni asupra cărora e preferabil să păstrezi o bănuială care nu este presantă, ci suportabilă, decât să cauți o certitudine dezamăgitoare sau ingrată, care te obligă să trăiești și să-ți povestești ceva diferit de ce ai trăit de la început, cum aproximativ spusese Muriel, presupunând că ar fi cu putință să anulezi ce ai trăit deja, ori să-l substitui. Poate că nici măcar nu este cu putință să anulezi sau să substitui ceea ce ai crezut, dacă ai crezut vreme îndelungată.

Nu e nevoie să spun că majoritatea acestor date le-am obținut de la Muriel sau de la Beatriz, ori de la intermediari, după un timp, ba chiar câte una am aflat-o acum, datorită internetului și informațiilor sale fără fisuri, chiar dacă de atâtea ori inexacte (de exemplu, traducerile tatălui). Cert este că ea vorbea engleza aproape ca o nativă, deși numeroșii ani în care abia dacă se mișcase din Spania îi oxidaseră puțin accentul și îi pervertiseră sintaxa (făcea greșeli), și că aceasta îi era de folos ca să nu fie o simplă gospodină și să câștige câte ceva. Însă nu era o femeie inactivă sau care să lâncezească atunci când nu avea ore, părea să vrea să-și combată nefericirea de fond, sau cel puțin să-și umple zilele, măcar în răstimpuri. În dimineţile sau după-amiezile libere obișnuia să iasă fără să dea prea multe explicații și fără ca Muriel să i le ceară, ar fi fost absurd, dată fiind înstrăinarea lor. Uneori venea Rico s-o ia, când era la Madrid, alteori Roy sau vreo prietenă, avea mai multe, dar două preferate, care mie nu-mi erau pe de-a-ntregul simpatice. În toate cazurile încerca să fie acasă la ora când cinau copiii, ba chiar înainte, dacă aveau nevoie de ea ca să-și facă temele, sau ca să-i povestească preocupările lor, mai ales cei doi mai mici (preocupări școlare, se înțelege, din cele care încă se povestesc fără rezerve).

În perioadele de tristeţe, în schimb, se refugia în zona ei și o auzeam cântând prost la pian, cu o adevărată lene sau lipsă de chef, încât în realitate se auzea mai degrabă tic-tacul metronomului, în funcțiune momente lungi fără să sune nici o singură notă sau acord, ca și cum ar fi fost o perpetuă amenințare sau o reprezentare a timpului gândurilor ei sau a ritmului stăruitor al suferințelor ei, poate era un mod de a-i spune lui Muriel că viaţa i se ducea fără compania sa și fără să-i recupereze afecțiunea, de a-l face să-i simtă absența secundă cu secundă, cel puțin, cred, de patruzeci de ori pe minut. Pe mine mă îngrijora, câteodată mă întrebam dacă Beatriz nu și-o fi pierdut conștiența și o fi căzut lângă pian – sau chiar o fi murit –, atât de prelungite erau intervalele fără muzică sau fără simulacrul acesteia, în vreme ce pendulul oscila și bătea dintr-o parte în alta, indiferent la soarta cui îl punea în mișcare. Nu am știut niciodată cât merg aceste aparate, în orice caz aveam impresia că, atunci când se oprea al ei, Beatriz îl întorcea fără întârziere din nou, acel tic-tac mi se părea etern în unele dimineți sau după-amiezi, era ca și cum Beatriz ne-ar fi subliniat cu el că se afla acolo, la mică distanță și astfel ne impunea prezența ei invizibilă, de parcă ar fi pretins să nu uităm de ea nici o clipă, oricât de distrați sau ocupați am fi fost. Însă Muriel era obișnuit, ori nu ceda la neliniștea pe care o provoca zgomotul acela ritmic, neobosit, monoton, pentru mine avea în el un element groaznic, de așteptare nesatisfăcută sau de avertizare. În unele momente aveam senzația că o văd pe Beatriz atingând clapele cu degetele la nesfârșit, gata să izbucnească sau să agreseze pe cineva sau să distrugă pianul sau să facă o nebunie, ca să folosesc acest eufemism clasic cu care se evită să se menționeze sinuciderea. El, totuși, continua să converseze, să peroreze sau să dicteze, de parcă n-ar fi fost nimic, imun la aducerea aminte obsesivă. În împrejurările acelea mă gândeam că izbutise să o șteargă de pe

faţa pământului, chiar dacă o avea acolo zilnic, atât de aproape, şi schimba cu ea cuvinte domestice, pe jumătate amabile, ba chiar îi adresa câte un zâmbet inconştient din când în când, ca un reflex automat al simpatiei trecute, dintr-o vreme îndepărtată, sau ca un spectru extrem de palid al unei dorinţe care pierise, e greu să stai la nesfârşit încruntat în faţa cuiva, fără să te odihneşti deloc.

Într-o zi am îndrăznit să-mi exprim teama, când metronomul ticăia de mai bine de o jumătate de oră fără să-l atenueze nici o singură notă a instrumentului.

– Scuzaţi-mă, Eduardo, i-am spus, nu ştiu dacă v-aţi dat seama că de mult nu auzim muzică, iar pendulul, în schimb, nu se opreşte. N-o fi păţit ceva soţia dumneavoastră? Poate se simte rău sau a leşinat. Zic şi eu. E ciudat, nu?

– Nu, a răspuns el. Face o pauză, cade pe gânduri, adoarme pe scaun. Cât timp e acolo, nu avem de ce să ne facem griji. Altceva e când iese în oraş singură.

– Ce vreţi să spuneţi? Că trebuie să ne facem griji atunci?

– Nu neapărat, a răspuns şi a trecut la alt subiect, sau l-a reluat pe cel pe care îl discutam.

Mi-a fost clar că nu avea intenţia de a se întinde la vorbă şi nici de a mai adăuga altceva, cu siguranţă. Astfel că n-am insistat şi am acceptat convenţia că atâta timp cât auzim tic-tacul totul e în ordine, mai mult sau mai puţin, ori Beatriz e vie şi nevătămată, ceea ce nu însemna deopotrivă senină şi în deplinătatea facultăţilor mintale.

Perioadele active erau mai frecvente, din fericire, mă refer la ale ei. Nu ştiu prea bine de ce, poate din cauza acelei observaţii a soţului ei; sau dacă ştiu, nu vreau să spun, sau nu încă, mai încolo vom vedea, când Muriel era plecat, localiza decoruri, călătorea în căutare de finanţare, sau turna singurul său film la care a lucrat cât am fost eu la ordinele lui, acel proiect alimentar cu producătorul englez Towers, când şi-a încercat din nou norocul în Spania, după peliculele cu Fu Manchu, Dracula, Sumuru şi Marchizul de Sade în anii şaizeci şi şaptezeci, cu Jesús Franco sau Jess Frank ca regizor, aproape întotdeauna, şi însuşi Muriel în vreo suplinire (dar acesta se implica în asemenea măsură, că părea că îi venise lui ideea şi se convingea că mâna şi ochiul său vor obţine o operă personală şi destul de artistică); iar când el lipsea vreo săptămână, cum spuneam, şi eu nu aveam altă treabă decât să-i confecţionez exhaustive liste cronologice de autori cu care să-i fac ordine în imensa bibliotecă şi lucruri de felul acesta (am cunoscut puţini oameni mai citiţi), mi s-a năzărit s-o urmăresc pe nevastă-sa când ieşea singură. Nu când era însoţită de pe pragul casei, firește, de Rico sau Roy, sau de prietenele mai degrabă clevetitoare. Ştiam că se duc la cinema, la teatru, la cumpărături, la un concert sau la un muzeu, ba chiar la vreo conferinţă sau la vreun cenaclu învechit (Beatriz era încântată de scriitorul Juan Benet, prieten cu Rico, pe care, pe deasupra, îl considera extrem de atrăgător), la întoarcere obişnuia să-mi înşire activităţile, ba chiar să-mi relateze câte o

anecdotă. Rico bombănea când îl târa la cinema, dar ca să-i facă indirect plăcerea lui Muriel, îi făcea plăcerea ei. Roy era mult mai docil și, așa cum profesorul nu trebuia exclus ca posibil amant al nimănui, nici măcar al lui Beatriz, în teorie (un tip periculos, deși induceau în eroare înfățișarea lui savantă și descurajanta atitudine morocănoasă, de care nu se descotorosea în relațiile cu femeile pe care le curta sau se prefăcea că le curtează, îi plăcea jocul de a-și măsura puterile sau de a încerca, cred, pentru ca apoi să abandoneze adesea isprava fără să se întâmple nimic, odată ce constata că putea avea totul), el părea inofensiv, un *cicisbeo* în toată regula, ca să utilizez vechiul cuvânt italian care îi desemna pe însoțitorii mereu serviabili, în principiu nu carnivori, ai femeilor căsătorite și neglijate, ai văduvelor cu poziție și chiar ai câtorva celibatare cu timidități sociale.

Poseda o agenție de servicii administrative pe care o moștenise de la tatăl lui, care funcționa aproape singură și căreia abia dacă îi dedica timp, trecea pe acolo câteva clipe dimineața să salute vreun client chițibușar, să supervizeze munca angajaților săi și să simuleze că dă instrucțiuni. Adevărata lui pasiune era cinematograful și admirația pentru Muriel îi era infinită. Contribuise cu sume modeste la producțiile acestuia (nerambursabile, ca să se simtă părtaș la ceea ce pentru el va fi mereu ceva măreț) și scrisese două monografii scurte despre opera lui, publicate de edituri de mică anvergură, iar cu pretextul acesta îl abordase cândva pe maestru, cum îl numea deseori, când se referea la el și de asemenea la vocativ, de parcă ar fi fost un dirijor de orchestră sau un matador, singurii care în Spania merită apelativul fără să sune lingușitor și nici afectat. Muriel îl primise și îi deschisese ușile (în casa aceea erau câțiva oameni care apăreau fără să anunțe, sau anunțându-se superficial, nu rareori puteau fi întâlniți acolo, făceau parte din ambianță, iar pe deasupra exista intimitatea necesară pentru a le amâna intrarea, sau pentru a-i alunga sec când se dovedeau inoportuni) în mare măsură din simpatie și în mai mică măsură din indulgență și milă: Roy pesemne că avea o viață atât de goală și era atât de entuziast, că maestrul îi permitea s-o umple puțin cu resturile din a sa, adunate de către Roy cu avariție. Pentru el era un eveniment fiecare vizită pe care ne-o făcea (și spun „ne“ pentru că am sfârșit prin a face parte din peisaj, mă îngrijeam frecvent să răspund la sonerie și, prin urmare, să permit sau să refuz intrarea celor care soseau), mai ales când se întâlnea cu vreun regizor, actor sau actriță pe jumătate celebri, era mitoman. Lua loc la o parte, fără a interveni în discuții, devenea discret, invizibil, o mogâldeață, unii credeau că e un soi de delegat tăcut și literalmente în umbră, care trebuia să fie martor al anumitor reuniuni și întrevederi, nici măcar Muriel nu-l prezenta întotdeauna tuturor. Se bucura de fiecare moment, de fiecare contact pasager cu oricine ar fi fost (până și cu mine), dar mai ales cu cineva faimos, iar odată a rămas cu gura căscată și fără grai (deși după aceea a început să tremure) când a dat în salon de Jack Palance, personajul negativ din *Shane* și din alte filme de neuitat, cu care Muriel se împrietenise când Palance turnase în Spania o adaptare dementă după *Justine* de Sade,

tot sub bagheta (e un fel de a spune) prolificilor și freneticilor Frank și Towers, la fel ca *They Came to Rob Las Vegas* de Isasi-Isasmendi. Palance făcuse niște studii la Stanford, înregistrase un disc de melodii *country*, picta, scria poeme, era năpădit de mai multe frământări artistice decât ai fi intuit văzându-l în rolul lui Attila, al unui gladiator crud sau al unui criminal la cald sau la rece; îl considera intelectual pe Muriel și acest aspect al său era cel pe care îl respecta cel mai mult și îl interesa. Când a intrat Roy, s-a ridicat, ca un domn și, cum acesta era de statură mică iar el foarte înalt, a trebuit să se aplece mult ca să-i strângă mâna, aproape a părut că îi face o reverență. Și-a pierdut puțin echilibrul, iar ca să și-l recupereze și-a sprijinit cealaltă mână pe umărul omulețului. Nereușind numaidecât, n-a avut încotro și și-a transformat gestul într-o îmbrățișare stângace, însă, poate temându-se să nu-l strivească sub greutatea lui, s-a îndreptat cu agilitate și l-a înălțat în aer de parcă ar fi fost o păpușă. Două secunde am avut în fața ochilor imaginea pe care eu și Muriel aveam să ne-o amintim: Roy în brațele lui Jack Palance, cu picioarele departe de podea și cu chipul la pieptul lui. Palance a izbucnit în hohote și l-a repus pe pământ cu grație, ca și cum ar fi depus o balerină pe care ar fi susținut-o. „Regret, e vina mea“, a spus, „ar trebui să pot să mă micșorez când mă aflu în sudul Europei.“ Și a râs din nou, arătându-și dinții mici. Roy nu l-a înțeles, a izbutit doar să murmure într-o pretinsă engleză ceva ce se termina în „*meet you*“, și-a netezit haina și părul, apoi s-a dus în colțul lui să-l privească cu aviditate, dacă nu în extaz, fără a îndrăzni să mai scoată vreo vorbă cât a stat acolo șters, înfiorat de emoție și de parcă ar fi fost un spectator în întunericul unui cinematograf. Sunt sigur că în seara aceea a redactat o lungă însemnare (ca atâția nefericiți și solitari, ținea un jurnal) în care, pe lângă consemnarea puținelor cuvinte pe care le captase din conversația în engleză, probabil că scria cu semne ale exclamării vreo naivitate în stilul acesta: „Mâna asta care acum ține stiloul a strâns-o astăzi pe a lui Jack Palance! Ba chiar m-a ridicat în brațe, marele pistolar!“ De acesta din urmă, apropo, am găsit o carte la sfârșitul anilor nouăzeci, intitulată *The Forest of Love: A Love Story in Blank Verse*, ilustrată, deopotrivă, de el. Așa cum discul său de *country* are melodii frumoase, iar vocea este originală și agreabilă (versurile unuia dintre cântece încep cu un umor remarcabil: „Sunt tipul cel mai rău care a existat vreodată, scuip când alții plâng“), în amintirea acelei după-amiezi și din admirație necondiționată față de actor și, de asemenea, din mitomanie, despre versul său liber nu îndrăznesc să spun nimic.

Astfel că pentru Alberto Augusto Roy era o plăcere și o onoare să fie disponibil pentru soția maestrului, iar ea recurgea la el, îmi imaginez, când nu avea altă companie mai strălucită sau mai plăcută. Roy era scund, cum am spus (rămânea la o distanță bătătoare la ochi când Beatriz purta tocuri înalte, iar asta se întâmpla cel mai des), dar nu firav, ci mai degrabă robust, destul de bine proporționat în statura lui, iar chipul îi era atrăgător, dacă se făcea abstracție de ochelarii mari cu ramă de baga foarte deschisă la culoare, care îi micșorau ochii verzui, acoperindu-i și uniformizându-i fața, un miop considerabil; îi dădeau în același timp un aer vag de profesor care nu se potrivea pe de-a-ntregul cu tenul foarte negricios, de aceeași culoare cu buzele groase, cam africane, de parcă ambele lucruri, ten și buze, ar fi alcătuit un *continuum* de tonalități și ar fi fost expuse unui soare perpetuu și puternic de la naștere. În unele perioade – porniri eronate de cochetărie – își lăsa părul să-i crească prea mult, iar atunci și-l netezea, pieptănându-și-l pe spate și își fabrica sau i se formau niște cârlionți impudici sub ceafă; pierdea aerul de profesor doar din pricina aceasta și dobândea unul pe jumătate de aspirant la fițos demodat și unsuros și pe jumătate de ciudat cântăreț popular cu ochelari. Până când Muriel îi atrăgea atenția, agitându-și degetul mijlociu cu care îi semnala zona, de parcă ar fi fost țeava unui revolver: „Alberto Augusto, iar ți s-a ivit salata aia creață cu care pari un fanfaron meridional de doi bani sau un fost franchist nostalgic. Să vedem ce-o să creadă lumea despre mine, dacă ne vede împreună“. Roy își ducea mâna la ceafă, alarmat; își mângâia cârlionții ca luându-și rămas-bun și dădea fuga la frizer să și-i tundă și să-și umfle părul. Orice, dar să nu-l dojenească Muriel din vreo pricină.

Părea mereu mulțumit, sau era dintre persoanele acelea care, tocmai pentru că au o viață goală, își găsesc cu ușurință motive să se entuziasmeze zilnic, vreau să spun că trec de la o zi la alta cu frivolitate, ajutați de mici promisiuni, modeste, pe care ei le transformă în expectative enorme (în fond, dacă ne gândim bine, asta facem cu toții, cu sau fără exigențe în viață), de la premiera unui film tentant – în cazul lui – până la o cină într-o seară următoare cu un prieten pe care îl vedea adesea, sau – în cazul lui – cu un văr din Málaga, la o lună sau o lună și jumătate, când venea acela, Baringo Roy îi era numele de familie și așa îl numea el, în mod straniu, pe care îl admira pentru agitata sa activitate sexuală și pentru isprăvile în domeniul acesta, câteodată ni le relata (îl trăgea de limbă Rico, cu maliţiozitate) și sunau toate a povești, însă el le credea orbește – nu avea să renunțe la o bucurie și cu atât mai puțin la o iluzie – și se mira, și se scandaliza desfătându-se. Și evident că era vitală frecventarea din partea sa a cercului lui Muriel, ca să-i dau un nume, chiar și dacă n-ar fi fost constituit ca atare cercul, ci doar un amestec întâmplător. Muriel avea ceva foarte bun, generos și favorabil, și anume că nu se opunea și nici nu împiedica oamenii din jurul lui să lege prietenii între ei, sau să stabilească legături în marginea grupului. Nu avea simțul proprietății și nici pe cel al precedenței, nici nu era bănuitor în privința celor ce se coceau dincolo de

vigilența lui. Spre deosebire de alți indivizi care unesc și vor să controleze și să supravizeze contactele apropiaților care s-au cunoscut prin intermediul său, și să fie la curent cu orice alianță, apropiere sau întâlnire care se produce între ei, el îi lăsa să acționeze în libertate, ba chiar se arăta mulțumit că se înțelegeau bine unii cu alții și își dezvoltau propriile relații. Și, în conformitate cu aceasta, nici nu avea obiecții ca fiecare să o trateze pe Beatriz cum prefera și cum accepta ea; dimpotrivă, se bucura de toate aceste legături, cred eu, și ei cu siguranță o ghiceau. Astfel, oricât de diferiți erau, ba chiar având personalități opuse, Rico și Roy, de exemplu, se simpatizau, se distrau, stăteau de vorbă și făceau glume între ei, dar și fiecare dintre ei cu ceilalți obișnuiți ai casei, în mai mare sau mai mică măsură și în afară de excepțiile întotdeauna obligatorii.

Aceasta mă includea, la fel ca pe medicul Van Vechten și pe cele două prietene principale ale lui Beatriz, care pe mine mă enervau, dar pe ceilalți nu atât de mult sau deloc. Încât am bănuit vreo promiscuitate – reală, sau doar ipotetică, sau doar plutind în aer – între una sau cealaltă și câțiva dintre vizitatorii noștri obișnuiți, poate nu pe la spatele lui Beatriz (mi se părea că cele trei își povesteau totul, prea mult), dar fără știrea lui Muriel probabil, care dădea impresia inițială că nu-și dă seama de nimic, mai degrabă dinadins decât din incapacitate sau zăpăceală, ca și cum ar fi hotărât cu mult timp în urmă că va sta deoparte de încurcăturile altora și de pasiunile străine care le provocau, îndrăgostirile superficiale, neîncrederea și susceptibilitățile; ca și cum ar fi hotărât că îi ajung ale lui din trecut, care nu întotdeauna dispar când încetează, ci se acumulează, devenind o povară pentru tot restul vieții.

În plus, una dintre aceste două prietene era soția cumnatului, văduva unui frate mai mare al lui Muriel, care murise în urmă cu opt ani într-un accident de mașină, aproape de Ávila, în plină iarnă cu zăpadă și în circumstanțe pentru ea nu prea măgulitoare: s-au găsit două cadavre, al lui și al unei franțuzoaice frumoase, blonde și mai tinere, a cărei identitate nu o cunoștea nimeni din familie, sau așa au spus toți membrii, inclusiv Muriel. Nu părea o profesionistă, în orice caz, după hainele de calitate pe care le purta (dacă nu cumva era de *standing* și cu gustul educat) și care mai curând nu o acopereau: era descheiată la elegantul taior, lăsând să se vadă un sutien insuficient, și cu fusta la ombilic, în ciuda temperaturilor scăzute; acesta putea fi efectul impactului cu un camion care venea pe banda opusă, invadată de cuplu într-o depășire imprudentă și năucită, însă era o coincidență prea mare ca bărbatul, la rândul său, să fie descheiat la pantaloni, șlițul fiind de asemenea cu nasturi. S-a conchis inevitabil că anevoioasele operații de descheiere au fost cauza principală a coliziunii, mai ales dacă fiecare se ocupase de nasturii celuilalt, aceasta distrage vrând-nevrând atenția de la șosea și poate crea iluzia – perspectiva plăcerii – că ești invulnerabil. Toate acestea mi le-a povestit Muriel mai târziu, într-o zi de trăncăneală – cu nepăsare și cu generozitate îmi oferea informații felurite despre viața lui, fără să stea pe gânduri și fără să acorde prea multă

importanţă, în schimb devenea rezervat şi se punea în gardă când era întrebat de ceva concret, ca atunci cu plasturele –, ca să-mi explice de ce îi poartă pică cumnată-sa Gloria.

Aceasta nu stătuse liniştită în timpul doliului; făcuse investigaţii, neîndoielnic cu concursul unui detectiv şomer, şi aflase că franţuzoaica jucase câteva mici roluri în filme din ţara ei, în *99 de femei* al omniprezenţilor Franco şi Towers (ca să adune atâtea, nu făcuseră mofturi, dacă era conţinutul adecvat titlului) şi în *spaghetti-westerns* turnate în Spania, după care dăduse nişte probe ca să obţină un rol de mai mare anvergură într-un proiect al lui Muriel. Şi cu toate că fusese respinsă, Gloria se încăpăţânase să-şi suspecteze cumnatul că ar fi ştiut cine era, contrar a ceea ce spusese, şi nu doar asta, ci şi că probabil i-o prezentase fratelui, ba chiar i-o oferise sau poate cedase. Sau că, în cel mai bun caz, îl anunţase de locul şi ora la care se efectua trierea tinerelor atrăgătoare pentru roluri secundare, ca să arunce o privire candidatelor şi apoi să se descurce pe cont propriu. Muriel jura că nu-şi aduce aminte de franţuzoaica aceea („Cum să reţin chipurile tuturor celor care optează pentru un rol şi sunt daţi la o parte“) şi nici dacă, din întâmplare, fratele său, Roberto, se dusese să-l vadă la studio în ziua probelor acelora şi o întâlnise pe biata răposată cu balcoanele la vedere. Cert era că Gloria îl învinuia într-o măsură exagerată de cele două nenorociri (şi nu era prea clar pe care o regreta cel mai mult şi nici care o tortura cel mai mult): infidelitatea soţului – pasageră sau definitivă, era imposibil de ştiut – şi prin urmare de accident şi de pierdere. „Tu cu filmele şi cu actriţele tale“, îi reproşase în repetate rânduri. „Roberto murea de invidie şi aşa a sfârşit, mort de-a binelea, iar pe deasupra, ca un măscărici.“ Muriel nu obişnuia să-i răspundă, ca să nu se ia la ceartă, în ciuda iritării pe care i-o cauza. În fond era recunoscător că Gloria se abţinea să exprime, cel puţin în faţa lui, caraghioslâcul care pesemne că o chinuia în multe nopţi, pe deasupra: dincolo de mondenitatea sa de netăgăduit, era femeie cu convingeri religioase elementare, ca atâtea doamne elegante şi frivole şi destul de cultivate, în Spania ai şi acum astfel de surprize; nu şi le etala, era conştientă că aparţineau domeniului privat, dar cu siguranţă se gândea îngrozită că Roberto murise în păcat mortal sau aproape, pe lângă faptul că o făcuse ca un măscărici. Muriel era încredinţat că se întrebase de multe ori până unde ajunsese perechea din maşină înainte de a se ciocni, şi că trebuia s-o aline oarecum ideea că el nu putuse să ejaculeze la volan, că nu fusese timp. Acestea şi le închipuia Muriel cu un râs scurt şi amar. Ori îi povestise cineva de insomniile cumnatei, cazuistico-spirituale.

Dar mai era ceva care sporea ranchiuna: în atitudinea lui faţă de Beatriz – cine ştia de când: „Eu nu te-am obosit, şi nu se poate spune că ne cuprinsese apatia“ –, Gloria vedea fără îndoială o prelungire sau repetare sau variantă a ceea ce probabil că soţul îi făcuse ei în ultima perioadă a vieţii. Aceasta o îndemna să simtă, sau mai degrabă să manifeste, o solidaritate excesivă şi plăcută cu cumnata şi prietena ei, poate mai curând din gură decât sinceră, căci Beatriz, cum am spus, din pricina înfăţişării ei cu forme voluptuoase şi

robuste, abia dacă inspira solidaritate printre reprezentantele sexului ei și nici compasiune printre reprezentanții sexului opus; să ia orice ieșire necontrolată sau repudiere din partea lui Muriel – despre care, cu siguranță, era informată numaidecât –, sau orice aiureală de-a sa care se povestea sau se zvonea, ca pe o ofensă personală și o trădare față de ea însăși; și chiar dovedea răutatea genetică a acelor doi frați, ori cel puțin cruzimea. Așa interpreta Muriel, iar adevărul e că atunci când eu auzeam frânturi de discuții între cele două femei (sau cele trei, dacă era și cealaltă prietenă faimoasă, Marcela), în timp ce șeful meu era plecat și eu lucram la listele lui cronologice de autori, cercetând și completând date de naștere și de deces, sau la traducerea în engleză a unui scenariu sau a unui sinopsis, ori căutând date în orice-o fi fost, până la mine ajungeau voci și fraze dușmănoase și provocatoare, care nu făceau decât s-o înfierbânte pe Beatriz, de tipul „Nu știu cum îi permiți atâtea“, „O face în bătaie de joc, ca să te umilească și să te distrugă“, „Nu înțeleg cum de nu i-ai tras o palmă în clipa aia“ sau „Amenință-l serios cu divorțul, că o să se aprobe anul ăsta sau la anul, de când tot amână să dea legea“. Îmi amintesc că o dată am auzit răspunsul lui Beatriz la îndemnul acesta din urmă, iar ca să aud mai bine, curios, mi-am ridicat privirea de la ocupația mea. Eu eram în zona mea, care era a lui Muriel, iar ele în a lui Beatriz, cu ușile deschise, de parcă n-aș fi existat sau n-aș fi contat, cu sunetul mașinii de scris ca garanție a lipsei mele de atenție, presupun. Câteodată mă simțeam ca un servitor de pe vremuri, din cei care asistau la orice și tăceau când se întâmpla, fiind considerați adevărate statui în încrezătoarea imaginație a stăpânilor lor, care mai târziu aveau surprize îngrozitoare, descoperind că statuile au limbă.

„Da, din ’77 e gata să apară, dar nu mai vine, cu preoții ăștia ai tăi și cu politicienii lor, care se încăpățânează să-l lase în continuare interzis. Și, pe de altă parte, nu știu ce amenințare ar fi asta, din moment ce el trebuie să-l dorească. Pot să mă pregătesc, îndată ce se aprobă, să rămân cu copiii și să-l pierd pe el pe veci. Asta mi-ar fi soarta. Iar atunci chiar că n-o să mai am nici o speranță.“

Era greu, cu toate acestea, ca Beatriz să se supere sau să-i fiarbă sângele. Întotdeauna părea mai curând tristă decât înfuriată, mai curând îndurerată decât indignată, cel puțin când era cu el și deopotrivă când el era subiectul discuțiilor. Nu-și pierdea cumpătul și avea tărie de caracter, nu neapărat pentru că ar fi aspirat ca răbdarea ei să-l facă să-și schimbe comportamentul, cât pentru că era sigură că în caz contrar l-ar fi agravat. Că dacă striga, își ieșea din fire, se răzvrătea, îi răspundea la rândul ei cu insulte și se lua la ceartă, îi dădea lui toată dreptatea și îl determina să se înverșuneze și mai mult, și trebuia să-și ia adio de la efemerul ton duios, aproape de tânguire, mâhnit, și de la cuvinte ca cele pe care le rostise când îl folosise și îl auzisem eu: „În asta nu te contrazic“. Nu știu, era ca și cum Beatriz l-ar fi iubit atât de mult pe Muriel și s-ar fi simțit atât de îndatorată față de el de mult timp, că nu-i era ușor să-l înfrunte și nici să-l toace mărunt pe la spate, își vărsa focul povestind și văicărindu-se, nu avea

nevoie să împroaște cu venin și nici nu-și făcea sânge rău. Apoi, când nu era în compania lui și nici nu vorbea despre el, Beatriz nu stătea liniștită ca o victimă plângăcioasă. Își vedea de viața ei independentă și aparte, de parcă nu i-ar fi păsat de soțul ei, sau ar fi renunțat la el oficial.

„Te înșeli“, i-a răspuns Gloria, „l-ar costa scump și s-ar gândi de zece ori înainte de a-l solicita. Nu știm cum va fi legea, dar nu încape îndoială că cel cu bani mai puțini va avea multe avantaje. Și cu atât mai mult dacă rămân copiii cu ea.“ Considera de la sine înțeles că toate femeile câștigau mai puțin și că copiii le-ar fi fost încredințați lor, așa era în majoritatea cazurilor spre 1980, cum este și astăzi cu excepții, nimic nu s-a schimbat prea mult. „Nu are nici o relație stabilă, după câte știm. Nici o femeie care să-l constrângă să se căsătorească cu ea. În plus, tu îl vezi căsătorindu-se din nou? Eu nu, bărbatul ăsta n-ar suporta lângă el pe cineva nou, iar o nevastă recentă e întotdeauna geloasă și acaparatoare, n-o să suporte pe cineva care să-i ceară socoteală pe unde umblă și să insiste să-l însoțească în călătorii. În fond, îi e comod așa, chiar dacă te tratează cu dispreț și chiar dacă nu vrea să te vadă. Amenință-l cu divorțul care vine și o să vezi cum se sperie. O să vezi cum se domolește și lasă la o parte impertinențele, măcar pe cele mai brutale, câteodată nu-mi vine să cred că îți spune ceea ce îți spune, dar evident, n-ai inventat. Mai mult decât atât, sper ca, îndată ce se dă legea, să-ți duci la capăt amenințarea. N-ai de ce să înduri toate astea, depășește limitele tolerabilului. Și n-o să lipsească cine să te ia.“

Am băgat de seamă o oarecare rea intenție în acest ultim verb, „a lua“, ca și cum Beatriz, divorțând, ar fi urmat să cadă inevitabil în gol sau în vijelie și ar fi avut nevoie de alt bărbat, ca să-i atenueze neantul sau frigul. Însă Beatriz n-a reacționat, pesemne că era obișnuită cu zâmbitoarele mușcături ale prietenelor, cu gura închisă.

„Nu știu cum mă sfătuiești tu să divorțez, iar pe deasupra în mare grabă, îndată ce se va aproba. Tu, atât de catolică în inima ta.“

„Da, sunt catolică în inima mea, dar asta e“, a răspuns Gloria. „La suprafață mai puțin, știi tu. Și nici nu se pune problema să te lași fraierită. Dacă există divorț legal, păi ascultă. N-o să profite doar agnosticii și ateii. Tu crezi că nu vor recurge la el mulți dintre cei care acum se opun? Îl combat pentru că e de datoria lor, dar știm cu toții că Dumnezeu e interpretabil și că pe toți ne înțelege, dacă explicăm așa cum se cuvine și ne ducem la el cu motive întemeiate. Fiecare o să se descurce cu el, să nu te îndoiești. La urma urmelor, asta facem de o viață întreagă: pacte și învârteli, tocmeli și compensații. Dumnezeu e sătul să le accepte, cel puțin cu cei pe care îi cunoaște bine.“

„Așa, de parcă ar fi un comerciant înnebunit să-și vândă marfa“, a zis Beatriz și a râs puțin. „Nu-mi spune că tu ai fi divorțat de Roberto, pentru că nu te cred.“

„Mă rog. Din fericire, nu am avut nevoie să mă gândesc la asta, ce-aș mai vrea eu să fie în viață. Însă da, cu siguranță. Dacă ar fi continuat să se poarte ca în ultima vreme, m-aș fi simțit autorizată. Vina ar fi fost a lui, nu a

mea. Și deopotrivă inițiativa, asta e de cea mai mare importanță. Chiar dacă aș fi fost eu cea care iniția formalitățile legale, el ar fi început. Nu că nu i-aș fi dat ocazii, atenție. Nu că n-aș fi sperat. Dar iată: doar cu povestea de la Ávila mi-ar fi fost de ajuns, dacă lucrurile ar fi fost serioase. Asta n-o să știu niciodată, e un blestem, nici nu-ți poți imagina. Să nu ai habar dacă bărbatul tău s-a omorât pentru o dragoste din alea rele, din cele care te înlocuiesc, sau pentru o aventură nebunească și fără urmări. Poate n-ar fi revăzut-o. Nici nu și-ar mai fi adus aminte. Ce belea.“ Așa obișnuia să se refere la moartea soțului său și la circumstanțele acesteia, îngloba totul în „povestea de la Ávila“. Și a adăugat: „Așa cum vina e a lui Eduardo în cazul tău, nu a ta. Chestia ta a venit după aceea, nu era să stai cu mâinile în sân pentru totdeauna“.

A urmat o tăcere lungă, de parcă Beatriz ar fi căzut pe gânduri sau ar fi șovăit. Eu nu mai băteam la mașină de ceva timp, m-am temut că își vor da seama și vor tăcea din prudență, imaginându-și că, fără zgomotul produs de mine, vocile lor îmi ajungeau limpezi. Am dactilografiat puțin, ca să le insuflu încredere, fie și la nivel subconștient, cum se spunea încă pe atunci. Uitaseră, pesemne, că eu sunt în casă, ce mai conta?

„E ciudat“, a spus în cele din urmă Beatriz Noguera. „E ciudat că pentru mine, care nu sunt credincioasă, legătura e mai puternică decât pentru tine, care ești credincioasă, în felul tău relativ și deloc rigid, bine faci. Eu n-aș putea să divorțez, nici măcar să mă despart, din inițiativa mea, să i-o atribui lui la origine nu mi-ar folosi la nimic, pentru că eu aș face pașii și aș pune totul în mișcare. Altceva ar fi s-o facă Eduardo, n-aș avea încotro, ar trebui să suport. Dar îmi e totuna ce îmi face sau nu-mi face, ce îmi spune și faptul că fuge de mine, să observ că simplul fapt că mă vede îl irită, dacă nu îl umple de disperare și de furie, pentru că a existat o vreme când lucrurile nu erau așa, și atâta timp cât eu păstrez amintirea aceea, păstrez și speranța că vor fi din nou cum au fost, iar pe deasupra au fost stabile. Mă rog, nu mi-e totuna, evident, mă mâhnește și mă simt din ce în ce mai intimidată, în fiecare noapte mă vâr în pat neliniștită și abia pot să dorm; dar asta nu înseamnă că o să plec. Nu-ți cureți memoria după bunul plac și, cât o ai, omul cu care ai împărțit răstimpurile bune continuă să fie cel mai apropiat de ele, cel care le încarnează. E reprezentarea și martorul lor, nu știu dacă mă înțelegi, și singurul capabil să le aducă înapoi, singurul care are posibilitatea de a mi le da înapoi. Eu nu aș vrea o viață nouă, cu alt bărbat. O vreau pe cea pe care am avut-o atâția ani, cu același bărbat. Nu vreau să uit și nici să depășesc momentul, nici să refac nimic, cum se spune, ci să continui la fel, în prelungirea a ceea ce a fost. Nu am fost niciodată nemulțumită, nu am avut niciodată nevoie de schimbări, nu am fost niciodată dintre cele care se plictisesc și pretind agitație, varietate, certuri și reconcilieri, euforii și tresăriri. Eu puteam să rămân veșnic în ce era. Sunt oameni satisfăcuți și împăcați, care aspiră doar ca fiecare zi să fie aidoma celei dinainte și celei următoare. Eu eram din aceștia. Până când totul a luat-o pe un făgaș nefast. Dacă m-aș îndepărta de el, dacă aș pleca sau l-aș

alunga, aș renunța cu adevărat la ceea ce vreau, iar aceea mi-ar fi condamnarea definitivă. Ar fi ultimul lucru pe care să-l fac.“

„Dar bărbatul acela nu mai există, Beatriz, o știi prea bine. E absurd să suferi așa zilnic la nesfârșit, așteptând încrezătoare întoarcerea celui care n-o să se întoarcă. De ce ar trebui să o faci? A celui care a dispărut, e mort, la fel de mort ca soțul meu, chiar dacă umblă prin lume atât de liniștit, îl vedem și îl auzim. Cel care trăiește astăzi cu tine e o fantasmă, un uzurpator, un hoț de corpuri ca cei din filmul ăla. În raport cu tine, cel puțin. Poate că dăinuie cu alții, dar asta pe tine nu te privește și nici nu te consolează, subliniază doar că a fugit de tine, ca și cum numai pentru tine ar fi hotărât să moară sau să se omoare și poate nu pentru ceilalți, și mai rău. Ce sens are să rămâi lângă el? E ca și cum ai trăi cu reversul aceluia, cu contrariul său. Cum se numește asta, cu sosia sa. Departe de ceea ce spui, nu-mi imaginez un supliciu mai cumplit.“

Gloria sigur n-a utilizat aceste cuvinte, dar așa îmi amintesc eu acum, după atâta timp, sensul celor spuse.

Beatriz a păstrat iarăși tăcerea, ca și cum ar fi meditat cu adevărat asupra celor expuse de prietena ei. Obișnuia să asculte cum se cuvine, ea, spre deosebire de majoritatea, care cel mai adesea păstrează o tăcere nerăbdătoare din simplă bună-cuviință (cei care o au) în timp ce vorbesc interlocutorii lor, așteptând doar să-și dea drumul la partea lor. Ea nu, ea era atentă și cântărea, medita asupra celor auzite. Apoi răspundea și nu răspundea.

„Da, ai dreptate, e așa cum spui; superficial, în aparență“, a răspuns după câteva secunde. „Însă, tocmai pentru ce ai spus, trebuie să ții cont de asta: cel mai asemănător cu bărbatul care, după părerea ta, a murit, continuă să fie el, sau uzurpatorul său, sau fantasma sa. Spre deosebire de ceea ce s-a întâmplat cu Roberto, care nu mai poate să-și amintească nimic, amintirea acelui bărbat protector, afectuos și vesel avea să sălășluiască în cel care se arată odios cu mine de ani buni. În acela care intră și iese, în cel care se trezește și se culcă în casa asta când nu e în călătorie sau la vreun chef interminabil, cine știe. În cel care îmi trântește răspunsuri impertinente și nu suportă nici măcar să-l ating ușor și evident că nu se culcă niciodată în patul meu și nici nu consimte ca eu să-l vizitez în al lui. E totuna. Dacă bărbatul acela căruia eu îi duc dorul e pe undeva, e conținut în el, în nici un altul. N-are sens să mă îndepărtez de el, chiar dacă e doar umbra lui. Ce îmi pasă mie de alții? Prefer paloarea acestui mort rătăcitor culorii lumii întregi. Prefer să zăbovesc și să mor în paloarea lui, decât să trăiesc la lumina tuturor celor vii.“

Cu siguranță nici ea nu a folosit aceste cuvinte, dar acesta a fost, fără îndoială, sensul a ceea ce a spus, în vreme ce eu îmi întinsesem gâtul aidoma animalului care ascultă și îmi ridicasem privirea de la ce lucram.

IV

Nu o urmăream pe Beatriz Noguera când ieșea cu alte cunoștințe de-ale ei, nici, cum este firesc, când lua motocicleta lui Muriel și o ștergea cu ea cine știe unde, la un moment dat a zis că pur și simplu îi plăcea să lase Madridul în urmă și să creadă (asta a spus, „să creadă“, de parcă ar fi fost conștientă de iluzie) că poate să se ducă oriunde ar fi vrut și să simtă vântul puternic izbindu-i fața pe șosele mărginite de copaci, secundare și puțin circulate. De două ori a spus că fusese la Escorial (vreo cincizeci de kilometri) și știu că în câte o duminică se ducea până la Hipodrom cu binoclul ei în poșetă (doar opt kilometri) și își petrecea acolo după-amiaza, văzând cele șase curse, sau cel puțin pe cele patru de la mijloc. Mă uimea că pleca neînsoțită într-o ambianță atât de mondenă, sau poate își găsea compania în tribunele acelea vechi din 1941, datorate inginerului Eduardo Torroja și declarate pe atunci, cu întârziere, monument istoric artistic: de două ori a povestit anecdote despre filosoful Savater, mare amator, pe care îl cunoștea, și care îi dădea sfaturi pentru modestele ei pariuri, se pare că destul de nimerite, era versat, o ajuta să revină acasă mulțumită, cu redusele ei câștiguri. După cum se vede, el nu pierdea o duminică de curse, când nu era în călătorie, și le frecventa împreună cu fiul său, copil mic, și cu un frate. Ori se putea ca ea să ia de pe drum un însoțitor – alt motociclist, de exemplu –, și să se ducă amândoi până la Zarzuela, fără ca eu să pot vedea despre cine era vorba. Adesea lucram în avans în apartamentul lui Muriel duminica, biblioteca lui era o mină de documentare despre orice epocă și problemă pe care ar fi necesitat-o un scenariu sau un vag proiect în fașă; am sfârșit prin a intra și a ieși când consideram oportun, aproape că devenisem încă un locuitor al casei (de fapt, mi-au dat cheie); însă îmi lipseau mijloacele pentru a urmări o Harley-Davidson.

Pe aceea și-o cumpărase Muriel cu câțiva ani în urmă, model Electra Glide Classic sau Ultra Classic, nu știu, mi-a spus el foarte mândru, prima oară când mi-a arătat-o, „Uite ce minunăție“. Filmul *Easy Rider* era cam departe, însă îl amuzase altul, ulterior, mult mai puțin celebru, *Electra Glide in Blue*, cea albastră era cea pe care o foloseau polițiștii rutieri americani, cu care făceau ravagii în filmul cu pricina, după cum cred. El, apropo, vedea filme bune, obișnuite și proaste, și din toate trăgea învățături, „Ce e bun te incită să te iei la întrecere, dar te stânjenește; ce e rău îți dă idei bune și neobrăzare ca să le pui în practică“. Mi s-a părut atât de nesăbuit în felul cum își conducea motocicleta (poate nu era mijlocul de transport cel mai potrivit pentru un individ cu un singur ochi), încât, după o zi în care m-a luat cu el prin oraș, mai repede ca gândul, am hotărât să nu repet niciodată experiența. Cu toate acestea, nu o utiliza prea mult, odată ce îi trecuse înflăcărarea noutății și capriciul, Beatriz era cea care profita cel mai mult de ea, deși nici ea excesiv, doar pentru excursiile ei sporadice și inițial solitare, îmi era cu neputință să știu dacă la Escorial sau în alte locuri se întâlnea cu cineva, în același fel cum cumnatul ei Roberto se dusese să moară aproape de Ávila cu o necunoscută pentru toată lumea. (Nu se știe niciodată cu siguranță cu cine este sau va muri cineva.) Se îmbrăca în niște blugi și își

punea casca, scotea motocicleta Harley din garaj și, de la un balcon, o vedeam îndepărtându-se cu toată viteza, statura ei mare părea mai măruntă pe șaua acelui enorm animal, care mie mi se părea plin de țevi, și în același timp mai sigură de ea însăși și mai puțin fragilă, eu credeam că imaginea aceea ar fi fost atrăgătoare pentru orice bărbat și că ea pesemne că o știa – o femeie corpolentă călare pe ceva rapid și puternic, este fără îndoială o clasică imagine erotică, și într-adevăr vedeam capete întorcându-se pe stradă din momentul în care urca în șa –, dar Muriel nu era acolo ca s-o contemple.

Astfel că mi-a venit chef să o urmăresc când ieșea pe cont propriu și pe jos, în după-amiezile când, teoretic, nu avea meditații la domiciliu. O auzeam aranjându-se din zona mea, fredonând fără să-și dea seama că o face, comportament izbitor, întrucât obișnuia să stea serioasă, dacă nu tristă, când era singură, iar prezența mea i-a fost aproape invizibilă vreme îndelungată – mă privea cu simpatie și era amabilă cu mine, dar în general mă ignora –, până ce a încetat să fie așa. Când auzeam zgomotul tocurilor ei celor mai fine prin casă (ultimul lucru pe care și-l punea, iar fiecare pantof sună diferit pentru urechea atentă), știam că e gata să plece. Așteptam un minut după ce se închidea ușa și atunci coboram cu prudență pe urmele ei, o zăream la o distanță nu prea mare de portal și îmi începeam urmărirea, silueta îi era suficient de înaltă și de impunătoare pentru ca ochii mei să n-o piardă printre trecători. Se oprea din când în când să se uite într-o vitrină, sau în fața unui semafor roșu, puțin mai mult, mergea hotărâtă și cu pași repezi, chiar cu eleganță, în ciuda staturii impresionante, în timpul acelor plimbări am constatat că știa să poarte tocuri mai înalte de șapte centimetri fără șovăieli sau împleticiri și fără ca picioarele să i se abată în vreo parte, cu capul sus și cum nu se poate mai dreaptă; am putut deopotrivă să-i scrutez după bunul meu plac desăvârșita balansare a fustei, o balansare rară în zilele noastre, majoritatea femeilor au uitat cum se pășește cu grație, ceea ce nu e totuna cu legănarea, sau nu neapărat. Toată carnea îi era atât de abundentă și fermă de la spate – cum se oferă o persoană privirii celui care o urmărește insistent – încât nici o stofă nu o disimula sau domolea pe de-a-ntregul, aveam senzația că îi admir nu doar viguroasele gambe descoperite, ci și coapsele și fesele pronunțate, chiar dacă erau acoperite. Muriel o considera grasă din cauza aceasta. Sau poate doar îi spunea așa.

Prima oară când am urmărit-o, s-a dus într-un loc straniu de pe strada Serrano, la începutul părții de sus, cu palate vechi și foarte puține magazine, și am văzut-o dispărând în portalul unuia dintre acelea. Când m-am apropiat, după trei minute de precauție, am descoperit că nu era o casă particulară de bogătași, ci un fel de sanctuar numit Fecioara din Darmstadt, așa preciza inscripția încropită cu plăci de faianță. M-am uitat înăuntru și din stradă am putut vedea o curte mică, îngrijită și niște scări duble, scurte, pe care se urca până la o grădină înălțată și amplă și două clădiri joase, de două etaje, cu aspect primitor, cu ferestre împărțite în pătrate de stinghii din lemn date cu lac alb, de parcă ar fi fost ferestre străine din nord; atât

grădina, cât și clădirile se distingeau de jos; totul emana un anumit aer de colegiu fin, însă nu se auzea nici o voce și nici un zgomot. În curtea mică de la intrare, la dreapta, era un chioșc pe care scria „Informații“, acela era un loc deschis publicului; la stânga era altă gheretă geamănă cu un afiș pe care se putea citi „Sala Părintele Gustavo Hörbiger“, pe plăci de faianță albe cu litere albastre, aidoma textului central de invitație, „Vino și vei vedea“, nu știu de ce au religiile obiceiul necuviincios de a tutui pe toată lumea, inclusiv pe necunoscuți. Cu toate că accesul era liber, la început nu am îndrăznit să intru, nu cumva să mă vadă ea de unde o fi fost. Nu era mișcare, nici activitate, nu părea să fie nimeni, biroul de informații am remarcat că era gol, acolo nu avea cine să le ofere, sau cel puțin nu în momentul acela. Mă plictiseam pe trotuar, încât m-am hotărât să risc și am intrat încet, chipurile în secret, deși eram vizibil din orice punct, totul era descoperit. Nimeni n-a ieșit să mă întâmpine, astfel că am înaintat și am urcat scările scurte, am aruncat o privire prin grădina bine întreținută, în capătul căreia era o capelă urâtă de culoare crem, cu un acoperiș de ardezie exagerat de ascuțit și un singur și minuscul vitraliu pe fațadă, foarte sus, aproape de clopotnița sobră, puțină lumină pătrundea, pesemne, acolo, construcția avea ceva de buncăr și în același timp era ca de poveste, puțin german, ca numele acelei fecioare – Darmstadt se află în landul Hessa, aproape de Frankfurt și nu departe de Heidelberg – și al acelui „părinte“, căruia îi spaniolizaseră numele de botez. Capela era închisă bine, pe ușă era o foaie protejată de un geam, pe care scria: „Sanctuarul Fecioarei din Darmstadt din Orașul Madrid. Deschis în fiecare zi de la 8 la 22“, ceea ce se dovedea din capul locului fals, căci era în jur de cinci după-amiaza. În continuare figura un orar de „Euharistii“, iar după aceea se anunța nu-mi amintesc ce mesă specială de „reînnoire a jurămintelor“, care avea loc „pe data de 18, în toate lunile“, la 20.30, în funcție de anotimp, în amurg, sau pe înnoptate. „Ceva miraculos li s-a întâmplat acestor oameni pe 18 ale unei luni, din vreun an“, am gândit zadarnic. „Poate li s-a arătat Fecioara masiv tuturor locuitorilor din Darmstadt fără excepție.“ Cel mai ciudat mi s-a părut că în grădină, pe lângă ghivece cu plante și straturi de flori, la umbra copacilor înalți erau bănci ca să te așezi și de asemenea măsuțe rotunde și scaune cu brațe, toate albe, unele așezate cum trebuie și altele grămadă, ca atunci când se închid terasele, de parcă acolo s-ar fi putut servi băuturi, gustări sau aperitive, ori s-ar fi celebrat reuniuni festive. „Poate pentru când sunt botezuri și nunți în buncăr“, am gândit din nou fără rost.

Nu știu prea bine de ce, poate pentru că zidurile clădirilor joase erau împodobite cu iederă și gazonul se vedea impecabil, ambianța locului mi-a amintit vag de a casei în care a fost și nu a fost sechestrat Cary Grant într-o după-amiază în *La nord prin nord-vest* și, în același timp, fiind foarte diferite și nu din aceeași țară – însă autorii cu stil își lasă urma în orice și unifică lucrurile divergente –, pe cel din zona prin care se aventura James Stewart la Londra în căutarea unui oarecare Ambrose Chappell în *Omul care știa prea multe*, tocmai le văzusem într-un ciclu Hitchcock de la

Filmotecă, la care Muriel mă târâse fără efort, spunea că trebuie să-i revedem neîncetat filmele, întrucât la fiecare nouă vizionare se descoperea și învăța ceva nou, neobservat la cele anterioare. Am avut senzația momentană că puteau să se ivească în grădină extraordinarul James Mason sau abjectul Martin Landau, ori să iasă din sanctuar un grup de taxidermiști furioși, sau actrița sașie Brenda de Banzie, Muriel îi cunoștea pe toți actorii secundari („Nu știi niciodată dacă va trebui să-i utilizezi“), îmi semnala numele lor și mă învăța să-i disting. Mi-a trecut prin cap că, la fel ca Brenda cea Sașie în film, care se ascundea în Ambrose Chapel sau Capela Sfântului Ambrozie – și de aici confuzia cu taxidermistul Chappell –, Beatriz ar fi putut să intre numaidecât în sanctuar, singură sau cu cineva, și să fi tras zăvorul pe dinăuntru. Prin urmare, cu multă grijă, am îndrăznit să mă apropii prin partea laterală în care era un vitraliu vădit mai mare și mai scund decât cel de pe fațadă și să iscodesc pe cât posibil înăuntru, încercând ca de acolo să nu mi se vadă nici silueta. Dar nu era nimeni, locul era pustiu și, într-adevăr, era mai degrabă întunecat și neîmpodobit, prea neîmpodobit pentru o biserică meridională catolică, stilul german prevala.

Muream de curiozitate, iar aceasta ne face pe toți să ne pierdem prudența. Cu atât mai mult cu cât ne obișnuim să observăm scene și să ascultăm conversații fără să fim detectați, și asta face în cele din urmă oricine, când aproape că locuiește sau lucrează în casa altcuiva. E greu să fie prins, pe de altă parte, are întotdeauna scuza întâmplării, a întâlnirii involuntare, a coincidenței, umblă pe acolo și ceilalți uită că pe acolo umblă el. Îmi dădeam deopotrivă seama că dezvoltam în mod activ acest obicei și începea să îmi placă, cel al spionării sau voaiorismul, cum se preferă să i se spună, al doilea nu e decât un termen pretențios pentru a-l denumi pe primul. O oarecare vină o avea Muriel, îmi ziceam ca să mă dezvinovățesc în rarele ocazii când mă mustra conștiința, foarte vag: într-un fel, el mă îndemnase să exercit această funcție, să iau aminte la doctorul Van Vechten, să văd ce impresie îmi face și să-mi păstrez părerile – adică, să mi le tezaurizez – așteptând ca el să mi le solicite; și am spus că pe atunci aș fi dus la capăt aproape orice mi-ar fi cerut, intenționam să-i fac pe plac cât puteam de mult. Eu îi îndeplinisem instrucțiunile cu strășnicie până atunci: evident că îl văzusem pe doctorul Van Vechten, cum prevăzuse Muriel, și îi acordasem toată atenția într-o tăcere desăvârșită („Nu mă ameți din proprie inițiativă, da?“, fusese avertizarea sa), atâta vreme cât el nu mă întreba nimic, dacă îmi era simpatic, sau ce părere aveam, ori îmi ordona să dau uitării discuția aceea, „ca și cum n-am fi avut-o“. Dacă nu am vorbit încă despre Jorge Van Vechten, aproape la fel de asiduu vizitator al casei ca Rico și Roy, Gloria și Marcela și încă vreunul, este pentru că șeful meu nu-mi indicase încă în ce direcție să continui, însă voi vorbi despre el curând.

Nu-mi explicam cum putuse Beatriz să dispară atât de repede, cum nu era nici urmă de ea, de fapt, de nimeni. Sanctuarul era un loc vădit locuit, îngrijit și venerat, dar în momentul acela părea abandonat până și de sufletul cel mai evlavios sau fanatic al Fecioarei. „O fi o întâmplare, s-or fi dus toți în același timp după treburi, ori să bea ceai împreună“, am gândit în mod nesăbuit, de parcă m-aș fi aflat în Anglia, în vreme ce mă plimbam prin grădină, din ce în ce mai nepăsător, și mă apropiam, de fapt mă lipeam de clădirile joase, încercând să zăresc ceva prin ferestrele de la parter, care erau la înălțimea mea, privind cu coada ochiului, cum se spune. N-am văzut pe nimeni, cu toate că le-am înconjurat aproape în întregime, un zid rămăsese la adăpost, nu era spațiu, incinta se termina cu el pe partea aceea. Astfel că m-am îndepărtat din nou și m-am postat pe o laterală a capelei ca să am perspectivă asupra primului etaj sau a celui de-al doilea. La început n-am văzut nici acolo pe nimeni, mi-am întins gâtul. Până când deodată un spate s-a tras înapoi, a ajuns până la o fereastră, sau a fost împins spre ea, și a apărut prin urmare în câmpul meu vizual o clipă. Mi-am întins și mai mult gâtul, am vrut să fiu mai înalt, m-am ridicat pe vârfurile picioarelor, am dorit să am o scară, m-am uitat în jur, în grădină nu era nici una, mi-a trecut prin cap să mă urc pe un scaun sau pe o măsuță, nu câștigam prea mult și ar fi trebuit să le mut unde mă aflam eu, am șovăit, nu m-am clintit, am zăbovit unde eram, poate m-am simțit paralizat.

A fost doar o clipă prima oară, abia am văzut spatele, însă am crezut că îl recunosc pe al lui Beatriz în flashul acela, nu degeaba o contemplasem îndelung cât o urmărisem. Nu mi-am luat ochii de la punctul acela, de la pătratul acela și spatelui nu i-a trebuit mult ca să reapară. Într-adevăr, era ca și cum persoana căreia îi aparținea ar fi fost lansată în geam cu o oarecare agresivitate, cu o ușoară violență. Dacă era așa, nu reușeam nicidecum să văd cine o silea să se dea înapoi, cine o împingea. M-am alarmat, m-am temut că cineva o maltrata, o lovea, ba chiar mi-a venit ideea absurdă că încerca s-o arunce pe fereastră, peste stinghiile albe și prin geam, întotdeauna pot să cedeze, întotdeauna pot să se spargă și să se prefacă în cioburi, un corp trece prin geamuri dacă e aruncat cu putere și acestea sunt subțiri. „Un copac“, mi-am zis, „mă urc într-un copac“, îi aveam alături, mult mai aproape decât mesele și scaunele. Eu eram foarte agil atunci și îmi era la îndemână să mă cațăr pe trunchi, să mă apuc de o creangă joasă și de acolo să mă urc până la coroană, până în vârf. Dar mă temeam să pierd ceva în vreme ce mă suiam, mi-am dat seama că eram incapabil să-mi abat privirea o secundă, vedeam spatele lui Beatriz izbindu-se iar și iar de fereastră, lipindu-se de ea la maximum și apoi îndepărtându-se puțin, acum nu mai ieșea deloc din câmpul meu vizual, ca și cum n-ar fi lăsat-o să iasă și nici nu i-ar fi permis să avanseze doi pași. „Poate o bate cineva“, am gândit, „sau o îmbrâncește și de fiecare dată o strivește în peretele acela, a încolțit-o, o hărțuiește ca pe un pugilist.“ Am fost cât pe ce să strig și să mă dau de gol prin aceasta, nu știu nici dacă aș fi fost auzit. Să urc s-o ajut era altă posibilitate, s-o salvez de ce-o fi fost, însă nu aveam habar pe ce ușă (erau mai multe) ar fi trebuit să intru ca să mă duc în încăperea aceea, nici dacă avea să fie deschisă.

Am fost victima ingenuității mele, ca să ți-o pierzi e nevoie de mult mai mulți ani decât aveam eu, dacă cumva spiritele încrezătoare și-o pierd vreodată pe de-a-ntregul. Am înțeles imediat ce se întâmpla: cineva – un bărbat – o poseda sau se excita și o oprima, pregătit să o facă, în picioare, fără preludii, îmbrăcată, poate fără să-i dea jos nici un obiect de îmbrăcăminte, în viteză sau poate alandala, cum se zice, cu siguranță dispuneau de foarte puțin timp înainte să revină custozii templului, profitau de momentul acela, în care știau cu certitudine că rămânea pustiu din vreun motiv, de obicei. Eu vedeam spatele lui Beatriz doar de la mijloc în sus, ori nici măcar atât, partea superioară a toracelui și ceafa ei de secolul al XIX-lea, părul strâns în ziua aceea. Individul care o strângea sau năvălea asupra ei – nu-mi place verbul acesta, dar poate să fie cel adecvat – stătea mai departe de fereastră, firește, iar pe deasupra ea îl acoperea cu constituția ei robustă, era cam lată în umeri, mai puțin decât în șolduri, din fericire. Pe el îmi era cu neputință să-l văd, o fantomă, nimic din el nu apărea, nici un fir de păr. Și n-am mai avut nici o îndoială în privința celor ce se întâmplau când Beatriz s-a întors deodată – a fost brusc, ori a întors-o el – și s-a aplecat în față, mi s-a părut că mâinile i se sprijineau pe partea inferioară a tocului, sau nu știu dacă nu cumva acela e pervazul, ori se agățau. În loc de

spate și ceafă i-am văzut chipul, acum doar chipul și gâtul, iar din corp nimic, m-am speriat îngrozitor: așa cum eu o distingeam de jos, ea probabil că mă distingea pe mine de sus. Am dat fuga să mă ascund după un copac – două sărituri –, iar de acolo am continuat să observ. Precauția a fost zadarnică, cel puțin în prima clipă, întrucât Beatriz avea ochii închiși cu putere, nu se uita spre exterior și nici spre nici un alt loc, era absorbită în ea însăși, am presupus, și în senzațiile ei. Mi-am imaginat că bărbatul, întorcând-o, probabil că îi ridicase fusta – nu mai era balansare, sau era alt fel de balans – și îi dăduse jos ciorapii și chiloții până la jumătatea coapsei, ca s-o penetreze cu comoditatea necesară, dată fiind relativa lipsă de comoditate a poziției verticale a amândurora, mai ales a lui, ea pesemne că se arcuise.

Mi s-a făcut rușine, deși mă simțeam la adăpost după copac, scoteam capul doar cât era inevitabil, din nou o jumătate de ochi. Nu-mi mai era jenă să fiu văzut, dar mă mustra conștiința de atâta spionare și să mă uit la ce vedeam acum: fața lui Beatriz în timpul a ceea ce îmi imaginam un orgasm, sau mai multe, ori ce știu eu, un preorgasm, n-am știut niciodată să le deosebesc în asemenea măsură, femeile tind să le înlănțuie și la ele nu e prea vădit, se spune de asemenea că se prefac de minune și pe deasupra mi se ofereau doar trăsături izolate, lipite de geam, ca într-un portret straniu cu ochii strânși, abia dacă există vreunul în istoria picturii – când se pictează sau se desenează un adormit sau un mort, pleoapele nu apasă și sunt relaxate –, nu puteam percepe posibila accelerare a mișcărilor sale și nici probabila agitație sau tremur al membrelor, firește că nici nu auzeam nimic, nici un geamăt, nici un gâfâit, nici un cuvânt, dacă ea pronunța vreunul – nu părea –, în aceste circumstanțe unii vorbesc și se îndeamnă, ba chiar trântesc obscenități incredibile, riscând să devină ridicoli, ori să provoace dezgust, ca și cum ar pune în scenă o piesă pentru singurul lor martor, sau pentru ei înșiși, iar câțiva fac glume, în vreme ce alții se concentrează și tac. Sunt și din cei care închid ochii cu multă putere, ca să-și poată imagina că sunt cu altcineva, care îi îmbrățișează, sau îi supune și îi răscolește, m-am întrebat dacă acesta era cazul, dacă Beatriz visa în clipele acelea la Muriel cel ursuz, sau dacă îi era clară și prezentă în minte identitatea individului cu care făcea sex sau se cupla, pesemne că nu era nimic între sexele lor, nu se luau măsuri de precauție pe atunci, SIDA încă nu se cunoștea în Spania, poate nici măcar în lume.

Da, mi s-a făcut rușine, dar m-am uitat și m-am uitat la chipul ei prin fereastră, aproape strivit câteodată – aburind puțin geamul –, uneori e greu să distingi ce a cauzat expresia unei femei în timp ce face dragoste, bărbatul presupune că e de plăcere, dar poate să semene cu cea de chin (el se oprește și iscodește și întreabă: „Ești bine? Te doare?“), sau chiar cu cea de disperare sau profundă suferință sau amărăciune, câteodată am bănuit că o femeie era cu mine în situația aceea atât de intimă doar ca să-și domolească tristețea, sau ca să se răzbune pe altul fără ca el să o știe (gândind în mod ciudat „Dacă ar ști“, în loc de „Când va afla“: ca și cum n-ar fi urmat să i-o

povestească niciodată), sau pentru a-și alina un răstimp singurătatea patului ei întristat, ba chiar pentru a se înjosi în propria imaginație dinadins și a se simți vâscoasă, murdară și trădătoare, efemer și amăgitor, foarte puțin durează senzația aceasta de noroi, se diluează prea curând, în ziua următoare nu mai e nici urmă și totul redevine curat ca înainte, curățenia e persistentă, aproape totul poate să se spele. Uneori am intuit că eu eram doar un mecanism, o piesă, un instrument. Expresia lui Beatriz putea fi cauzată de orice și eu nu eram cu ea, nu îmi era cu putință să mă opresc și s-o întreb: „Ești bine? Te doare?“ Pentru că nu eram eu cel care îi pricinuia durere, dacă îi era cumva pricinuită.

„Și dacă o violează? Și dacă e sub amenințare, de orice fel? Și dacă cedează, dacă e supusă unui șantaj?“, mi-a trecut prin cap, fără să dau câtuși de puțin crezare acestor gânduri, de parcă m-aș fi jucat de-a gânditul. Dar au făcut să mă năpădească dorința de a afla identitatea individului, de a-i vedea chipul cunoscut sau necunoscut. Nu credeam că era eternul *cicisbeo* Roy, deloc, deși Muriel – cu siguranță ca s-o necăjească și în glumă – îl considerase amant neîndoielnic al lui Beatriz în noaptea răbdătoarei așteptări în fața ușii și a rugăminților și nimic nu e exclus sub neatentul soare, cu atât mai puțin sub luna care stă de strajă; și pe Rico, el chiar că ar fi putut, era improbabil, dar nu imposibil, pe unele terenuri nu ar fi avut scrupule, pe altele da, sunt destui bărbați ca el, care dacă au scrupule în prietenie, în schimb, nu le au în privința femeilor, conflictul îi mistuie când au ocazia de a se culca cu soțiile prietenilor, nu suportă prea mult când se înflăcărează. Însă în cazul acesta îmi închipuiam că ar fi prevalat lealitatea față de Muriel – poate lealitate nedorită, poate acesta ar fi preferat ca Beatriz să aibă distracții depline și să nu-l sâcâie pe el –, am spus în ce măsură îl venera. Pe de altă parte, era foarte îndrăgostit de soția lui, care nu venea la Madrid, pesemne că nu era niciodată adulter decât într-o agreabilă perspectivă, de parcă ar fi visat la o plimbare și o discuție cu Petrarca.

„De ce aici, în locul acesta nepotrivit și straniu, dedicat cultului, un sanctuar?“, m-am întrebat după aceea. „Chiar dacă nu sunt în capelă, asta ar fi fost profanare sau sacrilegiu, îmi imaginez, sau ambele lucruri. De ce în viteză și îmbrăcați, sau cel puțin ea îmbrăcată? Nici nu mi-l închipuiam pe el, oricine ar fi fost, complet dezbrăcat, în vreme ce Beatriz avea hainele pe ea, nu credeam că își scosese totul, nici măcar un singur obiect de îmbrăcăminte, ciorapi și chiloți dați în jos, nu scoși, ar fi fost prea mare contrastul. De ce la ora aceea anodină, la care nimic nu te tentează și totul cere un oarecare efort? De ce nu se întâlnesc acasă la el, sau nu închiriază o cameră de hotel, de ce să riște să fie descoperiți de un grădinar, un custode, un angajat, sau și mai rău, de un preot sau o călugăriță, sau de un enoriaș evlavios? Pe aici trebuie să fie câțiva, când Fecioara nu este abandonată.“ Locul mirosea a extremă dreaptă, foarte activă în anii aceia, și înverșunată; fusese la putere timp de treizeci și șapte de ani și până în urmă cu doar cinci, cunoșteam cu toții foarte bine ciuma aceea, în realitate era inconfundabilă, continuă să fie și acum, după trei decenii, pentru cei care trăim înăbușiți de ea: o captăm numaidecât, într-un local, într-un salon sau într-o incintă, la un civil, bărbat sau femeie, la un episcop, la un politician care se preface democrat și se împăunează că a fost votat, o parte din Spania va mirosi așa în veacul vecilor. „Beatriz nu e religioasă, ce dracu’ face aici? Firește că nu a venit tocmai să tragă clopotele, ci poate ca să i se tragă ei.“ Și m-a surprins gândul acesta grosolan, nu este stilul meu și nu era nici pe atunci, uneori ne lăsăm în voia ușurătății și a mitocăniei, mintea ne scapă mai mult decât limba. Nu e grav dacă ne dăm seama și ne oprim, nici măcar dacă nu o facem, la urma urmelor nu ne ascultă nimeni asocierile, rătăcirea, disprețul și blestemele. M-a uimit și lipsa mea de respect față de ea: poate

era decepţie – atâta dragoste pentru bărbatul ei ca să sfârşească astfel, de parcă ar fi avut vreo legătură cele două lucruri –, sau o inconştientă ranchiună platonică; sau e imposibil să-l nutreşti faţă de cineva pe care îl vezi în isprăvile acestea. „Trebuie să mă urc în copacul ăla“, am trecut rapid la cele practice, „înainte să termine şi să plece, ori să plece ea, care e cea venită în vizită, cea care a dat curs chemării. Dacă nu, n-o să ştiu cine e, n-o să-l văd pe tipul ăla.“

Astfel că am început să mă caţăr, nu mi-a fost greu să apuc cu o mână o creangă, de pe care m-am mutat pe alta mai înaltă şi apoi pe alta, până am ajuns la nivelul ferestrei sau chiar puţin deasupra, nici n-a fost nevoie să înaintez până la coroană, nu-mi ieşeau rău pe vremea aceea piruetele şi nici simulacrele de acrobaţii, m-am plasat acolo într-un minut sau mai puţin. M-am aşezat pe creanga aleasă şi m-am făcut ghem, având grijă să mă acopere frunzişul. Dar încă nu îl vedeam pe individ, trebuie să se fi aplecat şi el, continua să fie ascuns după chipul lui Beatriz, care era lipită sau foarte aproape de geam, ea nu deschisese ochii nici o clipă. Acum puteam să-i interpretez mai bine expresia, fiind în faţa mea, dacă se poate interpreta ceva pe chipul unei femei într-o asemenea împrejurare, nu sunt decât supoziţii. Chipul îi era mai atrăgător decât de obicei, pielea mai netedă şi întinerită, buzele mai cărnoase sau groase, ca şi cum ar fi invadat zone străine, mai afânate şi estompate, mai roşii, întredeschise pentru a lăsa să scape gâfâielile, poate că şi vreun geamăt educat (strigăte nu, cu siguranţă), genele mai lungi sau mai vizibile, ocupând fără încetare locul privirii, era demn de remarcat că nici o singură dată nu-şi dezlipise pleoapele, de parcă n-ar fi vrut să verifice unde se afla. Eu am văzut femei nu tocmai frumoase devenind foarte frumoase în această situaţie de uitare de sine, nu le ţine decât cât durează futaiul, ca să mă exprim obscen şi clar. Dar mi s-a părut că nu-i păsa prea mult de insul cu care era, că acesta era de rutină, sau nici măcar, poate doar funcţional, cum am spus că m-am simţit eu uneori, probabil toţi bărbaţii şi toate femeile am avut această senzaţie, iar cel care nu o acceptă se amăgeşte, nici nu reprezintă o dramă, ba chiar poate să ofere avantaje, după caz. „Tipul rezistă destul“, mi-am zis, „până una alta, i-o trage de ceva timp“, şi m-a cuprins o oarecare invidie, eu eram încă prea tânăr ca să ştiu întotdeauna să mă adaptez, să mă stăpânesc. Asta am învăţat-o puţin mai târziu, cu practica, cu distanţarea şi cu plăsmuirea imaginilor eratice.

Imediat ce m-am gândit la asta, el s-a oprit sau a terminat, iar atunci l-am văzut în sfârşit ivindu-se, separându-se de Beatriz şi ridicându-se, dându-se în spate cu doi sau trei paşi şi rămânând în picioare, foarte înalt cum era, drept, cu dantura lui zâmbitoare şi mare şi cu ochii albaştri satisfăcuţi, nu cu o satisfacţie sexuală, cum ar fi fost logic, ci mai degrabă mintală, ca şi cum şi-ar fi zis „Ia te uită“ sau „Ce ispravă“ sau – şi mai pueril – „I-am băgat-o până la capăt“, sau ceva mai cuprinzător, „Continui să fac ravagii, iar lista creşte neîncetat“; de parcă nu l-ar fi bucurat atât plăcerea fizică pe care o obţinuse, ci mai curând să ştie că o făcuse într-un loc nepotrivit, într-un

moment neoportun și cu o femeie căsătorită, cu soția unui prieten, chiar dacă prietenul acela nu voia s-o atingă și cu atât mai puțin să pătrundă unde el răscolise și penetrase. Purta un halat alb de medic, cum se cuvenea titlului său; nu îl văzusem niciodată în el, firește. Îl ținea deschis și dedesubt își avea îmbrăcămintea normală, cravată peste cămașa ecru, haina și-o dăduse jos. Doctorul Van Vechten își stricase pieptănătura, părul blond i se răvășise în împingerile ritmice, aproape că i se năruise și îi cădea bretonul; când își făcea cărare într-o parte bine trasată, îi stătea compact și umflat, de departe dădea impresia că ține o pâine în echilibru pe cap și nu păr, era de culoarea cojii de pâine nu prea rumenită. Și l-a netezit numaidecât cu mâna, în vreme ce Beatriz se îndepărta de fereastră și deschidea în sfârșit ochii – însă pesemne că nu m-a văzut, nu doar din cauza camuflajului meu între crengi, ci pentru că n-a văzut nimic, avea privirea tulbure și pierdută, ca și cum ar fi ieșit dintr-o visare, din gânduri sau dintr-o siestă involuntară – și se îndepărta cu pas șovăitor și lent spre capătul camerei, cu coapsele poate amorțite din pricina posturii, cu siguranță se ducea într-o baie, el probabil că îi dădea prioritate ca să se aranjeze. Din Van Vechten puteam să văd doar trunchiul, de la mijloc în sus, am presupus că toată partea abdominală și-o introdusese în pantaloni, deși nu putuse încă să se spele, poate avea fețe de tifon la îndemână și cu ele se descurcase, nu intra în câmpul meu vizual zona aceea. L-am văzut sprijinindu-se de o masă și aprinzând o țigară. Își menținea eternul zâmbet larg, știa că are o dantură orbitoare, care atrăgea atenția ca a unui actor străin, era unul dintre principalele lui farmece și n-ar fi fost capabil să renunțe la el aproape niciodată, nici măcar când era singur, pesemne că era prea obișnuit să-l etaleze mereu pentru ceilalți, am dedus că îl avea pietrificat și că poate nu însemna nimic în contra a ceea ce crezusem, îl considerasem un ins exagerat de amabil, înclinat spre familiaritate. Ba chiar mi s-a părut că râdea din simplă îngâmfare, doar că își relata ceea ce se întâmplase, cu o clipă în urmă. Sunt bărbați care socotesc fiecare întâlnire sexuală ca pe o decorație sau ca pe un triumf, chiar dacă sunt adulți sau chiar maturi. E ceva caracteristic mai degrabă tinerilor, de vârsta la care încă nu au fost prea multe, dar există bărbați care păstrează acest spirit de colecționari de medalii toată viața.

După vreo două minute a revenit Beatriz; cum nu se dezbrăcase, nu avusese prea multe de făcut în baie. El a profitat ca să intre un moment, timp în care ea și-a întins fusta cât a putut, și-a aranjat părul cu degetele și și-a luat poșeta, de parcă n-ar fi avut nici un motiv să zăbovească acolo și ar fi intenționat să plece neîntârziat. Odată ce consumaseră coitul, vizita se încheiase, am avut impresia că era o situație de felul acesta: puține de spus înainte, iar după aceea nimic. El trebuie să-i fi strigat „Așteaptă“ din baie, iar ea și-a lăsat din nou poșeta pe masă, punându-și o mână în șold, cu un gest de ușoară nerăbdare. Când el a reapărut pieptănat cum se cuvine – obișnuita *baguette* îi încorona craniul –, i-a spus ceva apropiindu-se mult, aproape la ureche. Beatriz a negat cu capul, cu o oarecare seriozitate, cu emfază. Bineînțeles că nu părea o amantă fericită, nici afectuoasă, nici

măcar mulțumită, m-am întrebat de cât timp se vedeau așa cei doi, ba chiar dacă era prima ocazie, care aproape întotdeauna e cam șovăitoare și ursuză – o bântuie regretul imediat; din calculul probabilităților am judecat că era de-a dreptul imposibil: prea mare coincidență ar fi fost ca prima oară când o urmăream să fie deopotrivă cea inaugurală a unei relații a ei de soiul acesta, iar pe deasupra tocmai cu doctorul Van Vechten, cu bărbatul căruia Muriel îi bănuia gesturi urâte din trecut și la care îmi ceruse să fiu atent. Medicul a mângâiat-o pe Beatriz pe obraz și ea și-a îndepărtat fața. „Nu, fără mângâieri“, putea să-i fi spus în vreme ce evita tandrețea mâinii enorme. (Și imediat mi-a venit în minte fraza în franceză, de parcă aș fi citit-o undeva: „*Non, pas de caresses*“.) Dar eu nu auzeam nimic.

– Fiule, ce faci acolo sus? O să-ți spargi țeasta.

Asta, în schimb, am auzit-o deodată, o voce dezagreabilă care venea de jos, de secole nu mai auzisem substantivul „țeastă“, îl utilizau doar bătrânii și, într-adevăr, cea care o folosise era o călugăriță bătrână. O aveam la picioarele mele, adică, la poalele copacului, și mi-am dat seama atunci cât de absurde erau împrejurarea în care mă aflam și modalitatea în care procedasem: cum de eram cocoțat acolo, dificil de justificat, tinerii se poartă ca niște excentrici și fac lucruri inexplicabile, nu-mi trecea prin cap altă scuză, nu era deloc convingătoare. Călugărița purta rasă albastră și pe cap avea o tocă din acelea, sau bonetă volantă sau înaripată, nu știu cum se numește, amintește de o pasăre de origami și deopotrivă de o ambarcație ușoară cu pânze, nu se vedeau prea des în Spania, poate mai mult în Franța și Italia. Acolo mi se încheia spionarea, în orice caz, și mi-am zis că bine-ar fi fost să ies din incintă zburând, înainte ca Beatriz să-și ia rămas-bun și să coboare, nu cumva să mă întâlnesc cu ea în grădină sau în curtea mică de la intrare, trebuia să ajung în stradă cât mai repede și să mă îndepărtez. În timp ce coboram, m-am gândit cum să fac ca să nu mă rețină călugărița aceea, să nu-mi ceară prea multe explicații în legătură cu cine sunt, de ce am intrat, de ce mă urcasem pe o creangă destul de înaltă. Când am pus piciorul pe pământ, mi-a venit doar ideea de a mă preface ofensat, ca să-i abat atenția de la prezența și de la postura mea anormale:

– Fiți amabilă și nu mă numiți „fiu“, maică, i-am spus pe un ton cam sever și cu obrăznicie, pentru că eu nu sunt fiul dumneavoastră, asta ne-ar mai lipsi. Nu trebuie să vă permiteți o asemenea familiaritate cu primul venit.

Era o prostie cât mine de mare să o dojenesc pentru că mă numise „fiu“ și în același timp s-o numesc eu „maică“. Știam, însă, că această adresare le place călugărițelor în vârstă și le înmoaie (care poate sunt starețe), așa cum se topesc preoții când li se spune „părinte“, la ceea ce aspiră: au multe pretenții toți.

A rămas oarecum descumpănită și m-a privit cu curiozitate. Avea sprâncenele ascuțite.

– Bine, fiule, a insistat ea fără să-și dea seama. Nu mi-o lua în nume de rău, așa sunt obișnuită. Pe tinerii care vin aici nu-i deranjează. Pe tine nu te cunosc. Dar ce făceai cocoțat acolo? Puteai să-ți frângi grumazul.

M-a surprins termenul colocvial, de mult nu mai auzisem nici cuvântul „grumaz“. Călugărița probabil că era din vreun sat sau dintr-un oraș mic.

Am șovăit o clipă, trebuia să mă grăbesc. Am răspuns prima prostie care mi-a trecut prin cap:

– Voiam să văd dacă de sus mi se arată Fecioara Maria. Cea de la Darmstadt, am specificat de parcă ar fi fost nevoie. Știu că a fost văzută de multe ori.

Nu aveam habar, dar am considerat că se înțelege de la sine: nu există Fecioară cu sanctuar care să nu fi apărut de câteva ori suspendată în aer sau pe ape, sau pe o rocă, ba chiar și pe coroana unui copac (acolo fusesem eu, la urma urmelor). Așa indică terenul unde să li se construiască un templu, așa au faima. Mai mult decât atât, se întruchipează în multe părți, ca să obțină ici o bazilică, colo o capelă, dincolo o firidă, niciodată nu le ajunge.

– Nu se arată așa nitam-nisam, la dorința credinciosului. Ar fi minunat. Și ce ne-am mai chivernisi.

Nici măcar nu cunoșteam ultimul verb. Suna foarte învechit, deși i-am dedus semnificația. Nu încăpea îndoială, călugărița aceea venea din vreun cotlon tainic, ori nu știu, din Evul Mediu.

– Înțeleg. Este rezervată. Cum i se cuvine. Și într-adevăr: ce ne-am mai chivernisi, dumneavoastră ați spus-o, am repetat fraza, ca și cum s-ar fi utilizat în mod obișnuit și aș fi fost la curent.

M-am uitat spre scara dublă, pe care presupuneam că va trebui să coboare Beatriz ca să plece. De unde mă aflam, puteam vedea doar o scară, cealaltă rămânea ascunsă; speram ca Beatriz, dacă venea pe aceea, să nu mă vadă, așa cum eu nu vedeam treptele acelea. Sau ca Van Vechten s-o mai rețină puțin. În orice caz, trebuia s-o șterg de acolo cât mai repede.

– Bine, maică, acum mă grăbesc. Scuzați-mi reacția, ignoranța, sperietura și deranjul. A fost o plăcere să vă cunosc.

I-am sărutat mâna, de parcă ar fi fost un cardinal sau un episcop, nu aveam experiență în modul cum se tratează fețele bisericești, însă observasem că unora li se ștanțează un sărut pe groasele inele viorii, apropo, ostentative, nu merita mai puțin călugărița din vremuri și meleaguri îndepărtate, fusese indulgentă, în ciuda vocii dezagreabile. Din câțiva pași mari am ajuns la poartă. Am privit într-o parte și în alta, n-am mai văzut pe nimeni, din fericire, și m-am bazat pe faptul că nici Beatriz și nici Van Vechten nu se uitaseră pe fereastră în cele câteva minute cât stătusem de vorbă la poalele copacului. Am lăsat portalul în urmă și am luat-o la picior, dar n-am făcut douăzeci de pași când m-am oprit brusc, zărind-o pe Beatriz la distanță, legănarea fustei sale era inconfundabilă, deși acum mi s-a părut ceva mai rigidă, materialul i se șifonase inevitabil. Fusese rapidă, nu-i permisese lui Van Vechten mângâieri și nici cuvinte („*Non, pas de mots*“, așa ar fi putut să-l întrerupă, dacă ar fi fost într-o carte), plecase neobservată în timp ce eu încă vorbeam cu bătrâna. Se pregătea să intre în Muzeul Lázaro Galdiano, care era în apropiere, peste o stradă amplă, pe trotuarul opus. Acolo nu m-

am mai dus după ea, nu credeam că în clădirea aceea o așteaptă un al doilea amant.

Totuși, m-am gândit că poate să fie un al doilea cu altă ocazie când am urmărit-o, peste câteva zile, în timpul aceleiași absențe din Madrid a soțului ei. Beatriz a plecat și atunci pe jos și la o oră asemănătoare. A mers un răstimp chiar pe strada Velázquez pe care locuia sau aproape locuiam amândoi, eu petreceam în casă din ce în ce mai mult timp, nu știu dacă dinadins sau cu nepăsare; ajungând pe Lista (madrilenii de atunci numeam astfel strada care se cunoaște oficial ca José Ortega y Gasset și figurează ca atare pe hărți și în ghiduri; de fapt o numim încă în stilul vechi), a luat-o la dreapta și a străbătut o porțiune mică, până în Piața Marqués de Salamanca. Am văzut-o pătrunzând în unul dintre extrem de înaltele portaluri din piața aceea. Am lăsat să se scurgă câteva minute înainte de a avansa ca să citesc micile plăci metalice – câteva, în general aurii – pe care firmele le pun pe laterale, ca să se vadă din stradă și să poată fi găsite, sau ca să-și facă reclamă discret, firme care își au sediul în clădirea cu pricina, sau profesioniști cu o oarecare faimă sau renume, ori cei care aspiră la ele, își încearcă norocul și le anticipează. Erau șapte în portalul acela: trei erau criptice pentru mine, „Meridianos“, „22B BS“ și „Gekoski“, pesemne că erau firme. Deopotrivă „Marius Kociejowski. Călătorii în Orientul Mijlociu“, însă măcar își indica domeniul (amplu, dar specific, am intuit că nu era vorba despre o simplă agenție), mi s-a părut o coincidență izbitoare să fie două nume de familie mai mult sau mai puțin poloneze, așa îmi sunau, nu aveau să fie atâția la Madrid decât peste zece ani și mai bine, după căderea Cortinei de Fier, iar cei care au venit ca urmare a acesteia de obicei nu erau oameni de afaceri. La fel era, fără îndoială, „Deverne Films“, dar aceasta nu punea probleme, era numele unei companii distribuitoare de filme foarte puternice și active, în același timp proprietară a numeroase săli de cinema, cine nu văzuse ca introducere enormul afiș care ocupa ecranul anunțând: „Deverne Films prezintă“. Mi-am amintit că Muriel avea relații cu familia aceea, cum aveau probabil toți regizorii. De fapt, îl însoțisem, în urmă cu câteva luni, la o reuniune într-o cafenea cu cel care o înființase și cu un fiu de-al său care încă nu împlinise treizeci de ani și participa la afacere. Firma distribuitoare intervenea în producția de filme, dădea bani anticipat pentru a le face posibilă existența și a-și asigura proiectarea lor de la început, dacă produsul final o interesa, sau ca să încaseze bani pentru a le cesiona altei firme. Celelalte două plăci erau mai anodine, ca să spun așa, de liber-profesioniști: „Juan Mollá. Avocat“, se citea pe una, iar ultima era la fel de sobră: „Doctor Carlos Arranz. Cabinet medical“.

Am traversat strada Príncipe de Vergara și am așteptat în fața unui magazin numit La Continental, de decorații, mobile, veselă, tot felul de obiecte casnice, de bun gust. (Sau așa cred: nu sunt sigur dacă exista pe atunci și cu siguranță nu mai există acum; totuși, magazinul mi-a rămas în memorie, nu știu dacă nu cumva pentru că mai târziu am petrecut lungi răstimpuri cu soția mea acolo, alegând articole pentru apartamentul nostru și aruncând priviri rememorative, fără să vreau, spre numărul 2 din piață.) Puteam să intru ca să-mi omor timpul, fără să pierd din vedere portalul și să văd când

iese Beatriz, doream să știu măcar cât timp zăbovește înăuntru, deși pentru nici o activitate nu era nevoie de prea mult, durata întâlnirilor în realitate indică prea puține. În vreme ce așteptam, nu m-am putut opri să speculez: nu credeam că se dusese la avocat și nici la medic, cu toate că nimic nu putea fi exclus. Placa de la 22B BS m-a făcut să bănuiesc că era o agenție de detectivi; după ce am întors pe toate fețele ciudatul nume, mi-a fost imposibil să nu-l relaționez cu 22B Baker Street, unde locuiau și își primeau însărcinările Sherlock Holmes și doctorul Watson. La acești specialiști mi se părea mai plauzibil să se fi dus Beatriz, persoanele nefericite se înverșunează de multe ori să constate magnitudinea nefericirii proprii, sau să iscodească viețile altora, ca să-și abată gândurile de la ale lor. Evident că putea să viziteze Gekoski sau Meridianos, orice ar fi fost, sau pe Marius K cu călătoriile lui, sau la fel de bine pe cineva care nu-și expusese placa în exteriorul clădirii. Dar am înclinat pentru Deverne Films, la urma urmelor făceau parte din breasla soțului ei și era logic să-i cunoască. Eu nu acordasem prea multă atenție discuției din cafenea, dar îmi aminteam prezența impunătoare a fiului fondatorului, Miguel Deverne se numea tânărul acela, nu era cu mult mai mare decât mine, dar purta costum și cravată cu o surprinzătoare naturalețe, ba chiar își etala butonii, care mie mi se păreau extrem de demodați. Era un bărbat foarte cordial, râdea ușor și sonor, era atrăgător pentru orice femeie, până și pentru una care împlinise patruzeci de ani, mai ales dacă soțul de multă vreme o umplea de mâhnire și de frustrare cu respingerile lui.

Faptul că o văzusem pe Beatriz cu Van Vechten, cu câteva zile înainte, îmi revelase o dimensiune nouă a ei, activă, ori îmi învăluise sau contaminase persoana, ca să mă exprim astfel (adevărul e că nu văzusem nimic, doar chipul ei cu ochii închiși), iar asta mă făcea să mi-o imaginez neîncetat în aceeași atitudine, lucru destul de nepotrivit și de nedrept, în casă comportamentul ei diurn era discret, ba chiar timid uneori – în prezența lui Muriel mai ales, ca și cum i-ar fi cerut iertare pentru că există –, acesta izbutise s-o timoreze, s-o micșoreze, în ciuda vigorii și staturii ei, s-o facă să simtă că e în plus, ca impusă de obicei, ori de un angajament foarte vechi, care tocmai din cauza vechimii nu se mai punea sub semnul întrebării; și în fața mea lăsa impresia că se scuză oarecum, luni întregi nu îndrăznea să lege discuții cu mine, fiindcă eu aparțineam vădit orbitei soțului ei și ea se temea atât de tare de el, dacă nu era de-a dreptul îngrozită. Prin urmare, mi-am închipuit că, indiferent cu cine se afla în Piața Marqués de Salamanca, întâlnirea era de natură sexuală, oricât îmi spuneam, în același timp, că nu avea de ce să fie așa, că putea foarte bine să-și fi dat întâlnire cu avocatul Mollá ca să prevină un posibil divorț când divorțul avea să fie aprobat; sau cu medicul Arranz din orice preocupare, simptom sau ipohondrie, iar pe deasupra se putea ca medicul acela să fie psihiatru sau psiholog, placa nu menționa nici o specialitate și n-ar fi fost ciudat ca Beatriz să se supună unor asemenea sesiuni ca să se descarce și să-și suporte mai bine amărăciunea; putea să comande o investigație privată

despre orice întâmplare sau individ din prezent sau din trecut (poate o interesa să aprofundeze originea propriei nenorociri), sau să plănuiască o călătorie în Egipt sau în Siria; putea interveni pentru Muriel, să încerce să favorizeze un proiect de-al său care atârna de un fir sau de două, în fața familiei de distribuitori; putea să facă afaceri cu Gekoski, numele mi s-a părut verosimil pentru o casă de licitații obscure, de exemplu, sau chiar de amanet de obiecte valoroase, dacă acestea mai existau încă. Și, în ciuda acestor raționamente, în orice caz mi-o imaginam într-o situație similară celei pe care o trăise cu Van Vechten. Ba chiar mi-a trecut prin cap, în descumpănirea mea, că putea să se prostitueze spre folosul soțului – iubirea necondiționată nu evită paradoxul și bineînțeles că e capabilă de orice, o spune cuvântul – și să se ofere fondatorului Deverne, care avea vreo șaizeci de ani, sau mai mult și cu siguranță nu i-ar fi displăcut.

„Patul îi e neconsolat“, mi-am zis, „de aceea Beatriz vizitează altele, sau nici măcar nu utilizează paturi, iar în felul acesta nu riscă să observe contrastul cu al ei, la care se întoarce în fiecare noapte singură și rece. Nu stă liniștită și nici nu se resemnează, se străduiește să-și procure incursiuni și aventuri. Ar dori să le aibă cu Muriel, dar, în lipsa lui, nu tânjește și nu se consumă mereu acasă, în perioadele mai însuflețite caută înlocuitori, cum face aproape toată lumea, sunt foarte puțini cei care obțin ceea ce doresc, ori, dacă obțin, nu păstrează vreme îndelungată, cine știe cât timp a avut ea ce a vrut.“ Ne trudim să cucerim lucrurile fără să ne gândim, în toiul zelului, că nu vor fi niciodată sigure, că rareori dăinuie și sunt veșnic susceptibile de pieire, nimic nu este niciodată câștigat pe veci, adesea luptăm, urzim intrigi sau spunem minciuni, comitem acte josnice, trădăm sau favorizăm crime, fără a ne aminti că ceea ce obținem poate să dureze sau nu (este un vechi defect al tuturor, să vedem ca final prezentul și să uităm că e trecător, inevitabil și disperant), și că bătăliile, intrigile, minciunile, actele josnice, trădările și crimele ni se vor părea fără sens odată ce efectul le va fi anulat sau epuizat, ori și mai rău, de prisos: nimic n-ar fi fost diferit dacă ne-am fi scutit de ele, cât efort nefolositor, ce risipă și ce pierdere. Ne călăuzim după mârșava grabă și ne lăsăm dominați de veninoasa nerăbdare, cum l-am auzit o dată spunând pe Muriel, fără să știu dacă cita pe cineva. Nu vedem mai departe de ziua de mâine și o vedem ca pe sfârșitul timpului, parcă am fi copii mici, care cred că absența momentană a mamei este definitivă și ireversibilă, o abandonare în toată regula; că dacă le e foame sau sete și nu și-o potolesc numaidecât, vor suferi necontenit din pricina ei; că, dacă își produc o zgârietură, durerea aceea nu va dispărea niciodată, nici măcar nu anticipează coaja; că dacă se simt protejați și la adăpost, asta nu se va modifica tot restul vieții lor, pe care o concep doar de pe o zi pe alta și de la o oră la alta, sau din cinci în cinci minute. Nu ne schimbăm prea mult în privința aceasta când suntem adulți, nici când suntem bătrâni și restul acela se scurtează. Trecutul nu contează, e timp expirat și refuzat, e timp de greșeală sau de ingenuitate și lipsă de judecată și sfârșește prin a fi timp demn de milă, ceea ce îl infirmă și îl

învăluie la urma urmelor această idee: „Ce puține știam, ce proști am fost, ce naivi, nu aveam habar ce ne așteaptă și acum suntem informați“. Iar cu bagajul de cunoștințe de acum, suntem incapabili să ținem seama de faptul că mâine vom ști altceva, iar ziua de astăzi ni se va părea la fel de stupidă ca cea de ieri și ca cea de alaltăieri și ca cea în care am fost aruncați în lume, dacă n-o fi fost cumva în plină noapte, sub luna dispreţuitoare și plină de lehamite. Mergem din amăgire în amăgire și nu ne amăgim în privința asta și, chiar și așa, clipă de clipă, pe ultima o considerăm certă.

Am tot așteptat și așteptarea mi s-a părut nesfârșită. Am intrat și am ieșit din magazin de nenumărate ori, l-am inspectat fără să cumpăr nimic, evitând cum am putut serviabilele vânzătoare („Nu, mulţumesc, arunc doar o privire, voi reveni când mă voi hotărî“). Mă uitam spre una sau alta dintre ferestrele clădirii din piață, nu vedeam la nici una pe nimeni, imposibil să aflu la ce apartament se dusese Beatriz. Am fost tentat să mă duc și să-l întreb pe portar, dar ar fi fost impertinent și mi-ar fi răspuns morocănos și cu siguranță tutuindu-mă: „Și pe tine ce te interesează, băiete, de ce vrei să știi? Nu e problema ta pe cine vizitează doamna asta, cine te-a trimis? O să-l anunţ imediat pe domnul Gekoski, pe domnul doctor Arranz, pe domnul Mollá, pe Mr Holmes, pe domnul Kociejowski, pe domnii Deverne, ca să ia măsuri și să știe de imixtiunea ta“. Dacă m-ar amenința cu un nume, mi-ar da răspunsul. Am așteptat în continuare, și cu cât stăteam mai mult, cu atât mai probabil consideram ca întâlnirea lui Beatriz să fie carnală, iar după câteva secunde credeam contrariul, întârzii mai mult când vorbești decât când ți-o tragi prestabilit, ca să mă exprim din nou pe șleau și ca să ne înțelegem mai bine.

A trecut aproape o oră înainte ca ea să reapară, cu care dintre ei o fi fost și ce o fi făcut. Nu am constatat nici o variație, nici în atitudinea ei, nici în înfățișare, la prima vedere; poate în expresia ei, care mi s-a părut – cum să spun – confuză sau dezabuzată, de parcă o parte a feței ar fi reflectat intensitate și cealaltă dezgust, de parcă tocmai ar fi încercat ceva îndrăzneț, dar neplăcut. A pornit în sens opus pe drumul pe care îl făcuse venind de acasă. Am urmărit-o încă de la distanță, ca să văd unde se duce, până când s-a ascuns într-un magazin de haine de calitate de pe strada Ortega y Gasset, fostă Lista. Pe porţiunea aceea am observat că i se dusese firul de la un ciorap, aproape că și-l sfâșiase, iar partea din spate a fustei refuza să coboare pe de-a-ntregul până la înălţimea inițială, rămânând agățată în stricăciune, în ciuda strădaniilor ei de a și-o trage în jos, în vreme ce mergea. E de ajuns să atingi ceva ca să se ducă firul, o știu bine și o știam, dar mie atunci mi-a confirmat bănuielile: cel cu care se culcase, indiferent cine era – e un mod de a spune, întotdeauna există spătare, pereți și mese de care să te sprijini –, bărbatul acela nu fusese la fel de grijuliu ca Van Vechten; dacă se păstrează îmbrăcămintea, aceasta se poate murdări sau rupe. Când a ieșit din magazin, își schimbase ciorapii și legănarea fustei era cea potrivită, fără a mai întâlni nici un obstacol. Și-i cumpărase chiar acolo, de aceea intrase.

Nu mă trimitea nimeni, contrar a ceea ce ar fi crezut portarul dacă l-aș fi întrebat în ce direcție o apucase Beatriz Noguera în imobil, pe cine vizita. Nu, nimeni nu-mi ordonase să o urmăresc când ieșea singură, iar pe atunci eu însumi nu știam prea bine de ce o fac, sau nu aveam nevoie să mi-o spun, sau nu voiam să recunosc nici în sinea mea, în ciuda caracterului meu meditativ. Este unul dintre avantajele tinereții: îți permiți mult mai mult să acționezi din impuls și în zigzag, te simți original – chiar dacă nu te dovedești așa, ci în realitate doar comun – când iei hotărâri ciudate din mers, crezi că îți prind bine anumite doze de excentricitate sau de iresponsabilitate, ba chiar și de nebunie afectată, sau mai degrabă sunt vremuri pentru a te complace în ea – în nebunia sporadică, deși cochetarea aceasta implică întotdeauna un risc – fără să aibă consecințe grave și fără să te prăvălească spre o nebunie mai serioasă și constantă; și ești încă aproape de vârsta copilăriei și a adolescenței, când te vezi pe tine însuți ca pe un personaj de roman sau de benzi desenate sau de cinema și încerci să te iei la întrecere cu câte unii, conștient sau inconștient, poate că eu imitam atunci personaje ale lui Hitchcock, sugestionat de ciclul la care mă dusese Muriel, fără ca eu să mă împotrivesc câtuși de puțin, în filmele acelea sunt intervale lungi în care nimeni nu deschide gura și nu e nici cel mai vag dialog, în care se văd doar oameni umblând dintr-o parte în alta și, totuși, spectatorul se uită pe ecran magnetizat, din ce în ce mai intrigat și cuprins de un zbucium îngrozitor, fără ca pentru aceasta să existe uneori nici cea mai măruntă justificare obiectivă. Simpla observație ne provoacă zbuciumul și ne intrigă. E de ajuns să ne uităm la cineva, ca să începem să ne punem întrebări și să ne temem pentru destinul său.

Cu aceasta îmi justificam eu comportamentul: simplă curiozitate, eram intrigat, eram deopotrivă îngrijorat de soarta lui Beatriz și de natura companiilor ei; ori poate că, în pofida tinereții mele și a generalei libertăți a vremii, mă năuceau vizitele ei la punct țintit, despre care Muriel probabil că nu știa nimic. În orice caz, pe el îl durea în cot, ba chiar s-ar fi bucurat dacă ar fi știut. Cu toate că ea era cu mulți ani mai în vârstă decât mine, atitudinea mea era impregnată de o stranie și respectuoasă dorință de a o proteja, fie și ca însoțitor ignorat și ca martor invizibil: impregnată de paternalism nelalocul lui. De parcă ar fi fost la rândul ei un personaj, pe acelea le scrutăm cu neliniște și cu teamă când reușesc să ne facă să ne pese de ele, pe terenul ficțiunii nu e neobișnuit ca un copil să aibă grijă de un adult, din fotoliul său situat în întuneric, sau din ochii săi înfiorați când dă paginile ținându-și respirația. În domeniul acesta nu există bătrâni și nici minori, nu există vârste. Ne frământăm pentru cine e mai puternic, mai înțelept, mai abil, mai vârstnic și experimentat, iar copilul, care încă nu distinge clar în elementaritatea sa, tânjește sau se străduiește să anunțe pe cine nu poate să-l audă, că e înșelat sau că îl pândește un pericol; el l-a văzut, fiindcă este martorul ales (cufundat în contemplarea sau în lectura lui, crezând că e singurul, de fapt). Și era în Beatriz ceva de dezorientare aparentă, de neajutorare tăinuită și din care ea nu trăgea foloase, am spus că

îmi era simpatică și că inspira milă – „biată femeie nefericită, iubitoare și îndurerată; ba chiar biet suflet, ce amărâtă“ –, și o făcea fără să și-o propună. Dacă aș fi perceput-o ca pe o tactică de a umbla prin lume, de a-și atrage bunăvoința acesteia și de a obține avantaje, nu i-aș fi purtat de grijă în felul acela pasiv, distant și tăcut – deși poate că „a purta de grijă“ nu e expresia potrivită –, ci mi-ar fi produs oarecum iritare și suspiciuni. Nu-mi plac victimele prea conștiente de condiția lor.

La câteva zile după ce a revenit Muriel după absența aceea, mi-a încredințat misiunea. Într-o dimineață în care nu mai era nimeni altcineva în casă, am trecut în salonul său de lângă birou și a închis ușa, nu obișnuia să o facă mereu. Apoi s-a trântit cât era de mare pe jos cu naturalețe, ca alte dăți, cu un antebraț în chip de pernă pentru ceafă: am ajuns să cred că era o modalitate de a evita să mă privească în față, de a-și menține ochiul pierdut în înălțimi, în tavan, în partea cea mai înaltă a bibliotecii, în tabloul lui Casanova fratele, un mod de a spune lucrurile fără a le spune propriu-zis, de a se preface că vorbește singur sau de a-și lăsa frazele – indicațiile, digresiunile, confidențele, ordinele delicate – să le prind eu din aer, nu direct din pupila și de pe buzele lui. Mi s-a părut că își îndrepta privirea spre pânză, reprezenta un călăreț exotic cu mustață cu vârfurile căzute și cu o ciudată căciulă sau pălărie cu pene, îmbrăcat în roșu și pe jumătate întors, cu ochiul drept ațintit pentru totdeauna asupra Ecaterinei cea Mare a Rusiei, sau asupra oricărui spectator, doar acela, iar cel stâng rămânea ascuns, sau poate era lipsit de vedere – puținul care se ivea din el s-ar fi zis că era defect, întredeschis; ori poate prost pictat –, putea fi vorba de un chior ca Muriel, care ajunsese așa în urma

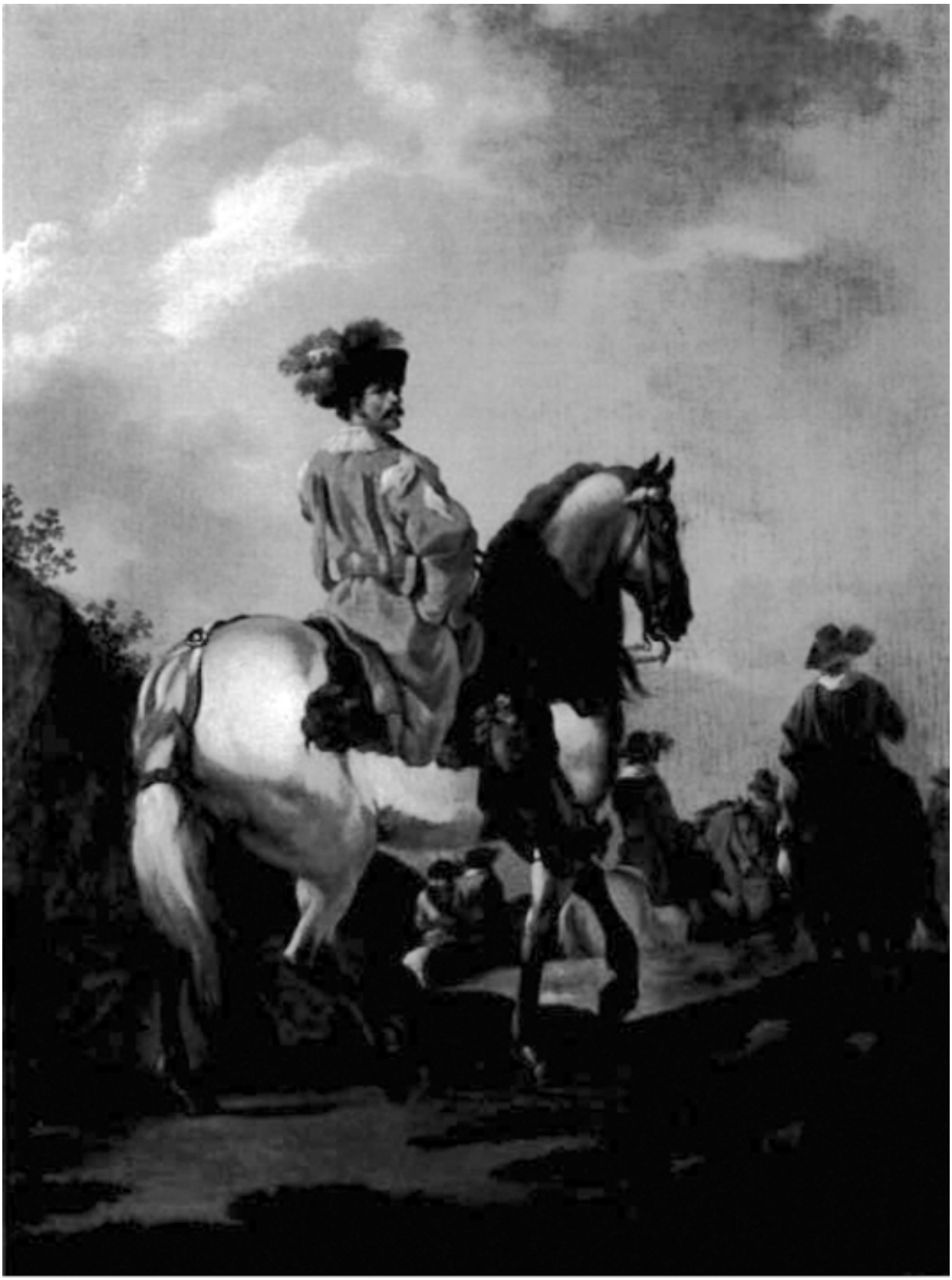

unei bătălii, era un soldat, Muriel nu, câteodată bănuiam că purta plasturele ca să semene cu John Ford, cu Raoul Walsh, cu André De Toth, cu Nicholas Ray și nu știu dacă cu Fritz Lang, regizori pe care îi admira și care îl etalaseră, stranie plagă printre indivizi a căror activitate depindea în mare măsură de privirea lor. Mai în capăt se vedeau alți șase călăreți, cu toții îndepărtându-se pe caii lor, toți cu spatele și cu pălării cu boruri mai late sau mai normale, aduceau vag aminte de ai lui Velázquez, nu și cel în roșu din prim plan, care întorcea ochiul înapoi, spre deosebire de ceilalți, ca și cum ar fi vrut să rețină, înainte de a pleca, imaginea celor morți din cauza lui, de parcă el ar fi fost singurul care ar fi ascultat cererea mută a acestora, care în toate războaiele par să murmure din corpurile lor neclintite, aidoma figurilor unui tablou: „Nu ne uita. Măcar pe mine. Nu mă uita pe mine“.

Muriel și-a scos cutia-busolă pentru pastile și s-a uitat la acul care indica nordul.

– Îți amintești ce ți-am povestit despre doctorul Van Vechten? m-a întrebat pe nepusă masă.

Cred că m-am înroșit – a fost fulgerător, doar o clipă, pesemne că nu a observat – când l-am auzit menționându-i numele, pe care nici nu-l înțelesesem cu câteva luni înainte.

Acum era cu totul altceva. Nu doar că îl cunoșteam și stătusem de vorbă cu el la reuniuni, cine și partide de jocuri de noroc în grup, ci mai eram și la curent cu o relație intimă a sa, care pe deasupra o afecta pe Beatriz, ca să mă exprim eufemistic de data aceasta. Începând de la scena parțială la care asistasem în Sanctuarul Fecioarei din Darmstadt, mă temusem că Muriel îmi va pomeni de medic într-o bună zi. Nu știam dacă trebuia să-l informez, în cazul acesta, despre ce văzusem urcat într-un copac, ori era preferabil să trec sub tăcere; avea să depindă de ce mă va întreba sau ce îmi va solicita, aveam să mă hotărăsc atunci, îmi spuneam, doritor să nu trebuiască să hotărăsc nimic.

– Da. Bine, în realitate abia dacă mi-ați povestit ceva, ați fost rezervat, vă amintiți? M-ați anunțat, mai degrabă decât mi-ați povestit. Mi-ați expus îndoielile dumneavoastră. Și m-ați avertizat că poate îmi veți cere să uit de discuția noastră; de ceea ce ați atins doar, ce mi-ați anunțat. Asta am făcut, mai mult sau mai puțin, până acum.

I-am împrospătat memoria în privința acelei posibilități, sperând că va înclina spre ea, deși nu avea să fie așa, era evident. Tot ce era relaționat cu Van Vechten mă stânjenea din după-amiaza aceea, mă gândeam că atunci când îl voi vedea din nou va trebui să-l evit.

– Însă îmi aduc aminte, firește. Nu poți să uiți când vrei, nicidecum.

– Bine, Juan. Ți-am anunțat o posibilă însărcinare. Păi asta e, a continuat, uitându-se încă în tavan, sau la tablou: vreau să te împrietenești cu Van Vechten. Mai mult decât atât, vreau să ți-l faci tovarăș de chefuri, să-l incluzi cât poți în plimbările și aventurile tale nocturne. Tu ieși să te distrezi în multe nopți, nu? La discoteci, la concerte, în baruri, celebra *movida*, nu? Păi invită-l să te însoțească. Chiar dacă e mult mai în vârstă, n-o să facă

mofturi, te asigur. O să fie mulţumit să se poată baza pe un ghid. Prezintă-i prietene sau cunoscute de-ale tale, fete tinere sau de orice vârstă, toate îmi sunt de folos, şi fii atent la felul cum se comportă cu ele, cu femeile în general. Câştigă-i încrederea. Vorbeşte-i despre viaţa ta sexuală. Povesteşte-i despre promiscuitate, despre succesele tale (pesemne că ai succese, nu?), despre isprăvile tale în domeniul acesta, iar dacă nu sunt ieşite din comun, le inventezi. Mândreşte-te. Laudă-te. Fă-l să plesnească de invidie. El a fost tânăr în timpuri mai grele, cu infinit mai puţine posibilităţi. Când o să vadă ce uşor e astăzi, o să-şi blesteme soarta că nu s-a născut cu vreo douăzeci de ani mai târziu. Nu te teme să devii vulgar când te referi la femei, ba chiar disprețuitor. Cu cât mai mult eşti, cu atât mai bine, exagerează. Trage-l de limbă şi scrutează-l. Chestiunea e ca el să-şi facă curaj şi să-ţi povestească la rândul lui, atât din prezent, cât şi din trecut, despre anii săi cei mai glorioşi. A fost mare crai toată viaţa, încă mai e, probabil că ai observat. Cu destule reuşite, să ştii. Dar i-a fost dat să trăiască într-o vreme când ele se lăsau rugate, în ţara asta mai mult decât în altele. Ce spun eu, majoritatea nu ieşeau din carapace, erau blindate, trebuia să recurgi la promisiuni şi la trucuri. Să vedem dacă îţi povesteşte din trecut, ceea ce mă interesează cel mai mult e în trecut. Să faci paradă cu propriile isprăvi dă roade, celălalt le înşiră pe ale lui, chiar dacă sunt de pe timpul lui Papură-Vodă, asta nu dă greş. Bagă de seamă cum se poartă cu femeile, cum e în acţiune, cum încearcă să le agaţe, şi o să încerce de multe ori, fii sigur. Acum, când trebuie să-i fie mai greu, cât îi mai merge. Arată-te mizerabil şi fără scrupule, să vedem cum reacţionează la asta, dacă se dovedeşte înţelegător, ba chiar apropiat, dacă te încurajează sau te dezaprobă. Să vedem ce îţi spune şi ce impresie îţi face. Să vedem dacă îmi lămureşti ceva.

– Despre ce să vă lămuresc, Eduardo? Nu vă înţeleg prea bine. Faptul că doctorul e înclinat să vrăjească femeile bate la ochi, trece la atac cu prima ocazie, ba chiar şi dacă nu pare să o aibă. El sondează terenul pentru orice eventualitate, însă nu cu oricare, nu se uită după urâte, nici după asexuate, deşi nici nu face prea multe mofturi. Asta o vede oricine, adulmecă vânatul, presupun că nici mâinile nu-i stau acasă, când n-are martori. Pe lângă el, profesorul Rico e mic copil, un respectuos, un delicat, ca să menţionez alt prieten de-al dumneavoastră care are antenele astea bine întinse. Un contemplativ. Asta o ştiţi mai bine decât mine, pentru că îl cunoaşteţi pe doctor de o jumătate de viaţă. Dar nu ştiu ce vreţi să investighez, sau despre ce să-l descos. E greu să tragi pe cineva de limbă, dacă nu ai habar ce trebuie să-ţi mărturisească. Nu puteţi să mă orientaţi puţin mai mult, specificând ce căutaţi?

Muriel a bătut darabana cu unghiile pe plasturele său bombat, din bachelită sau din ce-o fi fost, pac pac pac, sunetul agreabil, atingerea de invidiat. Apoi şi-a întors spre mine ochiul albastru închis şi intens, cu rapiditate, cu expresia pătrunzătoare de care era capabil, intimidatoare uneori, ca şi cum cu ea ar fi compensat opacitatea impasibilă a celuilalt ochi. Până atunci nu-mi adresase nici o privire. A părut să cântărească răspunsul câteva secunde,

era tentat să-mi facă pe plac. În cele din urmă a pufnit, poate contrariat că e obligat să-mi refuze datele, ajutorul, sau poate impacientat de imperfecta mea memorie.

– Nu, nu trebuie. Ți-am spus data trecută: dacă încep să vorbesc despre bănuielile mele, dacă încep să dezvălui povestea care mi-a ajuns la urechi și care poate să fie adevărată sau nu, poate comit o nedreptate ireparabilă. Iar doctorul e un bun prieten, nu uita, căruia nu aș dori nicidecum să-i fac rău fără motiv. Sau mă rog, fără nici o urmă de certitudine, dacă acceptăm contradicția în termeni; fără indicii. Mie nu mi-ar povesti nimic din ceea ce ar trebui să-l rușineze într-atât, ți-am explicat; alte lucruri da, despre câteva știu că nu sunt demne de laudă; dar nu asta. Căci de mine i-ar fi rușine. Mă cunoaște bine, e conștient că sunt opusul unui puritan și deloc strict, însă un anumit tip de indecențe nu le admit.

Mi-am amintit că folosise adjectivul corespunzător când fusese și mai explicit, data trecută: „Potrivit acelei informații“, spusese, „doctorul s-ar fi purtat în mod indecent cu o femeie, sau poate cu mai multe“. Și, spre uimirea mea, conchisese: „Pentru mine asta e de neiertat, e lucrul cel mai rău. Înțelegi? Mai jos de atât nu poți să cazi“.

– Cu tine ar fi altfel, dă-i apă la moară. Ție ar putea să-ți povestească. Pe tine abia te cunoaște.

A tăcut. M-a privit cu și mai multă intensitate și cu ceva asemănător curiozității, ca și cum deodată m-ar fi văzut pentru prima oară, sau și-ar fi dat seama de ceea ce a adăugat imediat:

– Nici măcar eu nu știu cum ești.

Apoi și-a retras ochiul, și l-a ațintit din nou asupra tavanului sau tabloului și și-a mângâiat bărbia cu cutiuța de argint, tolănit cât era de mare. Ce a spus mai departe i-a ieșit pe un ton indolent, de parcă ar fi fost evident și era de prisos să mai spună:

– Nici tu. Încă nu ești pe de-a-ntregul format.

Pentru el o fi fost evident, dar pentru mine a fost o surpriză, ba chiar un motiv de frământare. Probabil că nimeni nu e niciodată format de pe-a-ntregul, și cu atât mai puțin tinerii, e normal ca cei în vârstă să-i vedem astfel, incompleți, nehotărâți, tulburi, ca un tablou neterminat sau ca un roman scris sau citit pe jumătate – diferența nu e mare –, în care se poate încă întâmpla orice, ori nu într-atât – dar prea multe –, poate să moară un personaj sau altul, sau poate să nu moară nici unul; ba chiar vreunul ucide și atunci chiar că va fi format pe de-a-ntregul, ori așa va apărea în ochii autorului sau cititorului sever; ceea ce se relatează în el poate să intereseze peste măsură sau deloc, câtuși de puțin, și atunci trecerea de la o pagină la alta devine un supliciu de care degetul arătător se satură și nu mai repetă gestul, nu așteaptă ultima foaie, după care nu mai are încotro, chiar dacă degetul ar vrea, dimpotrivă, să continue la infinit în lumea aceea și cu oamenii aceia inventați. La fel se întâmplă cu oamenii în drumul lor, sunt vieți care nu trezesc curiozitatea și la care ți se face o lene îngrozitoare să asiști, oricât de pline de vicisitudini ar fi, și sunt altele care în mod inexplicabil hipnotizează, deși nu pare să li se întâmple nimic izbitor, sau ce e mai interesant rămâne ascuns privirii noastre și sunt doar supoziții.

Dar orice individ crede că e format pe de-a-ntregul în fiecare fază a existenței sale, crede că are un caracter determinat, supus doar variațiilor minore, și se consideră înclinat spre anumite acțiuni și imun la altele, când e cert că, fiind copii și tineri, majoritatea nu ne-am supus încă la probe, nu ne-am văzut la răscruci și nici măcar în dileme. Da, poate că niciodată nu suntem pe de-a-ntregul formați, dar ne configurăm și ne plăsmuim fără să ne dăm seama de când suntem întrezăriți în ocean ca un punct minuscul care se va transforma mai târziu într-o mogâldeață pe care va trebui ca ceilalți s-o ocolească, sau de care să se apropie, iar pe măsură ce trec anii și ne copleșesc evenimentele, pe măsură ce luăm sau respingem opțiuni sau lăsăm să se ocupe ceilalți în locul nostru (sau avem aerul că am lăsa). E totuna cine decide, totul e dezagreabil de ireversibil și în sensul acesta totul sfârșește prin a se nivela: faptele deliberate și cele involuntare, cele accidentale și cele urzite, cele impulsive și cele premeditate, la urma urmelor cui îi pasă de motive, și cu atât mai puțin de scopuri.

Acum îmi privesc fiicele tinere și nu le găsesc suficient de coapte, cum e normal la vârsta lor; însă ele pesemne că se socotesc formate pe de-a-ntregul, ca ființe aproape imuabile, așa cum mă consideram eu la cei douăzeci și trei de ani ai mei și mă considerasem înainte mereu, presupun, nu ești prea atent la propriile schimbări, uiți cum erai și uiți schimbările după ce le suferi. Terminasem facultatea cu note bune și fără să mă împleticesc; deși prin intermediul părinților, datorită faptului că îl cunoșteau de mult pe Muriel, obținusem curând un loc de muncă și pe deasupra la ordinele unei persoane remarcabile, pe care o admiram aproape fără rezerve și ale cărei aprobare și încredere făceau să mă învăluie o lumină foarte favorabilă în propriii ochi, nu mă puteam opri să mă simt mândru, să-mi spun că ceva văzuse în mine șeful meu, că cel puțin îi fusesem simpatic, ca

să mă angajeze și să mă păstreze, câteodată aveam senzația măgulitoare că nu întotdeauna îmi amintea de legăturile mele de familie, de cum ajunsesem la el, de faptul că eram fiul vechilor lui prieteni din tinerețe, soții De Vere, pentru care nutrise mereu afecțiune, dar apoi menținuse relația cu ei mai mult prin scrisori și din joi în Paști, părinții mei umblau mereu prin lume, iar eu îi urmam rareori.

Citisem mult, văzusem destulă pictură, iar filme, și mai multe; posedam vaste cunoștințe – eram un tânăr fără îndoială pedant, dar mă stăpâneam când nu era cazul să mă port astfel, de exemplu când ieșeam noaptea cu prietenii mei sau cu fete; vorbeam bine o limbă străină și alta acceptabil, și știam că în a mea dispuneam de un lexic amplu, mult mai amplu decât al majorității celor de seama mea, ceea ce îmi permitea să particip fără stridențe la conversațiile lui Muriel și ale cercului său, oameni de vârstă și cultură superioare (în teorie cel puțin), deși în aceste cazuri tindeam să ascult și să nu intervin prea mult în discuțiile lor, oricât de mult ar fi coborât adesea din înălțimi și ar fi înaintat pe terenuri fără pretenții, printre hohote de râs; petrecusem câteva perioade în alte țări, când părinții mei mă luau cu ei în prelungitele și variatele șederi diplomatice, în general preferau să rămân la Madrid și să mă duc la aceeași școală, ca să nu pierd continuitatea, voiau să dobândesc niște rădăcini solide, sau acesta era pretextul ca să mă lase în timpul anului școlar, ba chiar și în vacanțe, în grija unchilor mei, Julia și Luis, erau mulțumiți să cresc alături de verii mei, Luis și Julia, copiii lor, care pentru mine au fost ca niște frați vitregi, întrucât frați n-am avut. Nu m-a controlat nimeni niciodată prea îndeaproape, iar în cea mai mare parte a timpului – cu excepția sosirilor părinților mei în vizită sau în concedii, iar în acestea nu veneau întotdeauna, nu o dată au profitat ca să călătorească pe cont propriu – dispuneam pentru mine singur de casa paternă, sub privirea neglijentă a diferitelor guvernante sau menajere sau cum s-or numi, care nu rămâneau suficient ca să se atașeze de mine și nici ca să exercite asupra mea o autoritate adevărată. Am fost obișnuit din adolescență să nu dau socoteală nimănui, să mă întorc la ore mici și să aleg unde dorm, acasă la mine, sau în casa unchilor mei, sau în nici una din ele în câte o noapte: asta în prima tinerețe, de când am început facultatea, la șaptesprezece ani, să zicem.

La cei douăzeci și trei de ani ai mei menținеam regimul acesta sau unul și mai autonom: apartamentul părinților doar pentru mine, cu un fond de angajate schimbătoare, care îmi lăsau mâncare în frigider și făceau curat, care nu mă vedeau prea mult și pe care eu le vedeam și mai puțin. Părinții mei nu erau atât de bogați – nici strâmtorați, firește, însă trăiau fără a se gândi la ziua de mâine –, cât superficiali și nepăsători. În ciuda vagilor lor deliruri de originalitate sau mărire, cariera diplomatică a tatălui meu nu fusese strălucită, cea mai însemnată reușită fusese consulatul de la Frankfurt și îl primise cam târziu, însă încremenise într-un optimism juvenil, caracteristic spiritelor frivole, iar mama i-l împărtășea. Adesea am avut senzația că prisoseam oarecum în viețile lor, sau nu tocmai: mai curând că

eram un vechi cunoscut de-al lor, asupra căruia vegheau de la distanță, fără fervoare și fără teamă, dar cu o afecțiune de netăgăduit; se comportau ca un cuplu căsătorit fără copii, sau ca și cum ei ar fi fost mai degrabă unchii sau nașii mei; nu am avut niciodată motive să mă plâng, amândoi erau ușuratici și adorabili, ori poate că tuturor ni se par normale lumea și situația pe care le găsim când ne naștem, oricare ar fi acestea. Nu puteam să mă bazez, în orice caz, pe perspectiva unei moșteniri suficiente (apartamentul, da, era proprietate personală), de aici faptul că eram conștient de timpuriu că aveam să-mi câștig pâinea ca toți muritorii obișnuiți, în ciuda privilegiilor din copilărie și adolescență; de aici mulțumirea mea că aveam un loc de muncă și bani, chiar dacă provizoriu, nu aveam habar cu ce mă voi ocupa când Muriel se va lipsi de serviciile mele, iar asta avea să se întâmple cândva, nu încăpea îndoială. Însă pe atunci nu simțeam nevoia de a mă „emancipa“, întrucât trăiam de mult timp cu totală independență, poate de prea devreme, și probabil că de aceea zăboveam din ce în ce mai mult acasă la Muriel, unde la urma urmelor era o familie, companie care se ducea și venea, intra și ieșea, ba chiar îmi petreceam câte o noapte în dormitorul acela îndepărtat, dincolo de bucătăria care până la un punct era a mea, utilizarea ne transformă tacit în proprietari, câtă vreme aceasta nu ni se retrage sau nu ni se interzice în mod expres, sunt atâția oameni care ajung într-un loc în trecere și apoi nu mai ai cum să-i alungi, acolo stau jumătate de viață. Nu trebuie să lași niciodată pe nimeni înăuntru, nici măcar o zi, decât dacă ești dispus să rămână pentru totdeauna.

În orice caz, mă socoteam pe de-a-ntregul format, om în toată firea, și credeam că îmi cunosc caracterul în linii mari. Nu știam unde învățasem anumite norme și comportamente după care încercam să mă ghidez (cu siguranță nu de la părinții mei, care nu le aveau, sau le schimbau în fiecare sezon, probabil că asta presupune cariera diplomatică), deși fără solemnitate și gesturi exagerate, n-am suportat nicicând indivizii admonitivi și emfatici, pe cei care recriminează neîncetat, pe cei care dictează reguli generale în loc să le păstreze pentru ei înșiși, fără a se înverșuna să le exporte. Poate le învățasem pur și simplu din filme, din romane, din benzile desenate, până de curând copiii și tinerii se instruiau din ele, în lipsa modelelor clare din realitate (iar în viața reală nu e nimic clar: nici măcar nu se poate povesti), mai ales când aceste opere narative sunt tulburătoare și ambigue și nu fleacuri înălțătoare. Mă consideram destul de respectuos și leal și cu scrupule, capabil să trec sub tăcere ceea ce mi se încredința și mi se cerea să trec sub tăcere, să păstrez secretul; principala mea teamă era să-i dezamăgesc pe cei pe care îi iubeam și admiram. Muriel se număra printre cei din urmă de la început și încetul cu încetul printre primii – dar nu, adevărul e că a fost rapid: când nu iei pe cineva la ochi, tot frecventându-l, sfârșești prin a-l îndrăgi, inevitabil (aproape că nu este cale de mijloc, indiferența abia dacă există, cu toate că atâția se sforțează să o atingă); iar asta este ceea ce mi se întâmpla cu el și, evident, cu Beatriz Noguera și cu odraslele lor, în special cu cea mare, cu Susana, pentru asemănarea cu

maică-sa, buna credință și farmecul ei; chiar și cu Flavia, cu Rico și Roy, cu Gloria și Marcela, în ciuda faptului că mă nelinișteau și mă iritau și mi se păreau periculoase pentru prietena lor. Ba chiar și cu Van Vechten, înainte de după-amiaza aceea în Sanctuarul Fecioarei din Darmstadt, de atunci n-am mai putut să-l înghit, fără motiv obiectiv, nu mă privea pe mine ce făcea Beatriz, să nu mai spunem ce făcea medicul, treaba lor. Una dintre normele pe care încercam să le urmez era aproximativ aceasta: să judec cât mai puțin posibil și să nu mă amestec în viețile altora, cu atât mai puțin să intervin în ele. Năzuința mea ar fi fost să nu disting nici o mogâldeață în ocean, și să nu trebuiască să hotărăsc nimic în privința aceasta. Dar asta e imposibil, fie și numai pentru că fiecare dintre noi e o mogâldeață de care ceilalți se îndepărtează, sau spre care se îndreaptă, sau cu care se ciocnesc.

V

Aşadar, nu-mi plăcea natura misiunii pe care mi-o încredinţase Muriel, nu-mi plăcea în esenţă. Doctorului Van Vechten îi retrăsesem o parte din aprecierea superficială pe care o nutream înainte faţă de el, gest la fel de arbitrar ca aprecierea cu pricina, îţi permiţi arbitrarietatea cea mai absolută cu cei pe care doar îi întâlneşti întâmplător, cu cei pe care îi socoteşti provizorii sau circumstanţiali şi nu i-ai ales, cu cei care sunt ramificaţii sau moştenire de la alţii, rău e că, dacă acei alţii sunt importanţi pentru tine, te simţi obligat să-i accepţi, ba chiar să ai grijă de ei şi să-i protejezi, moştenirile acestea, cu atât mai mult cu cât transmiţătorul n-a murit şi poate să verifice dacă îi facem sau nu pe plac, să ne mulţumească sau să ne-o reproşeze cu privirea sa rapidă şi, în orice caz, să ia notă. Uneori, cineva la care ţinem ne-o spune clar („Cu omul ăsta poartă-te cum te porţi cu mine, ca şi cum aş fi eu; dă-i ce îţi cere şi ajută-l în toate cele“), alteori nici măcar nu e nevoie şi i-o luăm înainte în sinea noastră („Aud semnalul. Înţeleg şi n-o să mai pun întrebări“). Dacă suntem devotaţi necondiţionat unei iubiri, unui prieten sau unui profesor, avem tendinţa să îi sprijinim pe toţi cei care îl înconjoară, să nu mai pomenim de cei care îi sunt esenţiali: copiii imbecili, soţiile exigente sau veninoase, soţii sâcâitori şi chiar despotici, prietenii dubioşi sau dezagreabili, colegii josnici de care depind, pe cei la care nu vedem nimic bun şi nici nu le găsim vreun farmec şi care ne fac să ne întrebăm de unde provine stima pe care le-o poartă fiinţele după a căror aprobare tânjim: ce trecut îi uneşte, ce suferinţă împărtăşită, ce trăiri comune, ce informaţii secrete sau ce motive de ruşine; ce stranie nostalgie iremediabilă. Încercăm să ne arătăm amabili şi plăcuţi, şi inteligenţi, şi să câştigăm o palmă pe spate – de la persoana iubită un sărut sau ceea ce îi urmează de obicei, ori măcar o privire care să ne prelungească încă puţin speranţa –, şi nu înţelegem că există indivizi bătători la ochi sau stângaci, sau debili mintal, sau foarte limitaţi care, în ochii noştri fără nici un merit, obţin gratis ceea ce pe noi ne costă atâta inventivitate şi atâta energie, şi atâta atenţie. Singurul răspuns este adesea că oamenii aceia vin dinainte, că ne precedă de mult în viaţa persoanei iubite, prietenului sau profesorului; că nu avem habar ce au pus la cale ei doi şi probabil nu o vom şti niciodată; că au străbătut mult drum împreună, poate murdărindu-se de noroi, fără ca noi să fim acolo ca să-i însoţim, nici ca să asistăm. În viaţa celorlalţi ajungem întotdeauna târziu.

Van Vechten era pentru mine unul dintre indivizii de felul acesta, până la un anumit punct, nu în totalitate. Evident că nu era prost, dar îi lipseau profunzimea şi sagacitatea lui Rico, deopotrivă cu comicitatea lui doar pe jumătate voluntară, dăruirea şi cunoaşterea exhaustivă a operei lui Muriel pe care o poseda Roy şi care făceau de înţeles răbdarea şefului meu cu el şi faptul că îl luase sub aripa lui ocrotitoare, ingeniozitatea sau bunătatea altora. În momentul acela, Van Vechten era un pediatru foarte recunoscut, cu cabinet particular de mare succes în cartierul Salamanca, iar pe deasupra făcea pe medicul de familie sau de gardă cu familia Muriel şi cu câteva altele, prestigioase sau apropiate (vreau să spun că, fiind prietenul de

profesie medic, cel mai intim și mai la îndemână, din comoditate și încredere era chemat pentru orice, în primă instanță, i se cerea părerea, chiar dacă boala nu avea legătură cu specialitatea lui și îl afecta pe un adult în toată puterea cuvântului; apoi el indica ce să se facă, sau la cine să se apeleze dacă era nevoie, în rarele ocazii când considera recomandabilă o vizită, trimitea la un specialist din imensul spital, inaugurat în 1968 cu surle și trâmbițe, în care fusese numit șeful secției de pediatrie). Ca multor altora din breasla lui, îi plăcea să se tragă de șireturi cu lumea intelectuală și cu a spectacolului, în mod tradițional de stânga sau măcar antifranchiste, iar în ele era bine primit – printre alte motive, presupun: influența și banii săi, de exemplu, mă tem – pentru că în anii grei ai dictaturii, care fuseseră majoritatea și deveniseră interminabili, se purtase foarte bine cu persecutații și cu victimele represaliilor, deși militaseră în timpul războiului în tabăra franchistă și erau în bune relații cu regimul și făcuseră carieră în parte datorită acestui lucru. Afilierea sa inițială se estompase, dacă nu cumva fusese dată uitării, iar mai târziu, ignorată de generațiile mai tinere, cum s-a întâmplat în cazul atâtora care au știut să ia distanță sau să disimuleze destul de curând, sau să stea cu fundul în două luntri și să se arate generoși și înțelegători cu învinșii conflictului: oameni sinceri uneori, și partizani ai concordiei (însă da, controlată de ei); alteori cu capacitate de anticipare pe termen lung și mai degrabă oportuniști. Aceștia din urmă au fost mereu conștienți că până și într-o situație de absolută dominare din partea învingătorilor și de strivire a inamicilor sau a resturilor lor împrăștiate și ca vai de ele, le convenea să se înțeleagă oarecum bine cu toată lumea, sau s-o aibă oarecum îndatorată, sau cel puțin să nu fie percepuți ca dușmani înverșunați de nimeni. Tipul acesta de oameni știe că nu există resturi care mai devreme sau mai târziu să nu se regrupeze și să nu-și revină întrucâtva, să nu se reorganizeze puțin și să nu recucerească spațiile pe care tiranul le disprețuiește și le lasă libere, în primul rând pentru că nu-i trece prin cap ce dracu’ să facă cu ele: în Spania, de exemplu, al culturii și artelor.

Van Vechten fusese dintre cei sinceri, sau așa îi era faima. Se povestea că în anii patruzeci și cincizeci, când represiunea era încă sârguincioasă și foarte activă, iar el putea să aibă probleme din pricina actelor de caritate politice, se înduplecase să facă vizite la domiciliu, fără să ia bani și fără să ceară nimic, copiilor bolnavi ai indivizilor care fuseseră epurați și cărora li se interzisese să-și exercite profesiile, iar prin urmare erau condamnați să nu aibă venituri, sau să fie scoși de unde nu li se cuvenea să fie, dacă puteau sau știau (vreun eminent botanist a sfârșit prin a face pe grădinarul și vreun profesor universitar, pe ascuns, a ajuns într-o modestă școală de limbi străine); ca soțiile și fiicele lor mai mari să se ofere drept croitorese sau menajere în casele înstărite ale celor care îi dominau, sau ale speculanților care profitau de toți. Van Vechten fusese împăciuitor sau mărinimos și milostiv, ca și alți colegi de-ai lui, și dăduse fuga să vindece gripele, colicile și rujeolele, parotiditele și varicelele, ba chiar meningitele și alte boli mai grave ale acelor copii proscriși. Alinase și salvase micile vieți pentru care

nu s-ar fi putut plăti, ori s-ar fi putut plăti foarte greu, contractând datorii de neachitat și dezechilibrând bugetul familial. Își crease o reputație de om bun și politicos, civilizat și solidar, iar cu trecerea timpului – domol în dictaturi și care transformă totul în legendă, adesea înfrumusețată, cu atât mai mult cu cât cel interesat contribuie la propagarea ei – democrații și cultivații ajunseseră să-l considere fără rezerve unul dintre ai lor, neluând în seamă cât prosperase sub regim, sau atribuind prosperarea doar competenței sale profesionale extraordinare, abilității de a se înțelege bine cu toată lumea și de a se descurca în orice ambianță, dar și puțin indispensabilului noroc care însoțește orice reușită. De aici aura de intelectual cu convingeri de stânga, moderat și teoretician pe care o avea, dar deopotrivă de aproape erou, de om care în perioadele cele mai dure pusese umărul și își asumase anumite riscuri ca să-i ajute pe cei care, fiind valoroși și utili, se văzuseră azvârliți în ostracism și în vijelii.

Nimeni nu acorda importanță faptului că terminase Facultatea de Medicină la doar douăzeci de ani în 1940, primul an de după victorie, iar în vremea studiilor sale survenise un război de trei ani, în timpul căruia universitățile fuseseră închise; faptului că la douăzeci și trei de ani (vârsta mea tinerească de atunci) a fost numit medic adjunct de pediatrie la Spitalul San Carlos; sau faptului că la treizeci și unu de ani putea să-și deschidă cabinet în specialitatea sa, de succes și cu renume imediat, în impunătoarea Clinică Ruber, înființată în 1942 de către extrem de franchiștii și dezgheții doctori și oameni de afaceri Ruiz și Bergaz, care au unit primele litere ale numelor lor de familie ca să o boteze în mod absurd. Ori toate acestea nu se cunoșteau, pur și simplu, așa cum în anii Tranziției s-a dorit să nu se cunoască sau să se nege trecutul atâtor indivizi potrivnici regimului – începând din vreun moment mai timpuriu sau mai tardiv al timpului domol – cărora li s-a atribuit o traiectorie impecabilă, mai ales dacă erau dezinvolți și remarcabili, să nu mai pomenim de vociferanți. Nimeni nu se străduiește să cerceteze pașii sau originea celor pe care îi apreciază și îi respectă, cu atât mai puțin dacă le e recunoscător. Nimănui nu-i atrăgea atenția nici faptul că Van Vechten se bucura dintotdeauna de prestigiu, faimă și bani. Se presupunea că le câștigase prin propriile strădanii, capacități, sârguință și efort.

Nu știam nimic despre acestea din urmă când Muriel mi-a încredințat misiunea, e clar. Îmi erau cunoscute doar faima medicului și serviciile făcute dezinteresat celor lipsiți de resurse pecuniare din cauza represaliilor politice, erau *vox populi* și ți le povestea oricine, dacă întrebai. Însă nu era greu să cauți datele despre biografia și cariera sa: nimeni nu se deranja să le consulte, deși erau în văzul tuturor, apăreau în enciclopedii spaniole, de exemplu în Durban, și chiar în ediția mai recentă a *Who's Who in Europe*, pe care am găsit-o în biblioteca britanică de pe strada Almagro; m-a surprins să-l văd acolo, ignoram pe atunci că există anumite mijloace pentru a figura în aproape orice listă de personalități. Ca urmare a însărcinării, am avut grijă să aflu cui exact trebuia să-i întind o cursă, străduindu-mă să adaug în sinea mea motive. Exact asta nu-mi plăcea din strania îndatorire de a-l târî la petreceri și de a-l observa, cu scopul de a-l informa pe Muriel despre comportamentul său, mai ales față de femei. Cu toate că mă exaspera puțin (adevărul e că din prima clipă aș fi putut să-i ofer o informație foarte concretă șefului meu despre cum, unde și cu cine și-o trăgea Van Vechten, cel puțin într-o anumită după-amiază, dar tocmai pe aceea decisesem să o trec sub tăcere, sau s-o țin în rezervă deocamdată); chiar dacă lui Muriel i se spusese o poveste urâtă din alte vremuri și acum intrase la grave bănuieli în privința lui, care le puneau în pericol prietenia și îl neliniștea; chiar dacă aș fi descoperit eu curând că legăturile doctorului cu franchismul trebuie să fi fost nu tocmai neglijabile în trecutul îndepărtat, sau poate nu atât de îndepărtat (poate doar pasive, asta da, sau de încuviințare: nu aveau încotro cei care nu au renunțat să prospere sau să se îmbogățească în patruzeci de ani, era nevoie de multă integritate ca să lași orice speranță), îmi displăcea ideea de a înșela pe cineva din capul locului, de a-i arăta o camaraderie care nu era deloc inițiativa mea – de a-i propune eu unui bărbat de vreo șaizeci de ani să mă însoțească în nopțile de distracție, chiar dacă părea cu zece mai tânăr – și camaraderia să fie pe de-a-ntregul falsă. Nu doar pentru că era prefăcută, ci și pentru că ascundea un scop, o dorință de demascare, amplasarea de momeli cu care să-l tentez.

Mi-am dat seama ce stânjenitor e să fii spion, oricât de bune ar fi cauzele și nici măcar nu prea eram la curent cu cauzele acelea, mă limitam să îndeplinesc instrucțiuni. E ceva josnic, e ceva murdar în a te da drept cine nu ești, în a te comporta fățarnic, în a câștiga încrederea altuia doar ca s-o trădezi, chiar dacă acel altul e rău, un dușman, un asasin. În asta constă sarcina tuturor cârtițelor și infiltraților, și agenților sub acoperire sau dubli care populează toate sferele lumii, până și cele mai inofensive; a polițiștilor care uneori petrec ani întregi într-o organizație teroristă sau într-o mafie, de exemplu, ca și cum ar fi un membru al bandei. Pesemne că sunt foarte convinși de noblețea finală a reprezentației lor, pesemne că își spun în fiecare zi, când se culcă sau când se scoală, că datorită impostur ii lor vor fi salvate vieți sau se vor evita crime. Și totuși, gândeam, eu nu aș fi putut să fiu unul dintre ei. Poate că e chestiune de antrenament, de instructaj și obișnuință, și de a alimenta ura preliminară; de a dezvolta simțul rectitudinii

și al indignării, severității, indiferenței și durității, de a renunța la orice scrupule față de cei pe care îi ai aproape, de a modifica și neutraliza conștiința. Dar îmi închipuiam că m-aș fi simțit îngrozitor observând afecțiunea crescândă a criminalului sau fanaticului pentru mine, abandonarea lentă a bănuielilor și înmulțirea confidențelor, sincera simpatie pe care ar fi nutrit-o cu timpul pentru mine, posibilul lor devotament necondiționat pe termen lung, dacă toate acestea se pot întâmpla între ei. Presupun că da, că sentimentele de lealitate și prietenie sunt la îndemâna oricui, până și a unei bestii nemiloase și mârșave. Cine nu are o slăbiciune, o dragoste, o fiică, un coleg, un camarad?

Nu mi-a fost deloc greu să-l conving pe Van Vechten (nici măcar verbul acesta nu este adecvat). Până la un punct, a fost un joc de copii, iar copilul era el, aceasta mi-a sporit remușcările. În perioada aceea de permisivitate și libertăți care durau de câțiva ani, căci începuseră cu mult înaintea morții lui Franco, nu se întâmpla rar ca bărbații din generațiile anterioare să ne privească pe noi, cei tineri, cu uimire și invidie, și să-și imagineze că ducem o viață desfrânată, la care ei aspiraseră în van în vremea lor mai oprimată și mai strictă. Într-o împrejurare, la o partidă de jocuri de noroc la care m-a inclus Muriel, cu inși de seama lui sau și mai vârstnici (participau un toreador și un actor, îmi amintesc, tipi cărora, la urma urmelor, nu se putea spune că le lipsiseră ocaziile pentru o anumită promiscuitate folclorică sau de breaslă, în ambele cazuri învechită deja), am trezit curiozitatea tuturor preț de câteva minute, datoriră tinereții. Am descoperit că, întrucât le păream chipeș, considerau, cu o candoare înduioșătoare, de la sine înțeles că îmi petreceam nopțile călărind din pat în pat – aceasta a fost expresia pe care au utilizat-o –, după cum mi se năzărea. Și cel mai naiv sau cel mai libidinos, cel mai curios dintre toți a fost tocmai Van Vechten, care, plăcându-i câteodată să adopte un aer mucalit – doar câteodată –, a încununat scurtul interogatoriu sau înșiruire de visări mature întrebându-mă fără înconjur:

– Să vedem, tinere De Vere.

Așa mă prezenta Muriel și așa îmi spuneau la început prietenii lui.

– Mărturisește, tu, care ești frumușel foc, aici, între amici: în vremurile de acum, cu fetele astea libertine, cam câte reușești să dai cu cracii-n sus într-o lună? O lună bună. Îmi închipui că trosnești întruna.

Și mi-a așteptat răspunsul cu privirea lascivă, cu ochii lacomi și uimiți în mod anticipat, aș fi putut să-i spun orice număr și l-ar fi înghițit cu entuziasm. Își imaginau o lume care nu exista, sau numai printre vânătorii cei mai activi și norocoși, asemănători celor din orice altă epocă, doar că atunci cu mai multe facilități: o lume fără îngrădiri, fără piedici morale și de nici un alt fel, un soi de neopăgânism de film scandalos cu pretenții artistice, în cinematografia europeană a fost o plagă în anii aceia, iar bărbații se duceau să le vadă, nu pe ale lui Jess Franco, dar pe cele mai celebre și care ofereau un pretext mai bun. Încă nu apăruse SIDA, pe deasupra, am mai spus-o, sau nu i se cunoștea existența, încât teama și

precauțiile lipseau cu desăvârșire. A fost o perioadă privilegiată în domeniul acesta, cum nu s-a mai repetat până acum.

Mie îmi era jenă să vorbesc despre chestiunile acestea și cu atât mai mult să mă laud că sunt afemeiat, nu era stilul meu. Am observat că adevărul – ceva normal, ceva modest, deși nu aveam de ce să mă plâng – i-ar fi dezamăgit, în special pe Van Vechten, cel mai înfierbântat, cel mai avid, cel mai plin de iluzii. Fanteziile lui mi se păreau deprimante, de școală veche, cam ridicole, nu prea diferite de ale adolescenților când se adună în jurul celui mai răsărit, care afirmă că a avut deja experiențe sexuale și se pregătește să le relateze cu lux de amănunte, în curtea liceului, unui public credul, din pricina ignoranței, care așteaptă minciuni gogonate și exagerări, sau le pretinde, pentru că fără ele nu există narațiune demnă de a fi ascultată. Fanteziile lui îmi stârneau mila, dacă nu cumva repugnanța. Se aflau acolo două femei, amante sau prietene, sau mai degrabă foste amante ale actorului sau ale toreadorului, sau ale amândurora, care nu jucau cărți, dar țineau companie, înfrumusețau atmosfera și se întrețineau reciproc, lui Van Vechten îi fugeau ochii după ele din când în când, purtau fuste strâmte și își arătau destul picioarele scoase și mai bine în evidență de tocurile înalte. Am văzut că încetaseră să mai vorbească între ele, ca să fie atente la răspunsul meu, ceea ce m-a făcut să mă rușinez și mai mult decât dacă ar fi fost prezenți doar bărbați, vorbim cu mai multă libertate și credem că suntem mai puțin ridicoli la reuniunile exclusiv masculine. Am șovăit. Apoi mi-am amintit că multor femei nu le face impresie proastă ca un bărbat sau un tânăr să aibă numeroase aventuri de felul acesta. Dimpotrivă, îl apreciază în imaginația lor și asta le intrigă, ba chiar presupune un stimulent ca să devină ele însele aventuri ale lui, numaidecât sau în viitor, de parcă ar nota în jurnal: „Tipul ăsta e sexuat și place multora, e bine să-l am în vedere și să nu-l exclud“. Am văzut că și Muriel îmi aștepta răspunsul. El n-ar fi luat inițiativa de a-mi pune întrebarea (nu naviga prin mările acelea), însă, dacă o pusese altul, aștepta să ofer satisfacție și amuzament prietenilor lui, ca și cum ar fi fost responsabilitatea lui, întrucât el mă adusese. Și așa a îndrăznit să o exprime, căci tăcerea mea se prelungea cam mult, creând mai multă expectativă decât s-ar fi cuvenit:

– Ce, ți-a mâncat pisica limba, Juan? Ce rușinos ești! Haide, nu mă face de râs și răspunde-i doctorului, că vrea să știe cum vă purtați voi, tinerii fără restricții de acum.

M-am decis să mint, până una-alta. Să le lase gura apă bărbaților maturi, deoarece asta își doreau: să se mire și să-și blesteme soarta, că se născuseră înainte de vreme. Să înflăcărez imaginația celor două femei, care aveau vreo treizeci și ceva de ani și probabil că mă vedeau aproape ca pe un copil neobosit și poate practicând sexul cu furie. Să-i fac pe plac șefului meu, care mă considerase demn de a fi acolo, cu cei în vârstă. Era vorba de a ne simți bine, la urma urmelor, era o ocazie festivă.

– Într-o lună bună, cum spuneți dumneavoastră, domnule doctor, am rostit în sfârșit (în ciuda protestelor sale, îi spuneam dumneavoastră și „domnule

doctor“ la început, apoi n-a mai fost cu putință, când a venit cu mine în locuri unde nu m-aș fi dus niciodată singur), îmi pică vreo șapte sau opt, nu mai puțin. Într-o lună slabă, trei sau patru.

Și cred că m-am înroșit vizibil, mai degrabă din pricina nerușinării cu care îi amăgisem decât din alt motiv. Ei au gândit cu siguranță că mă îmbujoram fiindcă recunoșteam că sunt atât de avid.

S-a produs vâlvă în jurul meu, câte un fluierat de stupefacție, m-am trezit o clipă eroul serii. Toreadorul și actorul pesemne că s-au simțit micșorați în gloriosul lor trecut de cuceritori. Muriel mi s-a părut surprins și deopotrivă bucuros („Atâtea, eh?“ i-a scăpat paternal). Femeile s-au uitat una la alta cu coada ochiului, și-au arcuit sprâncenele și, cum stăteau picior peste picior, și-au schimbat piciorul de deasupra amândouă în același timp (un fulger de coapse), de parcă ar fi fost o coregrafie repetată sau de parcă ar fi fost gemene. Lui Van Vechten aproape că i-au ieșit ochii din orbite și s-a tras de câteva ori în jos de cravată, apoi în sus de nod, ca să și-l potrivească, era un gest pe care îl schița când se agita sau se entuziasma la o perspectivă sau promisiune. Cel mai izbitor a fost că nici unul nu s-a arătat sceptic, în realitate nu cunoșteau lumea, oricât de veterani ar fi fost, sau o cunoșteau doar pe a tinereții lor, singura pe care ajungem să o înțelegem natural și fără efort: în cursul vieții experimentăm oarecum ceea ce se va întâmpla la moartea noastră, când timpul ne va lăsa în urmă cu o viteză de neconceput și ne va preface în trecut îndepărtat și ne va asimila antichităților. În cursul vieții ne dăm seama că e cu neputință să ținem pasul cu ea, rămânem defazați îndată ce ne pierdem energia și începem să obosim de atâtea schimbări și ne zicem: „Până aici e vremea mea, în ce-o să vină după asta nu mă mai implic; viitorul nu mai e al meu; o să disimulez, cel mult, cât de bine pot, că devin un anacronism și că zăbovesc“. Lucrurile ar fi fost diferite măcar puțin, dacă ar fi fost prezent profesorul Rico. Nu pentru că el ar fi cunoscut mai bine lumea, câtuși de puțin, ci pentru că nu și-ar fi permis să se arate impresionat cu martori și ar fi trântit vreun comentariu batjocoritor: „Fleacuri“, sau „Nesemnificativ“, sau chiar „Asta numești o lună bună, tinere De Vere? Eu te credeam mai apt și mai expert“. Dar el nu se afla la Madrid în seara aceea, astfel că nimeni n-a redus impactul gogoșilor mele, iar Van Vechten, cel mai înclinat să le creadă și incitat de dimensiunea lor, a încercat să mă tragă și mai mult de limbă, cu aprobarea celorlalți ca zgomot de fond.

– Să vedem, povestește, povestește, a zis doctorul foarte însuflețit, ca și cum ar fi început altă petrecere. Vârste? Locuri? Decoruri? Unde le pescuiești?

Expresia „a pescui“ era de ajuns ca să-i trădeze concepția despre aceste întâlniri, lumea veche căreia îi aparținea.

– Te limitezi la cele de seama ta, sau până unde nu le vezi ca pe niște doamne? Presupun că ai limitele tale. Cel care încă poate să aleagă și le impune, eu cel puțin la vârsta ta o făceam.

A aruncat o privire rapidă celor două femei, i-a stat ceva pe vârful limbii, m-am temut de ce era mai rău, o răzbunare meschină pentru că nu-i acordau atenție vizuală, nu-i răspundeau. M-am temut că va adăuga ceva de felul acesta: „Domnișoarele acestea două, atât de frumoase, ca să n-o mai lungim, pe atunci mi s-ar fi părut în vârstă și acum, în schimb, ce le-aș trage-o“. Din fericire, n-a făcut nici o aluzie la ele, însă ocheada a fost nepotrivită și grosolană în contextul acela. Erau destul de atrăgătoare cele două foste amante ale actorului sau ale toreadorului, una într-un stil cam năucitor, cealaltă mai delicată. Nu meritau să le subestimeze nimeni, nici măcar ipotetic, nici retrospectiv. Nu le-a scăpat privirea piezișă a lui Van Vechten și semnificația ei. Și-au lansat din nou o clipire cu subînțeles, ca pentru a verifica dacă înțeleseseră același lucru, și-au schimbat iarăși piciorul de deasupra, acum nu aprobându-l pe tânăr, ci deranjate de bărbatul tomnatic. Doctorul era adesea impertinent, expansiv și nu prea conștient de anii săi, întrucât chipul său neted nu-i trăda încă și nici corpul agil; lipsa lui de tact obliga la îngăduință.

Eu nu eram dispus să continui pe drumul pe care mi-l propunea. Una era să mint în privința unor numere, în două fraze, în glumă și ca să nu-i dezamăgesc, și cu totul altceva să o fac mai departe în descrieri și relatări, adică, susținut și cu inevitabilă fanfaronadă, chiar dacă fabulând. Era ceva dezagreabil și nesănătos în interogatoriul său, indiferent dacă tonul era jovial sau burlesc; o lipsă de respect față de femei care, fiind arhicunoscută și în vigoare în multe medii ale vieții spaniole și nu doar spaniole, de atunci și de acum, nu însemna că nu mă stânjenea. Nu că eu n-aș fi putut să o nutresc uneori, până la un punct (n-o să pretind că am fost mereu galant), dar a lui era excesivă, se învecina cu batjocura, sau mai degrabă tindea spre ea. Când ai fete, te vindeci de disprețul acela involuntar sau reflex pe care îl moștenesc prea mulți bărbați. Al doctorului era intenționat: avea fii și fiice, după cum am aflat mai târziu, și nu-i trecuse din acest motiv.

M-am scuzat cu un zâmbet:

– Nu, domnule doctor, nu vă subapreciați. Dumneavoastră ați fi mai apreciat decât mine. Eu prind ce pot, cum face aproape toată lumea. Nu v-am spus cu câte încerc, iar dacă le pun pe toate la socoteală, adun mai multe eșecuri decât izbânzi.

Actorul, toreadorul, Muriel și încă vreunul au râs la ieșirea mea, care era altă minciună gogonată, nu eram eu din cei care umblă făcând ochi dulci în stânga și în dreapta. Primii doi trebuie să se fi simțit oarecum ușurați, gândind că nimic nu se schimbă niciodată prea mult și că în nici o epocă nu există o reușită fără artă, noroc și efort. Van Vechten n-a râs, ori, dacă a făcut-o, a fost cu întârziere, din imitare plină de lehamite a celorlalți. M-a privit ca și cum i-aș fi ascuns date utile, ca și cum l-aș fi păgubit de anecdotele pe care se pregătise să le asculte cu desfătare, poate cu dorința de a învăța despre lumea nouă, care nu îi era tocmai la îndemână. S-a cufundat în partida de poker cu un gest de resentiment pueril.

Curând, una dintre femei a vrut să plece, seara nu-i mai putea oferi nimic. Era aproape trei (jocurile de noroc începeau după cină, spre miezul nopții, în anii aceia populația de toate vârstele se culca târziu și la Madrid s-a dormit întotdeauna cât mai puțin) și cineva trebuia s-o însoțească, însă toreadorul și actorul (cu unul dintre ei venise, sau cu amândoi) nu voiau să ridice tabăra, preferau să-și recupereze pierderile, sau să plece ceva mai bogați și victorioși.

– Să te ducă băiatul cu un taxi, a zis primul, că n-are parale pe masă.

Și a scos o bancnotă din buzunar și mi-a întins-o, pentru cheltuială, eu am luat-o ca să nu-l las cu mâna încremenită în aer, ar fi fost o jignire. Într-adevăr, eu abia jucam, îmi făcuseră loc pentru cinci sau șase mâini într-un moment de odihnă, cărți proaste și îmbufnare al lui Muriel, ca înlocuitor al său. Nici măcar nu mizasem bani de-ai mei, doar de-ai lui și îi schimbasem norocul, asta îl încurajase să revină la locul lui.

– Haide, lasă-mă pe mine acum, ștrengarule, să vedem dacă îți moștenesc bafta, îmi spusese, dând o lovitură ușoară în scaun, ca să i-l cedez.

M-a amuzat că m-a numit „ștrengar“, își regăsise buna dispoziție, le spui astfel doar celor pentru care simți simpatie sau afecțiune sinceră, și este rezervat de obicei copiilor. Sau era rezervat, e alt termen care nu mai e la modă, ca majoritatea, limbile noastre se reduc din lenevie.

– Dacă îmi iese, o să-ți dau un procent din câștig. Vreo cinci la sută, nu-ți face iluzii, a adăugat cu ironie.

Eu și femeia am avut de mers o bună bucată de drum în căutarea taxiurilor, ar fi trebuit să cer unul la telefon, dar ea era prea nerăbdătoare ca să aștepte să sosească, a vrut să iasă urgent de acolo odată ce hotărâse că pleacă. Nu treceau, nici ocupate, nici libere, prin zona rezidențială în care ne aflam, aproximativ El Viso sau în împrejurimi, cu vile și mici hoteluri, nici un singur magazin sau cinematograf nu o iluminau, nici un bar, nici un restaurant, iar pe deasupra era târziu și becurile erau amplasate la distanță. Era o noapte primăvăratică, anunțând vara, ea nu purta nimic gros, doar fusta și o bluză cu decolteu în V, strâmtă și cu mâneci minuscule, cu brațul aproape în întregime descoperit și nu avea ciorapi, fără îndoială se gândise că nu va trebui să facă nici douăzeci de pași, ci doar atâția câți îi despărțeau casa de un automobil, al actorului sau al toreadorului. Tocurile înalte o făceau să înainteze cam încet și eu eram silit să mă adaptez ritmului ei, dar mergea bine, încercând să se mlădieze discret. M-a făcut să îmi închipui că nu îi era indiferent cum o vedeam eu, că aspira să-mi placă, deși aceasta nu însemna prea mult, sunt oameni care simt nevoia să placă oricui ar fi în fața lor, indiferent dacă e dracul din iad sau o turmă de porci de pe câmp. Era cea pe care am definit-o ca având un stil mai delicat, ceea ce înseamnă doar că era mai delicată decât colega ei, nu că ar fi fost *per se*. Pentru aceasta îi prisoseau formele pronunțate (nu că privirea mi-ar fi fost stânjenită) și cerceii, niște verigi foarte mari, iar fusta era cam scurtă până și pentru moda nerușinată de atunci, permitea să i se vadă aproape în totalitate coapsele bronzate, ea toată era bronzată, probabil că nu rata nici o vizită la piscina

municipală sau la a vreunor prieteni bogați, îndată ce venea vremea bună. Am întrebat-o cum o cheamă (nu fuseserăm prezentați oficial), a răspuns că Celia și s-a interesat la rândul ei de numele meu, nimeni nu se referise la mine altfel decât ca „tânărul De Vere“ sau „băiatul“ sau „frumușelul“, ba chiar „puiul ăsta“ de-a lungul serii.

– Îl cunoști bine pe doctorul Jorge?

Numele de familie Van Vechten poate că era incapabilă să-l rețină, sau nu avea chef să se chinuiască să-l pronunțe.

– Nu tocmai. Doar de la reuniuni ca asta și chestii asemănătoare. Doar în grup.

– E cam porc.

A pronunțat-o sigură pe ea, fără a-mi aștepta încuviințarea. Însă nu știam dacă din cauza celor auzite în seara aceea, a întrebărilor lui cu privire la aventurile mele, sau pentru că avusese vreo legătură cu el și era la curent cu manierele sau maniile sale.

– De ce o spui? Din pricina insistenței sale? Sau ai ieșit cu el și ți-a făcut ceva?

– Nu, eu cu ăla nu mă duc nici să ne plimbăm cu barca în lacul din parcul Retiro, care e plin de lume. Dar o dată m-a consultat ca medic, mă simțeam rău și m-a trimis Rafael la el la cabinet, ca să mă examineze.

Rafael era toreadorul, maestrul Rafael Viana.

– Știu că e medic de copii mai ales, dar, întrucât era prieten, să arunce o privire și să spună dacă vede ceva în neregulă.

– Și ce s-a întâmplat? Aveai ceva?

– Nu, a spus că nu e nimic, că o să-mi treacă și a avut dreptate, pentru că nu m-am mai simțit rău. Ascultă, nu, ca medic trebuie să fie bun, are faimă. Dar mi s-a părut că mă pipăie mai mult decât s-ar fi cuvenit, de asta îți dai seama numaidecât. M-a pus să mă întind pe un pat de spital și să mă dezbrac de la brâu în sus, până aici normal, de acord. Dar apoi îi tot dădea cu „Te doare aici?“ și „Aici simți presiune?“, „Și acum?“, și „Dar dacă apăs mai mult, ce se întâmplă?“ Nu știu, prea mult timp și în zone cam îndepărtate de unde aveam junghiuri. Și „Relaxează-ți stomacul“ și dădea târcoale abdomenului, ca și cum i-ar fi alunecat degetele spre unde nu trebuia, știi?, și îmi atingea adesea sânii cu mâneca halatului și cu încheietura mâinii, ca din întâmplare. Dar aproape nici o atingere nu e fără intenție, asta o știm cu toții, aproape întotdeauna îți dai seama cu ce vii în contact, vreau să spun ce atingi sau ce te atinge, iar dacă nu te îndepărtezi, înseamnă că o faci dinadins. Nu spun mai mult, dar știi cum e atingerea, contactul. Eu mă făceam cât de mică puteam, dar el nimic, o ținea una și bună. Nu s-a întâmplat nimic altceva, dar adevărul e că m-am simțit oribil. Nu din pricina senzației de rău pe care o aveam, eh, asta mi-a dispărut ca prin farmec îndată ce mi-a spus că nu am de ce să-mi fac griji – „Mâna medicului care liniștește și alungă temeri“, am gândit, „și cuvântul său ca un balsam“ –, ci a impresiei de pipăit disimulat. Eu cred că n-a îndrăznit

mai mult fiindcă venisem din partea lui Rafael, de frică să nu-i povestesc și să se supere, că altfel…

– Altfel, ce? Ar fi abuzat, ar fi forțat lucrurile? Nu știu, medicii ating. E ușor să interpretezi greșit. În America, oricine e susceptibil îi reclamă pentru prima prostie care-i trece prin cap. Mie mi se pare că majoritatea sunt atât de obișnuiți, că nu mai simt nimic, ca și cum ar atinge plută. Vreau să spun cu pacienții.

– Eu știu ce am simțit și nu sunt o timorată, nici o isterică. Eu știu ce spun.

N-a sunat ca și cum ar fi fost jignită, ci doar doritoare să precizeze.

– Dar nu, nu violent, mă îndoiesc că ar fi din aceia, am mai cunoscut și eu pe câte unul. Dar sâcâitor, știi, din cei care se controlează, dar nu complet. Nu știu, porc, nesimțit, ca cei care acumulează senzații și le păstrează pentru mai târziu, mă înțelegi. Sau de parcă n-ar avea nici o intenție, dar încearcă iar și iar, să vadă dacă reușesc ceva, să vadă dacă li se prinde. Crezând că până la urmă te excită prostește, te atinge ici, te palpează colo, sau ca tu să cedezi ca să nu creezi o situație stânjenitoare. Există bărbați care profită de femeile timide, sau de cele foarte tinere, sau de cele educate, de cele îngrozite de posibilitatea unei înfruntări. Chiar și de a refuza clar. Sunt și din astea, chiar dacă nu crezi. Sfârșesc prin a se lăsa, doar ca să nu fie ridicole sau să nu facă o scenă.

– Da? În zilele noastre? Asta sună a roman din secolul al XVIII-lea sau al XIX-lea. Și pe deasupra rural, cu domnișori și țărăncuțe.

Nu a părut s-o deranjeze involuntara mea pedanterie. Sigur avea mai multe studii decât presupusesem eu în primul moment.

– A Dickens și alții ca el? Păi habar n-am a ce sună, dar te asigur că asta încă există, și încă cum. Te roagă și cedezi. Insistă și cedezi. Te flatează, n-o să-ți spun că nu, contează și asta, iar uneori convinge. În concluzie, nu că te-ar încânta ideea, dar aproape că îți e mai ușor să cedezi decât să te împotrivești. Nu e cazul meu, atenție, dar li se întâmplă multora.

– Ah, da?

M-am gândit la toreador, care poate era cu douăzeci de ani mai în vârstă decât ea.

– Tu o faci doar cu cei pe care îi iubești cu adevărat? Cu cei care ți-au plăcut înainte de a-ți da de înțeles că le plăceai tu lor? Câteodată acorzi atenție cuiva doar pentru că acel cineva ți-a acordat atenție. Câteodată luăm în seamă doar pe cine ne-a luat în seamă. Nu e deloc straniu ca privirea celuilalt să o condiționeze pe a noastră, în privința aceluia.

A zâmbit și mi-a răspuns doar la întrebarea inițială, restul trebuie să i se fi părut o trăncăneală inutilă.

– Mai mult sau mai puțin. Câte o excepție există întotdeauna. Nu încape îndoială că ai făcut-o și tu, cu vreo fată foarte drăgăstoasă sau foarte entuziastă, pe care îți era jenă s-o respingi. Haide, mărturisește, că n-o să duci lipsă de pretendente.

Și a dat ușor cu cotul în cotul meu, nu a fost un gest vulgar, în timp ce mergeam umăr la umăr pe străzile pustii, sau mă lua din când în când de

braţ, ca să se mlădieze mai bine, paşii ni se auzeau prea tare, ai ei şi mai mult, cu tocurile acelea (sunetul unei promisiuni). La fiecare pas îi dansau cerceii cu graţie, mai devreme sau mai târziu şi-i va da jos cu greu, am presupus, dacă mai dura până găseam un taxi, atâta du-te-vino pesemne că o deranja.

Am luat-o ca pe un compliment simpatic, nu ca pe o încercare de a-mi face ochi dulci. Era mai în vârstă decât mine cu vreo zece ani, poate mai mult, putea să-şi permită să mă trateze ca o soră mai mare improvizată, ceva de felul acesta. Ştia destul, dar nu destul, ori uitase cum suntem mulţi tineri, de cât frecventase bărbaţi maturi, ca actorul sau maestrul. Uitase că pentru majoritatea orice relaţie sexuală este încă un miracol, un cadou (sau era spre 1980), doar dacă tipa respectivă ne repugnă sau ne irită, o excludem de la prima vedere, vreo grasă de nesuportat şi moale, sau o pocitanie în toată regula. Când eşti tânăr, nu faci nazuri, abia dacă eşti scrupulos, încă domneşte latura grosolană, pe terenul acesta şi pe altele. Nu se pierde aproape nici o ocazie acceptabilă, mai ales dacă nu decurg obligaţii din ea. Tinerii sunt adesea cruzi, mă refer la băieţi, în această privinţă. Sau măcar josnici. Eu eram aşa, n-o să neg, m-a mai ţinut încă câţiva ani. Amabilitatea se învaţă, deopotrivă cu convenienţa de a nu stabili legături cu atâta nepăsare. Pare că nu, dar legătura e întotdeauna mai puternică decât credem, chiar dacă începe într-o noapte de chef şi ajungem să nu ne mai amintim de numele persoanei după un timp, ba chiar nici de existenţa sa, aproape nici de fapt. Dar în realitate nu uităm niciodată cu cine am fost, dacă ne reîntâlnim partenera, în ciuda faptului că în mod paradoxal nu păstrăm imagini, adică amintire. E ca un registru mintal, e notată informaţia aceea, care reapare imediat ce vedem chipul din nou, sau uneori când auzim numele, dacă chipul este foarte schimbat. O ştim, ştim că am avut experienţa aceea, că ne-am tras-o cu femeia aceea în altă viaţă, cu alt eu, despre care totuşi există dovezi, mai degrabă decât amintiri. Aşa este, nu prea are sens, ştim ceva ce nu ne amintim.

Aveam de gând să-i răspund Celiei „Da, e adevărat, mi s-a întâmplat câteodată, ceea ce mă face să bănuiesc că şi vreunei fete i s-a putut întâmpla acelaşi lucru cu mine, iar ideea nu e agreabilă. Dar ce să facem, nici nu poţi să ghiceşti gândurile nimănui; şi e mai bine aşa, altfel nu am face nici un pas, nici nu am atinge vreodată o mână“. Aveam de gând să-i răspund ceva asemănător, când am văzut un taxi liber, o lumină verde la mare distanţă şi am început să ne agităm braţul ca nişte exilaţi sau naufragiaţi, pe ea probabil că o dureau picioarele, a fost foarte demnă şi nu s-a plâns, nici nu i-a trecut prin cap să-şi dea jos pantofii în nici un moment, nici măcar în maşină. Am lăsat-o să treacă ea prima, încă nu învăţasem că într-un automobil trebuie să intre bărbatul înainte, mai ales dacă femeia poartă fustă, şi cu atât mai mult dacă aceasta este scurtă şi strâmtă. Când s-a aşezat, i s-a micşorat şi mai mult, aproape dădea impresia că nu poartă fustă (dar purta, ăsta era farmecul), nu m-am putut stăpâni să mă uit cu coada ochiului spre coapsele ei bronzate, netede, compacte, mergând pe lângă ea

le pierdusem, tot timpul acela. Am întrebat-o unde locuiește, a spus că pe strada Watteau și a dat o explicație complicată, eu nu aveam habar unde este și nici că pictorului respectiv i se consacrase o stradă la Madrid. Nici șoferului nu îi era familiară, a tras ghidul în căutarea hărții, ea i-a dictat pe litere („La dracu', ce nume li se năzărește să pună", a blestemat insul când a priceput, în sfârșit, *w*-ul și restul), i-a dat niște indicații finale, pe care nu le-am ascultat și am pornit. M-am trezit curând prin zone pe care nu le cunoșteam deloc, de parcă m-aș fi mutat în alt oraș, aparatul taxa rapid. „Bine că Viana mi-a dat bani", mi-am zis. „Dacă nu, o încurcam."

Nu am continuat conversația anterioară, rămăsese în urmă. Am întrebat-o unde lucrează.

– La un minister, mi-a spus simplu. Sunt funcționară.

– Ah, da?

Cred că n-am fost în stare să disimulez o oarecare surprindere și, ca s-o dreg, am adăugat:

– De rang înalt?

– Mă rog.

A zâmbit. A făcut o pauză.

– Nu neglijabil.

Nu m-am străduit să o provoc în continuare la discuții, eram interesat de altceva, de unul dintre lucrurile care te determină să devii laconic, să-ți ții puțin respirația și să le dedici toată atenția atât cât durează. Celia nu se dusese până în marginea taxiului (poate din delăsare momentană sau lene, poate din cauza fustei), se oprise aproape în mijlocul scaunului (sau nu atât), iar eu nu avusesem încotro și mă lipisem de ea, încât coapsa ei dreaptă atingea vădit coapsa mea stângă, sau mai degrabă decât să se atingă, se apăsau una pe alta. Era evident că pe ea n-o stânjenea asta (s-ar fi dat mai încolo, dispunea de spațiu). Poate era prea obosită ca să observe acest detaliu, sau nu-i păsa, mă vedea aproape ca pe un copil și nici măcar nu se întreba dacă neobosit sau furios, nu mă lua în seamă. Nici eu nu m-am îndepărtat. Nu aveam prea mulți centimetri, dar aveam câțiva, sau aș fi putut să-i cer să se dea mai în stânga și să-mi facă loc. Nicidecum. Nu voiam să i-o cer. Nu era carne pe carne, ci carne pe stofă, dar era totuna, eu o simțeam pe ea și simțeam densitatea și căldura acelei cărni și preferam să continui să le simt. M-am întrebat dacă ea mă simțea pe mine, sau nici atât. În urmă cu doar câteva minute vorbise despre această chestiune apropo de Van Vechten, când spusese: „Dar aproape nici o atingere nu e fără intenție, asta o știm cu toții, aproape întotdeauna îți dai seama cu ce intri în contact". De ce mai aveam nevoie? Și totuși, mai aveam nevoie de ceva: până și tinerii pe care ceilalți îi consideră chipeși sunt nesiguri, până și cei mai îndrăzneți sunt timizi. Exista limitarea acelui „aproape", ea putea să creadă că tocmai atingerea noastră în taxi era neintenționată, iar aceasta putea fi ocazia excepțională în care ea nu-și dădea seama de atingere. Adăugase: „Îți dai seama ce atingi sau ce te atinge, iar dacă nu te îndepărtezi, înseamnă că o faci dinadins". Și dacă încerca să vadă dacă eram eu cel care se

îndepărtează, eu cel atins, sau dacă „era dinadins“ acel contact cu coapsa ei insistentă? Eu nu mă făceam mic, nici nu mă retrăgeam, nici nu dădeam înapoi, era clar. Nici ea, însă celălalt nu e niciodată clar, e mereu obscur, până și soția și copiii ne sunt opaci, și într-adevăr nu intrăm în gândurile nimănui, iar uneori ceilalți nici măcar nu gândesc, doar reacționează, doar acționează sau răspund la stimuli, omițând creierul, neluându-l în seamă sau ocolindu-l, nedându-i timp să exprime și nici să formuleze, eu n-am avut niciodată acest noroc, e mai degrabă noroc decât nenorocire, probabil.

Și, cum nu l-am avut nici măcar în tinerețe, am optat pentru ceva voluntar și pe jumătate calculat, dar care încă mă proteja, care nu-mi risipea îndoielile, dar mi le reducea. I-am oferit o țigară, nu a vrut-o în momentul acela, cu toate că fuma. Mi-am aprins-o pe a mea și, contrar tendinței mele – întotdeauna fumez cu stânga –, am ținut țigara între degetul arătător și cel mijlociu de la dreapta, ca să-mi las cealaltă mână să cadă, ținând scrumiera în ea, pe coapsa strălucitoare sub becurile ca niște flashuri, ori sub intermitenta lună. Nu palma, firește, asta ar fi fost o nerușinare, ci dosul mâinii. Și nu deplin, evident, ci mai bine zis marginea la început, sau să spunem dunga, iar după aceea ceva mai mult, de parcă mâna ar fi alunecat din cauza propriei greutăți, sau mi-ar fi înclinat-o gropile ocazionale, sau conducerea rapidă a taximetristului, când înainta de la un semafor verde la altul. Pare o prostie, o mână e o mână, dar e o diferență enormă între dos și palmă, palma e cea care palpează și mângâie, vorbește și de obicei e premeditată, iar dosul se preface și tace.

Nu și-a mișcat coapsa, nu și-a îndepărtat-o nici un milimetru, n-a evitat și nici n-a fugit de acel nou contact, oricât de ușor i-ar fi fost, era loc la stânga ei; acum era carne pe carne, deși încă circumspecte, aproape neclintite, cu masca întâmplării încă. Am îndrăznit o deplasare minimă a acelui dos în partea rămasă a traiectului, ca și cum s-ar fi datorat legănării domoale a mașinii la curbe, când dădea colțul sau când înconjura o piațetă, la Madrid sunt o grămadă peste tot. N-am vorbit. N-am vorbit. N-am vorbit. Cu cât mai îndelungate sunt răstimpurile de tăcere, cu atât mai greu e să se reia conversația, și nu e adevărat, e de ajuns să deschizi gura și să rostești o singură silabă, sau două cu sens: „Da“, sau „Nu“, sau „Ce“, sau „Cum“; sau „Vino“, sau „Pleacă“, sau „Mai mult“, sau „Nimic“. Sau poate „Vrei“, în continuare vin întotdeauna altele. Dar n-am deschis-o în timpul mersului, nici măcar nu a trebuit să-l mai călăuzească pe taximetrist, omul își încropise traseul. Când mi-am terminat țigara, am stins-o în scrumiera de pe partea mea, însă mâna stângă mi-a rămas unde era, cu scrumiera ținută de parcă ar fi fost un talisman sau o relicvă, asta îmi permitea să mențin dosul pe piciorul ei, dosul care la fiecare mic viraj mângâia puțin ca și cum n-ar fi făcut-o. Celia nu s-a împotrivit, nu s-a ferit, nu s-a deranjat să-și schimbe poziția. „Și ce-o să fac când o să ne oprim?“ m-am întrebat. „Ne despărțim și gata, două sărutări pe obraz? Așa ar fi normal, doar am parcurs o bucată de drum împreună, asta e tot, un minuscul episod nocturn – și sunt atâtea nopți în anii aceștia – pe care nici nu ni-l vom aduce aminte. O să cobor din

mașină, pentru ca ea să iasă pe unde a intrat, întotdeauna e periculos s-o faci pe portiera din stânga, și ar fi urât să n-o însoțesc până la portal, după toată excursia asta și atâtea ocoluri, habar n-am unde suntem. Până ce va fi în siguranță, și nici așa nu ar fi, am auzit de femei atacate în lift, când se credeau la adăpost, tipi care stau acolo o eternitate așteptându-le, dacă sunt la curent cu întârzierile lor nocturne, sau care se ivesc din beznă și se strecoară înainte ca ușile să se închidă, iar ele rămân prinse atât de aproape de propriul cămin, de paturile lor primitoare sau neconsolate. Poate trebuie să merg cu ea până sus, s-o depun în apartamentul ei, să mă joc de-a fi un cavaler din cei care abia mai există și astfel să mă apropii cât mai mult posibil de cearșafurile ei, pare o prostie, dar vecinătatea ușurează și dă idei, ba chiar îl tentează pe cel ce se considera imun, pe cel care exclusese totul la început, care deodată se răzgândește și cedează la argumentul cel mai inconsistent și decisiv: «De ce nu?», își zice. «Dacă îmi propun, va fi de parcă nu s-ar fi întâmplat».“

Strada Watteau era scurtă și strâmtă, mai curând o jignire pentru pictorul francez decât o onoare. Am descoperit surprins că paralela imediată se numea Juan de Vera, aproape numele meu, sau cel care trebuia să fie numele meu, mi s-a părut un semn și un stimul, m-am întrebat cine dracu’ o fi fost. Mai important decât Watteau pentru Primărie, în orice caz, și aproximativ ca Bătălia de la Belchite, pe care Watteau era perpendiculară. Nu cunoșteam nici una dintre ele, în schimb recunoscusem zona deodată, tardiv, mi-a trecut prin cap că șoferul ne dusese pe o rută ocolitoare și Celia i-o permisese, sau îl determinase să o facă cu instrucțiunile ei, ca să lungească drumul și să mă cântărească în tihnă. Eram la doi pași de Paseo de las Delicias într-o parte, în alta de Muzeul Căilor Ferate și în cealaltă, nu departe de râu. Aproape vizavi de clădirea unde locuia Celia era un Complex Penitenciar Feminin, așa preciza inscripția, am sperat să nu fie funcționară de închisori, la Ministerul de Afaceri Interne, presupuneam, dintr-odată mi-a venit această tristă și dezolantă idee. M-am uitat la ziduri și la ferestrele neluminate, toate înalte. Deținutele pesemne că dormeau profund de câteva ore bune, fără nici o tentație, sau doar în vise, sau cine știa, pentru ele toate nopțile din anii aceia febrili trebuie să fi fost identice. Se miroseau unele pe altele inevitabil, mirosuri puternice uneori, eu o miroseam pe Celia de aproape și mirosul ei era suav, chiar și după mersul pe jos, care ne sufocase puțin și pe ea o duruseră picioarele nu tocmai mici. Mașina s-a oprit. L-am lăsat intenționat (m-am prefăcut distrat, dezorientat) pe taximetrist să oprească aparatul, să aprindă beculețul care arăta că e liber, m-am prefăcut că regret.

– Ah, ați aprins beculețul, am zis.

Aș fi putut să-l avertizez că eu continui, cu mult înainte, mă abținusem. Va trebui să mă ducă înapoi acasă, el sau altul, asta era sigur.

– Dacă nu mi-ați spus nimic… Atunci, mergem mai departe?… Așadar, îl sting sau vă fac un calcul?

N-a fost nevoie să răspund, să șovăi, să zăbovesc indecis, s-o întreb pe Celia cu privirea, să mor o clipă în paloarea mea și să-mi dezvălui așteptările prin cuvinte. Am avut senzația că mă salva gongul, cum se spunea mai demult, când încă exista box și nu era condamnat.

– Vrei să urci un moment? m-a întrebat Celia.

A pus întrebarea cu naturalețe, sau mai mult decât atât, cu certitudine inechivocă. Îmi propunea să urc pur și simplu, nu ca să beau un pahar, nici pentru că ne înțeleseserăm foarte bine și nici ca să nu întrerupem însuflețita conversație pe care nu o aveam. Era cu vreo zece ani mai mare decât mine, pentru ea fusesem transparent din primul minut până în ultimul, și acum. Poate lăudăroșenia mea falsă când îi răspunsesem lui Van Vechten își produsese efectul incitant, deși fusese imediat dezmințită de mine însumi, în parte. Sunt minciuni și glume care trezesc curiozitatea, pentru că niciodată nu se poate ști cu certitudine ce e minciună sau ce e glumă. Și, dacă bănuiam cumva că întrebarea ei era minciună sau glumă, ori mi-o pusese de florile mărului și din politețe, sau ca să mă pună la încercare, mi-a repetat-o ca afirmație:

– Da, vrei să urci. Păi vino, haide.

N-am răspuns numaidecât, n-am făcut nimic în clipa aceea. Mi-a zâmbit cum se zâmbește unui năuc.

– Haide, ce aștepți? Plătește-i.

A deschis portiera și a coborât pe partea ei. Nu își dezlipise coapsa de a mea până atunci, i-am simțit imediat lipsa. Am calculat dacă mi-ar ajunge banii pentru alt taxi mai târziu sau a doua zi dimineață, calcule și temeri de tineri, întotdeauna strâmtorați. Mă rog, dimineața puteam să iau un autobuz sau metroul, iar pe deasupra ce mai conta? La vârsta aceea, te duci oriunde și te întorci mergând pe jos kilometri întregi și străbați orașul întreg, și rămâi împotmolit în locul cel mai îndepărtat în zori la perspectiva sau promisiunea sau simpla posibilitate a unei partide de sex care să merite osteneala și să dăinuie în amintire, atât de cruzi sau de bădărani suntem; asta se vindecă cu anii în majoritatea cazurilor, începând de la treizeci și cinci, sau pe acolo, devii mai prudent sau mai leneș, începe să te cuprindă lehamitea să te trezești în pat străin și să trebuiască să iei micul dejun cu o umbră care nu mai e perfectă, ci nepieptănată și demachiată, îți e lene să te dezbraci la ore târzii, și chiar dacă nu e necesar s-o faci, ți-e, oricum, lene să te amesteci și să stabilești legătura aceea pe care poate ea nu o uită, sau nu atât de repede ca tine. Ții cont și de lealități, față de cine te așteaptă acasă, sau e în călătorie și față de partenerii ignoranți sau absenți ai femeilor, pe care poate nu i-ai văzut niciodată; înveți să te pui în locul oricui, chiar și al unui tâmpit necunoscut (aproape toți soții par tâmpiți din punctul de vedere al amantului, oricât de efemer și de ocazional ar fi, așa cum toți amanții sunt cretini în imaginația soților, chiar dacă nu știu cine sunt și nici nu sunt siguri de existența lor). Dar nimic din toate acestea nu există la douăzeci și trei de ani, dimpotrivă. Atunci ești capabil să înșeli, să folosești vicleșuguri, să convingi cu sofisme și să fii infidel, să speculezi și să te umilești când ai

un țel și să încerci să trezești mila, să te prefaci torturat sau bolnav, să minți o femeie și să trădezi un prieten, să recurgi la josnicii de care te vei rușina mai târziu, sau pe care vei evita să ți le amintești, ca să-ți faci iluzii că n-au avut loc, sau că cel care le-a comis e mort și îngropat: „Acela nu mai sunt eu, acela era un copil și nu contează ce fac copiii. Abia de astăzi începe cu adevărat să se țină seama, sau poate de mâine“.

Prelungești după bunul plac ceea ce consideri vârsta iresponsabilă.

I-am plătit taximetristului și am coborât pe partea mea. Mașina s-a făcut nevăzută, a dispărut într-o secundă, și am rămas amândoi pe minuscula stradă Watteau, despărțiți de spațiul pe care îl ocupase vehiculul. Nu m-am uitat la clădire, nici la portal, nici la nimic, despre astea nu am amintiri. Aveam ochi doar pentru Celia, pe care pentru prima oară în mult timp am contemplat-o de la o oarecare distanță, tocurile ei înalte, silueta ei completă, nu-și dăduse jos pantofii nici un moment. Fusta îi rămăsese puțin ridicată și i se șifonase în timpul drumului. Mi-a întins mâna, s-a răzgândit, m-a luat de braț și ne-am îndreptat spre intrare. Poate și pentru ea era un eveniment să vină acasă cu cineva tânăr. Nu, în realitate nu credeam, ea putea să atragă oricâți tineri ar fi vrut, unii sunt nerăbdători și avizi, alții sunt timizi și recunoscători, iar alții sunt nesățioși. Probabil că eu aveam încă ceva din cele trei categorii. Nu m-am putut opri să nu privesc cu ochi de spectator sau de colecționar o clipă, cu ochii imaginației, care sunt cei care fixează cel mai bine o scenă și apoi și-o amintesc cel mai bine. Și nu m-am putut opri să gândesc că, dacă ne-ar fi văzut doctorul Van Vechten, mi-ar fi pus la socoteală încă una, însemnându-mi-o la război, și s-ar fi simțit oarecum mândru de mine. Și m-ar fi urât.

Dar eu nu știam pe atunci că timpul vindecă multe, nici că le domolește, nici că poți deveni prudent și leneș, nici că se ține cont de lealități, iar acestea acționează ca o sită, un ghid și un obstacol, iar pe deasupra nu-mi lipseau exemplele care să-mi arate că nu era astfel pentru mulți, că sunt oameni maturi care nu cedează, care sunt mereu nesățioși și nerăbdători, cel puțin mintal, vreau să spun: de parcă ar trebui să acționeze neîncetat doar pentru a-și satisface tiranica minte care nu se odihnește și nici nu cunoaște repausul, fiind prea obișnuită cu ea însăși vreme prea îndelungată – tinerețea și plenitudinea sunt foarte lungi, frontierele încheierii lor sunt nedeslușite –, independent de nevoile, vicisitudinile și capacitățile corpului, pe care îl vede din ce în ce mai mult ca pe un instrument iritant, căruia trebuie să-i ceri mai mult efort; obișnuită să țină socoteli la care nu poate renunța – cu câte femei diferite m-am culcat anul acesta, de pildă; cu câte fără să plătesc – sau să fie ocupată cu visări viitoare – cine va fi următorul bărbat care să-mi umple golul ăsta, de pildă; îmi e de ajuns să mai apară doar unul, ca să rămân cu el, iar după aceea nu voi mai pune întrebări. (Așa cum sunt bătrâni care par să se potolească și să devină inofensivi, ale căror minți indescifrabile, nestatornice sau absente – nu pătrunde nimeni în gândurile altuia – poate pun la cale întruna mârșăvii și acumulează rea credință față de cei din jurul lor. Mințile, amăgite, nu se lasă niciodată păgubașe, se simt ca întotdeauna și nu văd motive de schimbare. Iar dacă cumva reușesc să se uite înapoi cu detașare, e doar pentru a-și zice: „Vina mea a trecut. Anii au diluat-o, sunt curat. Pot să iau socoteala de la capăt, chiar dacă va fi tot o înșiruire de vini. Dar va fi alta, va fi nouă, va fi diferită și mai scurtă, pentru că nu mai am tot timpul“.)

Vedeam că Beatriz nu renunță la asta, ori eu îmi închipuiam că acesta era în parte scopul vizitelor ei pe înserat, cu toate că, intuite din afară, păreau tipizate și rutiniere, lipsite pe de-a-ntregul de speranță și, chiar dacă știa că în fond pentru ea următorul bărbat era cel de o viață, cel mai vechi și pe care nu-l excludea („Numai tu mă interesezi și te iubesc pe tine, cum trebuie să ți-o spun, oricât m-ai alunga“), întors împotriva ei și batjocoritor. În zile de proastă dispoziție sau de excesive contrarietăți cu Towers, Muriel nu doar că o numea „focă“ și „sac de făină“ și „ființă pahidermică“ și „minge de sebum“ și „vacă grasă“, nu doar că o compara cu clopotul din El Álamo sau cu diligența din *Diligența*, sau îi găsea asemănări cu Shelley Winters în anii când era mai robustă, sau cu „uriașa lui Baudelaire“ (aluzie care îmi scăpa atunci), ci o alătura actorilor obezi („Nu-ți lipsește decât o mustăcioară ca să fii la fel ca Oliver Hardy“, sau „Sper să nu-ți cadă părul, căci te-aș confunda cu Zero Mostel, îți amintești?, a fost amicul asudat al prietenului nostru, Palance“), știind bine că ea capta toate referințele cinematografice, mai bine decât mine. Insultele îi erau atât de nejustificate și disproporționate, în realitate atât de îngrozitoare, rău intenționate și absurde – aproape umoristice –, încât poate tocmai de aceea pe ea nu o afectau în prea mare măsură – poate chiar o făceau să râdă puțin, în sinea ei –, deși era fără îndoială neplăcut să le audă și îi subminau îndrăzneala,

creându-i nesiguranțe teribile, uneori mă întrebam cum de nu se descuraja cu totul și nu își lăsa baltă expedițiile nocturne până la ușa camerei soțului, poate se refăcea după respingeri și își lua aplomb din întâlnirile cu Van Vechten în cadrul acela ultrareligios și cu oricine ar fi fost individul din Piața Marqués de Salamanca în unul laic (căci ambele vizite s-au repetat), și cine știe dacă nu cu încă vreunul la Escorial, sau în alt loc unde trebuia să se deplaseze cu motocicleta. Și probabil că ea ghicea ceea ce nu putea să știe, iar eu, în schimb, știam: cu toate că Muriel îi trântea grosolăniile acelea în față, niciodată nu se referea la ea în astfel de termeni în absența ei, vreau să spun că în prezența nici unei alte persoane nu vorbea despre Beatriz ca despre „butoiul de vin de Xeres“, nici ca despre „Charles Laughton“, întotdeauna era „Beatriz“ sau „soția mea“ când se adresa altora, și „mami“ sau „mama voastră“ în fața copiilor, și „doamna“ sau „Beatriz“ în fața Flaviei, avea o deosebită grijă să nu rostească apelativele dezagreabile cu martori, eu fiind inclus în principiu, doar că în fața mea îi scăpau injurii (am ajuns să fiu ca aerul), iar pe deasupra eu spionam și ascultam ce nu trebuia. Asta mi se părea o vagă dovadă de respect din partea sa, ori poate un vag rest din dragostea pe care i-o purtase în preistorie: ca în prezența celorlalți să se abțină s-o jignească brutal.

Nu-l vedeam nici pe Muriel, care se apropia de vârsta de cincizeci de ani, sau îi avea deja, să renunțe complet la efuziunile cu femei, dacă se putea spune astfel. El nu părea niciodată să tânjească și nici să vâneze pe nimeni, se pretindea distrat, sau era pe terenul acesta, și păstra o atitudine neglijentă și contemplativă. Dădea impresia că e surprins când descoperea că îl dorește o frumusețe parvenită sau o seducătoare nobilă. În astfel de ocazii, totuși, nu se întreba dacă pretendentele voiau să obțină ceva de la el – un rol mărunt într-un film, simpla alăturare a numelor lor – nici nu fugea de ele când asta era evident. Se lăsa condus și manipulat în aparență, dar după aceea obișnuia să se arate dezinteresat și imperturbabil, sau nici măcar nu-și aducea aminte – așa a spus cândva și am vorbit deja despre un caz – că împărțise patul cu cine dorea să-l frecventeze din nou începând de atunci – se înțelege că să-l frecventeze cu el înăuntru – ori îndrăznea să-i ceară o mică favoare. Dacă el nu promisese nimic, cu nimic nu se simțea obligat, era problema femeilor unde voiau să intre fără ca nimeni să le fi propus. Nu l-am văzut niciodată „cuplat“ serios cu nici una, cel mult se preta la a repeta ieșirile cu vreo femeie care îi era simpatică și care-i plăcea, mai curând ca însoțitoare la premiere și *cocktails*, ieșiri superficiale, în general cu mai multe persoane, în grup, bănuiam că trebuia să se plictisească cinând cu ele între patru ochi, sau făcând conversație după ușurările de așternut, pe care mi le imaginam cam mașinale, mai degrabă igienice decât morboase și firește că nu pasionale. Sigur că îl făceau să caște tinerele sau cele nu foarte tinere, parvenite sau nobile, care nu aveau habar cine era Zero Mostel, sau Andy Devine sau Eugene Pallette sau Sydney Greenstreet, ca să menționez ceilalți actori grași cu care în zile de furie sau de glume exagerate ar fi putut s-o compare pe Beatriz Noguera, evident că nici poetul Baudelaire, cu

uriașă sau fără ea. Cât despre cele pe care le admira cu adevărat, îl interesau sau îl fascinau, ca Cecilia Alemany, în schimb, nu doar că erau rare, dar de cele mai multe ori nu se bucura de ocazii cu ele, aparţineau altor medii, în care el era un oarecare, cel mult un artist ciudat, care putea conferi strălucire tangenţială sau farmec unei cine. Și poate îșsi permitea să le elogieze și să anunțe că le-ar adora tocmai pentru că erau himere. Periodic îmi trecea prin cap că Muriel avusese în viața lui una sau două sau trei femei atât de importante și inteligente, cărora li se dăruise fără rezerve, atât de desăvârșite, că îi era extrem de greu să nu o ia în râs aproape pe oricare alta care s-ar fi apropiat de el. Eu eram convins că una dintre cele două sau trei – dacă fuseseră două sau trei – era Beatriz cea din alte timpuri, cea care locuise în America și cu care se căsătorise, perseverentă, optimistă și zâmbitoare, care se intuia încă, cea care nu era aproape dezechilibrată și nici nu era nefericită în mod persistent. Sau, cum să spun, rătăcită.

Profesorul Rico era cu mult mai tânăr decât Muriel și încă nu ajunsese la vârsta la care să-i treacă efuziunile, deși se apropia. Nu mai avea mult până la patruzeci de ani, dar cu toate acestea continua să fie pueril, vulgar în limbaj, despotic și vanitos, iar în aceasta îi constau în mare măsură farmecul și senzualitatea considerabile (pentru cine i le vedea, firește, unii îl detestau), care îi prilejuiau numeroase cuceriri, cel puțin teoretice sau ipotetice, cum cred că am explicat. Putea fi din cei care ţineau socoteala aceea masculină la care m-am referit înainte („Cu câte“), doar că trebuie să fi însemnat la răbojul mintal îndată ce vedea seducţia „realizată“ sau sigură, îndată ce se încredința că, după cum afirma uneori cu înduioșătoare bucurie – nu, cu îngâmfare –, „femeia asta poate fi a mea oricând vreau, e limpede și neîndoielnic“, motiv din care nu întotdeauna considera necesar să-și ducă la capăt seducţia, sau s-o „rezolve“, termen mai mult al lui Van Vechten decât al său, acesta din urmă.

Nu, nu mi se părea că i-ar fi trecut dorința cu totul cuiva din anturajul meu – poate din cauza perioadei noi, agitate – și cu atât mai puțin renumitului pediatru, tocmai cel mai vârstnic, mai mare decât Muriel cu vreo zece ani, decât Beatriz și Rico cu vreo douăzeci, iar decât mine cu aproape de două ori decât fața de ei. Deși am spus că părea să aibă vreo cincizeci, își păstrase pielea netedă și agilitatea, era de neînțeles și nepotrivit ca eu să-l invit să ieșim la distracţie împreună cu prietenii mei. Cu toate acestea, nu mi-a fost greu să-l conving, n-a trebuit să-l rog, n-a refuzat și nici n-a făcut mofturi, joacă de copii, teren favorabil. Aviditatea îi era de asemenea calibru; atât de profundă îi era mâhnirea pentru că pierde o epocă îngăduitoare și frivolă; atât de gravă disperarea când își imagina ce îi scăpa dintr-o stupidă incompatibilitate de vremuri (iar pe aceasta, atâta timp cât trăim, credem că e posibil s-o remediem, dacă nu și s-o întoarcem), încât în realitate a crezut că l-a prins pe Dumnezeu de picior când l-am îndemnat să frecventeze în compania mea baruri mai întâi, iar imediat după aceea discoteci și săli de muzică live. În primele erau oameni de diferite vârste, se făcea conversație în ciuda decibelilor și în răstimpuri se stătea pe scaune, el putea să nu se

simtă prea nelalocul lui, mai ales pentru că unele localuri erau vechi cunoscuți de-ai săi, care reveniseră la modă, cu un public entuziast și nou, în general ignorând trecutul și cu caracteristici aproape opuse celor din diverse timpuri străvechi. Cred că era cazul lui El Sol, pe strada Jardines, sau ceva mai târziu al lui Cock, de pe Reina, sau bineînțeles al lui Chicote, pe Gran Vía, care era în picioare dinainte de Războiul Civil, dacă nu mă înșel, și despre care inevitabil scrisese Hemingway în reportajele și romanele cele mai turistice. După al Doilea Război Mondial, devenise localul predilect al prostituatelor de o relativă categorie, care se purtau cu o oarecare decență, al toreadorilor, actorilor, cântăreților, fotbaliștilor, actrițelor și înalților funcționari franchiști, oamenilor de afaceri apropiați regimului și câteodată al vreunui ministru petrecăreț, primele căutau în special ultimele trei grupuri și aceia pe ele, astfel că facilitau totul și se întâlneau acolo fără ascunzișuri. Mă întrebam dacă Van Vechten n-o fi fost asiduu al locului în epoca aceea eternă, când era oficial bine văzut de victorioșii în luptă (mă rog, în anii patruzeci el era unul dintre ei, se uita mereu acest amănunt) și beneficia de relațiile sale; dacă nu cumva îi însoțise pe conducători și pe proaspăt îmbogățiți să bea faimoasele *cocktails* la Chicote și să arunce priviri spre taburetele de la tejghea, unde obișnuiau să stea, cu coatele sprijinite pe masă, femeile singure, lăsându-se văzute din semiprofil (ca să nu ofere numai o imagine monotonă de fese) și se prefăceau că stau de vorbă unele cu altele, până ce erau invitate să se alăture la o masă. Spre 1980 se mai vedea câte una dezorientată și bătrână, care poate, văzând locul iarăși însufleţit, după o perioadă îndelungată de decadență, îndrăznea să-și ocupe taburetul giratoriu de odinioară, crezând că printr-un miracol se întorseseră timpurile de glorie și se inversase calendarul. De fapt, una dintre aceste veterane a venit o dată la masa noastră, l-a fixat pe Van Vechten cu privirea și i-a spus cu afecțiune:

– Eu te cunosc pe tine, nu-i așa? Cu ochii ăia atât de albaștri și cu părul atât de blond. Nu ți-a albit și îl ai pe tot. Abia te-ai schimbat.

Însă Van Vechten, fără nervozitate, cu o expresie de sinceră surprindere și fără îndoială cu rea intenție, i-a răspuns de pe scaunul său:

– Nu, doamnă. Probabil că dumneavoastră mă confundați cu tatăl meu, cu care semăn. Nu vedeți că cei care frecventează localul acum – a făcut o pauză nemiloasă, uitându-se la mine și la grupul meu de parcă s-ar fi inclus cu satisfacție și cu aroganță – sunt cu toții destul de tineri?

Era oricum, numai timid nu, doctorul Jorge Van Vechten, încât, mai degrabă decât nefondate, mi s-au dovedit ridicole temerile inițiale că îmi va considera suspectă și nepotrivită amicala sugestie de a participa din când în când la ieșirile nocturne. Dar Muriel îl cunoștea prea bine, de aceea îmi încredințase misiunea fără frică, știind că lui Van Vechten nimic din ce ar fi însemnat divertisment și măgulire nu i se va părea gratuit sau nemeritat. Eu crezusem la început că se datora unui calcul greșit al șefului meu, lipsei de simț al realității de care dădea adesea impresia că suferă. Nu era chiar așa, totuși, încetul cu încetul am observat că aproape nimic din ce este esențial nu-i scăpa, în privința persoanelor și a situațiilor; că sub înfățișarea lui distrată, dacă nu absorbită uneori, înregistra și își dădea seama de mult mai multe decât lăsa să se vadă. Când nu reușeam deloc să-l descifrez, îmi imaginam că planifică în minte, vreau să spun că își schițează planuri de filme și mișcări de cameră viitoare, și era posibil să fie așa, dar niciodată nu constituia acesta un motiv să piardă din vedere povestea pe care o spunea, sau care i se relata lui, sau ideea care îl neliniștea. Avea un stil foarte ușor de recunoscut, dar nu era un simplu stilist, cu atât mai puțin un estetician, nici în cinematografia lui, nici în viață. Îi plăcea să simuleze că nu prea își dădea seama de ce se întâmpla în jurul său și prefera să treacă sub tăcere ce percepea. Eu cred că percepea mult și își dădea seama de aproape tot.

Van Vechten avea într-adevăr niște ochi atât de albaștri și un păr atât de blond, că nu erau dați uitării într-o țară în care oamenii cu aceste culori abundă mult mai mult decât se crede și se recunoaște, dar în nuanțe mai impure sau amestecate decât ale lui: ochii deschiși la culoare sunt adesea aici cenușii sau verzi, sau reminiscențe de felurite licori, ori de un albastru destul de închis, ca singurul ochi al lui Muriel care privea, iar părul blond rareori e nordic sau spălăcit. El părea într-adevăr străin, ca și cum numeroșii săi strămoși din Arévalo s-ar fi dus de fiecare dată în Olanda când le venea rândul să se căsătorească. De aceea era inconfundabil, cu siguranță prostituata veterană din Chicote nu se înșelase, cu toate că el nu corespundea nicidecum tipului clasic al clientului prostituatelor. Își păstrase o privire tinerească și strălucitoare – intensitatea, în schimb, era meridională, căci putea deveni obscenă și ofensivă; trăsăturile sale erau foarte armonioase, ca să nu spun că fermecătoare (în tinerețe probabil că nu se plângea), zâmbea cu o dantură orbitoare și cu aspect sănătos – niște incisivi mari și dreptunghiulari –, mandibula era puternică și chipul tindea spre forma de pătrat; singurele care îl urâțeau puțin erau un nas și niște urechi ușor ascuțite, ca de spiriduș, și o mică protuberanță pe bărbie, nu ajungea să fie de vrăjitoare. Cândva i-am spus lui Muriel că semăna cu un actor secundar american, aproape episodic, care a jucat în o mie de pelicule, dar al cărui nume l-au știut întotdeauna doar câțiva: „Robert J Wilke“, i-am trântit cu tinereasca mea pedanterie, doritoare de a acumula merite, iar el a încuviințat imediat: „Unul dintre cei trei pistolari care așteaptă trenul aproape tot filmul *La amiază*“, mi-a răspuns, căci îi picase fisa imediat. „Ai dreptate, sare în ochi. În plus, e ciudat: pe lângă faptul că joacă în

nenumărate westernuri, mi se pare că Wilke a apărut, și nu doar o dată, cu halat de medic.“ Așa îl văzusem eu deja pe atunci, pe Van Vechten, trăgându-i-o lui Beatriz în Sanctuarul din Darmstadt, amândoi în picioare și îmbrăcați. Însă Muriel nu știa că eu păstram în memorie imaginea aceea a doctorului, halatul deschis.

În trăsăturile sale se ghicea un caracter triumfător și expansiv, la fel ca în modul său de a merge prin lume: cu o mare siguranță de sine, cu un farmec prea stabil ca să nu fie puțin afectat – poate cel care convenea unui pediatru care trebuia să inspire încredere mamelor și copiilor –, cu jovialitate de netăgăduit și un primitor zâmbet permanent, un bărbat care spunea bancuri inocente sau vulgare, în funcție de compania în care se afla și făcea glume cu ușurință, cu promptitudine excesivă – ca și cum ar fi fost cartea sa de vizită –, un tip de umor din obligație, care mie mi se părea, totuși, învechit (dar poate asta era normal, ne despărțeau mulți ani în calendar) și pe care de aceea îl asociam pe nedrept cu îndelungata epocă franchistă, care ne devenea repede îndepărtată, la urma urmelor căzuse sau se întâmplase în epoca aceea tot ce nu ar fi fost identic sub alt fel de regim. Pesemne că cineva îl sfătuise când era copil: „Cu dinții ăia frumoși pe care îi ai, tu zâmbește mereu, Jorgito, indiferent dacă e sau nu de râs; asta o să-ți câștige adepți și o să subjuge voințele; asta o să-ți netezească drumul“. Era foarte înalt, la fel ca Muriel sau și mai mult, și destul de corpolent. De aceea era înclinat, cred, să dea palme ușoare pe spate, să ia oamenii de braț și să tragă de ei, sau să-i scuture prietenește în toiul hohotelor mecanice, avea putere, fără îndoială putea provoca durere dacă și-o propunea, mie mi-a provocat-o puțin câteodată, onorându-mă cu ghionturi de afecțiune, ori depunându-și una dintre mâinile lui mari pe umărul meu, era ca și cum i-ar fi căzut vertical de la o înălțime considerabilă și în continuare mâinile sale strângeau cu presupusă duioșie, dar ca niște gheare, încât îți doreai numaidecât să te eliberezi, să scapi de greutate și din clește.

Pe lângă purtarea mucalită, se observa la el ceva vorace și neliniștitor, ca și cum nimic nu l-ar fi mulțumit pe deplin și nu i-ar fi ajuns, ca și cum ar fi fost unul dintre indivizii care vor mereu mai mult și vine un moment când nu mai știu ce să vrea: le e greu să-și sporească succesul profesional, banii, aprecierea celor de lângă ei, puterea și influența în mediul lor. Se uită în jur, se întorc în căutarea obiectivelor noi și nu le mai găsesc, încât nu au habar cum să-și canalizeze ambiția și energia care se înverșunează să le tot dea târcoale, nu slăbesc asediul, nu-și ridică tabăra. Până la un punct se poate spune că vârsta îi trădează, că nu le conferă învățăturile normale și nici nu îi domolește, nu îi îmblânzește și nici nu îi face mai lenți sau mai calmi, le respectă prea mult personalitatea și nu îndrăznește cu ei, sau nu se deranjează în a-i mulțumi, cu atât mai puțin în a-i resemna. Astfel, se transformă în persoane abia conștiente de trecerea timpului peste ele, îl simt pe acesta din urmă ca pe un fel de eternitate invariabilă în care sunt instalați de o viață întreagă și despre care nu se prevede că va dispărea și nici că își va schimba mersul, că se va retrage sau că îi va abandona: sunt ostaticii săi,

ori victimele bucuroase; trebuie să atragem atenţia, în apărarea lor, că timpul e neleal cu ei, refuză în parte să-şi îndeplinească misiunea: se limitează să-i macine puţin câte puţin, dar – cum să spun – fără să le dea de ştire. Sunt indivizi care, dacă li s-ar anunţa o boală mortală şi un sfârşit apropiat, ar reacţiona din capul locului cu atâta neîncredere sau scepticism – cu atâta trufie, de fapt – ca pentru a răspunde în felul acesta, mai mult sau mai puţin: „Vai, vedeţi, nu ştiu ce să vă spun. În momentele acestea mi-ar pica foarte rău să mor. Am multe treburi, nu mă gândisem la asta, nu figura în planurile mele imediate. Dacă sunteţi de acord, s-o lăsăm pentru mai încolo“. (Şi în fond e de înţeles, căci, cu excepţia sinucigaşilor şi a celor foarte obosiţi, cine nu vrea s-o lase pe mai încolo, oricât de târziu s-ar prezenta clipa de faţă?) Muriel nu ar fi răspuns niciodată asta, totuşi, în ciuda faptului că împărtăşea cu Van Vechten o oarecare imunitate la scurgerea timpului, cum am povestit la început, şi a faptului că anii nu aruncaseră nici asupra înfăţişării sale mai mult de o lentă lapoviţă sau penumbră. Dar în el, spre deosebire de prietenul său, nu exista voracitate şi nici neliniște, nici nemulţumiri difuze, ci mai degrabă imuabilitate, pauză şi calm: pur şi simplu nu lua în seamă trecerea timpului, de parcă ar fi fost ceva atât de cunoscut, că nu merita osteneala de a pierde nici un minut să regrete sau să cumpănească. Sau de parcă lui i s-ar fi întâmplat tot ce era fundamental în trecut.

Nimic nu i-ar fi prins mai bine doctorului, care căuta întrebuinţare permanentei sale lăcomii, fără ţel sau făgaş clar, decât sugestia mea, sau ceea ce el a văzut ca tentaţiile mele: să intre cu un ghid sau un iniţiat în viaţa tinerească şi deşănţată de atunci. În realitate, nu avea atâta nevoie de mine, erau vremuri atât de efervescente, că totul părea deodată permis şi normal, în contrast cu plumburiile decenii ale lui Franco, chiar dacă timpurile acelea pieriseră cu cinci ani înainte de dispariţia fizică a acestuia, ori li se întorsese spatele cu fermitate. Lumea de orice vârstă s-a simţit liberă să frecventeze orice loc, orice ambianţă, ca şi cum toată lumea şi-ar fi inaugurat noi obiceiuri sau o nouă tinereţe. Cei care nu cu mult înainte, şi, în virtutea anilor, nu se consideraseră „autorizaţi“ să iasă în câteva nopţi pe săptămână până la ore târzii, acum aveau senzaţia că nimic nu-i împiedica şi, mai mult decât atât, că bulbuceala şi agitaţia generale îi împingeau să o facă şi să se aventureze unde nu li se cuvenea, din pricina vârstei sau a poziţiei sociale, ori a traiectoriei de demnitate şi cumpătare adoptate vreme îndelungată. Dar, cu toate aceste facilităţi şi stimulente, nu era acelaşi lucru să dispui de un autentic tânăr de douăzeci de ani, care să te introducă în locurile la modă, care să te prezinte şi să te amestece cu prietenii lui şi, ca să mă exprim în felul acesta, să-ţi acorde permisiunea de a te adresa oricărei fete din cercul său în presupusă egalitate de condiţii şi de a te preface că faci parte dintr-un soi de gaşcă privilegiată.

A fost o perioadă în care la Madrid nu dormea aproape nimeni, fiindcă după nopţile de chef, în afară de studenţi, artişti şi leneşi profesionişti, nu era noctambul care, în mod neverosimil şi foarte devreme, să nu se afle în

dimineaţa următoare la locul lui de muncă. Eu, primul şi, de asemenea, Van Vechten, care n-a lipsit niciodată de la cabinetul său, deopotrivă Muriel, Rico, Roy, Beatriz şi Gloria, când îşi pierdeau nopţile, o făceau toţi din când în când, nimeni nu era capabil să se sustragă pe de-a-ntregul vânzolelii nocturne din anii aceia anormali, veseli în ciuda tulburărilor politice şi a incertitudinilor de tot felul, dacă avea ceva bani şi chiar dacă era foarte nefericit. Pe atunci nu erau rare ambuteiajele, în multe zone, în plină dimineaţă de miercuri, de luni şi chiar de o tristă zi de marţi. Trebuie să fi clipit în vreo noapte somnorosul ochi inevitabil al lunii noastre reci, veşnic de veghe.

Confund localurile de prin 1980 cu cele de puțin înainte și puțin după aceea, dar cred că l-am dus pe Van Vechten, în afară de cele deja menționate, la Dickens, la El Café, la Rock-Ola, la diverse terase de pe Recoletos și la Universal (la acesta probabil că nu, mi se pare că a fost posterior), și la câteva discoteci în care firește că eu am petrecut prea multe momente de-a lungul acelor ani, în compania lui sau nu, cine-și mai aduce aminte, ca Pachá și Joy Eslava și altele, al căror nume îmi scapă, una aproape de râu (Riviera?) și alta de lângă Gara Chamartín, alta pe strada Hortaleza și încă una prin Fortuny sau Jenner sau Marqués del Riscal (Archy poate?), mi se suprapun perioadele și persoanele, alcoolul nu te ajută să distingi, cocaina da, atâta vreme cât îi durează efectul, dar *a posteriori* nu, ți se oferea din când în când și o consumai ca să prelungești seratele și să continui să strigi în gura mare, într-o luptă pierdută cu vacarmul. N-am putut să mă duc în atâtea locuri cu doctorul, a fost un răstimp scurt, m-am îndepărtat de el îndată ce mi-am îndeplinit misiunea. În schimb, e sigur că l-am condus la o *boîte* renovată și modernizată (așa fusese botezată în vechile ei origini) numită Pictor Goya, pe strada cu același nume, adică Goya.

Ochii glaciali și deopotrivă devoratori îi fugeau, ca în noaptea de jocuri de noroc după Celia și colega ei, după femeile de aproape toate vârstele (localurile erau destul de „intergeneraționale“ pe vremea aceea, în limite rezonabile), ba chiar și după travestiții care începeau să se posteze provocatori și nerușinați pe Castellana, la nivelul străzii Frații Bécquer și care mai târziu s-au extins și au pus stăpânire pe teritoriile învecinate. M-a surprins întotdeauna că au ajuns să fie la modă și că clienții lor erau mai ales heterosexuali, mulți tați de familie, pasămite: oricât de desăvârșiți ar fi fost ca femei, trebuia să duci la capăt un proces mintal, o autoamăgire, de neînțeles pentru mine, care să te încredințeze că într-adevăr erau femei, și că în toiul unei tăvăleli nu aveau să apară pe nicăieri niște organe genitale neadecvate și descurajante. Doctorul Van Vechten, îmi aduc aminte, nu era dispus să creadă că era vorba despre bărbați tratați cu hormoni, sau operați, sau jumătate și jumătate, când îi vedeam din impozanta lui mașină. Îi privea cu coada ochiului în timp ce conducea și simula că se întoarce spre mine și spre prietenii mei.

– Ce tot spuneți acolo? Cum să fie bărbați? E clar că sunt femei, dacă nici eu nu știu… Uitați-vă ce sâni, uitați-vă ce picioare. Vreți să vă bateți joc de mine.

Și zâmbea, amuzat și descumpănit, cu zâmbetul care îi stătea atât de bine.

– Prea înalte majoritatea, erau atât de înalte în tinerețea ta? îi răspundeam eu. Mă obligase numaidecât să-l tutuiesc. Prea puternice multe picioare. Prea rigide balcoanele. Cam late mâinile unora. Majoritatea nu poartă mai puțin de un treizeci și nouă la pantofi. Dar, mai presus de toate, au mărul lui Adam, uită-te bine.

– Cum să mă uit după asta la o asemenea distanță și la o asemenea viteză?

Pe lungul traiect în linie dreaptă de pe bulevardul Castellana se putea merge ca un bolid la ore târzii, deși el reducea viteza când se apropia de zona travestiților, îi suscitau cel puțin o imensă perplexitate.

– De aici nu văd nici un măr al lui Adam. Ce prostii spuneți, sunt femei fără doar și poate, iar pe deasupra nemaipomenite. Rasa s-a îmbunătățit, de aceea sunt înalte. Sau or fi străine, era acolo o mulatră trăsnet. Sunteți nebuni. Vreți să mă faceți să-mi pierd capul.

Aici se observa neîndoielnic că făcea parte dintr-o generație foarte îndepărtată. Și în expresiile sale învechite, îi scăpa câte una: nimeni de vârsta mea n-ar fi spus „trăsnet“.

– Păi, du-te într-o noapte cu una. Nu trebuie decât să oprești mașina și s-o poftești înăuntru. Dacă nu te limitezi la o muie, o să verifici cu ușurință. Nici n-o să te coste prea mult, din câte știu. O să-mi povestești. Sperietura, vreau să spun.

Știam că nu luau mult de la un prieten efemer de atunci, Comendador, cu cinci sau șase ani mai mare decât mine, căruia i se năzărise să recurgă la serviciile lor din când în când. Fusese întotdeauna heterosexual, de fapt era, și avea o iubită care îi plăcea nespus de mult. A încercat să-mi relateze detalii despre întâlnirile acelea ambigue, dar eu l-am întrerupt brusc, am preferat să nu le ascult. El îi vedea ca pe niște femei frapante, asta era sigur, ca și faptul că știa bine că nu erau. Toate acestea erau ciudate pentru mine.

Van Vechten păstra tăcerea câteva clipe (au fost mai multe conversații asemănătoare cu cea pe care am transcris-o), de parcă s-ar fi îndoit. Privea spre trotuare, apoi în față, se uita din nou la aparentele femei cu fuste sau pantaloni extrem de scurți și cu sânii aproape la vedere, le cântărea cu lascivitate. Interesant e că îndoiala părea să se datoreze altei chestiuni, nu problemei sexului indecis sau înșelător.

– Nu, nu, nici vorbă, eu n-am plătit în viața mea, spunea în cele din urmă, excluzând posibilitatea. Și n-o s-o fac pentru prima oară acum.

Trebuie să fi fost adevărat, și într-adevăr, nu era genul care să se ducă la prostituate, din câte am văzut. Poate nu avusese niciodată nevoie, poate înălțimea lui și părul blond pal, dinții fermecători și ochii albaștri atât de deschis care se prefăceau în umoare apoasă în anumite lumini, fuseseră de ajuns ca să estompeze sau să ascundă un element respingător pe care eu îl percepeam la el – nu știu să-l definesc, un amestec de îngâmfare, farmec îngroșat și burlesc și lipsă de compasiune; iar toate acestea i se zugrăveau pe chip, vagant cum era – și care din punctul meu de vedere nu putea trece neobservat de către femei, cele din prezentul și cele din trecutul său, era ceva intrinsec și nu conferit de vârstă. Evident că m-am înșelat în privința asta adesea, și am asistat la îndrăgostiri ale unor femei remarcabile, la absoluta lor dăruire sau supunere față de tipi fără putință de tăgadă dezgustători, iar el nu era chiar în halul ăsta. Și chiar dacă nu-i mai rămăsese nici urmă de tinerețe, am spus că se păstra incredibil de bine. Asta nu era o explicație suficientă, totuși, pentru ca unele dintre cunoscutele sau prietenele mele nu doar să nu-l evite sau să nu-l omită în timpul ieșirilor

nocturne în grup, ci să stea bucuroase de vorbă cu el, câteodată ușor îndepărtate de restul, vreau să spun că nu vorbeau cu toți, incluzându-l și pe el – la urma urmelor era acolo, și avea recomandarea mea –, ci se putea întâmpla să vorbească doar cu el. Pesemne că erau bancurile și glumele vechi pe care le înșira când și-o propunea, îmi ziceam eu văzându-le cum râd, prostul obicei sau capacitatea de lingușire, atât de sensibili la asta sunt tinerii, încât de multe ori e de ajuns să le administrezi câteva doze bune ca să obții multe de la ei, aproape pe orice teren.

Eu îl observam pe Van Vechten fără încetare, misiunea îmi era aceasta în parte și voiam să-i fiu de folos lui Muriel, iar de două sau trei ori l-am văzut îndreptându-se cu câte o tânără spre toaletele localului în care ne aflam. Calculam mintal cât timp erau absenți, de fiecare dată nu mi s-a părut că ar fi putut face și altceva în afară de a priza câte o liniuță, ceva de felul acesta (cocaina nu abunda ca peste câțiva ani, dar începea să se găsească și să nu mai sperie, iar Van Vechten avea mulți bani, putea s-o cumpere ca stimulent și pentru a se da drept unul dintre noi, adică, pentru a linguși), nici măcar pentru o muie rapidă. Eu foloseam acest termen, împreună cu altele, și mai grosolane, cu el. Nu-mi ieșeau spontan (întotdeauna am fost destul de educat), dar mi-o ordonase Muriel, pe lângă alte indicații, pe care îmi era și mai greu să le urmez: „Mândrește-te. Laudă-te. Nu te teme să devii vulgar când te referi la femei, ba chiar disprețuitor. Cu cât mai mult ești, cu atât mai bine, exagerează. Arată-te mizerabil și fără scrupule, să vedem cum reacționează la asta, dacă se dovedește înțelegător, ba chiar apropiat, dacă te încurajează sau te dezaprobă“. Toate acestea îmi erau necunoscute sau îmi repugnau, dar m-am silit și așa am făcut, ca și cum aș fi fost actorul dintr-un film pe care Muriel îl regiza la distanță și orbește și pe care – asta îmi provoca frustrare și suferință, faptul că nu mă vedea interpretând rolul – nu era cu putință să-l felicite și să-l aplaude nimeni. Și curând nu m-am mai jenat să mă mândresc cu presupuse isprăvi pe care nu le dusesem la capăt, să vorbesc despre femei considerându-le lucruri, de parcă ar fi fost impersonale, interșanjabile, obiecte, pepeni, anghinare, pepeni verzi, saci de făină sau saci de carne. La început, auzindu-mă vorbind cu atâta cinism, Van Vechten mă privea cu ochii întredeschiși – astfel păreau glaciali – și mă asculta binevoitor și deopotrivă surprins, ca și cum mi-ar fi deslușit caracterul respectuos înainte și nu s-ar fi potrivit atitudinea mea cu ideea pe care și-o făcuse despre mine acasă la Muriel, la cine și la sporadicele ieșiri și partide de jocuri de noroc, când mă vedea adresându-mă lui Beatriz și copiilor ei, Flaviei, cu care obișnuiam să fiu foarte fin, până și perfidelor Marcela și Gloria, cărora mă străduiam să nu le arăt antipatia pe care mi-o inspirau.

Dar nu-ți trebuie mult ca să te obișnuiești cu toate și orice idee e înlocuită. A crezut, probabil, că eu mă prefăceam la serviciu și că adevărata mea față era cea care apărea când umblam liber prin oraș și s-a adaptat imediat limbajului meu disprețuitor și indecent și comportamentului rapace. Deși cuvântul „comportament“ este inexact: eu continuam să mă port cu

prietenele mele, cu fetele pe care le agățasem și cu cele noi (întotdeauna cunoșteai pe cineva în ospitaliera noapte a acelor ani) cum îmi era firea – o schimbare le-ar fi năucit pe cele din prima și a doua categorie –, dar apoi mă refeream la toate de parcă aș fi fost lipsit de inimă și îi relatam lui Van Vechten aventuri și feste cam josnice, care uneori nu avuseseră loc, sau care, dacă se întâmplaseră, nu se desfășuraseră cu atât utilitarism și profitare, atâta batjocură și rea voință sau înșelăciune din partea mea, cum i le recitam eu lui după aceea. Disprețuitor și răutăcios îmi era mai degrabă felul cum povesteam decât comportamentul. Am ascultat sfatul lui Muriel: „Să faci paradă cu propriile isprăvi dă roade, celălalt le înșiră pe ale lui, chiar dacă sunt de pe timpul lui Papură-Vodă, asta nu dă greș“. Da, Muriel avea dreptate, asta rareori dă greș.

VI

Unora le place să înșele, să-și folosească șiretenia și să simuleze, iar pe deasupra au o enormă răbdare pentru a-și țese pânza în care să-și prindă victima. Sunt capabili să trăiască lungul prezent cu un ochi îndreptat spre un viitor imprecis care nu se știe când va sosi, sau când vor hotărî ei că se va îndeplini și va deveni în sfârșit prezent, iar prin urmare trecut imediat după aceea. Uneori prelungesc sau amână momentul răzbunării, dacă răzbunare caută, ori al atingerii scopului, dacă se străduiesc să atingă unul, ori al coacerii depline a planului, dacă au urzit un plan; iar alteori așteaptă atât de mult, că nimic nu mai ajunge să se realizeze și totul le putrezește în imaginație. Unii lucrează neîncetat în secret și pe ascuns, având deopotrivă răbdare să nu destrame niciodată pânza. În mod straniu, nu obosesc și nici nu simt lipsa transparenței, simplității și limpezimii, nu simt nevoia de a pune cărțile pe masă, de a privi în față și de a putea spune: „Vreau asta și spre asta merg. Nu mai vreau să te descumpănesc și nici să-mi bat joc de tine. Te-am mințit și m-am prefăcut, o fac de multă vreme, aproape de când te-am cunoscut. A fost necesar sau m-am văzut obligat, m-am supus ordinelor, ori de asta mi-a depins fericirea, ori așa am crezut. Am fost slab, ori am fost fidel altora, mi-a fost teamă să nu te pierd pentru totdeauna, ori am fost convins să acționez astfel. Îmi păsa prea mult de tine, sau nu îmi inspirai decât indiferență, te-am înșelat cu tot regretul meu și împotriva conștiinței mele, ori nu mi-a fost deloc greu, pentru mine erai totul, ori nu erai nimeni, e totuna, acum e totuna. Mă simt îngrozitor și sunt sleit. Să treci sub tăcere adevărul sau să spui minciuni cere un efort infinit, dar ca să le menții trebuie o trudă titanică și cu atât mai mult să-ți amintești care sunt. Frica de a face gafe, de a mă contrazice fără să-mi dau seama, de a fi prins cu ocaua mică, de a mă dezice fără să vreau, mă forțează să nu las deloc garda jos și mă epuizează. Vina mi s-a atenuat, nu mai e atât de mare ca să-mi împiedice încercarea, astfel că o să-ți spun cum stă treaba. La urma urmelor, minciuna mea e atât de departe, lucrurile sunt cum au fost și nu mai e cale de întoarcere, nici timp pentru a reveni asupra lor. La nivelul ăsta, adevărul e inexistent și a fost înlocuit, contează doar cel pe care l-am trăit începând cu înlocuirea lui. Se poate ca înșelăciunea aceea îndepărtată să se fi prefăcut în adevăr. Nimic nu se va schimba prea mult pentru că acum îl vei ști pe cel care a fost într-o zi. Nu mai e. Iar eu trebuie să mă odihnesc“.

Da, există norocoși care nu simt niciodată tentația de a spune asta, de a rectifica și de a mărturisi. Nu sunt eu unul dintre ei și e păcat, fiindcă fac, în schimb, parte din cei care păstrează vreun secret pe care în veci nu îl vor putea spune cui trăiește și cu atât mai puțin cui a murit. Te încredințezi că secretul acela e mărunt, că nu contează și că nu ne afectează viețile, sunt chestii care se întâmplă, în tinerețe le faci fără să gândești și în fond n-au nici o semnificație, la ce bun să le știi? Și totuși, n-a fost zi în care să nu-mi aduc aminte ce am făcut și ce s-a întâmplat în tinerețea mea. În realitate nu e grav, nu a fost, cred că n-am dăunat nimănui. Dar, pentru orice eventualitate, e mai bine să tac în continuare, pentru binele nostru, pentru al

meu, poate pentru al fetelor mele și mai ales pentru al soției mele. Și când o voi spune aici (dar aici nu e realitatea), va trebui să tăceți cu toții și să-mi păstrați secretul, nu puteți să umblați prin lume vestind din răsărit și pân' la soare-apune, gonaci făcându-vă vântul, de parcă s-ar fi petrecut ceva lipsit de importanță, care v-ar privi și ați fi fiecare limbi pe care atârnă clevetiri. Nici o vorbă să nu scoateți despre asta, vă rog, dacă alții vă vor cere să îmi asculte povestea. Ar face-o doar pentru a se amuza sau pentru a acumula informații fără rost, pe care le-ar uita îndată ce le-ar vântura prin târguri cu nepăsare, mai încolo și încă puțin.

Pe mine mă deranja să nu procedez cinstit, să mă ascund și să aștept. Aș fi vrut să-i spun lui Van Vechten ce urmăresc – chiar dacă nu știam nici eu prea bine, din cauza scrupulelor lui Muriel – și să termin cât mai repede posibil cu pantomima și cu compania lui, să scap de prezența lui, care pe ansamblu îmi repugna sau a început să-mi repugne curând. Nu că tipul n-ar fi fost simpatic, sau n-ar fi încercat să fie, majoritatea prietenilor mei îl plăceau, în ciuda imensei diferențe de vârstă, a fost întâmpinat mai bine decât mă așteptam. În primul moment, când am apărut cu el, l-au privit ca pe un marțian, dar a reușit numaidecât să se adapteze destul de bine, prin mimetism – până unde se putea, firește – și să nu fie perceput ca un intrus absolut, un obstacol sau un gardian. Se străduia, era vesel și lingușitor, dădea sfaturi cui i le cerea, era inevitabil ca amicii mei să-l vadă ca pe o persoană cu experiență, iar pe deasupra îl consultau despre indispozițiile și temerile lor, în orice ambianță un medic are teren câștigat, are multe în favoarea sa. Plătea numeroase rânduri și asta ajută întotdeauna la acceptare, la sfârșitul nopții – dacă rezista până la sfârșit, în unele nopți obosea, după cum era de înțeles, când noi, tinerii, mai aveam încă putere – ne lăsa pe fiecare acasă cu impunătoarea lui mașină, ca și cum deodată am fi avut șofer, ceea ce era foarte comod, o binecuvântare, ne scutea de un taxi scump, sau de un anevoios drum pe jos, sub efectele oricărui exces. Ca să se poarte cu atâta grijă, Van Vechten pretexta că nu putea permite ca fetele să se întoarcă singure la ore târzii, pe domnișoare aveai datoria să le însoțești, așa fusese el educat, trebuia să profităm de învechita lui bună creștere.

Am observat că nu alegea niciodată drumul cel mai logic, că nu ne ducea în ordinea cea mai convenabilă și care i-ar fi evitat ocolurile sau străbaterea unor distanțe inutile, ci încerca să păstreze întotdeauna o fată în automobil pentru ultima oprire, adică să fie singur cu ea după ce noi, ceilalți, ne făceam nevăzuți. Eram destul de intim cu aproape toate, ca să le întreb, printre râsete și ca în glumă: „Cum ți-a mers alaltăieri seară cu doctorul? Era clar că voia să rămână fără martori cu tine, și mi s-a părut că ție nu-ți displăcea ideea“. Eu știam că unui bărbat în vârstă i-ar fi în principiu mai greu să dobândească ceva de la o tânără, dar am știut mereu deopotrivă că pe multe dintre ele – cel puțin câtă vreme duc viață de noctambule noapte de noapte, și este o perioadă prin care trec atâtea – le impresionează bogăția sau înfățișarea, sau simbolurile lui, și aplombul, și faptul că individul experimentat le orbește adesea cu ușurință, mai ales dacă știe să le măgulească, înainte de a obține ceva și de asemenea după aceea. Sunt tinere care se simt onorate dacă văd că se interesează de ele un bărbat mult mai în vârstă, și cu atât mai mult când descoperă că sunt capabile să-i ofere o incomparabilă plăcere, asta le spune el: „Niciodată în viața mea, ascultă-mă bine, niciodată, și la anii mei am cunoscut femei…“. Am învățat curând să nu exclud nimic, unirile cele mai neverosimile pot să apară. Odată ajuns la maturitate, ți-e rușine să recunoști ce simplu e uneori să înșeli tinerii.

De fiecare dată când am pus unei prietene sau unei cunoscute sau unei foste iubite această întrebare sau alta similară (iubită în cel mai amplu sens

al cuvântului, cel care le includea pe cele de o singură aventură), am primit o tăcere tinzând spre seriozitate și o rapidă schimbare a subiectului discuției, ca și cum ceva s-ar fi întâmplat la sfârșitul drumului și ar fi preferat să nu vorbească despre asta, sau ar vrea să uite. Astfel că l-am întrebat pe el:

– Cum ți-a mers alaltăieri noapte cu Maru? Sărea în ochi că voiai să rămâi singur cu ea. Ditamai ocolul ai făcut ca s-o lași ultima.

A fost prima dată când l-am întrebat direct. Van Vechten a zâmbit fără să se tulbure, ca unul pe care îl distrează să fie prins, sau să i se aprecieze manevrele, deși asta era dintre cele mai banale. Sau care e recunoscător pentru ocazia de a se lăuda.

– Atât de evident a fost?

– Păi, nu știu ceilalți, erau toți criță. Eu ți-am observat trucul în două sau trei nopți. Nu-ți face griji, n-o să te fac să te jenezi pomenind de asta când o să ne duci. N-o să râd de tine din cauza asta. Dacă râd de tine, s-a terminat. Fetele ar intra la bănuieli și s-ar simți stânjenite, n-ar mai vrea să stea până la sfârșit. Dar spune-mi, cum ți-a mers? Mă rog, și de celelalte dăți. Te alegi cu ceva?

La acest prim interogatoriu n-a profitat pe deplin de ocazia de a se împăuna. Încă nu îi câștigasem încrederea, doctorul încă nu știa („Jorge“, cum insista să-i spun, mai ales în prezența celorlalți) până unde eram sau nu ca el, dacă el era cum putea să fie. A cam șovăit să-mi povestească, să-mi răspundă, nu mi-a spus nimic concret.

– În câte o noapte da, și în altele, nu. Dar nu se poartă urât fetele astea ale tale, ce noroc aveți. Ținând cont de vârsta mea și de a lor, adevărul e că nu pot să mă plâng.

– Eu aș putea să te orientez și să te sfătuiesc. Nu că ai avea nevoie, îmi imaginez, trebuie să intuiești că se lasă înainte ca lor să le treacă prin cap. Dar unele sunt mai curve decât altele, ca în orice grup, ca peste tot.

N-aș fi folosit niciodată acest cuvânt ca să caracterizez comportamentul nici uneia, însă Muriel îmi recomandase să fiu mizerabil și disprețuitor, iar așa să-l determin și pe el să fie, din nou, dacă era sau putea să fie. După toate aparențele, putea. Și aproape că nu există bărbat care să nu știe să fie, dacă și-o propune. Eu știam, chiar dacă nu eram în general.

După câteva zile, m-am grozăvit în fața lui cu cuceriri imaginare de recent cunoscute, din cele care se presupune că sunt mai merituoase și provoacă mai multă invidie: o tipă de care mă apropiasem mi-o luase la clarinet într-un colț întunecat din La Riviera sau cum s-o fi numit, localul cu zone în aer liber și puțină vegetație; o agățasem în Pictorul Goya pe fata unui ministru, care era bucățică bună și pe care o cunoștea toată lumea din ambele motive, pentru că era fata cui era și pentru că era o feliuță, o dusesem acasă la mine și i-o trăsesem de două ori. Lexicul era acesta sau și mai rău, firește. Nimic din toate acestea nu avusese loc, dar i-am spus că se întâmplase în nopți în care el nu ieșise, omul nu ni se alătura mereu, nu putea să țină pretinsul nostru ritm, în primul rând din cauza obligațiilor, familiale și profesionale.

Spun „pretins“ pentru că, în perioada aceea, în multe dintre nopțile în care nu-l scoteam pe el, nu mă duceam nicăieri, stăteam acasă, sau până târziu în a lui Muriel, chiar dacă el nu era (a început să turneze singurul film pe care l-a făcut cât am fost angajat la el, produs de Harry Alan Towers și la al cărui scenariu eu îi dădusem o mână de ajutor), lucrând la exhaustivele lui liste de autori, sau la orice alt fleac, ținându-le companie discret lui Beatriz și copiilor ei, ascultând-o pe ea cântând puțin la pian, îi lipsea perseverența, obosea repede. Pe atunci îmi era clar că ocazionalele întâlniri sacre dintre ea și Van Vechten erau pur și simplu pragmatice pentru ambele părți. În cazul lui, ținând cont de ce văzusem, nu făcea mofturi să și-o tragă din când în când cu o femeie cu aproape douăzeci de ani mai tânără decât el, lumea celor care aveau cu treizeci și cinci mai puțin tocmai i se deschisese.

Doctorul și-a dat drumul la gură, a prins curaj să specifice, nu era să rămână mai prejos, în ciuda vârstei. Avea reminiscențe nepotrivite de tinerețe, de incorigibilă lipsă de maturitate.

– Păi mie Maru aia mi-a supt-o la ușa casei părinților ei, când am dus-o alaltăieri. Ce zici de asta?

Am scos un fluierat de admirație, nu doar ca să-l felicit, ci și pentru că eram cu adevărat surprins. Cucerirea lui, totuși, putea fi la fel de imaginară ca ale mele. Dar mi s-a părut că nu, că era reală.

– Pe bune? Chiar așa? Nu mi-aș fi închipuit, ca să fiu sincer. Cum ai reușit? Ascultă, nu că te-aș subestima, știi că arăți bestial, ca un actor american sau englez. Dar bineînțeles, ai putea să-i fii tată, dacă nu și mai mult, și nu-mi vine să cred că a avut ea o astfel de inițiativă, scuză-mă. Îmi imaginam că cel mult te-ar fi lăsat să-i pipăi balcoanele, ori s-ar fi înduplecat să ți le arate fără să i le pipăi, iar asta după ce insistai. Iartă-mă dacă te jignesc, dar înțelege-mă, chiar că ești convingător. Cum a fost? Povestește-mi, i-ai oferit ceva în schimb? Asistență medicală pe viață? I-ai propus s-o ausculți și chestia a derivat?

Tonul meu era lejer, de glumă amestecată cu uimire. Din noaptea partidei de jocuri de noroc cu Celia îndrăzneam să râd puțin de el, după întrebările acelea directe la care mă supusese. Poate că exagerasem acum. Am observat din capul locului că nu-i plăcea reacția mea, ca și cum l-ar fi iritat ideea că eu îl consideram incapabil să seducă prin farmecul propriu. Privirea i s-a răcit și i-a devenit dură, i-a dispărut zâmbetul dreptunghiular pe care și-l menținuse în vreme ce își punea mica lui medalie competitivă, când îmi revela faptele. Era unul dintre indivizii care, pentru că par mult mai tineri decât sunt, sfârșesc prin a crede că în realitate nu s-au schimbat deloc din tinerețe.

În sfârșit, dacă nu sunt proști, o cred doar din când în când și în singurătate, și știu că da; iar Van Vechten nu era prost. Se mândrea cu înfățișarea minunată și profita de ea, dar nu era un simplu înfumurat și nici nu era orb în fața oglinzii, ori poate oglinda lui era o femeie pe care o vedea zilnic dimineața, mult mai ridată decât el și care îi amintea adevărata vârstă. Nu o ducea aproape nicăieri, pe soția aceea a lui. Poate că viețile li se

scurgeau la fel de separate ca a lui Muriel și a lui Beatriz sau și mai mult, poate așteptau să vină dracului odată divorțul în Spania. Erau nenumărate cuplurile care îl așteptau cu nerăbdare sau disperare. Mai bine de patruzeci de ani, căsătoriile îngrozitoare au trebuit să fie suportate. Mă rog, se suportau de sute de ani, scurta pauză a anilor treizeci abia a contat.

După câteva secunde, i s-a îndulcit privirea și și-a recăpătat zâmbetul, farmecul și arma sa principală. Mai mult decât atât, a râs de ideile mele, nu știu dacă forțat sau nu.

– Asistență pe viață. Auscultare, a repetat. Ai imaginație tu, eh? Ești amuzant. Ai uitat o explorare, ar fi putut să-mi ofere direct s-o palpez în căutarea de chisturi, nu? Deși la vârsta acestor fete, nici nu le trece prin cap. Dar eu nu ofer, ți-am mai spus. N-am plătit niciodată, iar ceea ce sugerezi tu mai în glumă, mai în serios, ar semăna cu plata. Un preț foarte scăzut, pe de altă parte.

Zâmbetul nu i se modificase când rostea ultimele fraze, dar tonul îi fusese ceva mai serios. M-am grăbit să precizez, să nu mi-o ia în nume de rău.

– Nu e mai în glumă, mai în serios, Jorge, e de-a dreptul în glumă, omule. Dar atunci? Cum s-au petrecut lucrurile? Cum a fost? Așa, hodoronc-tronc. Mă uimești de-a binelea. Jos pălăria!

Și am schițat gestul de a mă descoperi.

– Doar nu pretinzi să-ți explic metodele mele, Juan.

Acum zâmbea iarăși fără rezerve, lingușeala ne îmblânzește pe toți și adesea ne condamnă și ne pierde. Evident că ne face să vorbim prea mult.

– Dă-mi măcar o pistă. Ca să învăț de la un maestru.

M-am mușcat de limbă numaidecât, exagerasem și poate se îmbufna.

– Haide, nu te lăsa rugat. La urma urmelor, pe toate tipele astea ți le-am prezentat eu.

A șovăit. Nu, nu era prost, și nu putea pretinde să mă convingă pe mine că orice ar fi făcut cu Maru fusese inițiativa ei și nici că se întâmplase nitam-nisam, fără nici un șiretlic de-al lui, fără nici o implorare, fără nici un truc. Chiar dacă Maru era o tânără destul de nebunatică și care izbucnea în râs cu prima ocazie, cu sau fără sens, ar fi putut să moară de râs până și la glumele învechite ale doctorului. Dar de aici la a-i face o felație când ținea volanul, în plin centru al Madridului, era cale de ani lumină. A ridicat din umeri și a hotărât să-și ia un aer enigmatic, însă i-am simțit dorința de a se împăuna cu metodele lui, pe care nu voia încă să le dezvăluie. Nu m-am îndoit că va spune mai multe data viitoare.

– Nu e vorba doar de cum să obții ceva, Juan, a spus și i-a ieșit o intonație de maestru[16], poate nu exagerasem eu prea mult, ci de a obține cât mai multă satisfacție. Și nimic nu provoacă mai multă satisfacție decât când nu vor, dar nu pot spune că nu. Și apoi vor, te asigur, majoritatea, odată ce s-au văzut obligate să spună că da. Vor după ce au gustat, dar întotdeauna le rămâne amintirea, cunoașterea, ranchiuna, din cauză că prima dată n-au avut încotro. Iar tu cu siguranță nu poți s-o știi, dar e plăcerea maximă: dorința nouă amestecată cu o veche ranchiună.

În spaniolă, cuvântul are și sensul de „învățător“.

Era nebulos ceea ce spusese, dacă nu cumva puțin criptic, însă mi s-a părut demn de a fi menționat, vreau să spun de a-l informa pe Muriel. Van Vechten se referise la ceva ce putea să aibă legătură cu primele fraze semiexplicite ale șefului meu, cu îndoielile pe care poate le inspirase cuiva „ranchiunos şi perfid, care îi poartă o pică de nedomolit“ prietenului său, „din cele care nu se sting niciodată“. Așa presupunea Muriel că s-ar fi apărat doctorul, dacă l-ar fi întrebat față în față de povestea urâtă care i se spusese, cea care pusese domol în mișcare misiunea mea: „scorneli, sau o murdară reglare de conturi“, nimic altceva decât gunoi plin de răutate. Acele prime fraze îmi rămăseseră întipărite în minte, ca aproape toate ale tuturor, în realitate: „Ceea ce mă împiedică să las pur și simplu baltă chestia asta, s-o neg de-a dreptul și nici măcar să nu-mi plec urechea, este faptul că, potrivit acelei informații, doctorul s-ar fi purtat în mod indecent cu o femeie, sau poate cu mai multe. Iar pentru mine asta e de neiertat, e lucrul cel mai rău“. Acum Van Vechten afirmase că nimic nu oferea mai multă plăcere decât „când nu vor, dar nu pot să spună că nu“, și vorbise despre „a se vedea obligate“, de „a nu avea încotro prima oară“ și de „o veche ranchiună“. Eu încercasem să reţin cu exactitate cuvintele lui pe măsură ce le spunea, asta mi-a ieșit întotdeauna bine, întotdeauna am știut să transmit textual ceea ce spune lumea în prezența mea, fără rezumate, parafraze și nici aproximări, dacă nu sunt perorații lungi. În ciuda faptului că mi s-au părut confuze, eram capabil să i le repet lui Muriel, cu siguranță pentru el urmau să aibă mai mult sens decât pentru mine, ori poate reușea să arunce asupra lor lumina clarității. Ceea ce mă descumpănea cel mai mult era că, dacă Van Vechten nu plătea și nu oferea nimic, nu-mi imaginam nici un motiv pentru care Maru sau oricare dintre prietenele mele ar fi trebuit să spună da, împotriva voinţei lor inițiale. De violență, de amenințare fizică, nu-l credeam în stare pe doctor. Și, dacă ar fi fost aceasta vechea acuzație, Muriel n-ar fi folosit un cuvânt atât de nuanțat și moral ca „indecent“. În fond atât de palid pentru recurgerea la forță, sau un viol.

Astfel că am îndrăznit să-l deranjez pe șeful meu în mijlocul filmului: m-a convocat peste două zile, dimineața, foarte devreme, profitând de faptul că revenea la Madrid ca să turneze câteva scene în studio, petrecea zile în șir în afara orașului, când turna scene exterioare, multe dintre ele la Ávila, Salamanca, La Granja și El Escorial, mai târziu trebuiau să se mute la Baeza și Úbeda și în cele din urmă, la Barcelona. Nu urma să calce prin casă în acea scurtă ședere, era prea ocupat și avea să se cazeze cu interpreții într-un hotel. Când am ajuns, filma o tiradă severă, rostită de actorul britanic Herbert Lom, nu la fel de mitic pentru mine ca Jack Palance, dar pe care îl cunoșteam, îl admiram și de care, de fapt, mă temeam din copilărie la cinematografele cu două reprezentații la preț de una, îl văzusem într-o mulţime de filme, adesea în roluri negative, mai mult sau mai puțin rafinat sau exotic (avea tendința de a se îmbrăca în veșminte orientale). Am constatat personal că avea o voce excelentă și o elegantă dicție engleză, deși, după cum am aflat acum, datorită recentei sale morți la nouăzeci și

cinci de ani, era prin naștere ceh – mai degrabă austro-ungar – și nu sosise în Anglia înainte de a împlini douăzeci și unu de ani, fugind de invazia nazistă și cu un nume de familie imposibil de pronunțat, încurcat și lung, în comparație cu cel simplu, ușor și scurt pe care îl adoptase pentru profesie: Kuchačevičze Schluderpacheru se numea la origine, mă îndoiesc că i l-ar fi admis pe un ecran sau pe un afiș. Jucase roluri secundare în producții importante, interpretându-l pe Napoleon în *Război și pace*, probabil mai curând din cauza staturii mărunte decât a asemănării, deși trebuie să fi ajutat oarecum fruntea mare, străbătută de o șuviță; fusese Căpitanul Nemo și Fantoma de la Operă și unul dintre criminalii din *Ucigașii de femei*, și apăruse în *Spartacus* încarnând un ambasador din Cilicia; dar mai ales mă înfricoșase în *Cidul* ca almoravidul Ben Yusuf, îmbrăcat în negru și cu fața acoperită tot filmul (i se vedeau doar ochii), fanatic cu oștile lui care debarcau cu tobe în propria-mi țară. Nu conta prea mult că acțiunea se desfășura în secolul al XI-lea, panica străbate cu ușurință distanțele în ficțiune, sau în ceea ce trăiești ca atare.

Cert este că, atunci când Muriel a făcut o pauză în turnarea filmului ca să mă primească și să-mi asculte raportul, restul echipei s-a împrăștiat numaidecât, însă Herbert Lom, după ce i-am fost prezentat, nu s-a clintit, a rămas acolo, poate ca să nu-și piardă concentrarea. A scos o țigară din tabacheră, a inserat-o într-un portțigaret pe care l-a extras din minusculul etui și a început să fumeze cu o distincție din alte vremuri. La sfârșitul anilor șaizeci, înfloritoarea sa carieră își pierduse avântul și căzuse pe de o parte în mâinile inspectorului Clouseau (dăduse viață dezaxatului său șef în urmările *Panterei roz*), și pe de alta, în ale lui Towers, chiar și în ale lui Jess Franco (participase la fantezia lesbico-penitenciară *99 de femei* și la un *Contele Dracula* de care nimeni nu-și amintește ca de cea mai bună versiune). Totuși, Muriel îl considera un mare artist și îl trata cu toată amabilitatea. („A lucrat la ordinele lui Vidor și Huston, ale lui Mackendrick, Kubrick și Anthony Mann, ale lui Dassin și Carol Reed“, exclama extaziat.) După cum mi-a povestit, era un om extrem de cult și scrisese un roman despre dramaturgul Marlowe, căruia, îmi explicase Rico, unii îi atribuiseră o moarte prefăcută și întreaga operă a lui Shakespeare. Astfel că, pentru a nu fi nepoliticos cu artistul lăsându-l să nu priceapă o iotă, șeful meu mi-a cerut să-l informez în engleză. „La urma urmelor, n-o să știe despre ce vorbim, iar dacă ar ști, e totuna“, mi-a spus înainte în spaniolă; „dar în nici un caz nu vreau să se simtă exclus sau dat la o parte, cât timp decide să rămână în compania noastră.“ „Nu-i puteți spune să se îndepărteze, sau să ne ducem noi într-un colț?“, l-am întrebat, suspicios. „Va părea foarte artificial să vorbim eu și dumneavoastră în engleză, și nici să nu credeți că sunt atât de obișnuit.“ El turnase în Statele Unite, eu fusesem în Anglia doar în vizită.

Cu toate că era mic de statură, mă impresiona sau înspăimânta mult prezența lui Lom acolo, și nu doar din cauza momentelor neplăcute pe care mă făcuse să le petrec pe întuneric în copilărie (mi-au trecut prin minte

imaginile cu pălărie ale personajului său din nou fanatic și trădător în *Frontiera de Nord-Vest*, cu Lauren Bacall și Kenneth More). Avea niște ochi pe cât de sticloși, pe atât de hipnotici, de o răceală intensă, care aproape ajungea să tulbure. Buza superioară atât de fină (deloc proporțională cu cea inferioară, mai degrabă umflată) era fără îndoială una dintre armele sale pentru a iradia o cruzime sardonică, pe care o păstra intactă, în ciuda celor șaizeci și ceva de ani pe care îi împlinise pe atunci. În pofida înfățișării, atitudinea îi era binevoitoare și expresia îi era amicală, după tirada vehementă de ficțiune avea aerul relaxat și mulțumit, ținând într-o mână țigara și în cealaltă o batistă de mătase de culoare verde android, cu care se juca aidoma unui prestidigitator. „Nu, cum să fac asta, copile?“ Și Muriel m-a dojenit cu singurul său ochi. „Să vedem dacă înveți să te porți, Juan. Puțin respect pentru această eminență. Haide, nu dispunem de prea mult timp înainte de a relua treaba. Dar să nu omiți nimic important. Hai, povestește-mi.“ Și a adăugat, ca să-mi dea tonul în engleză: „*So tell me*“. Lui nu-i era greu să treacă la limba aceasta, îl văzusem cu Palance și Towers.

Astfel că am făcut un efort și i-am relatat discuția mea cu Van Vechten cât de bine am putut. Din când în când mă întorceam spre Lom, ca și cum l-ar fi privit deopotrivă pe el și ca să nu-l exclud. De ceea ce am vorbit îl durea în cot și nici nu avea să înțeleagă, însă am observat că urmărea cu luare-aminte, de parcă ar fi fost un individ în alertă, incapabil să nu acorde atenție celor ce se întâmplau în jurul său, și de parcă orice narațiune sau discuție ar fi putut fi de interes pentru el. Poate că era unul dintre actorii care absorb totul, în eventualitatea că ceva le este de folos. Când a sosit momentul să-i transmit lui Muriel ultimele fraze ale doctorului, cele care mi se păruseră un posibil pas înainte în investigație, le-am tradus prost în engleză și numaidecât i-am cerut voie să i le repet în spaniolă. M-am scuzat dinainte cu eminența Lom, pentru mine Ben Yusuf și Napoleon:

– Scuzați-mă, domnule Lom, dar ce a spus aici acest prieten despre care vorbim a fost cam ambiguu și complicat, încât ar fi mai bine să-i transmit domnului Muriel ca atare.

Herbert Lom și-a fluturat mâna cu batista într-un gest de larghețe și generozitate, pe care l-a exagerat într-atât, că mi-a trecut pânza pe la nas. Aceasta mi-a provocat un strănut, încă unul, și încă unul, și încă unul.

– Dați-i înainte, a spus după ce m-a evitat cu agilitate și a constatat că mă oprisem din strănutat. Cum să nu? Foarte interesante toate acestea, dacă îmi permiteți să o spun. Vă rog, simțiți-vă în largul dumneavoastră, domnule Juan.

Îmi captase numele din prima. M-am simțit foarte onorat și, ținând cont de antecedentele sale cinematografice, m-a și îngrijorat puțin. Cu aceeași deferență îl văzusem de nenumărate ori tratând inși pe care apoi avea de gând să-i lichideze.

Fața lui Muriel a rămas preocupată, poate descurajată și dezamăgită, când a auzit frazele așa cum ieșiseră de pe buzele vechiului său prieten. Ca și cum ar fi preferat ca eu să fi venit cu mâinile goale, fără nici un progres, sau să-mi poată ignora informația. Însă aceasta a părut să-l impresioneze.

– Chiar a spus asta? m-a întrebat cu voce dogită, căutând vreo portiță care să-i permită să nu dea crezare. A spus asta, „Nimic nu provoacă mai multă satisfacţie decât când nu vor, dar nu pot spune că nu“? Ești sigur, Juan?

Din respect față de Lom, continua să vorbească în engleză și a tradus fraza în această limbă, cu mai multă precizie decât fusesem eu capabil în versiunea mea a relatării.

– Cred că nu mă înșel, Don Eduardo, Eduardo.

Prezența marelui artist m-a îndemnat să pun înainte „Don“, ceea ce nu mai făceam niciodată. Nu voiam să își închipuie că mi-o luasem în cap. Că îl tutuiam, ca să spun așa.

– Am memoria bună. Un cuvânt mai mult sau mai puțin, asta a spus. Vă clarifică, vă sugerează ceva dumneavoastră?

– Se prea poate. Și tu ce i-ai răspuns? N-ai profitat ca să-l tragi de limbă? Ți-am recomandat să-l tragi de limbă, să-l descoși. Părea o ocazie bună.

– Da, evident. I-am răspuns că nu înțeleg bine, că ce e cu ranchiuna aia. I-am cerut să-mi explice.

– Și?

– Nimic. A izbucnit în râs și n-a răspuns. S-a apropiat de noi o nepoată de-a lui García Lorca, clientă obișnuită a discotecii și conversația s-a diluat. E pe jumătate americană, nepoata aceea, a fost dansatoare la New York. Tare frumușică, e mai mare cu câțiva ani decât mine. Doctorul nu-și mai lua ochii de la picioarele ei și a încercat să intre în vorbă cu ea, dar nu cred să aibă vreo șansă. E cu un pictor. Apoi, ca să fiu sincer, n-am vrut să mai aduc vorba, ca să nu par prea interesat. Poate n-am făcut bine. Însă presimt că va fi mai înclinat să povestească în altă zi, dacă nu-l presează nimeni.

– Bine, e în regulă, a zis Muriel cu bunăvoință, sau distrat.

Îl copleșise îngrijorarea.

Atunci i-am mărturisit ce mă descumpănea: cum putea Van Vechten să obțină ceva de la Maru sau de la prietenele mele, dacă nu plătea și nici nu oferea? Era un mister pentru mine. Muriel a rămas pe gânduri, de parcă s-ar fi întrebat același lucru. Sau poate se întreba în privința trecutului, acolo îi era îndreptată atenția în realitate.

În tăcerea meditativă a amândurora, a intervenit Herbert Lom agitându-și batista cu un gest care anunța elocvență de data aceasta. Mi-a dat cu colțul într-un ochi, pe care un răstimp a trebuit să-l țin întredeschis, de parcă mi-ar fi intrat o scamă, sau și mai rău, o insectă furioasă. Sau de parcă mi-aș fi pus peste el plasturele rigid al lui Muriel.

– În măsura în care am captat natura chestiunii, a spus cu minunata și profunda sa voce; privirea dădea impresia că te străpunge, asta nu i se schimba în viața civilă, dacă prietenul acela al dumneavoastră nu oferă nimic și nici nu plătește, doctorul acela olandez; dacă nu promite și nici nu

tentează, atunci înseamnă că pretinde. În principiu, nu există altă posibilitate.

Eu și Muriel ne-am privit surprinși, nu crezuserăm că înțelegea ce vorbeam, oricât o făcuserăm *contra natura* în engleză (mediocră a mea pe vremea aceea, mai târziu mi-am perfecționat-o). Dar era limpede că își făcuse rapid o idee adecvată asupra stării lucrurilor. Un om subtil, inteligent, poate de temut, aidoma personajelor sale, cine știe dacă nu cumva multe fuseseră create ca să le interpreteze el?

Muriel intenționa să spună ceva, dar eu i-am luat-o înainte:

– Ce vreți să spuneți, domnule Lom? Ce pretinde?

Habar n-am cum am îndrăznit să-l interoghez atât de direct. Cu toate că era mic de statură, mă simțeam intimidat de el.

– E evident, a răspuns cu dezinvoltură ilustrul actor de roluri secundare, ca și cum ar fi fost la mintea cocoșului.

Și-a lansat batista în aer și a prins-o cu antebrațul, imitându-l pe stăpânul unui șoim care și-ar fi primit pasărea după zbor. De data aceasta nu m-a atins, dar începeam să mă satur de mătasea verde android, sau poate era verde Nil, în sezonul acela trebuie să fi fost la modă culoarea, îl văzusem pe profesorul Rico cu cravate sau batiste mai mici în aceleași nuanțe, ultimele ivindu-i-se din buzunarul exterior de pe piept.

– Dacă cineva vrea să obțină ceva ce i s-ar refuza, și nu oferă nimic și nici nu plătește, înseamnă că poate să pretindă. Dacă nu dă nimic, atunci moneda sa de schimb e omisiunea.

Nu reușeam să-l urmăresc. Muriel s-a dovedit că da, întrucât i-a răspuns:

– Ceea ce o fi acordat în schimb doctorul o fi fost să se abțină de la a face sau a povesti ceva ce ar putea dăuna acestor femei. Asta vrei să spui, nu, Herbert?

Ei doi se tutuiau într-adevăr, ca să mă exprim neadecvat.

Lom își introdusese acum bucata de mătase sub mânecă, pe partea inferioară. Îi atârna aproape în întregime ca un șervet de chelner, însă măcar nu putea să mai plutească în aer. A profitat ca să schițeze un gest emfatic, care echivala cu a rosti „*Voilà*“, iar batista zburătoare a subliniat înfloritura. Un om de lume, Kuchačevičze Schluderpacheru, nu încăpea îndoială. Iar în continuare a pronunțat „*Voilà*“, ca și cum ar fi citat dintr-un dialog:

– „*Voilà*. Dacă îmi dai ce vreau, o să tac și o să stau potolit, și n-o să-ți fac rău cu ce aș putea să fac sau să povestesc.“

„*I shall not harm you*“, a fost expresia engleză, care ar admite ca traducere „N-o să te păgubesc“ sau „N-o să te rănesc“. Mie nu-mi trecuse prin cap că acestea puteau fi arma și atitudinea lui Van Vechten, îmi era greu să-mi imaginez care ar fi posibila sa omisiune cu prietenele și cunoscutele mele. Lui Muriel nu, întrucât a încuviințat cu amărăciune, sau poate era resemnare. Firește că el știa ce căuta în privința doctorului, eu încă nu.

– Mă tem că tocmai acesta ar putea fi cazul, a murmurat.

Părea că nu mai are chef să spună nimic.

În schimb, Herbert Lom se însufleți se peste măsură.

– Oricum o fi, a adăugat, iar dacă e un prieten, să sperăm că nu e implicat în nici o activitate ca cea care i-a adus atâtea neplăceri cu FBI-ul dragului nostru producător. În sfârșit, i se rezolvă problema, dar știi tu – și acum i s-a adresat doar lui Muriel – i-au trebuit douăzeci de ani, în care i-a fost interzis să pună piciorul în Statele Unite. Sau mai degrabă a avut el grijă să nu calce pe pământ american: bănuiesc că ar fi ajuns direct la pușcărie dacă ar fi făcut-o. Lucrurile astea de obicei se sfârșesc rău.

– Harry? Căutat de FBI? Nu știu despre ce vorbești, Herbert, nici care e activitatea cu pricina. Sau mă rog, acum că o menționezi, parcă îmi amintesc foarte vag că ceva mi-a spus odată Jesús Franco. Însă eu nu știu nimic despre povestea asta. Spune-mi, ce s-a întâmplat?

Deodată, i se evaporase toată îngrijorarea lui Muriel. Îl invadase curiozitatea și aceasta era mai puternică, la urma urmelor e frapant să afli că un soi de prieten, sau fals prieten temporar (cineva pentru care lucrezi și de la care îți primești salariul), e sau a fost un fugar, urmărit de FBI.

Era clar că lui Herbert Lom îi plăcea să facă surprize și să povestească. A zâmbit cu desfătare, buza fină i-a dispărut. Probabil că pomenise episodul acela cu scopul de a-l divulga.

– Ah, nu? Nu știi? Și a adăugat, ca să-și justifice indiscreția: Mă rog, acum, că a plătit o amendă și i-au retras acuzațiile, îmi închipui că nu contează dacă afli. Chiar și așa, pentru orice eventualitate, să nu-i spui că ești la curent. Nu cred că l-ar deranja, cu mine a râs pe șleau de caz și nu doar o dată. Dar nu se știe niciodată. Pe de altă parte, câteodată s-a lamentat că n-a putut să se stabilească la Hollywood din cauza acelei neînțelegeri.

Nu era deloc ciudat faptul că Towers vorbise despre caz cu Jesús Franco și cu Lom. Primului îi produsese opt sau nouă filme, unele cât de erotice se putea pe atunci, iar cu al doilea colaborase de cel puțin cinci ori, trebuie să fi fost la a șasea, deși, cum proiectul nostru nu a fost încheiat și nici nu a avut vreodată premiera, nu apare în nici o filmografie, după cum am constatat de curând pe internet: nici în a lui Muriel, nici în a lui Towers, nici în a lui Lom.

– Ai cuvântul meu. Spune-mi, ce s-a întâmplat?

Muriel era fericit să i se relateze bârfe, atâta vreme cât erau românești și de interes. În câteva secunde uitase de Van Vechten și era nerăbdător să asculte peripeția infracțională a producătorului său. Acesta era un bărbat cu înfățișare foarte comună, cu părul încărunțit, cu bărbie fleșcăită și amenințând să se prefacă în gușă, nas turtit și lat, sprâncene destul de dese și mai închise la culoare decât părul. Să fi avut vreo șaizeci de ani, eu îl întâlnisem o dată sau de două ori, abia mi se adresase. Nu însemna nimic, cu secretarii și subalternii așa se întâmplă.

– Povestea e incompletă, contradictorie și confuză, evident, a spus fostul Napoleon și și-a aprins altă țigară, după ce a introdus-o cu grijă în portțigaret, avea aerul satisfăcut că ne captase atenția. Ce știu eu (și nu știu totul de la el) e că în 1960 sau 1961, Harry a dus la New York o tânără pe jumătate cehă și pe jumătate engleză, numită Mariella Novotny, cu care

începuse o aventură. Foarte superficială, cum e firesc. El îi promisese să-i facă o carieră ca vedetă de reclame la televiziune, tânăra se mulţumea cu puţin. Pe atunci Harry îşi deschidea drum la Hollywood, la Toronto şi la New York, astfel că avea numeroase relaţii în America. S-au cazat la un hotel în care Mariella a început să primească domni influenţi din politică şi din alte domenii, întotdeauna la îndemnul şi prin intermediul lui Harry şi de asemenea, mai târziu, în apartamentul pe care acesta îl împărţea cu mama lui, bizară mamă avea producătorul nostru! Cel puţin, asta a declarat Novotny la FBI: că el îi procurase clienţi importanţi, asigurând-o că, dacă le face pe plac, o va ajuta să triumfe, o determinase prin urmare să se prostitueze şi pe deasupra păstra 75% din ceea ce câştiga ea cu variatele ei acte sexuale, inclusiv triouri, cum se cuvine. A adăugat că Harry era prezent la majoritatea reprezentaţiilor, ceea ce pare improbabil să fi acceptat sus-puşii *partenaires* ai tinerei. (Semăna oarecum cu Anita Ekberg, atât la faţă, cât şi la corp, însă nu era la fel de atrăgătoare, şi cu siguranţă asta a contribuit mult la succesul ei.) Bineînţeles, conform FBI-ului, când au fost arestaţi amândoi, pe Harry l-au găsit ascuns într-un dulap plin cu haine, încât cine ştie dacă nu asista întotdeauna pe furiş. El neagă totul, e de prisos să o spunem.

Lui Herbert Lom îi scăpa câte un râs scurt în unele momente, şi l-a contaminat pe Muriel, posibil şi pe mine, de ce să nu recunosc, era ceva comic în toată povestea aceea, sau o făceau amuzantă comentariile reînviatului Ben Yusuf.

– La unele dintre petrecerile pe care Mariella a început să le frecventeze curând, obişnuia să participe un om de-al lui Hoover.

Cultura mea cinematografică îmi permitea să ştiu cine era, directorul de la FBI.

– Cunoscuta mitomanie creată în jurul lui Harry susţine că ceea ce trebuie să-l fi alarmat pe Hoover a fost să afle că la una dintre ele, Novotny se întâlnise şi intrase în contact cu Peter Lawford, cumnat şi proxenet al preşedintelui Kennedy, iar lucrul acesta a avut mai multe consecinţe.

Termenul său a fost ceva mai elegant, l-a numit „*go-between*“.

– Şi asta n-a fost tot: la o altă petrecere ulterioară, acasă la cântăreţul Vic Damone, îndată ce i-a fost prezentat oficial Kennedy, Mariella a fost condusă într-un dormitor în care s-a culcat cu el. Mitomania n-are limite şi sugerează un *coitus interruptus*, pentru că la puţin timp după ce au dispărut amândoi în cameră, s-a iscat zarvă mare în salon: iubita asiatică a lui Damone se închisese în baie şi acolo îşi tăiase venele, nu e nevoie să spunem că fără consecinţe definitive. Însă apartamentul s-a golit imediat, iar primul care s-a evaporat a fost Kennedy, cu micul său alai şi cu bodyguardul.

– Anecdota asta poate să fie adevărată, a intervenit Muriel. E clasic printre anumite femei: să fie în baie şi să se taie la încheietura mâinilor. E izbitor că aproape niciodată nu reuşesc să-şi găsească venele.

– Fără îndoială, a răspuns politicos Lom, dar eu nu știu. Nu era femeie care să se socotească frumoasă în anii aceia și să nu ajungă în pat cu Kennedy. Sau mă rog, într-o piscină, o barcă sau un ascensor, e totuna. Dacă ar fi să le credem pe toate, n-ar fi avut timp să guverneze. Nici măcar să călătorească la Dallas, și l-am avea încă printre noi. Harry, totuși, mi-a arătat odată o copie a unui *memorandum* intern al lui Hoover însuși referitor la scandalul Profumo. În el era menționată Mariella Novotny, iar în paranteză se indica: „(Vezi dosarul Frații Kennedy)“. Se vorbea în treacăt despre „proxenetul ei, Alan Towers“ și, foarte înfumurat, printre hohote, mi-a arătat ce se spunea despre el: „Se pare că acum locuiește permanent în spatele Cortinei de Fier. Novotny afirmă că Towers era un agent sovietic și că sovieticii aveau nevoie de informații, în scopul de a compromite indivizi importanți“. Mă rog, a adăugat Lom cu un zâmbet amuzat și deopotrivă sceptic, e posibil ca acel *memorandum* să fie apocrif, un fals al lui Harry ca să-și năucească prietenii, îl cred capabil de asta și de mai mult. Dar adevărul e că exact asta a declarat Mariella la FBI după arestarea ei pentru captarea clienților în exercitarea prostituției – Lom a fost mult mai concis și a utilizat un singur cuvânt, „*soliciting*“ –, și că acuzația aceea a fost imediat retrasă în mod misterios, spre deosebire de acuzațiile împotriva lui Harry pentru încălcarea Legii traficului de persoane și nu mai știu ce.

În engleză suna și mai rău: „*White Slave Traffic Act*“, a numit-o.

– I s-a imputat că o transportase pe Mariella de la Londra la New York cu obiectivul exclusiv de a o hărăzi prostituției și de a trage foloase din aceasta. A fost, de asemenea, semnificativ faptul că incidentul de la petrecerea lui Vic Damone a fost trecut sub tăcere de către presă, în ciuda numeroșilor martori și deși era prezent omul lui Hoover, care trăia pe picior mare în misiunea lui și care fără îndoială și-a instruit un coleg de departament, ca să contracteze la telefon (convorbire înregistrată) serviciile Mariei în ziua arestării. Aceasta s-a produs după ce ea s-a dezbrăcat pentru respectivul agent-client în apartamentul lui Harry și al mamei sale. După admiratul nostru producător, el ignora pe de-a-ntregul aceste activități ale tinerei sale *protégée*, nu avea habar că era prostituată.

„*A hooker*“, a fost termenul pe care l-a ales Căpitanul Nemo.

– A argumentat că scria liniștit un scenariu în încăperea alăturată, când femeia a năvălit goală, spunând că e un polițist în cealaltă cameră. Asta a afirmat Harry la FBI și asta a afirmat în fața mea. S-a etichetat pe sine ca naiv și prost, dar FBI-ul nu l-a crezut, motiv din care a optat pentru a fugi în Anglia înainte de proces, profitând de eliberarea pe cauțiune, după ce a stat două săptămâni după gratii. A pierdut banii și nu s-a putut întoarce în America în toți acești ani. Acum, după cum v-am spus, și-a rezolvat problemele și va putea, în sfârșit, să se întoarcă.

Muriel se bucura de povestirea aceea, uitase de restul echipei, care aștepta pe acolo. Asculta cu un zâmbet suspendat pe buze, iar eu îi vedeam ochiul strălucind când îi venea câte o idee incitantă pentru un subiect sau o scenă.

– A fugit pur și simplu? Harry a hotărât să devină un fugar pentru tot restul vieții? a întrebat cu un amestec de neîncredere și ilaritate. Și-a asumat multe riscuri, nu? În ciuda puritanismului american, faptele nu păreau atât de grave. Mă îndoiesc că în cel mai rău caz sentința i-ar fi fost mai mult decât o condamnare simbolică, nu știu. În anii șaizeci persista încă o anumită îngăduință în privința viciilor, cred eu.

– Ah nu, a făcut bine, slavă Domnului că a șters-o la timp, a răspuns Lom. La rândul lui, neagă și râde, dar mai târziu, când era la adăpost de justiția americană, a fost acuzat că ar fi condus o rețea infracțională – „*a vice-ring*“, a fost expresia în engleză – în sânul Națiunilor Unite, iar asta era infinit mai periculos și mai serios, cu ramificații politice și toate celelalte. Era o perioadă îngrozitoare, cu Războiul Rece, 1961. După cum vei înțelege, nu e același lucru clădirea ONU cu un apartament împărțit cu o mamă, în care o fostă iubită își lua libertăți pe la spatele lui. Presupunând că a doua acuzație era întemeiată. Harry spune că nu și prin urmare pentru mine nu era. Mai mult decât atât: chiar mă întreb de ce n-a vrut FBI-ul să-l creadă din prima: el întotdeauna a scris scenarii, de ce să nu fi fost absorbit de unul, în vreme ce Mariella se dezbrăca în camera alăturată în mare secret și se pregătea să facă dragoste pe tăcute și cu discreție, cum a fost mereu obiceiul printre prostituate și admiratorii lor? Pe de altă parte, cunoscându-i incorigibila naivitate, eu îl cred, cum să nu?

Și acum Herbert Lom a izbucnit fără șovăire în râs. A trasat un soi de semnătură finală cu batista lui, mototolită în momentul acela; dându-și seama, a aruncat-o pe jos cu silă.

– Care-i treaba, mai filmăm astăzi, sau nu?

Acum, când există internetul și aproape despre orice există pe el frânturi de informație, am simțit o curiozitate retrospectivă în legătură cu șiretul Harry Alan Towers și cu povestea aceea (la urma urmelor, am lucrat indirect pentru producătorul acela, care n-a murit până în 2009); și am constatat că ceea ce ne-a relatat domnul Kuchačevičze Schluderpacheru (probabil a redevenit el) corespundea destul de mult cu adevărul, sau cu ce se știe despre el, căci în prezent pare încă incomplet, contradictoriu și confuz, cum a anunțat celebrul actor Lom.

Am citit altundeva că, într-adevăr, vederile lui Towers la New York erau mai ample decât ale apartamentului său și că în timpul acela de presupuse mari ambiții și capacitate de a compromite oameni influenți, fusese în permanent contact în special cu două persoane: maică-sa („bizară mamă avea producătorul nostru“, comentase Lom în mod enigmatic, dar fără emfază) și „un oarecare Leslie Charteris“, pe care, spre 1980, cultura mea cinematografică și de televiziune mi-ar fi permis să știu cine era: autorul romanelor și povestirilor pe care s-au bazat câteva episoade cu Simon Templar, Sfântul. Am citit cu interes că lui Charteris, timp îndelungat, i s-a refuzat reședința permanentă în America, fiind afectat de Legea de excludere a chinezilor, care interzicea imigrarea celor care aveau un părinte sau pe amândoi de origine orientală, iar numele de familie real al creatorului Sfântului era în mod neașteptat Bowyer-Yin (Bowyer mama, tatăl Yin), iar el se născuse în Singapore. Ceea ce poate face să fie și mai ciudat faptul că în 1937 s-a ocupat de traducerea și editarea în engleză a celebrei cărți *Juan Belmonte, matador de tauri*, scrise de spaniolul Manuel Chaves Nogales. Totuși, n-am găsit alte legături ale lui Charteris cu Națiunile Unite și nici cu vreun „*vice-ring*“. Mi-a dat de gândit și faptul că însuși Lom și-a văzut cariera trunchiată la Hollywood din cauză că ambasada americană de la Londra nu i-a acordat viza ca să intre în țară. Fugise de naziști, da, dar se pare că îl considerau simpatizant comunist sau „tovarăș de drum“. Nu e unul care să nu fi avut probleme cu autoritățile din Statele Unite, dintr-un motiv sau altul, o veche tradiție.

Dacă menționez toate acestea este mai întâi de toate, cred, ca un mod superstițios și van de compensare, întrucât regret foarte mult că Muriel n-o să știe. Pe el îl încântau aceste dedesubturi literaro-cinematografice (ar fi petrecut ore întregi în fața calculatorului). Nu ne obișnuim niciând să nu vorbim cu morții pe care i-am cunoscut, să nu le povestim ce ne imaginăm că i-ar fi amuzat sau i-ar fi interesat, să nu le prezentăm persoanele importante recent cunoscute, sau nepoții postumi dacă există, să nu le dăm veștile bune sau rele care ne afectează și care poate i-ar fi afectat deopotrivă pe ei, dacă ar mai fi rămas în lume și ar fi putut să le afle. Câteodată ne bucurăm în mod egoist că nu mai pot să afle: nu doar că le-ar fi displăcut sau i-ar fi îngrijorat, dar s-ar fi și supărat îngrozitor și ne-ar fi blestemat, ne-ar fi retras prietenia lor, nu ne-ar mai fi salutat, ba chiar ne-ar fi luat în colimator ca să ne păgubească și să termine cu noi. „Am scăpat cât timp au fost în viață“, ne gândim, „iar acum nu mai pot vedea ca pe o trădare ceea

ce cu siguranţă li s-ar fi părut o trădare. Cel care moare va sălăşlui pe veci în amăgire, căci nu ştie ce a venit după aceea, sau ce a venit în vremea lor, dar n-au reuşit să descopere.“ În fond, e ceva pozitiv în faptul că dispar fiinţele iubite: nu sunt cuvinte să exprime cât le ducem dorul, dar simţim de asemenea o uşurare pentru că suntem irevocabil la adăpost de răzbunarea lor. În privinţa mai multor lucruri mă bucur că Muriel n-a fost niciodată la curent, mai ales a unuia întâmplat în timpul vieţii lui şi a altuia, survenit după aceea. Al doilea era de-a dreptul imprevizibil, pe primul i l-am ascuns.

În schimb, i-ar fi plăcut să ştie cum o descria pe Mariella Novotny peste câţiva ani colega ei de profesie Christine Keeler, principala vinovată de scandalul Profumo care a izbucnit în 1963. Cred că i-ar fi plăcut, deoarece data viitoare când ne-am văzut încă reflecta la relatarea lui Lom mai mult decât la a mea despre Van Vechten, se observa că îl uimise să afle peripeţiile trecute ale falsului sau efemerului său prieten în lumea politicii de mare anvergură şi a prostituţiei de mare anvergură.

– Ce dracu’ avea Novotny aia, a murmurat, ca să seducă sau să prindă în mreje atâţia bărbaţi iluştri, dacă e adevărat ce ne-a povestit Herbert Lom? Bagă de seamă, Juan: probabil pe cei doi Kennedy şi pe cumnatul Lawford, pe câţiva multimilionari şi cine ştie pe câţi funcţionari însemnaţi de la Naţiunile Unite. Nu-i făceai cu una cu două pe oamenii ăştia să-şi asume asemenea riscuri, nici măcar în anii şaizeci, când nu prea erau multe măsuri de precauţie; asta n-ar fi izbutit o târfă oarecare. Ceva special trebuie să fi avut, pe lângă asemănarea cu Anita Ekberg. A rămas pe gânduri un moment şi a adăugat: Ştii? Mi s-a năzărit să mi-o imaginez la fel de atrăgătoare ca Cecilia Alemany, femeia aceea extraordinară. Apropo, am mai aflat ceva despre ea în ultima vreme? Vreau să spun în presă sau la televizor, din cauza filmărilor nu mai sunt la curent cu nimic. Ea n-ar binevoi niciodată să mă sune, asta ştiu.

Un posibil răspuns la acele speculaţii este acum la îndemâna oricui. Christine Keeler a scris în 1983: „Avea un mijlocel de viespe care îi scotea în evidenţă formele voluptuoase. Era o sirenă, o atletă sexuală de proporţii olimpice; putea să facă de toate. O ştiu. Am văzut-o în acţiune. Cunoştea toate plăcerile ciudate de care era nevoie şi era capabilă să le ofere“. Unii o identificau drept Maria Capes, Maria Chapman sau Stella Capes. Herbert Lom o numise „Maria“ la un moment dat. *A posteriori* m-am gândit că sigur o cunoscuse personal, fiind amândoi de naţionalitate cehă şi se pare că născuţi la Praga. Dar eu atunci nu aveam habar de originea lui, bine ar fi fost să-l întrebăm.

Mariella Novotny a fost găsită moartă în patul ei, în februarie 1983, la vârsta de patruzeci şi unu de ani, de o supradoză de drog, conform poliţiei. În 1978 anunţase că îşi va scrie autobiografia, în care va dezvălui detalii despre sarcinile pe care i le încredinţase MI5. În 1980 a dat şi mai multe informaţii: avea să povestească amănuntele „unei conspiraţii menite să-l compromită pe Jack Kennedy“, şi a adăugat: „Am ţinut un jurnal cu toate întâlnirile mele în clădirea ONU. E dinamită, credeţi-mă. Acum e în mâinile

CIA“. Cartea nu a apărut niciodată. Christine Keeler a bănuit: „Judecătorul de instrucție de la Westminster a hotărât că a fost moarte accidentală… Eu continui să cred că a fost vorba de o crimă“. Nu că părerile lui Keeler ar trebui luate în considerație, dar revista *Lobster* a asigurat că „puțin după moartea lui Novotny au intrat hoți în casa ei și i-au furat toate documentele, deopotrivă cu lungile și minuțioasele jurnale, care acopereau din primii ani șaizeci până în anii șaptezeci“.

Muriel, întrucât îl pasiona romanescul, ar fi fost încântat să afle toate acestea și să vadă câteva fotografii ale Mariellei sau Mariei, sau Stellei postate pe internet și e adevărat că semăna oarecum cu Anita Ekberg la față. Cea care îmi place cel mai mult și l-ar fi captivat pe el pare ieșită dintr-un film, nu din 1961, când a fost făcută, ci chiar dinainte. Este încă o dovadă că, după trecerea timpului, tot ce a fost real adoptă un aspect de ficțiune, acesta va fi destinul portretelor noastre când ne vom îndepărta, să pară portrete de oameni inventați și care n-au existat niciodată. Eu am deja senzația aceasta când le privesc pe ale lui Beatriz și Muriel, în cazul lui, plasturele negru accentuează impresia că e doar o fotogramă izolată, ori poate ilustrația unei cărți, deși pentru mine au existat și le cunosc povestea searbădă, spusă cel puțin o dată.

În fotografia aceasta se vede Mariella Novotny cu privirea gânditoare sau puțin absorbită, având pe cap o pălărioară ridicolă și foarte cuviincioasă – încheiată până la gât –, în momentul arestării în apartamentul lui Towers, sau poate când a intrat în comisariat, curând după aceea. Agentul de la FBI

care o păzește e un tip robust și cu obrajii bucălați, cu niște ochi severi și o gură disprețuitoare. Poate era cel care se prefăcuse clientul ei și i-a întins cursa, să sperăm că nu: ea ar fi fost prea proastă, întrucât se vede de la o poștă că e un polițist, dacă nu cumva un bătăuș plătit. Firește că acum pare și mai mult, când timpul a aruncat peste amândoi o doză suficientă de irealitate.

Cu toate acestea, Muriel n-a uitat pe de-a-ntregul de mine și nici de motivul pentru care insistasem să-l văd în timpul filmărilor, nici măcar în ziua când Herbert Lom a acaparat toată atenția. Înainte de a mă trimite la plimbare, ca să-și reia scena cu el – nu dorea martori inutili, astfel că n-am mai avut ocazia să-l văd jucând pe acel actor celebru și de temut –, m-a luat deoparte și mi s-a adresat în spaniolă.

– Ascultă, tinere De Vere. Cu privire la ceea ce mi-ai povestit la început: dă-i înainte, ține-o tot așa. Să vedem dacă doctorul îți vorbește despre trecut, dacă vreodată a determinat o femeie care nu voia să nu poată spune nu, asta a fost expresia lui, nu-i așa? De ce face acum nu-mi pasă prea mult, sunt alte timpuri și totul e mai puțin grav. Sau mă rog, ai grijă tu dacă vrei, eu n-am nici o legătură cu tinerele alea ale tale. Poate îți mărturisește cum a reușit. Și a încheiat, aparent cu o urmă de speranță: Dacă a fost așa, și a reușit.

În contrast cu ochiul său întunecat și coleric din momentul când mi-a pomenit pentru prima oară de posibilul comportament indecent al prietenului său cu o femeie, m-a surprins ochiul său binevoitor și cam mucalit în privința neîndoielnicului comportament indecent al lui Towers cu mai multe, mai ales dacă era adevărată povestea cu rețeaua infracțională sau „*vice-ring*“ la Națiunile Unite. Nu doar că n-a părut să-l deranjeze nimic din toate acelea, nici bănuiala că le-ar fi utilizat pentru a câștiga bani din comoda sa poziție de proxenet, dar și ca să șantajeze indivizi importanți și celebrități, dar dezvăluirea lui Lom i-a creat un soi de fascinație adițională față de personaj, pe care îl vedea demn de o operă de ficțiune. Acum regreta că Towers abia trecea pe la filmări și umbla mereu prin străinătate de ici până colo; în timp ce se realiza unul dintre proiectele sale, el plănuia și căuta finanțare pentru următoarele. Dorea să petreacă mai mult timp cu angajatorul său, ca să vadă dacă acesta se însufleția și îi povestea direct lui, adăugând activitățile tulburi din anii șaizeci și necazurile cu FBI-ul, confirmându-i dacă vechea și frivola sa amantă Novotny avusese relații sexuale cu Kennedy și cu fratele Robert, și cu cumnatul Lawford, dacă toate acelea erau fapte reale sau fantezii și mitomanii. Nu trebuie să ai încredere în ce găsești pe internet, dar am citit undeva că Mariella și altă prostituată pe nume Suzy Chang se deghizau în infirmiere ca să-l îngrijească în mod atletic pe bolnavul închipuit prezidențial; dacă a fost așa, gusturile lui Kennedy nu se deosebeau prea mult de ale oricărui bărbat vulgar. M-a surprins această reacție a șefului meu cu Towers, dar în parte o înțelegeam: el, ca toți cei din lumea cinematografiei, cu sau fără aere de intelectuali și artiști, era la fel de mitoman ca orice muritor de rând.

Am observat de asemenea că în exasperanta și frenetica filmografie a lui Harry Alan Towers este un gol frapant după proiectul nostru nereușit, ca și cum eșecul și nenorocirea lui Muriel i-ar fi adus ghinion sau ceva asemănător: în mod surprinzător, următorul său titlu ca producător nu a venit până în 1983. Dar pe atunci el dispăruse din viețile noastre, iar noi și mai mult din a lui (mă rog, eu n-am fost niciodată), ori poate deveniserăm o

amintire nefericită, pe care era bine să o lase în urmă. E cu putinţă ca, de când ne-a pierdut din vedere, Towers să fi putut vizita uneori ţara din care fugise şi oraşul interzis, New York. Presupun, cu o oarecare maliţiozitate, că nu i-au permis niciodată să se stabilească acolo: am văzut că a continuat să turneze filme în locuri îndepărtate, ca Africa de Sud şi Bulgaria, că a adoptat naţionalitatea canadiană şi că a murit la Toronto în 2009, la optzeci şi opt de ani. Adevărul e că a rezistat destul ca să aibă toate aparenţele de a fi fost de timpuriu un versat proxenet în lumea cinematografiei şi în încă vreuna. Un proxenet care, totuşi, a obţinut de la început iertarea imediată a lui Muriel.

Acesta abia dacă a avut ocazia să investigheze în timpul rămas din filmări. Cu atâtea călătorii ale lui Harry şi fiindcă se angajase faţă de Lom să nu arate că e la curent dacă producătorul nu începea o conversaţie despre acele întâmplări vechi, nu i-a fost la îndemână să întrebe. Profitând de o vizită a lui Towers la Madrid ca să supervizeze mersul lucrurilor şi să vadă workprintul celor turnate în absenţa sa, l-a invitat la cină acasă la el într-o seară, împreună cu soţia lui, austriaca Maria Rohm, alături de Lom şi Van Vechten, şi Rico (aceştia doi se descurcau puţin în engleză, evident mai bine decât Roy), hispanistul de la Oxford, Peter Wheeler, om foarte spiritual, care era în trecere prin oraş, un cuplu de la ambasada britanică şi două dintre actriţele din film: veterana Shirley Eaton, care devenise celebră îmbrăcată în aur în aventura lui James Bond împotriva lui Goldfinger, şi extrem de tânăra Lisa Raines. În afară de Beatriz, firește, pe care iritabilul ei soţ conta întotdeauna ca să primească musafiri acasă şi să organizeze o cină în regulă, şi să ospăteze un producător sau un ipotetic finanţator. Avea de gând să conducă discuţia către acel teren politico-scandaloso-sexual din primii ani şaizeci, pentru care ajutorul lui Wheeler îi venea de minune: ca atâţia *dons* de la Oxford şi Cambridge, nu-i scăpaseră deloc maşinaţiile de la MI5 şi de la MI6 în vremuri trecute, iar pe deasupra îl cunoscuse foarte bine pe Profumo, ministru de război al Marii Britanii când a izbucnit scandalul care i-a purtat numele. Spera Muriel ca astfel să-l tenteze pe Towers să-i dispute rolul principal causticului şi vorbăreţului hispanist şi să se laude povestind, fie şi versiunea edulcorată şi mai favorabilă pentru el (depinde de punctul de vedere; în faţa poliţiei şi a unui judecător, da, la o recepţie mondenă, nu), a completei sale nevinovăţii, ingenuităţi şi prostii.

Însă tocmai din vina amfitrioanei, cina aceea n-a avut loc, deşi toţi invitaţii s-au adunat acasă la Muriel, iar eu le-am deschis uşa şi le-am ajutat pe Flavia şi pe Susana să se ocupe de ei, i-am văzut mişcându-se şi trecând: mă foiam ca întotdeauna pe acolo şi pe deasupra aveam sarcina de a o întreţine pe Lisa Raines, întrucât eram cel mai apropiat de ea ca vârstă; dar nici nu aveam să încap la masă, nici nu fusesem poftit să cinez cu ei.

VII

De la o vreme, pe Beatriz o năpădise starea de spirit melancolică, sau ceea ce eu identificam ca atare. În timpul filmărilor, Muriel era rareori prezent și în multe nopți nu venea să doarmă, pentru că umbla prin oraș cu scenele exterioare, sau prefera să se cazeze într-un hotel și, în ciuda relației proaste, această absență contribuia probabil la deprimarea sau lehamitea soției sale, căci nimănui nu îi simți lipsa mai mult decât adversarului, când ești obișnuit să te aperi și să reziști, iar în lumina lunii să convingi și să implori. Poate vedea în golul acela anunțul a ceea ce o aștepta într-o zi, când avea să se aprobe în sfârșit divorțul. Dimineața și seara nu-și neglija activitățile de profesoară de engleză, petrecea mai mult timp cu copiii care-i semănau leit, dar în restul zilei nu o vedeam ieșind: nici cu Rico, nici la Fecioara din Darmstadt, nici în Piața Marqués de Salamanca, nici pe motocicletă cine știe spre ce locuri. În schimb, auzeam neîncetat tic-tacul metronomului din zona unde se afla ea, de patruzeci de ori pe minut, dacă nu mai mult, însoțit de câteva acorduri câteodată, dar cel mai adesea însoțit de nimic, de prisos, pendulul bătând și oscilând ca un ceas heterodox și zgomotos, care ar fi măsurat ceva diferit de timp: muzica neinterpretată, sau cuvintele gândite și tăinuite în ritmul lui, palpitațiile plictisului sau o dubitativă numărătoare inversă, întreruptă și reîncepută mereu, o dată și încă o dată, și încă o dată. Întrucât Muriel nu era acolo, nu mai constituia o încercare de a-i aduce aminte de existența ei, nu era o amenințare, nici o lamentare, nici o reprezentare sonoră a suferințelor ei, nu era darabana degetelor ei, care prevesteau o izbucnire. În ciuda celor spuse de șeful meu („Nu. Face o pauză, cade pe gânduri, adoarme pe scaun. Cât timp e acolo, nu avem de ce să ne facem griji“), eu mă îngrijoram când mai bine de o oră nu auzeam decât groaznicul și înnebunitorul tic-tac. Îmi întrerupeam treburile și mă duceam la ușa închisă pe unde se pătrundea în zona ei, îmi lipeam urechea așteptând să ajungă până la mine vreo văicăreală sau vreun oftat, vreo fredonare, interjecție sau suspin; ori să vorbească singură, precum demenții sau izolații, sau cei care se compătimesc în mod exagerat pe ei înșiși, să rostească un blestem. Și când continuam să aud doar imperturbabilul metronom, îndrăzneam să bat cu încheietura unui deget, cum făcea Beatriz în câte o noapte în fața dormitorului lui Muriel, iar la răspunsul ei „Da? Cine e?“, sau chiar trădându-și dorința (cred) „Ești tu, Eduardo? Ești acasă? Te-ai întors?“, mă simțeam ușurat și ridicol, spunându-i:

– Nu, scuză-mă, Beatriz, sunt Juan. Nu s-a întâmplat nimic, doar că mă întrebam dacă ai nevoie de ceva și ești bine. De multe minute nu te aud cântând, și știi că îmi place să te aud cântând.

Pe femei le tutuim fără ezitare și imediat, de parcă ar fi minore, ori ele ne incită să o facem, de parcă le-ar fi infinit mai greu decât bărbaților să accepte un „dumneavoastră“ care își imaginează că le face să pară mai în vârstă. La urma urmelor, ea avea pe atunci patruzeci și unu sau patruzeci și doi de ani, ca Mariella Novotny când a fost ucisă, a murit ori s-a omorât; astăzi nu ar încăpea îndoială, ar fi considerată încă tânără, din toate punctele de vedere. Totuși, nu era astfel pentru mine, din cauza vremurilor și a

diferenței dintre noi. Dar nici nu era bătrână, ori în caz contrar ar fi fost lipsită de sens vaga sau teoretica mea admirație sexuală, faptul că mă atrăgea senzualitatea ei din alte timpuri și din alt spațiu, sau de o dimensiune inanimată și trecută, cum am spus înainte.

– Nu-ți face griji, Juan, sunt bine. Chiar dacă nu cânt, las să sune metronomul, mă liniștește și mă ajută să gândesc.

Asta sau ceva asemănător îmi murmura prin ușă (vocea îi era lenevă și slabă, de parcă aș fi trezit-o brusc din somn, din vreo visare sau intrigă), pe care nu o deschidea când băteam eu. Mă întrebam dacă putea fi văzută, sau era în lenjerie, și mă întorceam la treaba mea.

În ziua cinei a fost ocupată cu pregătirile și nu a pus în funcțiune tic-tacul. Ceruse de la Mallorca sau de la Lhardy felurile principale, sau de la vreunul dintre restaurantele hotelului Palace, nu știu. Dar i-a dat instrucțiuni Flaviei și s-a îngrijit de vinuri și de desert, ce știu eu, nu era de datoria mea să fiu atent la aceste detalii. Muriel avea filmare în studio și nu era așteptat înainte de opt și un sfert aproximativ, în compania celor două actrițe și a lui Herbert Lom, urma să zăbovească în hotel până făceau duș și se schimbau, ca să-i aducă el însuși, în mașina lui. Lui Rico i se ordonase (în tinerețe era mai amabil decât acum) să-i ia pe Towers și pe Wheeler, restul aveau să sosească pe cont propriu. Cu toate că majoritatea invitaților erau străini, Muriel îi chemase abia la opt și jumătate, în ideea de a se așeza la masă spre nouă, era sfârșit de primăvară și soarele se făcea nevăzut târziu, îl deprima să cineze cu lumină prea diurnă, cum obișnuia să spună. Înainte de șase, înainte să vină copiii de la școală, Beatriz a părut să aibă totul gata și în ordine, s-a îmbrăcat, s-a aranjat repede, s-a încălțat în pantofi cu toc înalt și a plecat. De atâtea zile n-o mai făcuse, în afară de cazurile când se ducea la ore, era în perioada ei posomorâtă sau mai abulică, încât n-am putut rezista curiozității și am ieșit după ea, ca alte dăți, voiam să știu de cine i se făcuse deodată dor, sau cine o smulsese din mizantropie, Van Vechten, cel care locuia în Piața Marqués de Salamanca, ori poate nu avea de gând să-l revadă pe nici unul dintre aceștia doi. Purta fustă, astfel că era improbabil să ia motocicleta, deși nu imposibil, odată o văzusem încălecând-o cu poalele ridicate frapant, arătându-și coapsele puternice, aproape la fel ca funcționara Celia, fără a acorda importanță și fără nici o urmă de rușine.

N-a făcut prea mulți pași, n-a străbătut un drum lung. Am văzut-o oprindu-se în fața ușii hotelului Wellington, la doar câțiva metri, pe strada noastră și pe trotuarul nostru, și uitându-se în sus, de parcă ar fi pândit un semn de la cineva cazat într-o cameră cu vedere spre stradă, cineva care poate îi spunea din cap și din sprâncene: „Urcă, urcă, sunt aici“. Dacă era așa, era vorba de un al treilea amant, am gândit, de ce naiba să se ducă să se întâlnească cu Van Vechten sau cu polonezii Kociejowski sau Gekoski, ori cu Deverne sau Mollá sau Arranz, într-un loc diferit de cel obișnuit, iar pe deasupra atât de aproape de casa ei, în după-amiaza dinaintea serii în care urma să aibă o mulțime de invitați din obligație sau aproape, ca să-i facă plăcere lui Muriel. Sau poate chiar de aceea, ca să nu fie departe și să nu riște să fie

nepunctuală. A privit spre ferestre sau spre balcoane vreo treizeci de secunde și apoi a intrat. M-am dus atunci până la portalul înalt, păzit de un portar în uniformă, presupun că și acum este unul, de mult nu mai trec pe acolo, sau mai degrabă evit să trec, și am încercat să o spionez înăuntru din afară, ca să văd dacă rămâne în vestibul, sau se îndreaptă spre bar, sau ia liftul. Dar n-am mai văzut-o, cu toate că am stat pe trotuar trei, patru sau cinci minute, două țigări una după alta. Dacă aș fi intrat, portarul nici n-ar fi clipit, în hotelul acela erau mereu toreadori, iar eu puteam fi un subaltern, ba chiar un tânăr matador foarte promițător; dar cel mai prudent era să nu mă aventurez, pentru ca ea să nu mă prindă acolo, n-ar fi încăput îndoială că o urmărisem, tocmai din cauza distanței foarte scurte. Poate se ducea să bea ceva cu Gloria și cu Marcela la bar, ca să nu se plictisească acasă până la ora cinei, cu o asemenea perspectivă socială nu se putea instala în tic-tacul ei. Cât am stat să iscodesc, a coborât dintr-un automobil cu volan pe dreapta – Daimler sau Jaguar, cred – dirijorul Odon Alonso, îmbrăcat în frac, de parcă ar fi fost pregătit să se ducă la un concert. I-a lăsat cheile unui angajat care parca mașini și a trecut pe lângă mine fredonând zâmbitor. Se spunea că avea la Wellington o *suite* închiriată permanent, în care, în mod ciudat, mergea aproape întotdeauna cu soția. Mi-a venit ideea că Beatriz urma să se vadă cu el. Nu știu de ce, am respins-o.

Astfel că am revenit acasă, să aștept. Dacă nu treceam pragul, nu aveam cum să aflu și asta mi-am interzis-o.

Cum era prevăzut, la opt și un sfert a apărut Muriel cu vechea Fantomă de la Operă, întreținuta și deopotrivă victima lui Goldfinger și viitoarea Fanny Hill în alt film de Towers, Lisa Raines. Din camera mea, l-am auzit întrebându-le pe fete și pe Flavia de Beatriz, puțin mirat că nu e acolo.

– Nu era când ne-am întors de la școală, a răspuns Susana.

– A ieșit, a zis Flavia. Pesemne că vine într-o clipă.

– La ce oră? a întrebat el.

– Cu câteva minute înainte de șase.

– A spus unde se duce?

– Nu. Doar că se va întoarce la timp pentru cină. Dar e totul gata, nu trebuie să vă faceți griji.

– S-o fi dus la coafură, sau ceva de felul ăsta, a presupus Muriel. Și tânărul De Vere?

Mă numea de mult mai multe ori așa decât „Juan“, atât la vocativ ca și pentru a se referi la mine, cum îl numea pe Rico „Profesorul“ și pe Van Vechten „Doctorul“.

– E în camera lui.

– Mă duc după el. I-am adus o frumusețe de vârsta lui, pe care trebuie s-o întreţină.

Încăperea de dincolo de bucătărie, în care îmi petrecusem prima noapte în casă, devenise „camera mea“, și nu rareori rămâneam să dorm acolo. Am preferat să nu ies deocamdată, pentru ca Muriel să nu mă întrebe direct de Beatriz și să fiu obligat să-l mint. Nu era același lucru să nu-i povestesc ce

văzusem pe cont propriu, de exemplu în Sanctuar, decât să-i răspund: „Habar n-am unde a plecat. A ieșit fără să-și ia rămas-bun de la mine“. Deși ultimul lucru ar fi fost adevărat. Și am gândit iritat: „Muriel e dus cu pluta, nu distinge: o frumusețe de vârsta mea“. Lisa Raines să fi avut vreo șaisprezece sau șaptesprezece ani, ea chiar că era un titirez; pentru mine era aproape la fel de copilă ca Susana, la cei douăzeci și trei de ani ai mei.

Muriel n-a venit imediat să mă dojenească, trebuia să se ocupe de invitații pe care îi adusese. Dar după patru sau cinci minute a sunat soneria și din câțiva pași mari s-a aflat în zona mea și, fără să se ivească în ușă, mi-a strigat:

– Tinere De Vere, ești amabil să te duci să deschizi? Flavia e cu ale ei, iar Beatriz n-a ajuns. Și nu știu dacă tânăra Raines n-a început să se plictisească. Haide, du-te să-i ții de urât și nu mai face pe ofensatul. Faptul că nu ai scaun la masă nu te scutește de a fi serviabil. Și poate până la urmă îți facem loc, depinde dacă își dă avizul fetița minune.

Am ieșit numaidecât, l-am văzut din spate mergând pe coridor și intrând în salon, eu am continuat drumul până la ușa de la stradă. Se succedau impertinentele sunete ale soneriei, sosea Rico cu soții Towers și cu Wheeler (și nu, profesorul nu era binevoitor nici pe atunci, decât cu Muriel și Beatriz și doar ca să se bucure de compania lor: eu cred că se supusese ordinului de a face pe șoferul pentru că îl interesa renumitul hispanist de la Oxford, cu care stătea de vorbă în spaniolă și îl durea în cot de producător și de soția lui). I-am condus în salon, iar curând după aceea a apărut cuplul de la ambasada britanică, toți străinii cu o relativă punctualitate. Am repetat operația și după șase sau șapte minute a sunat Van Vechten cu ireversibilul său zâmbet dreptunghiular, m-am întrebat dacă Lom îi va observa asemănarea cu Robert J Wilke, lucraseră împreună în *Spartacus.* Intrând și văzând atâta lume, a spus cu satisfacție, într-o engleză mediocră și afectată, ca de prezentator spaniol de televiziune:

– Ia te uită, probabil că sunt ultimul. Regret că am făcut să aștepte o adunare atât de distinsă. A bătut din călcâie anacronic și s-a prezentat tuturor. Doctor George Van Vechten. Și-a tradus în mod absurd numele de botez, n-a spus „Jorge“, ci „George“.

Adevărul e că nu-l aștepta nimeni, nici unul dintre străini nu auzise niciodată de el, și singurul dintre invitați care îl cunoștea, Rico, îl văzuse prea mult, pentru profesor era una dintre mogâldețele care intrau și ieșeau din pestrița casă a lui Muriel.

– Nu ești ultimul, doctore, i-a zis șeful meu în limba noastră, deoparte. Ne lipsește tocmai Beatriz. E foarte ciudat că n-a sosit încă. Și s-a uitat la ceas. Ai aflat cumva ceva despre ea astăzi?

Van Vechten a răspuns în defensivă, însă doar eu puteam să-mi dau seama:

– Nu, nu, de unde să aflu eu?

Atunci Muriel s-a întors către mine. Cu forfota de persoane și de limbi, scăpasem până în momentul acela de interogatoriul său pe această temă.

Trecuse de nouă, iar grupul de englezi și cei care li se alăturaseră erau la capătul puterilor.

– Nici tu nu știi nimic, tinere De Vere?

Nu, pe Muriel nu aveam să-l mint, sau doar pe jumătate, cât să mă protejez:

– Mă rog, nu știu. În după-amiaza asta am ieșit pentru niște comisioane și din întâmplare am văzut-o intrând la Wellington, de pe trotuarul din față. Dar asta a fost demult, spre ora șase.

Ochiul lui Muriel s-a ațintit neîncrezător în ai mei și a scăpărat alarmat, ca și cum ar fi văzut aievea o scenă pe care nu o putea vedea nimeni altcineva, poate pentru că mai asistase la ea în viața lui, poate pentru că imaginația lui vizuală ajungea mai departe decât a celorlalți. A închis ochiul o fracțiune de secundă, ca din pricina unei ghiftuiri sau a unei oboseli anticipate, a unei munci iminente sau la vederea ei. Poate ca și cum prin aceasta s-ar fi înarmat cu energie și cu răbdare și și-ar fi dat timp ca să reflecteze, înainte de a acționa: „Iarăși, va trebui să ne ocupăm iarăși. Sau poate că nu va mai trebui să ne ocupăm“.

– La Wellington? La hotelul Wellington? De ce n-ai spus mai devreme?

Tonul i-a fost atât de alterat și atât de ridicat, că murmurul invitaților a încetat și l-au privit toți îngrijorați, sau fără să înțeleagă. Profesorul Peter Wheeler era singurul care știa perfect spaniola, dar înțelegea și cuplul de la ambasadă, deși nu erau de prea mult timp în țara noastră.

– Nu știu, nu m-ați întrebat, Eduardo. Ce se întâmplă, ce importanță are? S-a petrecut acum câteva ore bune. Nu mi-a trecut prin cap, am îngăimat simțindu-mă deja vinovat de o greșeală gravă, nu aveam habar de care.

Dar Muriel nu mă întrebase ca să-i răspund, de fapt nici nu cred că mi-a auzit justificarea.

– Să mergem repede, Jorge, i-a spus lui Van Vechten. Vino și tu, Juan. S-a îndreptat spre Rico și i-a cerut: Paco, fii amabil, întreține lumea asta și inventează o explicație. Habar n-am dacă cina nu va trebui anulată. Îndată ce voi putea, vă voi spune ceva, sau vă voi da de știre prin Juan.

De data aceasta ne-a spus la toți trei pe nume, ceea ce însemna că nu era loc pentru nici o urmă de glumă reflexă, cum erau în general glumele lui când era înconjurat de spectatorii și complicii săi obișnuiți. Eu eram pe atunci unul dintre ei. În spiritul său acum sălășluiau doar angoasa și o seriozitate funestă.

Nu-l văzusem niciodată alergând, nici măcar trei pași. „E nedemn să alergi, tinere De Vere“, îmi spusese odată, mustrându-mă pentru că fugisem puțin, ca să ajung un taxi înainte să i se facă verde semaforul, ori văzând oameni obosiți sau energici practicând sportul care pe atunci se numea în Spania „*jogging*“ sau „*footing*“, nu știu, o țară pe cât de stângace pentru alte limbi în general, pe atât de înclinată să utilizeze termeni străini, pe care nu-i înțelege și nici nu știe să-i pronunțe. Nu-l văzusem niciodată alergând și cred că n-am văzut niciodată pe nimeni alergând în felul acela pe stradă, cum a făcut-o el între casa lui și hotelul Wellington, atât de disperat și de rapid, o distanță scurtă, puțin l-a ținut demnitatea, iar pe de altă parte probabil că era ultimul lucru la care se gândea, pe porțiunile extreme de drum nu te contempli călătorind. A rupt-o la fugă, la cei cincizeci de ani ai săi, sau cam așa, cu haina descheiată, cu poalele și cu cravata zburându-i ca niște stindarde în urmă, că nici eu cu mai puțin de jumătate n-aș fi fost în stare să mențin ritmul încă două sute de metri, ca să nu mai pomenim de doctorul Van Vechten, oricât s-ar fi spetit în săli de gimnastică, era cu un deceniu mai în vârstă decât Muriel. Însă era atât de aproape, că am ajuns toți trei cam în același timp, el în frunte, într-adevăr, nu doar pentru că fugise de îi ieșise sufletul – expresia aceasta se spunea și o înțelegea toată lumea, cu toate că nimeni nu văzuse un suflet –, ci pentru că el știa mai bine unde se ducea și ce era de făcut. Pe drumul în fugă am dedus-o și eu, iar doctorul Van Vechten a dedus-o fără îndoială și mai mult, dacă nu o făcuse înainte: Muriel nu se temea ca Beatriz să fi întârziat, să fi pierdut noțiunea timpului, cufundată în necesitățile ei, în îndrăgostirile sau poftele ei sexuale – un amant fix, directorul; un oaspete, poate extraordinarul văr din sud al lui Roy, Baringo Roy; un hamal sau un ospătar ocazional, era totuna –, cred că nici nu i-ar fi trecut prin cap o scenă de felul acesta; își închipuise ceea ce mie îmi scăpase când încercasem să-i întrezăresc figura din exterior: Beatriz rezervase, după toate aparențele, o cameră, poate de dimineață, sau chiar din seara trecută, de aceea nu zăbovise la recepție cerând cheia sau completând vreun formular, i se înmânase îndată ce o văzuseră apărând, dacă nu o avea la ea, depinde de tipul de hotel; urcase în camera aceea a cărei ferestră se oprise s-o privească de pe stradă, imaginându-se înăuntru, ca cel care își contemplă sicriul; ceruse alcool, sau îl scosese din minibar și începuse să înghită pastile, întinsă pe pat, desculță, posibil în lenjerie, ca să-i fie mai comod și cu televizorul aprins, ca să nu se simtă atât de singură, ca să vadă chipuri care nu aveau s-o vadă pe ea și nici nu puteau interveni, ca să audă voci de fond care să-i facă mai suportabilă trecerea între a fi în lume și a înceta să mai fie în ea – ireversibila transformare –, cum adorm copiii mai liniștiți cu zvonul îndepărtat al conversației dintre părinții lor și câte un musafir, când au vreunul: ca și cum ar mai întârzia puțin pe teritoriul adult și treaz pe care se împotrivesc să-l părăsească, încă nu, încă nu. Luna pesemne că nu era prezentă, ori poate că Beatriz așteptase s-o vadă ivindu-se încă foarte palidă, intimidată de soarele târziu, ca să moară în paloarea ei.

Ori poate umpluse cada cu cumpătare și se vârâse în ea ca să-și taie venele odată aflată acolo – dacă ți le tai înainte, sângele începe să picure imediat sau să curgă, nu știu, și pătează podeaua, prosoapele și imaculatul halat de la hotel, aproape nici un sinucigaș nu e pe de-a-ntregul indiferent la stricăciunile pe care le provoacă și la imaginea pe care o va oferi – și, dacă era așa, totul avea să depindă de diferiți factori: întinderea și profunzimea rănilor, de câte tăieturi își făcuse și cu câtă fermitate, dacă la o singură mână sau la amândouă, dacă apa era caldă bine sau doar călduță, pentru că frigul ar face să i se contragă inciziile și să-i întârzie moartea, încă nu, încă nu, iar frigul vine mai devreme sau mai târziu; și erau două posibilități pentru cea mai mare rapiditate sau încetineală a acelei morți: dacă-și pierdea cunoștința din pricina lipsei progresive de sânge și capul îi aluneca în apă, avea să moară înecată, dacă nu-i rămânea corpul înțepenit în cadă, cu nasul și gura fără să i se cufunde; iar în cazul acesta, dacă nu se ducea la fund, urma să trăiască inconștientă până ce inima i s-ar fi oprit, nemaiputând să pompeze puținul sânge rămas în compartimentul vascular. Totul ar depinde, așadar, de când se tăiase cu lama și de numărul inciziilor, și de hotărâre, de faptul că o făcuse la șase și ceva, curând după ce urcase în cameră, sau așteptase și tergiversase deznodământul anticipând sau savurând ce avea să se întâmple acasă la ea când o să fie acolo invitații iar ea n-o să apară; ori șovăise peste măsură și îi trecuse prin minte că nu se va mai putea căi, nu va mai putea amâna, odată ce-și sfâșia pielea și își deschidea carnea, acum da, acum da, nu e ușor să-ți păstrezi calmul ca să oprești curgerea propriului sânge când acesta a țâșnit deja; ori fusese curioasă să afle ce necunoscut câștiga un concurs de după-amiază la televizor – ne reținuneori lucrurile de care nu ne pasă – și minutele ar fi trecut fără să le bage de seamă, ori crezând în fiece clipă că vor mai fi doar câteva, până ce era eliminat participantul nepregătit sau se proclama învingătorul. Și cu pastilele la fel, erau fundamentale momentul în care începuse să le înghită și ritmul – gâtul se răzvrătește și trebuie să faci pauze –, și cantitatea de alcool. În funcție de toate acestea, soseam la timp cei trei sau nu, prezența doctorului ne asigura că nu va fi nici o secundă de ezitare sau stupoare, că el va ști primul lucru care e bine să fie făcut în fiecare circumstanță, era probabil să se afle mai ales în mâinile lui viața lui Beatriz, dacă încă mai era viață în Beatriz. Și o a treia posibilitate nu era complet exclusă: dacă până atunci nu se aruncase de la balcon, nu însemna că nu putea să se așeze pe balustradă și să sară exact în timp ce noi alergam și soseam – cât fugeam, nu m-am uitat în sus, poate aș fi văzut-o urcată pe grilajul de protecție și gata să se lase să cadă –, ori întrebam la recepție în ce cameră se închisese, sau convingeam personalul că trebuia să forțeze ușa sau să recurgă la șperaclu, ținând cont de iminența sau consumarea unei nenorociri, angajații aveau să se opună sau să se împotrivească la început, și aveau să-l cheme pe managerul sau pe directorul hotelului ca să-și asume responsabilitatea și să autorizeze intruziunea, pierzându-se astfel minute poate vitale. Și se mai putea ca Beatriz să se fi spânzurat, folosind cearșafurile, pe care în prealabil le

prefăcuse în fâșii și urcându-se apoi pe un scaun pe care să-l doboare cu propriile picioare, iar în cazul acesta n-am avea întârziere, nici proces, nici un scurt răstimp, va fi moartă când vom intra în camera inundată de penumbra înserării, ori dinăuntru se va vedea ca în bezna nopții, cu toate luminile aprinse, ca să nu se omoare fără să vadă bine, sau de asemenea ca să nu moară pe întuneric, e imposibil să nu-ți închipui că după aceea nu va fi decât negură nesfârșită și n-are nici un sens s-o anticipezi, dacă nu cumva preferi să te obișnuiești cu ochii deschiși și cu conștiința care se stinge și cele din urmă fărâme de viață.

Timpul sinucigașilor este în mod imperios straniu, căci doar ei pot să-l curme și ei decid când, altfel spus, clipa, care poate fi puțin mai înainte sau puțin mai târziu, și pesemne că nu e ușor s-o stabilească, nici să știe de ce acum și nu în urmă cu câteva secunde, sau peste încă câteva, nici măcar de ce astăzi și nu ieri, nici mâine, nici alaltăieri, nici poimâine, de ce astăzi când am o carte citită pe jumătate și curând se va difuza seria nouă dintr-un serial de televiziune pe care l-am urmărit ani în șir, de ce hotărăsc că n-o să le continui și nu voi avea nicicând habar cum se încheie; ori de ce întrerup vizionarea distrată a unui film care rulează pe un canal de care am dat din întâmplare în camera asta de hotel – efemerul loc ales ca să-mi adăpostească moartea fără martori și în singurătate –, orice lucru ne suscită curiozitatea când suntem gata să ne luăm adio de la el și de la restul: de la amintiri și de la învățăturile acumulate cu răbdare, de la zbuciumări și eforturi care acum ne par vane, ori nu atât de justificate; de la infinitele imagini care ne-au trecut prin fața ochilor și de la cuvintele pe care ni le-au auzit urechile și le-am ascultat pasiv sau cu sufletul la gură; de la râsetele nepăsătoare și bucuriile fără margini, momentele de plenitudine și cele de angoasă, cele de dezolare și cele de optimism, deopotrivă cu tic-tacul neîncetat care ne-a însoțit de la naștere, e în puterea noastră să-l curmăm și să-i spunem: „Până aici. Au fost perioade în care nu te-am luat în seamă și altele în care te-am urmărit cu înfrigurare, atent la ce spui, așteptând ca vreun alt sunet să aibă destulă forță ca să-l acopere pe al tău și să-mi permită să te uit, câteva cuvinte după care am tânjit, sau zgomotul ardorii, gâfâiala, amoroasa furie, frazele întretăiate și obscene care repugnă și atrag în același timp, absorbindu-ne în vreme ce se pronunță. Acum o să te opresc și o să pun capăt impasibilității tale în privința mea. Știu că nimic nu te va stăvili cu adevărat și că vei continua să exiști, dar va fi pentru alții, nu pentru mine, începând din acest moment mă voi sustrage și îți voi deveni inaccesibil, iar astfel vei înceta să-mi măsori timpul“. Da, nu poate fi ușor să hotărăști clipa, vechiul instinct de supraviețuire ne va face să gândim: „Încă nu, nu încă, ce rău poate să-mi facă să mai zăbovesc câteva minute în lume, să asist la ivirea lunii ca să vegheze rece, pe mulți o fi văzut părăsind-o ca mine, nici n-o să clipească somnorosul ei ochi întredeschis, istovit de nestăvilitul spectacol al plânsului în perne și de atâta bun rămas al ființelor care vorbesc; dar eu măcar o să pot s-o privesc“. Iar lehamitea și suferința ne vor face să reflectăm: „Ajunge, e momentul și de ce să tărăgănez, ce sens

are să trăiesc câteva minute, câteva zile care mi se vor părea dificile și identice îndată ce le voi prelungi puțin fără să-mi dau seama, și conștiința îmi va fi mereu activă, torturându-mă ca atâtea alte dăți; mă voi întreba încă o dată ce se va întâmpla cu copiii mei, cei pe care nu-i voi vedea crescând și nici realizându-se, vor trebui să se descurce fără mine, ca mulți alții dinaintea lor și îl vor avea pe Eduardo ca să-i ajute, în ochii mei el va trăi veșnic, căci va fi viu la sfârșitul timpului meu și nimeni nu mă poate asigura că nu va fi de-a pururi, pentru mine nu va fi murit niciodată; în schimb, e prea mult să mi se ceară să le fiu alături și să-i călăuzesc pe copii necontenit, îmi lipsește voința de a trăi, durerea mă chinuiește și ei nu sunt de ajuns ca să mă rețină. Nu mai pot, nimic nu mai contează. O să mă amețesc ca să mă las dusă ca și cum nu m-aș duce, iar când nu voi mai fi aici și voi fi trecut, n-au decât să vină acuzațiile de egoism și condamnările, și reproșurile, și judecățile severe, că pe mine n-o să mă mai atingă. Atunci, atunci, acolo să spună ce au chef“.

Drumul a fost scurt și ni s-a părut lung, ca întotdeauna când ne temem că nu vom ajunge la timp pentru ce-o fi, să luăm un tren, să lămurim o neînțelegere, să oprim o informație sau să grăbim o scrisoare, să retragem un ultimatum sau o amenințare, evident ca să evităm o moarte, cum era cazul. Angajații hotelului au fost înțelegători: pentru orice eventualitate – le vorbea un renumit medic, nu doar un tinerel și un chior – au decis să nu se consulte cu superiorii lor, ori s-o facă din mers, unul dintre ei s-a dus să-l caute pe manager și altul ne-a însoțit în cameră, a bătut la ușă cu încheieturile degetelor energice, Beatriz se înscrisese cu numele ei real. A bătut de trei ori și a așteptat în mod corespunzător, cum se pare că era obligatoriu sau absolut necesar înainte de a irumpe fără permisiune, în vreme ce Muriel îl presa să folosească odată șperaclul, sau cheia de rezervă, sau ce-ar fi fost. Ușa a rămas închisă și nici nu s-a făcut auzit vreun răspuns liniștitor (deși ar fi putut fi înșelător, al cuiva gata să doboare un scaun și să rămână suspendat în aer) – „Vin, un moment“, sau „Cine e? Nu pot acum, reveniți mai târziu“ –, iar în situația aceasta a binevoit să deschidă cu mijloacele sale, nu știa ca doamna să fi ieșit, putea fi la cafenea, într-un salon, dar, la fel de bine, și în camera ei, bărbatul a început să se autosugestioneze. Muriel a fost primul care a intrat, după el Van Vechten, amândoi în graba mare, apoi angajatul care ne condusese, contagiat de pasul rapid, iar eu ultimul, îmi era frică să văd scena, mai ales dacă se spânzurase sau era sânge, și totodată nu doream s-o pierd, dacă ajunsesem până acolo, încă nu contemplasem nici un mort. Înainte de a trece pragul, am văzut apropiindu-se pe lungul coridor un individ grăbit, dar care nu era capabil să alerge, din cauza trupului voluminos, trebuie să fie managerul anunțat. Am zărit de asemenea un cuplu în costume, care ieșea în clipa aceea din propria cameră și care, observând agitația, s-a oprit să aștepte deznodământul.

Camera era vastă, un soi de *suite junior,* cum sunt numite acum, poate nu și atunci, lui Beatriz probabil că nu-i păsase de cheltuială, dacă nu urma să iasă pe picioarele ei și nici să achite ea nota de plată. Nu era nimeni, acolo nu se spânzurase, nu era întinsă, nici ghemuită în pat sub efectul pastilelor, rămânea baia, a cărei ușă nu ceda de bună voie, avea foraibărul tras, și dinăuntru nu răspundea nimeni, nici nu protesta din pricina abuzului.

– Aveți cum să deschideți? l-a întrebat Muriel pe angajat, aproape în timp ce dădea cu piciorul în ușă.

Chipul i s-a schimonosit de angoasă, deși plasturele nu lăsa să fie prea evident.

– Aici nu, bineînțeles. De fapt, nu știu dacă avem chei pentru băi.

În acel moment, apăruse grasul, haina îi alunecase de la iuțeala cu care mersese și cravata foarte lată și lungă îi invada pantalonii mai mult decât s-ar fi cuvenit, era cu siguranță un mod simplu de a-și acoperi puțin burta și cu rezultate contrarii, ochiul se îndrepta spre zdreanța aceea. Angajatul i s-a adresat lui:

– Avem cum să deschidem băile, Don Hernán?

Și a adăugat, prezentându-l incoerent:

– Don Hernán Gómez-Antigüedad[17], managerul.

Nu m-am putut opri să nu remarc numele pretenţios şi cam ciudat, deşi după aceea am descoperit că nu e foarte rar. Cuplul în costume stătea în uşă, ca să iscodească, păreau francezi amândoi, pe nesimţite ne făcuserăm şapte în cameră.

Gómez-Antigüedad a schiţat gestul de a strânge mâinile şi a răspuns „Habar n-am, ar trebui să întrebăm la întreţinere“, dar nimeni nu i-a întins mâna, pentru că Muriel şi Van Vechten dădeau cu picioarele în uşă, iar ceilalţi priveam cu sufletul la gură, părea că era necesar să insiste ca să sară făcută praf, curând s-a spart, din fericire nu era prea solidă.

– Poate ar trebui să le punem cheie, nu foraibăr, a zis cu deformare profesională managerul, observând stricăciunea. Dar va fi de muncă să le schimbăm pe toate. Nici nu se va întâmpla asta prea des, aş zice eu.

Vorbea ca pentru el şi cu răsuflarea tăiată, încă îşi revenea după urcarea în grabă.

Uşa a cedat în cele din urmă şi ne-am năpustit cu toţii să ne uităm înăuntru, dar Muriel, din capul locului, ne-a făcut să dăm înapoi cu un gest autoritar, ca şi cum n-ar fi vrut s-o vedem pe Beatriz în lenjerie şi nici apa vopsită în roşu, asta am reuşit să întrezăresc înainte de a mă supune şi de a mă retrage, ca să îndemn mulţimea adunată acolo să facă la fel, veneau alţi clienţi atraşi de larmă şi de bubuitul loviturilor cu piciorul, nimeni nu renunţă la posibilitatea de a povesti ceva anormal. Beatriz, poate conştientă că o va găsi personalul hotelului, nu se dezbrăcase complet ca să se vâre în cadă, dintr-o pornire de pudoare îşi păstrase sutienul şi chiloţii, am dedus, deşi pe ultimii n-am reuşit să i-i văd, doar partea superioară a toracelui, acoperit de lichid roşu şi de spumă, probabil că se spălase ca să miroase a curat, fără a-şi aminti că sângele îşi are propriul miros, până la mine ajungeau straniile emanaţii metalice, ca de fier. Din fericire, avea un cot pe margine şi nu se cufundase, nu se înecase, poate asta o înspăimântase cel mai mult, sau o dezgustase şi avusese grijă, de aici braţul sprijinit. Dar putea fi moartă din cauza pierderii de sânge, am dat înapoi fără să ştiu încă.

– Lăsaţi medicul să lucreze, să se ocupe el, am murmurat împingând grupul spre exterior.

Gomez-Antigüedad n-a ezitat să-mi dea o mână de ajutor şi să iasă cu intruşii, ca să rămână afară cu ei, arăta rău, îl apucase ameţeala şi era palid, şi-a lăsat acolo angajatul ca reprezentant al firmei, sau dacă era nevoie de el. Era greu să oprească răspândirea în hotel a veştii despre cele întâmplate.

Au fost venele, aşadar. Nu l-am văzut, însă presupun că Van Vechten a încercat să comprime tăieturile cu materiale sau cu cârpe (i-a cerut lui Muriel să-i dea un cearşaf şi acesta l-a smuls de pe patul desfăcut – deci Beatriz stătuse culcată – dintr-o mişcare, cu violenţă), şi că, dacă mai sângera, a improvizat garouri. Eu am zăbovit lipit de uşa camerei, închisă acum, îl vedeam intrând şi ieşind din baie pe Muriel şi îl auzeam dând ordine pe Van Vechten, care destule minute n-a apărut, nu-mi era accesibil, îi ignoram expresia şi gradul de angoasă, ori poate nu simţea nimic de felul

acesta, era probabil singurul care știa dacă femeia avea să supraviețuiască și în orice caz își dădea silința. Am auzit și apa scurgându-se în întregime prin țeavă, scosese dopul ca să se descurce mai bine fără lichid, sau doar cu cel mai dens și incontrolabil.

– Eduardo, sună la clinică, la Ruber, că e mai aproape. Să trimită o ambulanță urgent și spune că e din partea mea. Întreabă de doctorul Troyano, iar dacă nu, de doctorița Enciso, iar dacă nu, e totuna, spune-i cui îți răspunde, mă cunosc toți. Spune-le că am zis să nu consemneze, că e un solitar, o să înțeleagă ei. S-o trimită neîntârziat, o să însoțesc eu pacienta și când ajungem acolo o să dau instrucțiuni.

Și i-a dictat numărul, iar Muriel l-a reținut din prima, fără să-l noteze, memoria îi era în alertă din pricina incertitudinii.

Mi-am văzut șeful ieșind și năpustindu-se asupra telefonului de pe noptieră. Era stropit tot, pe cămașă erau vizibile numeroase picături de sânge apos și câteva pete de sânge nediluat. Doctorul pesemne că era și mai murdar și ud, amândoi erau îmbrăcați pentru o cină liniștită, m-am bucurat că nu m-au lăsat să intru, că scăpasem, căci ar fi trebuit cu siguranță să-mi arunc hainele.

– Pentru convorbiri în afară?

– Zero, așteptați tonul și după aceea formați, a răspuns angajatul, înțelegător.

După un moment, am bănuit că hemoragiile încetaseră, sau măcar se domoliseră, fiindcă Muriel a ieșit din nou din baie, mai senin, și mi-a spus:

– Tinere De Vere, aici nu faci nimic. Faptul că mă numea din nou astfel arăta că își revenise din sperietură și că, fără îndoială, viața lui Beatriz nu era în pericol. Du-te acasă și descotorosește-te de invitați, de cei care nu s-au plictisit de așteptat și n-au plecat încă. S-a uitat la ceas și apoi a lovit preț de o secundă sfera cu degetul mijlociu, un gest de fatalitate și demoralizare. Să plece toți. Le ceri scuze în numele meu și le spui că o să-i sun pe fiecare când o să pot, mâine.

– Și dacă vor să știe ce a survenit?

– Nu, nici măcar să nu trebuiască să întrebe, spune-le adevărul de la început. Explică-le ce s-a întâmplat. O să vadă că e cauză de forță majoră, o să înțeleagă, o să asimileze știrea. În lumea cinematografiei sunt obișnuiți cu tentativele, chiar și cu cele care au succes; n-o să se scandalizeze nimeni. Însă, nu e nevoie să intri în detalii, să descrii scene spectaculoase ca asta.

Și a făcut semn cu o mișcare a capului spre locul unde încă zăcea Beatriz, pe de altă parte probabil că îi era frig, dacă nu cumva Van Vechten o acoperise cu halatul de baie sau cu prosoape.

– Dacă întreabă cum, nu știi nimic.

Mi-am amintit că nu cu mult timp în urmă, când Lom povestise presupusele evenimente din 1961 acasă la cântărețul Vic Damone, care frustraseră un act sexual și-l puseseră pe fugă pe Kennedy, Muriel îndrăznise să râdă de femeile pe care Beatriz le imitase în urmă cu câteva momente. „Anecdota asta poate să fie adevărată“, spusese cu dispreț sincer.

„E clasic printre anumite femei: să fie în baie și să se taie la încheietura mâinilor. E izbitor că aproape niciodată nu reușesc să-și găsească venele.“ Probabil că acum el nu-și aducea aminte de cuvintele acelea. Sau poate că da, cu amărăciune, reproșându-și că fusese naiv, dacă Beatriz se tăiase unde nu erau vene, e de ajuns să zgârii pielea ca să iasă sânge.

– Da, dar… dacă sunt de față copiii? Povestesc și în cazul acesta?

– Ia copilul de acolo, dacă nu e deja culcat. Fetele pot să asculte, ce mai contează, n-o să le surprindă prea mult.

– Nu? Cum așa?

M-am gândit numaidecât că întrebasem din nou mai mult decât s-ar fi cuvenit, după gusturile șefului meu. Dar o făcusem, era târziu ca să-mi retrag întrebarea, nu există o asemenea posibilitate, iar pe deasupra am crezut că am dreptul, la urma urmelor, Muriel mă implicase într-un episod care îmi depășea atribuțiile, dacă pe atunci mai rămăsese ceva în afara lor; cedezi mereu, te pretezi, ești dispus să faci pe plac cât poți, și deodată te trezești că ți se poate cere sau ordona orice, chiar și să comiți o crimă. De altfel, era timpul ca Muriel să-mi răspundă la câteva întrebări. Nu în momentele acelea, firește, dar foarte curând. M-a privit cu ochiul său maritim de sus în jos o clipă, ca și cum mi-ar fi scrutat pretenția tacită și mi-ar fi admis-o.

– Mă rog, a răspuns fără să acorde importanță comentariului, cu o mamă ca cea pe care o au, e mai bine să se deprindă cu ideea că într-o zi pot s-o piardă. Fetele o știu, nu te îndoi. Haide, du-te, că Towers trebuie să fie perplex, dacă nu furios. Nu mai pomenesc de nevastă-sa.

– Cum se simte? m-am interesat înainte de a pleca.

Și am făcut semn cu capul spre baia al cărei interior nu era în câmpul meu vizual, imitându-i gestul. Puțin am văzut din starea dezastruoasă în care se afla Beatriz din propria-i voință, doar flashul inițial când intrasem în baie. Abia am reușit s-o văd în lenjerie, prin urmare (bretelele de la sutien căzute) și, rușinându-mă de mine însumi, mi-am dat seama că mi-ar fi plăcut chiar și în circumstanțele acelea dramatice, sau acum, când părea că pericolul cel mai mare trecuse. Nu e totuna o femeie moartă cu una inconștientă și rănită, ori poate nu se deosebesc atât de mult dacă moarta e moartă de curând și încă nu s-a schimbat deloc, vreau să spun că farmecul nu i-a dispărut, n-a fost timp. Am făcut tot posibilul să-mi alung acele gânduri, fantezii sau ce-or fi fost, eram tânăr, dar nu inuman. Chiar dacă majoritatea tinerilor au sufletul – cum să spun – amânat.

Atunci s-a ivit în ușă Van Vechten, care nu ieșise din baie nici o clipă, mânjit bine de sânge și cu brațele îmbibate până la umeri, medicilor le este sortit să se murdărească destul de des, au nevoie de o garderobă vastă, costumul acela era distrus, chiar dacă își dăduse haina repede jos. Mi-a răspuns el la întrebare, era mai în cunoștință de cauză:

– Din fericire, rănile nu sunt multe și nici foarte profunde, trebuie s-o fi durut destul de rău și au speriat-o puțin. Nu cât să se căiască, dar cât să se oprească instinctiv, involuntar. Iar apa nu era prea caldă. Eu cred că

începuse să se taie acum o oră și ceva. N-o să fie în pericol, mai ales dacă ajunge odată ambulanța aia de rahat și putem să-i facem transfuzie, pe toți dracii.

– Traficul de rahat, am zis, expresiile vulgare sunt contagioase.

Doar ce am rostit-o și am auzit sirena, pesemne că venea cu toată viteza, imediat a sunat foarte aproape. Van Vechten s-a dus pe balcon și a constatat că era a noastră.

– Iat-o, a zis.

– Și-a găsit Beatriz venele? A izbutit să și le taie? am îndrăznit să îl mai întreb, când eram gata să ies, cu un picior pe coridor, am observat că acolo erau încă grupuri de clienți și larmă, controlate de grasul șovăitor, indispus, de la o oarecare distanță.

Însă da, o ștergeam: preferam să fiu scutit de spectacolul brancardierilor și celelalte, iar Muriel mă trimisese acasă.

– Păi bineînțeles, a răspuns doctorul, aruncându-mi o privire dojenitoare. Ce întrebare!

Antigüedad – Antichitate (în limba spaniolă)

Rea e recunoștința nutrită dintr-odată, fulgerătoare, recentă, ne face să uităm brusc ofensele, sau să abandonăm un plan de răzbunare, ne amorțește ranchiuna și domolește orice dorință de justiție; trecem cu vederea greșelile și suntem dispuși să alungăm bănuielile, sau să renunțăm la curiozitate și să suspendăm investigațiile, să ridicăm din umeri și să ne calmăm, să ne convingem că e bine să o lăsăm baltă, cu simulacre de raționamente: „Ce mai contează, la urma urmelor; atâtea mârșăvii rămân nepedepsite, cu încă una n-o să se observe, nici n-o să se schimbe lumea din cauza asta. Ce mai contează că n-o să-și amintească?“ Îngrozitor e să te simți obligat față de cine ți-a făcut rău, sau le-a făcut celor apropiați sau celor îndepărtați, totuna e uneori, de cine s-a purtat într-un mod indecent, sau a făcut ce e mai rău și de neiertat și a comis faptele cele mai josnice, pentru că toate acestea se pot anula inopinat când ai sentimentul că îi datorezi ceva crucial, ceva de valoare. La aceasta recurg câteodată cei care ofensează în mod conștient, intenționat și chiar calculat, „O să scap de opoziția asta, o să neutralizez persoana asta care mă detestă și nu dă uitării afrontul, făcându-i o favoare neașteptată, scoțând-o dintr-o mare încurcătură, măgulind-o și provocându-i astfel descumpănirea, împrumutându-i bani când nu-i are și îi trebuie urgent, sau înmânându-i-i prin intermediul altora, dacă de la mine nu-i acceptă (intermediarii o să-și dea drumul la gură când îi va fi cheltuit și va fi târziu ca să-i refuze, și voi avea posibilitatea de a-i spori recunoștința necerându-i-o), obținându-i păstrarea slujbei care atârna de un fir de păr, protejându-i copiii care s-au băgat în bucluc și care sunt ce are mai drag pe lume, salvându-i viața soției care a încercat să se sinucidă“.

Nu era acesta cazul lui Van Vechten, desigur, care nici măcar nu avea habar de resentimentele și suspiciunile prietenului său de atâția ani, nici nu-și închipuia că pusese la cale o investigație vicleană și riscantă despre posibile întâmplări din trecutul său – pe cât de vicleană, pe atât de nestatornică, tipică unui amator – prin intermediul unui tânăr din subordinea sa, care ignora ce caută și prin urmare înainta pe bâjbâite. Ajutorul din seara aceea fusese natural, dezinteresat, ca al oricărui medic, și cu siguranță i l-ar fi acordat oricui, până și unei necunoscute care s-ar fi închis cu o lamă într-o baie – iubitei asiatice a cântărețului Damone, dacă ar fi fost la petrecerea din 1961, de exemplu –, să nu mai pomenim de soția unui bun prieten, cu care pe deasupra și-o trăgea din când în când, după câte văzusem eu la Darmstadt, acesta era verbul adecvat și adevărat, nimic de genul a se culca, a face dragoste și nici măcar a fi amanți, nu mi se păruse, sau aceasta din urmă, doar din punct de vedere tehnic. Firește că Muriel nu avea aceste date, printre alte motive pentru că de viața pe care o ducea Beatriz trebuia să-l doară în cot, extraordinar era că îi păsa atât de mult de faptul că și-o păstra sau și-o pierdea, mi se păruse cuprins de angoasă, schimbat la față, la fel, sau și mai palid ca managerul Antigüedad la un moment dat, ca și cum n-ar fi putut trăi fără femeia care îl irita și pe care o făcea atât de nefericită, alergând ca un nebun pe strada Velázquez, el care nu alerga niciodată. Și datorită recunoștinței față de Van Vechten, noi sau mai degrabă restabilite, a

pus capăt sarcinii pe care mi-o dăduse: efectul intervenției de rutină a doctorului la Wellington a fost că peste două zile, când Beatriz era încă în spital sub observație și primind îngrijiri, într-un răstimp în care nu stătea cu ea și trecea pe acasă ca să se ocupe de treburi și să se întremeze, Muriel, ca recompensă pentru medic, avea să-și anuleze ordinele dinainte și misiunea, dacă nu e prea pretențios s-o numesc astfel.

– Ascultă, tinere De Vere, am ceva să-ți spun.

Se trântise din nou pe podea în salon, cât era de mare, aveam impresia din ce în ce mai vie că uneori era un șiretlic, ca să nu mă privească direct în ochi, ca să-mi vorbească fără ca eu să-i pot deslușI clar expresia, e greu când oamenii nu sunt la aceeași înălțime, de aici faptul că regii au pretins întotdeauna să fie ridicați și încă o doresc cei puternici, mulți poartă platformă la pantofi sau își fabrică un moț. El opta pentru a coborî, dar rezultatul era similar, un grad de opacitate.

– Ai văzut ce frumos s-a purtat doctorul alaltăieri noapte. Nu e prima mare favoare pe care i-o datorez, de-a lungul vieții mele au fost câteva; iar când n-a reușit să salveze copilul, s-a zbătut și a făcut tot posibilul. Acum a salvat-o pe Beatriz și nu e corect ca eu să-l plătesc cu suspiciuni și intrigi, punându-i pe urme un soi de spion. E totuna dacă ce mi s-a povestit e adevărat. Chiar dacă ar fi de la cap la coadă, contează alte elemente. Contează mai mult relația mea cu el și ce a făcut pentru mine și pentru familia mea. Aș fi un ingrat, un justițiar, un fanatic, dacă i-aș retrage prietenia pentru ceva ce nu mă privește, existând din partea lui atâtea lucruri bune care, în schimb, mă privesc.

„Poate printre lucrurile bune este faptul că ți-o distrează și ți-o ia de pe cap în câte o seară pe Beatriz“, m-a năpădit acest gând, „și ești la curent, ba chiar ai favorizat situația, Muriel“; capul e mai înclinat să tutuiască decât limba.

– Ce s-a întâmplat alaltăieri m-a obligat să-mi aduc aminte și să reflectez. Astfel că lasă-l în pace, uită totul, nu duce la capăt ce te-am pus să faci, nu e nevoie să-l mai plimbi prin alte spelunci, și cu atât mai puțin să-l tragi de limbă și să-l observi, las-o baltă. Dacă în alte timpuri a făcut ceva josnic, e problema celor care au suferit abuzul, nu e de competența mea să investighez și nici să iau vreo hotărâre. Nici măcar nu trebuie s-o știu. M-am lăsat dus de zvon.

Voiam să-l întrerup cu câteva fraze în urmă, însă mi-am dat seama că încă nu era momentul, că făcuse o pauză doar pentru a continua, ori pentru a conchide. Și-a ațintit ochiul din nou asupra picturii lui Casanova (posibilul călăreț chior, căruia posibilele victime îi cereau din afara tabloului, din locul spectatorului: „Amintește-ți de noi“), deși a-i determina traiectoria ținea de terenul ghicitului. Și a adăugat:

– În realitate, tot ce ți se povestește, toate faptele la care nu ești martor, sunt doar zvon, oricât ar fi de învelit în jurăminte de a spune adevărul. Și nu putem să ne petrecem viața acordându-i atenție, cu atât mai puțin acționând conform fluctuațiilor sale. Când renunți la asta, când renunți la a ști ce nu se

poate ști, poate atunci, parafrazându-l pe Shakespeare, poate atunci începe răul, dar, în schimb, ce e mai rău rămâne în urmă[18].

Acum mi s-a părut că tace și că pot să-l întreb ce mă obseda. Însă menționarea lui Shakespeare a făcut ca înainte de a-l întreba să-mi vină în memorie vreun vers din cele recitate de Rico cu brațul său mumificat și cu o remarcabilă teatralitate: „Pe-aceste limbi atârnă clevetiri/ Pe care le răspândesc în mii de graiuri, / Smintind pe mulți cu știri fără temei…“ Poate că Muriel reflectase destul asupra celor declamate de profesor și începuse să conchidă că era nedrept să dea crezare celor ce i se spuseseră despre doctor. Dacă fusese așa, nu-l împiedicase să intre la bănuieli sau să aibă o strângere de inimă, își impusese să tatoneze, asta mai degrabă decât să cerceteze.

– Când n-a reușit să salveze copilul? Care copil? Nu știu despre ce îmi vorbiți, Eduardo.

Asta nu-mi dădea pace de când îl auzisem, Muriel se referise în trecere la tragedie, ca și cum ar fi crezut că eu știam ce se întâmplase. Numaidecât am intuit: aproximativ în același timp cu el, cu o expresie de sinceră surpriză, dacă nu de stupefacție, făcea semn cu degetul arătător spre fotografia, aflată sub ochii tuturor, a lui Beatriz tânără ținând în brațe un copil de vreo doi ani, copilul cu paltonaș de blană și cagulă albă, terminată cu un moț mare, pe care ea nu-l privea, copilul cu trăsături fine, care la rândul său se uita cu atenție spre stânga lui. Acolo era portretul înrămat și expus, despre care nu pusesem niciodată întrebări. În realitate, pusesem foarte puține întrebări (în fond, eram un tânăr discret, chiar dacă spionam), după ce Muriel mă dojenise când îl iscodisem despre originea și motivul plasturelui său.

– Cum ce copil, Javier, primul nostru copil, cel care ne-a murit. Iată-l. Credeam că știai, cum e posibil să nu știi? De cât timp ești aici?

– Nu știu dacă v-ați dat seama, Eduardo, dar mie nu-mi povestiți aproape nimic. M-ați oprit brusc când m-am interesat de ochiul pierdut. Nu mi-ați mărturisit nicidecum ce bănuiți despre doctor, astfel că merg pe bâjbâite în privința lui. Habar n-am ce v-a făcut soția ca să vă purtați atât de ursuz cu ea, nu întotdeauna vă străduiți să vă disimulați ranchiuna în prezența celorlalți. Nu mă înțelegeți greșit, nu vă întreb, să mă ferească Dumnezeu, nu mă privește. Însă nu știu de ce vă miră că nu sunt la curent cu asta. Nu mi-a povestit nimeni niciodată și mă feresc să pun întrebări despre ce nu e strict necesar. Că tot a venit vorba, nici măcar nu știu de ce a încercat Beatriz să se omoare, cu toate că eu am văzut-o intrând în hotel. Dar în sfârșit, sunt conștient că s-ar putea să nu primesc răspuns.

Muriel s-a ridicat puțin și m-a privit mai în față, încă nu la înălțimea mea, evident, cu coatele sprijinite pe podea.

– Ai dreptate, Juan. Uneori consider de la sine înțeles că toți cei care veniți pe-aici cunoașteți principalele evenimente din viața mea, cele care se pot afla sau sunt publice, vreau să spun. Că ați fost martori la ele, sau că vorbiți între voi. Firește, nu trebuie să vorbiți neapărat despre mine, chiar dacă sunt cunoștința comună. Sunt sigur că ceilalți știu de moartea copilului, unii au

fost prezenți, mă refer la faptul că au asistat la înmormântare și au încercat să ne consoleze în primele zile. Uit că tu ești recent și că ai altă vârstă.

– Ce s-a întâmplat?

Muriel și-a dus degetul mare la subsuoară, cum făcea câteodată, în chip de bici minuscul, sau de ridicolă cârjă, de parcă ar fi căutat un sprijin simbolic ca să-și suporte tot corpul. Poate o făcea când îl apăsa cugetul, care invadează abdomenul, membrele, toracele și capul.

– Mă rog, nu-mi place prea mult să vorbesc despre asta.

Și într-adevăr, a spus-o cu o oarecare dificultate, ca și cum ar fi suferit deodată de o ușoară afonie, sau măcar o răgușeală pe care cu o secundă înainte nu o avea.

– Nu se știe prea bine. Jorge n-a putut să se pronunțe și nici nu se punea problema să-i facem autopsie, bietul trupușor, pentru ce? Murise, nu mai conta prea mult cauza, față de magnitudinea faptului era totuna. Și atunci nu era ca acum, când lumea caută vinovați pentru toate, să vadă dacă nu scoate bani din propriile nenorociri. S-a îmbolnăvit într-o după-amiază, avea febră mare. N-am crezut că e ceva grav, vreo angină, copiilor le crește mereu temperatura, dar l-am chemat imediat pe doctor și el a venit în graba mare, ca întotdeauna, întotdeauna a fost la dispoziția noastră. Ți-am spus, a făcut ce a putut, s-a zbătut, nici unul din noi trei nu ne-am dezlipit de pătuțul lui și am văzut cum s-a stins chiar în noaptea aceea, dintr-odată. Nu, n-a fost dintr-odată. A fost treptat, dar cu o insuportabilă rapiditate. Adevărul e că nici o clipă nu ne-a trecut prin cap să ne temem pentru viața lui, până când ne-am trezit că a murit fără să putem face nimic. Îți imaginezi că n-a fost ușor de înțeles. Vreau să spun că a fost mai presus de înțelegerea noastră. Nu cred că a lui Beatriz a asimilat vreodată. A mea, nu știu.

– Dar nu s-a știut ce a fost, nici măcar cu aproximație?

– Păi, Jorge ne-a vorbit de meningococi cu o localizare suprarenală, ca posibilitate. Capsulele glandelor suprarenale distruse de meningococi. O afecțiune rară și care pe atunci, cel puțin, nu avea leac. Imposibil de diagnosticat la timp, de asemenea imposibil de vindecat. Ne-a asigurat că nimeni n-ar fi putut să-l salveze. Nimeni și nimic. Nu știu. N-am insistat să aflăm, în toți anii aceștia n-am insistat nicicând. De ce să mai scotocim în asta, n-ar fi făcut decât să ne întristeze și mai mult. S-a întâmplat, și nu se mai poate schimba.

Acum îl numea uneori „Jorge“, și mie îmi spusese „Juan“, ca în noaptea sinuciderii; seriozitatea restituie numele, nu tolerează apelative duioase și nici ironice. A arătat din nou fotografia.

– Beatriz se înverșunează să fie acolo, la vedere, de parcă s-ar teme că am putea uita. Sau pentru ca frații lui să-l aibă în fața ochilor, chiar dacă nu l-au cunoscut. Ori îi place să vadă copilul când trece. E cea mai recentă cu el, la botezul Susanei, care e cu aproape doi ani mai mică. Vezi și tu, copilul era bine. A fost bine până în după-amiaza aceea, nu s-a putut prevedea.

A rămas câteva secunde cu degetul întins, gândind sau rememorând, sprijinit pe un singur cot.

– Din fericire, eram la Madrid. Dacă aș fi fost plecat, n-aș fi crezut. Dar eram aici și am văzut cu ochii mei.

Fusese prezent și nu-i povestise nimeni, așadar nu fusese un zvon, asta am înțeles. Și am repetat în sinea mea parafraza pe care tocmai o auzisem din gura lui: „Poate atunci începe răul, dar, în schimb, ce e mai rău rămâne în urmă“.

„*Thus bad begins and worse remains behind*“, în Shakespeare, *Hamlet*, III, 4

– Și Beatriz a văzut cu propriii ochi, am spus după câteva clipe, când el n-a mai arătat spre portret, și-a lăsat brațul în jos și s-a tolănit din nou; înainte, și-a scos busola dintr-un buzunar din spate al pantalonilor și a început să și-o plimbe pe un obraz cu cumpătare (vreau să spun cutiuța), de parcă și-ar fi netezit o barbă inexistentă, avea tendință spre asta, într-o zi și-o va lăsa să-i crească.

– Pentru femei, pentru mame, ceva de felul ăsta e și mai tragic. Își revin și mai anevoie, nu? Dacă își revin vreodată. Copilul s-a format înlăuntrul lor și îl cunosc cu mult înainte, toate astea, nu?

Am trântit trivialitățile acestea pentru că nu știam ce să spun.

– Dacă nu sunt mame imperturbabile, da, a răspuns. Sunt și din acestea, să nu crezi că nu, nici o legendă nu e universală. Însă da, asta a făcut-o și mai sensibilă într-un sens, a dezechilibrat-o și mai mult. Nu mai fragilă, nici mai fricoasă în privința celorlalți copii, asta nu, mai curând invers: dacă i se întâmplase lucrul cel mai îngrozitor care se poate imagina, nu avea să i se mai întâmple încă o dată. A acționat aproape ca un vaccin, le-a neglijat pe fete mult mai mult decât pe Javier. Poate pentru că era primul, poate pentru că era băiat și ne urmărește faima de a ne arunca în mai multe primejdii, s-a temut pentru el ca pentru nici un altul. Uneori mă întreb dacă nu s-a întâmplat tragedia din pricina nenumăratelor presentimente. Panica atrage după sine nenorocirile și catastrofele. Uneori favorizăm apariția a ceea ce ne temem cel mai mult, fiindcă singurul mod de a ne elibera de spaimă este ca răul să se fi întâmplat deja. Să fie în trecut și nu în viitor, nici pe tărâmul posibilităților.

„Să rămână în urmă“, mi-am zis iarăși, parafraza aceea îmi dădea de gândit.

– Oricât de înspăimântător și de atroce ar fi, trecutul ni se pare mai inofensiv decât ce va veni, ori îi ținem piept mai bine. Nu știu. Se poate să fi fost asta, sau ca ea să-și fi dat seama cât de vulnerabili suntem; că nu folosește la nimic să luăm măsuri de precauție, nici să ne protejăm, nici să protejăm pe nimeni, iar prin urmare e absurd să suferim dinainte; că, orice am face și oricât am preveni, se poate întâmpla ce e mai grav. E de ajuns să se întâmple și e târziu. E de ajuns să se întâmple și gata. Vezi că pe copii acum îi tratează cu naturalețe. Încât e gata să-i lase orfani pe neașteptate.

– Mă rog, am zis, nu cred că vreo teamă a lui Beatriz ar fi putut să-i atragă copilului boala. Rară, ați spus dumneavoastră.

La asta nu s-a deranjat să-mi răspundă, era limpede că observația îi fusese literară, nu literală, un mod superstițios de a-și explica inexplicabilul, literatura constă în aceasta, de cele mai multe ori, mai mult sau mai puțin. A schimbat subiectul:

– Bine, ți-am povestit. Să vedem, de ce te mai plângeai, „mie nu-mi explică nimeni nimic“, m-a imitat, ce mai voiai să știi? Ah, da, ochiul meu. Nu e nimic extraordinar, pur și simplu nu-mi place să relatez, nici să-mi amintesc, mă întristează și mă îmbătrânește. Eram copil, la începutul războiului. Mă jucam cu fratele meu pe terasa de pe acoperiș a părinților

mei. Un glonț al unui *paco* a ricoșat în apropiere și m-a lovit. Am rămas chior, atunci a fost o dramă. Dar în sfârșit, așa trăiesc din ’36. Asta mă face bătrân: o rană de război, în ciuda vârstei fragede. Dar să spun că mi-am pierdut ochiul în timpul conflictului sună ca și cum aș fi avut vârsta de a lupta, cum altfel ar putea să sune? Mai e ceva?

Nu m-am putut stăpâni și mi-a scăpat ocazia aceea. Majoritatea nu suportăm să nu înțelegem imediat ce ni se spune.

– Un *paco*? am întrebat, în loc să profit și să insist asupra doctorului sau a lui Beatriz.

Dacă aș fi avut răbdare, m-ar fi lămurit dicționarul mai târziu. Conform acestuia, mai întâi au fost africanii izolați și ascunși, care trăgeau în soldați, pe vremea Războiului Africii și apoi cuvântul s-a răspândit. N-a durat mult, după cum s-a văzut.

– Se numeau astfel franctirorii, în primele săptămâni sau luni au fost destui și au provocat ravagii la Madrid, și nu o spun doar pentru mine. Era din cauza zgomotului focurilor lor de armă, care sunau în două faze, a doua nu știu dacă era impactul sau ecoul: „pa-co“, sau mai degrabă „pa-có“. Exista până și verbul *paquear*. Tu nu ai de ce s-o știi, firește.

– Nu înțeleg ce făceați dumneavoastră și fratele dumneavoastră pe terasa de pe acoperiș, dacă erau franctirori în înălțimi.

Muriel și-a ridicat capul și ochiul nelovit de glonț m-a privit cu ironie.

– Ca și cum copiii ar asculta întotdeauna și nu ar face ceea ce li se interzice, nu? Ce fel de copil ai fost tu? De fapt, ne jucam tocmai de-a asta, de-a *pacos*, eu și fratele meu, cu niște bâte care închipuiau puștile. Copiii se joacă întotdeauna de-a lucrurile cele mai periculoase pe care le văd, sau despre care aud vorbindu-se. Nu o dată m-am întrebat dacă nu cumva tipul care a tras în mine nu și-a dat seama că eram copii, ne-a luat drept alții ca el și prin urmare a tras în plin. Ori și-a dat seama și chiar și așa, a tras în plin. În zilele acelea lumea era foarte rea, totul e posibil. N-o să știu niciodată. Dar am bătut câmpii suficient: eliberează-l pe doctor, tinere De Vere. Nu-l mai investiga și lasă-l să trăiască în pace.

Revenise la apelative, îi trecuse momentul de gravitate.

Nu mă făcea prea fericit contraordinul. După ce acceptasem ordinul scrâșnind din dinți, acum eram eu cel care murea de curiozitate, întotdeauna ne pare rău să nu încheiem cu succes ceva ce am început și presupune răbdare și abilitate. Presupun că de aceea există asasini plătiți care își avertizează clienții că nu vor da înapoi. Chiar dacă vor fi plătiți oricum, nu vor să arunce pe apa sâmbetei timpul folosit ca să studieze obiceiurile și itinerariile victimei și ca să tatoneze terenul, pregătirile, munca lor conștiincioasă. Ne irită ca efortul să fie în van.

– Nu pot să fac asta deodată, Eduardo, pur și simplu, i-am răspuns. El e încântat să iasă cu mine, să cunoască noaptea de acum și tineri. Nici în vise nu și-ar fi imaginat că va avea acces la fetele la care a ajuns datorită mie, ți-am povestit. Ce vrei, ca deodată să nu-l mai scot nicăieri, să-i spun că nu-l

mai includ în gașcă? Ar protesta, ar stărui, i-aș provoca o neplăcere îngrozitoare.

– Nu trebuie să fie brusc, și există scuze plauzibile, a zis Muriel. Rărește ieșirile. Spune-i că ești foarte ocupat să-mi dai mie o mână de ajutor, turnarea s-a împotmolit cu povestea lui Beatriz și vom vedea ce se alege. Din nefericire, e adevărul. Nu știu câte zile îmi mai permite Towers să nu apar pe acolo, îi vine să se urce pe pereți, fiecare zi care trece sunt bani risipiți sau aruncați pe fereastră. Regizorul celei de-a doua unități filmează câteva secvențe de acțiune în munți, dar nu sunt multe din acelea, știi; actorii nu suportă să stea cu mâinile în sân, se plictisesc și asta n-o să dureze. Sau spune-i că ți-ai găsit o iubită stabilă și că vă vedeți în fiecare seară, încât nu mai poți să umbli brambura. Mai poți, pe moment, să-i anunți alt adevăr: mâine sau poimâine, Beatriz o să se întoarcă acasă și eu abia o să fiu, dacă reiau filmul: trebuie să mă duc repede la Barcelona, pentru scenele din Parcul Güell și încă vreuna. Pe fete nu pot să mă bazez prea mult, iar Flavia e Flavia, face și ea ce poate. Iar la Marcela și la Gloria e mai bine să apelez cu măsură; să le mențin la distanță ar fi ideal în aceste circumstanțe, imaginează-ți veninul și isteria. Vreau să te instalezi cu totul, cel puțin în prima săptămână în care voi lipsi. Să dormi iepurește și să ai grijă de ea. Nu că m-aș teme să nu încerce din nou imediat, între două tentative a lăsat să treacă ani. Dar nu se știe niciodată. Ține-i companie, străduiește-te să faci conversație cu ea, întreține-o, scoate-o la plimbare. Să fie deprimată cât mai puțin posibil. Nu știu dacă profesorul rămâne câteva zile la Madrid sau nu, dar n-o să doarmă la noi. Și Roy, în sfârșit, Roy. Tinerețea însuflețește mai mult decât vârsta mijlocie. Spune-i doctorului că ești de gardă cu Beatriz, asta o să accepte. Dar o să vină în vizită, și acum te rog să nu-l mai întrebi de trecut și nici să nu încerci să afli.

Cu toate că spusese „te rog“, tonul continua să fie imperativ.

– E ultimul lucru pe care îl merită, după ce a făcut alaltăieri. Nici măcar nu te lăuda cu lipsa de scrupule, cum ți-am sugerat; nu-l mai tenta. Dacă el nu le-a avut o dată sau de mai multe, n-a fost în fața mea și nu mai vreau să știu. Îmi pare rău, când ți-am dat însărcinarea m-am lăsat dus de val, m-am lăsat sugestionat. În realitate, fiecare trebuie să se ocupe de ce a văzut și de ce îl privește. Nu poate să-și plece urechea la ce îi spune primul venit și nici să facă pe judecătorul universal. Nu poate să pedepsească pe cel care poate a făcut ceva rău cândva, nici măcar prin propria atitudine, ori retrăgând prietenia. N-am mai termina, n-am mai întreprinde nimic.

S-a oprit o clipă și a conchis:

– De fapt, trebuie să plecăm de la ideea că am făcut cu toții ceva rău vreodată. Și tu, ori dacă nu, ai tot timpul din lume, prea mulți ani înainte; ăsta e inconvenientul de a fi tânăr. Astfel că vei face.

Iarăși îmi ardea limba o frază, iarăși am așteptat ca Muriel să încheie, sau să pună un punct și de la capăt, așa cum așteptăm când citim o carte tăcută, care nu s-ar putea supăra, înainte de a întrerupe lectura ca să plecăm sau să ne ducem la culcare.

– Între două tentative, ați spus? Câte au fost, atunci?
Muriel a ridicat în același timp degetul mic, inelarul și degetul mijlociu.
– Asta a fost a treia.
– Întotdeauna în același fel?
– Nu. De fiecare dată altceva, antecedentele nu folosesc pentru a preveni, nici pentru a bănui. Dar faptul că ți-am povestit câte ceva nu te autorizează să fii la curent cu toate, astfel că nu mă întreba care au fost, nici despre asta nu-mi place să vorbesc. S-o lăsăm așa. Mi se pare că ai aflat destule astăzi.
Muriel se străduia acum să-și scoată colții, dar adevărul e că era îmblânzit sau obosit, poate îl potolise temporar sperietura din urmă cu două nopți, îi domolise asprimea și vigoarea. Am intuit că încă mai puteam să-mi forțez puțin norocul.
– Spuneți-mi măcar cine a venit la dumneavoastră cu povestea doctorului. Ce se întâmplă dacă el îmi povestește o mârșăvie într-o bună zi, deși eu nu-l trag de limbă? Cum o să știu că e cea după care am umblat noi?
Am utilizat dinadins verbul la persona întâi plural, ca să-i amintesc neliniștea și supărarea acum stinse, sau alungate, sau ținute în frâu de gratitudine.
– Așa ați numit-o, o josnicie, nu? O indecență cu o femeie. Presupun că v-a povestit-o cea afectată, adică, o femeie.
Muriel s-a ridicat de pe podea și s-a așezat la masa lui, eu mi-am deplasat scaunul ca să mă poziționez în fața lui. Și-a sprijinit un obraz pe o mână, mai curând decât invers. Ca și cum chipul i-ar fi cântărit mult sau ar fi suferit o amețeală când se sculase în picioare, o făcuse prea brusc, fără tranziție.
Oricât ai vrea să te limitezi și să-ți impui o măsură, nu ți-e cu putință să te înfrânezi odată ce ai început să povestești, până la urmă îți scapă ceva mai mult decât prevăzuseși, ceva în plus față de ce dorești. A vorbit fără să mă privească, cu capul înclinat, cu ochiul în corespondența pe care o avea pe masă, i-o lăsasem eu ca să arunce o privire când va avea chef și timp, nu era nimic urgent, dacă citea ceva atunci era involuntar, fără să înțeleagă și fără să-i pese de ce scria acolo.
– Da, o femeie mai întâi, și mi-a mai adus apoi încă vreuna, mi-a răspuns, poate fără a fi prea conștient că îmi răspunde, adică, de faptul că avea în față un interlocutor și că acesta asculta și ținea minte. O femeie care în principiu merită toată încrederea mea. O veche prietenă, o veche actriță, deși când am cunoscut-o nu era, asta a venit după aceea.
A făcut o pauză, s-a întrerupt, dar uneori limba e victima propriei rapidități răutăcioase.
– O veche iubire.
A făcut altă pauză, dar a căzut pradă și mai ușor rapidității aceleia.
– Iubirea vieții mele, cum se obișnuiește să se spună. Sau asta am crezut mult timp, iar în tot timpul acela am avut senzația că îi sunt dator. De aici faptul că acum, când reapare pentru a doua oară, mă simt obligat s-o iau în serios, să nu mă îndoiesc de cuvântul ei și să cred în versiunea ei. Cu o

minimă rezervă, desigur. Să încerc să remediez faptul că prietenia mea cu doctorul o indigna. Ce interes ar fi avut să-mi spună o minciună referitoare la el? Să mă priveze de un vechi prieten? Un lucru insignifiant ca răzbunare pe mine, dacă ar fi fost răzbunare pentru ceva foarte îndepărtat și la care ea și-a dat consimțământul, sau măcar m-a asigurat că înțelege. „Fă ce ți se pare că trebuie să faci“, mi-a spus. „Fă ce o să te tortureze cel mai puțin, lucrul cu care să poți trăi mai senin. Dar atunci nu-ți mai aduce aminte, de mine și de tine. Nu-ți aminti niciodată de noi împreună, dacă nu vrei să regreți zi de zi și, mai mult decât atât, noapte de noapte. Nici măcar nu-ți aminti de noi despărțiți, pentru că, la sfârșit, întotdeauna se reface unirea în amintire“, asta mi-a spus, m-a sfătuit. Am ascultat-o, câtă vreme am putut. Cealaltă datorie m-ar fi torturat mai mult, datoria față de Beatriz. Pe atunci mă străduiam să îmi îndeplinesc pe cât posibil obligațiile: alt obstacol când ești tânăr, nu puține lași în urmă când înaintezi în vârstă. Rău e că ai făcut toți pașii și nu mai e cale de întoarcere, când ți se arată ce tâmpit ai fost. Filmul e turnat și montat, actorii s-au împrăștiat, deopotrivă cu echipa, nu mai ai cum să adaugi planuri și nici să schimbi desfășurarea sau finalul, e cum e și așa va fi de-a pururi. Sunt prea multe viețile clădite pe înșelăciune sau greșeală, cu siguranță majoritatea, de când lumea și pământul, de ce să fi scăpat eu, de ce nu și a mea? Gândul acesta mă consolează uneori, mă conving că nu sunt singurul, ci, dimpotrivă, încă unul pe nesfârșita listă a celor care au încercat să fie corecți și să ducă la capăt cu strictețe cele promise, a celor care s-au lăudat că pot spune ceea ce se percepe din ce în ce mai mult ca o prostie: „Iată, am cuvânt“… Când aproape nimeni nu-l mai are, nici nu se mai consideră o virtute…

A amuțit, și-a ridicat privirea din hârtii și m-a văzut, și-a ațintit ochiul pătrunzător asupra mea. Se abătuse de la întrebarea mea, începuse să rememoreze cu voce tare. Nu că n-ar fi fost la curent cu prezența mea, nu că ar fi uitat că eu eram acolo, ori și-ar fi închipuit că nu. Mai degrabă se concentrase momentan asupra monologului și îl duruse în cot că îl ascultam, ca pe personajul dintr-o dramă când e pe scenă și vorbește pentru sine, știind că nu va avea consecințe, dacă ceilalți nu-l aud. Acum l-a îngrijorat din nou și poate s-a căit. A reușit să înfrâneze cu o tăcere susținută nenorocita de rapiditate. S-a uitat la ceas. A lovit sfera cu degetul. Și în sfârșit a adăugat:

– Trebuie să mă duc la spital, o s-o înlocuiesc pe Susana, care a dormit astăzi acolo. Dar să tranșăm problema complet, Juan: mi se pare improbabil ca doctorul să-ți povestească vreo mârșăvie, afară doar de cazul în care nu mă asculți și îl tragi de limbă pentru propria ta satisfacție. Nu pot să te opresc. Dar, dacă s-ar întâmpla asta, nu vreau nici măcar să-mi spui că s-a întâmplat, nu pretinde să-mi pui la încercare curiozitatea. Păstrează pentru tine, taci. Nu mi-a fost ușor să hotărăsc că nu mai vreau să știu, totuși, hotărârea e fermă de alaltăieri noapte. Nici nu da de știre în stânga și în dreapta. Aici s-au comis multe ticăloșii mulți ani de-a rândul, dar am conviețuit cu cei care le-au comis, iar unii au și ajutat. Vom conviețui cu ei

până ce vom muri cu toţii, iar atunci totul va începe să se aplaneze şi nimeni nu va mai cerceta. Ne va păsa de ele la fel de puţin ca de vremea lui Napoleon, nici unul nu am simţit-o pe pielea noastră, nu-i aşa? Şi vor fi de parcă n-ar fi fost, sau ne vor suna a ficţiune. Mă includ doar retoric în acest „ne“, va fi necesar să mor şi eu. Da, e încă prea devreme, o ştiu, iar aici s-au comis multe ticăloşii mulţi ani de-a rândul. Dar în ce epocă nu, unde nu?

VIII

Ar fi o exagerare să numesc ticăloșie ceea ce a venit curând după aceea. Firește că totul depinde de punctul de vedere și nu coincide niciodată punctul de vedere al celui care ascultă sau citește povestea – la urma urmelor, al celui ce își pleacă urechea la un zvon, oricât ar jura naratorul că o cunoaște direct, că a comis fapta sau a luat parte la ea – cu al celui care a trăit-o și construit-o. Când auzim sau citim ceva, întotdeauna ni se pare dezamăgitor și mărunt („Ce chestie“), încă o relatare („Ce mai noutate“), un eveniment similar cu altele, aproape previzibil, după ce am fost copleșiți de atâtea, de când cineva ne-a vorbit pentru prima oară; sunt deja prea multe poveștile spuse, și e ciudat să ne surprindă sau să ne sperie vreuna, sau să ne mai trezească interesul, avem impresia că totul s-a întâmplat în viață și dacă nu, în imaginație, diseminată prin nenumăratele pagini tipărite și multiplicatele ecrane, cele ale vechilor cinematografe și televizoare și computere, ba chiar și ale ridicolelor telefoane mobile pe care astăzi le consultă toată lumea, de parcă ar fi globuri de cristal, și până la un punct chiar sunt: dacă nu ghicesc viitorul, informează despre ceea ce acum o secundă nu exista și nici nu se întâmplase, despre prezentul recent zămislit în orice colț al planetei, iar câteodată se grăbesc atât de mult, că anunță ce încă nu s-a întâmplat, o amăgire, o calomnie, o scornească pe care nu e ușor s-o dezminți și nici să-ți iei vorba înapoi, credulitatea ne este iarăși medievală, intuiește ani plini de rod în toate părțile, copleșiți de o mare mâhnire – din răsărit și pân’ la soare-apune – și detestă să verifice, și acceptă totul ca verosimil, pentru că totul s-a întâmplat deja, sau asta credem.

Semănăm din ce în ce mai mult cu bătrâna strajă a existențelor noastre, pentru care lucrul ce a venit apoi și la a cărui construcție am contribuit n-ar fi putut fi nicidecum o josnicie, ci doar încă un arhicunoscut și extrem de vulgar episod, incapabil s-o scoată din lehamitea la care e condamnată noapte de noapte, de când nu era nimeni pe lume, poate primii bărbați și femei au constituit pentru ea noutate și distracție, înainte de a începe inevitabil să se repete. Însă am mai spus că poate se uită mai puțin la luptele și tumulturile maselor monotone, la lăudăroșenia și vociferarea lor, decât la ființele care par să meargă în vârful picioarelor și să fie în trecere sau ca și cum ar trăi o viață de împrumut, la persoanele care se vor sfârși în ele însele, la cele care se vede curând că nu vor lăsa nici o urmă și de care lumea abia își va aduce aminte când vor dispărea (și eu sunt aidoma zăpezii care cade și nu se așterne, aidoma șopârlei care urcă pe un gard însorit vara și se oprește o clipă în fața ochiului leneș care nu o va scruta, aidoma celor scrise cu îngrijire acum o mie de ani de o profesoară pe tablă și șterse de ea însăși când i s-a terminat ora, sau de colegul care a venit să ocupe sala), acelea ale căror apropiați nu le rememorează nici măcar anecdotele, căci luna știe bine că unele dintre ele mai degrabă se ascund și trec sub tăcere povești extraordinare și mai interesante, mai civilizate, mai pure, decât cei stridenți și exhibiționiști care acoperă și năucesc cea mai mare parte a globului și o epuizează cu zarva.

Însă chiar dacă semănăm din ce în ce mai mult cu ea în indiferența și saturarea noastră, punctul de vedere al celor care încă trăim și săvârșim tinde să confere o oarecare transcendență celor ce trăim și săvârșim, deși nu o are în șirul evenimentelor acumulate și pe deasupra o va pierde – de asemenea, vai, pentru noi – îndată ce ne hotărâm să povestim și suntem ascultați, iar astfel ajunge să îngroașe rândurile debordante ale lucrurilor relatate. „Ah, da“, gândește cel care ascultă, citește sau contemplă, „povestea asta îmi pare cunoscută, iar pe de altă parte era previzibil, acum că sunt la curent; nu mi s-a întâmplat mie, astfel că nu mă surprinde și sunt atent doar pe jumătate; ceea ce li se întâmplă altora e mereu nedeslușit și avem senzația că nu e atât de grav, că nici măcar nu merita osteneala de a fi povestit.“ Iar cel care povestește simte ceva similar când se desprinde de cele spuse, de parcă a exprima în cuvinte sau imagini și în ordine ar echivala cu a-i scădea prețul și a-l trivializa, de parcă doar cele nerevelate sau neenunțate ar păstra prestigiul, unicitatea și misterul. „Ceea ce pentru mine era un fapt important sau grav – poate o josnicie comisă de mine – devine încă o poveste, nebuloasă și interșanjabilă, cel mult o extravaganță amuzantă“, gândește cel ce a narat, oral, sau în scris, sau prin reprezentare, e totuna. „Ceea ce era singular pentru mine în timp ce era secret și necunoscut se preface în vulgaritate odată expus și aruncat în punga comună a poveștilor care se aud, se amestecă și se uită și care pe deasupra vor putea fi transmise și tergiversate de oricine trece pe acolo sau la care ajung, pentru că după ce le dai glas plutesc în aer și nu ai cum să le împiedici să plutească în aer sau să zboare, dacă le învăluie ceața sau le duce vântul, și să călătorească în spațiu și în timp, distorsionate de nenumăratele ecouri și de șirul repetărilor.“

S-a întors Beatriz acasă și a plecat Muriel la Barcelona cu Towers, vigilent, suspicios și temător în privința proiectului său, cu Lom și ceilalți actori întristați pentru ce i se întâmplase regizorului lor, dar mai ales descumpăniți, întrebându-se dacă va fi în stare să continue filmarea cu soția care aproape că se sinucisese recent, la șase sute de kilometri distanță, ei nu știau cum o trata el pe ea, nu aveau habar de respingerea constantă și de ocazionalele insulte, „Sebum, mereu sebum, pentru mine nu ești altceva“, „Cred că n-o mai suport, o să-i închid ușa, așa trebuie să fac“, iar ușa era închisă de mult timp cu strășnicie, după ce făcuse rău iubind-o „în toți anii aceștia, cât am putut de mult, atâta vreme cât n-am știut nimic“, iar asta, în ciuda faptului că nu era iubirea vieții lui, „cum se spune“; sau făcuse bine, după părerea ei, „cu siguranță n-ai făcut niciodată nimic mai bun“. La care el răspunsese straniu, cu dulceață, cu regret: „Asta admit“. Evident că adăugase numaidecât: „Încă un motiv ca să am convingerea că mi-am irosit viața. O dimensiune a vieții mele. De aceea nu pot să te iert“. Dar poate dragostea veche de atâția ani trecuți, „toți anii aceștia din urmă“, explica în parte reacția îngrozită a lui Muriel la posibilitatea ca Beatriz să-și fi încoronat cu succes a treia tentativă, foarte aproape și cu maliţiozitate, era de presupus, la Hotel Wellington și tocmai într-o seară când aveau casa plină de invitați la cină. Ne sperie deopotrivă să dispară martorul a ceea ce am făcut mai bun, deși e mult de când am încetat să mai facem lucrul acela și l-am compensat cu ceea ce pentru același martor va fi fost mai dăunător și mai rău.

Ori poate că îi unise cu putere, la vremea ei, moartea primului lor copil, evenimente ca acela au de obicei una dintre aceste două urmări: ori unul dintre soți îl învinuiește irațional pe celălalt pentru că a fost incapabil să ghicească pericolul, să protejeze și să salveze copilul, după care amândoi se izolează și fug unul de altul, până când aproape că nu mai pot să-și vorbească și nici să se privească, ori se ajută reciproc, își slujesc de model și de sprijin: vede unul suferința celuilalt și i se face milă de el, iar atunci îl ia des de mână și îl mângâie neîncetat, sau îl îmbrățișează când îl întâlnește pe coridorul întristat, prin care nu mai aleargă pași mici și rapizi, copiii nu știu să se miște, nu știu să se ducă dintr-un loc în altul fără grabă și fără repezeală, iar copilul care le rămăsese în viață, Susana, încă nu știa să meargă. Dacă ea avea acum cincisprezece ani, spre șaisprezece, tot atâția trecuseră de la dispariția fratelui cu care se întâlnise efemer în lume și pe care nu ajunsese să-l cunoască.

Întotdeauna o simpatizasem pe Beatriz Noguera, îmi plăcuse; după ce am aflat de moartea infantilă, în mod inevitabil, am îndrăgit-o și mai mult, nutrind pe deasupra ceva asemănător cu respectul, este imposibil să nu simți ambele lucruri față de cineva care a suferit pierderea unui copil mic, care totuși merge și îngaimă și pune câteva întrebări stângace, fiindcă înțelege prea puține în jur. Privim, de asemenea, cu mai mult interes pe cineva care știm că a trebuit să-și revină după o imensă durere și nu o povestește, nici nu o menționează, nici nu o exploatează ca să fie compătimit. Astfel că

atunci când s-a întors Beatriz, mai slabă, dar arătând superb, aproape fără urme vizibile ale faptului că se apropiase de moarte din propria voință, m-a găsit mai predispus ca niciodată să-i stau la dispoziție și s-o supraveghez, să-i distrag atenția și să-i țin companie, cum îmi indicase Muriel. De fapt, îmi oferise un alibi ca să mă apropii de ea și să mă adresez ei, femeii față de care mă menținusem mai curând în așteptare, cu un amestec de distanțare și timiditate, ori temându-mă că mi se putea observa ceva din tulburarea teoretică, sau din vaga admirație sexuală, aidoma celei iluzorii pe care o provoacă un tablou, am mai explicat, nimic altceva.

Mai degrabă decât dintr-un spital, părea că se întorcea după o cură de somn, cu tenul foarte neted și privirea înfrumusețată, senină și chiar pierdută, mersul îi devenise mai ușor, călca mai delicat, sau cu mai puțină hotărâre, avea pantofii cu toc mereu în picioare, de parcă ar fi vrut să se simtă cât mai atrăgătoare cu putință cât mai mult timp, sau ar fi fost gata să se ducă la întâlnirile ei, doar că nu ieșea deloc în zilele acelea, în afară de cazurile când Rico, proclamând că rămăsese la Madrid ca să dea o mână de ajutor – dar probabil nu era așa, ci pentru că îl reținea manevre mondene de importanță vitală pentru el –, se prezenta și o convingea să meargă la cumpărături sau la o conferință, ba chiar la cinema după-amiaza, fără a se lipsi de plăcerea de a face glume impertinente despre momentul disperat la care se supusese și despre care poate prefera să nu vorbească.

– Păi, să vedem când o să-mi arăți tăieturile alea, Beatriz. Nu le lăsa să se cicatrizeze prea mult, fără ca eu să le arunc o privire cât sunt roșii, îi spunea fără nici o urmă de tact, era dintre cei care credeau că nu există o terapie mai bună decât cea de șoc și nici tratament mai bun decât ironizarea veselă pentru orice suferință a spiritului, parodia; și îi arăta pansamentele pe care le avea la încheieturi, singurul vestigiu clar al incidentului sau aventurii de la hotel. Vreau să analizez cum ți le-ai făcut, dacă în sens vertical sau orizontal, cu metodă sau la voia întâmplării, în formă de x sau de cruce, cu o oarecare artă, sau ca un bărbier suferind de Parkinson; presimt că eu, în locul tău, mi-aș fi omorât timpul jucând X și 0 cu briceagul, poate. Urfe, tirsto, érbadasz.

În unele zile era mai înclinat decât în altele să-și emită sunetele ininteligibile mai mult sau mai puțin onomatopeice, iar câteodată înșira două sau trei. Din fericire, nu trăia în veneratul său Ev Mediu, nici în divinizata sa Renaștere, căci atunci i le-ar fi luat drept limbaj diabolic sau invocări ale lui Belzebut și profesorul ar fi sfârșit pe rug, nu m-am putut opri să mi-l imaginez un moment legat de un braț de lemne, cu ochelarii lui și cu o țigară între buze (aievea), declamând pasaje magnifice înainte de a fi devorat.

Beatriz nu se supăra, poate chiar era recunoscătoare pentru sinceritate, frivolitate și glumă. Râdea suficient ca să gândesc că profesorul nu greșea prea mult când trata episodul cu o asemenea lipsă de respect, și îl asigura că îi va permite să-i vadă rănile într-o zi, înainte să i se uniformizeze din nou culoarea pielii.

– Mai e destul până atunci, profesore. Pe de altă parte, îmi vor rămâne mereu cicatricele. Curiozitatea îți va fi satisfăcută mai devreme sau mai târziu.

– Nu mă minți, Beatriz. Chirurgia estetică șterge astăzi orice vrei. Vă cunosc eu pe voi, femeile. Dacă nu recurgi la ea, o să te acoperi cu brățări mari ca belciugele și n-o să mai fie nimic de văzut. Nu-ți subestima viitoarea pudoare în privința asta, că o să te apuce.

– Nu te mint, profesore. La următoarea schimbare a pansamentelor, o să te chem. În orice caz, nu te aștepta să fie artistice, i-a răspuns Beatriz mult mai serioasă, ca și cum ar fi năpădit-o cu anticipație pudoarea prezisă, sau ar fi retrăit clipa invadării unui lichid de către celălalt, primele picături de sânge împrăștiindu-se în apă, semnalul pentru ca ea să înceapă să moară, să moară în paloarea ei.

De fapt, i s-a frânt puțin vocea când a murmurat cuvintele care au urmat. Rico era ocupat să-și umple portțigaretul cu meticulozitate, dar și-a dat seama, și-a ridicat privirea cu înțelegere și cu tristețe, iar eu am simțit la rândul meu tristețe. Mi s-a făcut un chef tineresc de a mă scula ca s-o îmbrățișez pe Beatriz și să-i șoptesc încetișor la ureche: „Gata, e gata, s-a sfârșit“. Nu mi-a trecut prin cap să-mi urmez impulsul, ar fi fost nelalocul lui.

– E destul de mult că îndrăznești să te tai, iar eu am preferat să nu mă uit. Spuma m-a ajutat să nu văd.

Ceva asemănător cu îmbrățișările a venit curând după aceea.

Doctorul Van Vechten trecea pe acasă un moment, înainte de amiază, ca să controleze cicatrizarea rănilor și să-i schimbe pansamentele. Nu zăbovea, era o vizită prietenească, dar mai profesională, în prezența mea nimic nu arăta că între el și Beatriz ar fi existat vreodată ceea ce eu știam că exista sau poate că nu mai exista (nu aflăm niciodată când începe sau încetează ceva între ceilalți), nu încape îndoială că erau obișnuiți să se prefacă; sau poate, dacă nu erau la mijloc sentimente, nici o ardoare nemaipomenită, nu aveau motive să se prefacă. Într-o zi l-am însoțit până la ieșire („Nu te deranja, Beatriz, îl conduc eu pe doctor“), și am profitat ca să-l întreb pe coridorul scurt, cu ușa întredeschisă, ca să nu fim auziți:

– Cum de nu se duce la un psihiatru sau la un psiholog? Și am arătat cu capul înăuntru. Credeam că e obligatoriu după o încercare de sinucidere. Sau cel puțin recomandabil.

Și-a înălțat sprâncenele și a aspirat, i s-au umflat aripioarele nasului. A expirat ca cel care se înarmează cu răbdare și a răspuns:

– A fost alte dăți. La clinică am obținut să nu-i fie consemnată nici măcar internarea, astfel că n-au intervenit cei de la psihiatrie, și e mai bine așa. Nu cred că ea ar vrea să revină la sesiuni, ca totul să se repete cu de-a sila și să asculte în tăcere câte o generalitate. Mă tem că nu i-ar face bine și nici n-ar ajuta-o. În cazul ei, nu sunt multe de aflat, nici de investigat. E o femeie nefericită, la nivelul ăsta trebuie s-o știi, dacă petreci aici atâtea ore. În unele perioade o suportă, în altele, nu. Nu ne rămâne decât să dorim să treacă mulți ani până la următoarea dată când nu va mai suporta.

Pesemne că i s-a părut prea simplu, fiindcă a adăugat imediat:

– Ori, dacă preferi, în cea mai mare parte a timpului îi lipsește hotărârea, iar în unele momente, nu. Putem doar să sperăm că momentele acelea se vor întoarce cât mai târziu.

În realitate, spusese același lucru, dar poate a socotit mai complexă a doua explicație.

Am presupus că nu era la curent cu incursiunile nocturne ale lui Beatriz. Dacă se aventura în ele, însemna că uneori avea speranțe că îl va convinge pe Muriel, chiar dacă erau vane; nu că i-ar fi lipsit hotărârea de a-și pune capăt zilelor.

– Au fost alte ocazii, mi-a dat de înțeles Eduardo.

Nu am vrut să recunosc că mi-o spusese deschis și cât se poate de limpede, nu știu din ce discreție.

– Da. Și, dacă nu se resemnează sau se satură, sau dacă frica nu îi e mai puternică, normal e să mai fie ocazii, mai devreme sau mai târziu, iar la una dintre ele să nu ajungem la timp.

– Și știind, ce se poate face?

– Prea puțin. Nimic. Când cineva decide să se omoare, nu ai cum să-l împiedici. La fel, când cineva decide să asasineze pe altul și nu-l preocupă să scape de pedeapsă și nici să-și salveze pielea. Izbutește întotdeauna, dacă și-o propune cu adevărat, întotdeauna apare o posibilitate, chiar și pentru

oamenii cei mai protejați și în alertă. Dacă nu, explică-mi magnicidele. N-ai cum să scapi: dacă cuiva îi cășunează să-ți facă felul, orice-ai face, până la urmă te lichidează. Singura posibilitate e ca asasinul sau sinucigașul să dea greș, să fie neîndemânatic sau deloc abil, sau în fond să nu fie pe deplin hotărât și să ezite. Cu Beatriz a fost noroc, nimic altceva. Până data viitoare. Dacă continuă să încerce, cândva nu va mai avea noroc.

– Tu crezi că a ezitat acum câteva zile?

– Poate că da, poate că nu. Tăieturile nu erau prea adânci, dar asta nu înseamnă mare lucru. Nu e ușor să-ți tai propria carne cu o lamă, mâna se retrage instinctiv, se blochează, se contractă. Nu are legătură cu voința. Capul poate să vrea să se omoare, dar mâna refuză să-și facă rău. Cert este că, dacă tu n-ai fi văzut-o intrând în hotel, ar fi durat puțin, însă doar cu ce și-a făcut ar fi pierdut până la urmă tot sângele. A fost noroc, așadar. Sigur că nu prevăzuse că tu aveai s-o vezi și să povestești când a întârziat.

– Am văzut-o cu câteva ore înainte de cină. I-ar fi prisosit timpul ca să nu mai poată fi salvată, dacă ar fi fost mai sârguincioasă.

Mi-a ieșit adjectivul acesta rece, Van Vechten mă contagia. Am adăugat:

– Ca să spun așa.

Doctorul a schițat un gest de plictiseală, ca și cum ar fi fost sătul să-mi tot explice ceea ce pentru el era evident, avea mult mai multă experiență decât mine.

– Lucrurile astea cer timp când sunt atât de premeditate, când nu sunt rezultatul unei răbufniri și nici al unei orbiri; e normal să se amâne, știi tu, încă o clipă. Ori poate se temea că, dacă intra repede în apă, i se tăia digestia, ce știu eu. Pare ridicol, dar așa e. Cineva dispus să se omoare poate să nu fie, în schimb, dispus să sufere o blocare a digestiei. Au existat indivizi care nu au sărit de la o fereastră când au văzut ce frig e afară, sau au văzut că plouă cu găleata. Îi deranja mai mult să înghețe sau să se ude în timpul căderii decât să se izbească de sol. Cine știe ce îi necăjește cel mai mult în momentele acelea, cine știe ce contează, ce le trece prin cap?

Se înțelege că nu se includea nici ipotetic, cum am face majoritatea; nu se concepea într-o asemenea situație.

– Mă rog, ascultă, am treabă.

Da, se plictisise de întrebările mele. Nu părea prea afectat de tentativa lui Beatriz. Mai degrabă era obișnuit cu ideea că nu era treaba lui și că, dacă ea insista, n-avea decât s-o lase, să aștepte și să vadă. Străbătuse în goana mare strada Velázquez și în Wellington se străduise fără preget, făcuse tot ce îi fusese în putință; probabil îi salvase viața și de aici recunoștința lui Muriel. Era un medic responsabil, își făcea datoria când cineva era în pericol sau bolnav. Dar nu era obligația lui să ia măsuri de precauție și nici să împiedice pe nimeni să facă ce vrea să facă. Ori știa că asta nu servește la nimic, așa îmi spusese. Cu toate acestea, mi-a dat fiori conformismul lui, nici măcar nu era resemnare. M-am gândit că nimeni nu se topea după Beatriz, ori că pentru nimeni nu era vitală existența ei, fără îndoială una dintre

nenumăratele persoane despre care nimeni nu gândește cu ardoare: „Ea n-ar merita să moară. Nu ar merita să moară niciodată“.

După-amiaza apărea Rico, după cum am relatat – acele prime după-amiezi de tact nemăsurat –, care o scotea în oraș, sau stătea de vorbă cu ea, o încuraja și o făcea să râdă cu calculatele lui amabilități și prostii, venea și Roy, mai timid, ca să-i țină companie și să-i ofere prezența lui, mai puțin agreabil, dar doritor să ajute. Flavia supraveghea în tăcere de pe domeniile ei și fetele încercau să fie mai aproape decât de obicei și nu se închideau atâta în camerele lor, se observa că sunt întristate și îngrijorate din pricina mamei – mai ales cea mare –, dar fără exagerare, ca și cum ar fi știut deja de tentativele ocazionale, sau de fatidicele riscuri, și le-ar fi asimilat în măsura în care aceasta se poate asimila. Băiatul nu avea habar, era încă prea mic. Beatriz nu era lăsată singură prea mult timp, iar Muriel suna de la Barcelona zilnic, o dată sau de două ori, după cât era de ocupat, de parcă ar fi fost un soț îndatoritor. (Firește că, dacă ar fi fost cu adevărat îndatoritor, ar fi suspendat totul și n-ar fi plecat; însă, dat fiind felul său morocănos de a o trata, era destul că se interesa de la distanță, sincer, după părerea mea. Era ca și cum ar fi exacerbat pericolul morții lui Beatriz. Chiar dacă nu era nou, trebuie să-l fi speriat de fiecare dată. Fără îndoială, o prefera atenuată, pe jumătate ștearsă în viața lui, dar nu-i dorea nicidecum dispariția; mai mult decât atât, cu siguranță n-ar fi putut să i-o suporte.) Dacă răspundeam eu la telefon, mă întreba: „Cum o vezi?“, iar eu răspundeam: „O văd normal, ca întotdeauna, fără noutăți“. Apoi i-o dădeam pe ea și vorbeau puțin, nu mult (nu era ușor să inventeze ce să-și spună), iar eu mă îndepărtam, dar o dată am auzit ce spunea Beatriz: „Da, nu-ți face griji, sunt bine… Sigur… Nu, Jorge zice că cicatrizarea își urmează cursul, merge cum trebuie… Da, bineînțeles că îmi vor rămâne, dar ce mai contează acum… O să mă gândesc mai încolo… Nu, slăbită nu mă simt, deloc. Ca și cum n-aș fi pierdut niciodată nici o picătură, pe cuvânt… Spun cu toții că par foarte sănătoasă și nu cred că mint, pentru că și mie mi se pare că am obrajii trandafirii, arăt bine și nu sunt dintre cele care se privesc cu indulgență, dimpotrivă, nu?… Mulțumesc…“ Aici m-am întrebat dacă Muriel îi făcuse un compliment, am respins ideea ca fiind insolită, îl auzisem rostind prea multe insulte crude despre fizicul ei, dar cine știe, poate fusese un compliment milos sau încurajator. „Da, sunt neîncetat cu ochii pe mine, ei cred că nu li se observă, dar devin transparenți… Păi, pe mine mă distrează, da, să văd cum fac ca să disimuleze… Nu, în nici un caz, tu vezi-ți de ale tale, munca e pe primul plan… S-a calmat Towers?… Ia te uită, regret că ți-am provocat încurcătura asta, atunci nu te gândești, te gândești după aceea, abia acum mă gândesc la toate astea… Mda, rău e că acum poate n-are încredere în tine… Nu, cum adică Jesús, nici vorbă; dacă nu încetează, trebuie să-l termini tu…“ Am dedus că Muriel nu reușea să se concentreze, nu era atent și poate acumula întârzieri, că Towers se impacienta și lua în calcul posibilitatea de a-l înlocui cu furtunosul Jess Frank. „Păi, dă-i garanții, convinge-l… Ah, eu? Din cauza mea e îngrijorat? Nu, uite, spune-i

din partea mea să stea liniștit, că n-am nici o intenție să-i mai întrerup vreodată turnarea… Păi sigur că nu, n-am nici cea mai vagă intenție… Eduardo, ceea ce se întâmplă se întâmplă când se întâmplă, asta nu înseamnă că trebuie să se mai întâmple. Dimpotrivă, ceea ce se întâmplă s-a întâmplat deja…“ După alte câteva fraze, de rămas-bun, am auzit-o punând receptorul în furcă și m-am întors în salon. În mod straniu, își lăsase mâna pe telefon, după ce închisese, și îl privea fix, visătoare, ca și cum în modul acesta vizual și tactil ar fi vrut să prelungească contactul cu Muriel sau să rețină un moment unele dintre cuvintele pe care le auzise la aparat, poate elogiul, dacă existase. Sau de parcă ea l-ar fi minţit în vreo privință și ar fi așteptat să se risipească balivernele și el s-o sune bănuitor imediat, înainte de a da drumul instrumentului pe care îl folosise. Ca cel care așteaptă să nu mai fumege pistolul și să i se răcească în mână, după ce l-a utilizat.

Dar noaptea nu venea nimeni și trebuia să fac eu un pas în față, să fiu pe aproape dacă avea nevoie de mine, să-i ofer distracție sau conversație, ori să mă așez lângă ea ca să vedem un film la televizor sau un serial, ca să nu-i devină și mai vădită singurătatea nocturnă cu care era obișnuită, totuși, acum cuvântul de ordine era să avem grijă, nu avea să dureze mult, puțin mai mult decât convalescența și săptămânile indispensabile ca să ne revenim cu toții din sperietură și să avem încredere, nici o stare de alarmă nu se poate menține. În acele zece zile cât a turnat Muriel la Barcelona, cred că am vorbit cu Beatriz Noguera mai mult decât în restul timpului în care am lucrat pentru soțul ei. În general, despre nimic foarte personal, despre nimic spinos și nici delicat, dar se știe, în aceste situații de vecinătate neîndoielnică se creează cu ușurință o falsă și provizorie camaraderie, o senzație de normalitate care se instaurează repede, îndată ce două persoane care nu se detestă sunt condamnate să-și țină companie, ca să pară că așa se desfășoară viața, ori că așa ar putea să fie dacă din vreun motiv nimic nu s-ar schimba și ar dăinui circumstanțele excepționale; în doar două zile se stabilesc rutine, se tinde spre repetare, chiar spre obișnuința ca fiecare să se așeze mereu în același loc, pe același fotoliu dacă joacă șah sau cărți, pe aceeași latură a canapelei dacă se uită la un ecran, așa cum stăruie pe aceeași latură a patului cei care dorm împreună două nopți una după alta, asta e de ajuns ca să-și aroge un loc.

Când ea se retrăgea în camera ei, eu mai rămâneam încă o oră treaz, atunci nu-mi era prea somn, iar când mă duceam în sfârșit în camera mea, zăboveam, dacă nu cu un ochi întredeschis, cum îmi ordonase Muriel, cu vreun cotlon al cugetului la pândă, poate atent cum sunt părinții cu copiii mici, doar că mie de Beatriz nu putea nicidecum să-mi pese atât de mult. Cu toate acestea, o auzeam îndată ce ieșea din camera ei, în fiecare noapte la un moment dat, și se ducea în salon sau la bucătărie câteva minute, cât să fumeze o țigară sau două cu siguranță, iar după aceea se întorcea în zona ei, își închidea ușa, iar eu adormeam din nou, liniștit, de parcă în camera ei ar fi fost mai la adăpost, îmi imaginez că în realitate era invers: în cazul în care ar fi încercat iarăși să se sinucidă, ar fi evitat s-o facă în spațiile comune, unde ar fi fost mai mare riscul s-o descopere copiii sau Flavia, unde erau mai multe probabilități ca cineva s-o împiedice ori să-i zădărnicească încercarea înainte de deces, încă o dată la timp.

Într-o noapte am auzit-o la bucătărie, foindu-se îndelung și omorându-și timpul în așteptarea epuizării sau a somnului, atât de aproape de unde dormeam eu, că îmi era cu neputință să nu acord atenție și să nu-i interpretez mișcările. A deschis și a închis frigiderul de trei sau de patru ori, a aprins țigări – sunetul reiterat al unei brichete care nu se aprindea –, și-a turnat o băutură rece – lichidul căzând în pahar, clinchetul cubulețelor de gheață –, am deslușit zgomotul unui scaun sau taburet târât, se așeza și se ridica în picioare după câteva secunde, ca să se așeze din nou, în schimb, nu-i distingeam pașii, mi-am închipuit că pesemne umbla desculță sau cu papuci atât de silențioși, că reușeau să se plimbe dintr-o parte în alta prin

faţa uşii soţului fără ca acesta să-şi dea seama, nu până când ea hotăra să se anunţe bătând cu încheietura degetului. Acum nu avea grijă, poate nu-şi amintea că eu dormeam acolo, alături, sau îi era totuna să mă trezească, cel mai sigur e că era absorbită şi nu putea să se ocupe decât de gândurile ei, e egoistă insomnia. Persistenta târâre a taburetului sau a scaunului – nimic în afară de indispoziţie şi nervi, probabil; erau scaune de aceste două feluri – m-a făcut să presupun un pericol. „Doar nu s-o urca pe ele“, mi-am zis, „să le dea un şut şi să se spânzure; doar nu s-o pregăti“, şi am încercat zadarnic să-mi aduc aminte dacă era în tavan ceva de care să lege o sfoară sau orice fâşie de material. A fost suficient să-mi treacă prin cap ideea aceasta, ca să-mi încordez auzul şi să mă străduiesc să descifrez fiecare deplasare, şi ca să mă îngrijorez dacă se prelungeau neclintirea şi tăcerea. În toiul nopţii, totul dobândeşte verosimilitate şi proporţii.

Cât stătea Beatriz acolo, n-aveam să-mi înving temerile, am recunoscut faţă de mine însumi, astfel că m-am sculat din pat. Era cald, aveam pe mine doar boxerii pe care i-am purtat din tinereţe, ca pantalonaşi scurţi, aşa-numiţii *slips* mi s-au părut întotdeauna golăneşti şi pe deasupra disuasivi. Nu puteam sau nu se cuvenea să apar în felul acesta, am considerat – chiar dacă ar fi fost justificat, aceea era zona mea, ca să spun aşa – şi, întrucât nu aveam halat, mi-am pus blugii şi cămaşa, mi-a fost lene să mi-o închei şi mi-am lăsat-o afară. Am deschis uşa micii mele odăi cu băgare de seamă – nu voiam s-o sperii –, un dormitor aranjat de Flavia prima oară când îmi petrecusem noaptea în casă, ceva mai primitor şi nu atât de gol; am văzut-o din spate, aşezată într-adevăr pe unul dintre taburetele din bucătărie, obişnuia să-şi ia acolo micul dejun, fiecare şi-l lua pe cont propriu şi la ora sa, singurii care se întâlneau erau copiii şi doar în zilele de şcoală, nimeni nu prea avea rolul de pol aglutinator, familia tindea spre dezintegrare.

Avea becurile aprinse, aşadar uşa mea deschisă nu a luminat nimic, încât Beatriz nu şi-a dat seama de prezenţa mea, cufundată în propriile-i reflecţii. Nici de data aceasta nu se acoperise cu vreun capot, în ciuda absenţei lui Muriel şi a faptului că nu era nimeni pe care să-l tenteze cu cămaşa ei de noapte mai degrabă scurtă, când stătea în picioare îi ajungea la jumătatea coapsei, era identică cu cea pe care i-o văzusem în noaptea aceea îndepărtată, doar că nu albă şi nici ecru, ci albastră foarte deschis, poate îşi cumpărase două sau trei de acelaşi model, părându-i în momentul respectiv că îi stau bine. Căldura o făcuse să iasă atât de sumar îmbrăcată, am presupus, şi îngândurarea şi faptul că se simţea singură, deşi în apartament mai dormeau alte cinci persoane, poate contam prea puţin, angajaţi şi copii, în insomnie. Aşezată cum era, nu puteam constata cu certitudine dacă, la fel ca în noaptea de rond şi de implorare, nu purta partea inferioară a lenjeriei, dar nu încăpea îndoială că pe cea superioară nu o purta, cum pe de altă parte e natural, cine poate să doarmă cu un obiect de îmbrăcăminte care susţine şi strânge, de-a lungul vieţii mele n-am întâlnit nici o femeie care să-şi păstreze sutienul între cearşafuri. M-a surprins că prima dată mi-am aruncat privirea pe acest detaliu sau am încercat să-l elucidez, ce era sau nu era sub

cămașa de noapte din mătase; ori nu m-a surprins, ci mi-am reproșat-o de florile mărului o secundă, la urma urmelor privirea nu se poate domina, adesea acționează independent de instrucțiunile și de cenzurile noastre, sau cu pretextul acesta îi permitem să nu ne asculte. Am remarcat, în plus, imediat, că mă durea în cot de dezinhibarea ochilor mei, ca și cum absența lui Muriel din casă mi-ar fi dat de data aceea – fiind iresponsabilă, inadecvată – libertate pentru a contempla orice lucru după bunul meu plac, inclusiv pe nevastă-sa. Nu avea prea mult sens incontinența vizuală survenită, ținând cont ce puțin îi păsa lui de Beatriz din punct de vedere fizic, sau de cât o repudia. Dar te simți mai stăpân când lipsește stăpânul, de parcă i-ai ocupa locul temporar și i l-ai uzurpa. De aceea, toți servitorii de pe lume se trântesc pe canapele și se tăvălesc în paturi, desfac sticle și se aruncă în piscina patronilor îndată ce îi văd îndepărtându-se, sau visează măcar la posibilitatea de a o face fără să se observe, căci tot treaba lor va fi să șteargă urmele. În definitiv, eu eram unul dintre ei, un soi de servitor, chiar dacă se disimula. Nerușinarea îmi era influențată de asemenea de faptul că Beatriz încercase recent să se sinucidă, mi-am dat seama: față de cineva care ar putea fi mort, căci s-ar fi omorât cu propria-i mână, ne luăm libertăți stranii: „În concluzie“, ne spunem, „de ce e mai rău a scăpat, soarta i-a zâmbit destul; etapa asta e un cadou de care nu trebuie să se plângă; ce i se întâmplă de acum înainte, a încercat să nu se întâmple, a hotărât să nu dispună de aceste evenimente și nici să nu le cunoască“. Și de fapt eu am gândit acolo, în bucătărie, ori a fost un flash care mi-a trecut prin minte, nicidecum formulat ca acum, când îl explic: „Dacă n-aș fi fost eu, corpul acesta ar putrezi și nimeni nu l-ar privi, într-o groapă, sub pământ, sau poate ar fi de nerecunoscut, prefăcut în cenușă; așadar, într-un fel îmi aparține supraviețuirea lui sau o parte din ea, câteva minute sau câteva ore, mi-am câștigat dreptul de a-mi recrea privirea cu el cât vreau“. Da, există culturi în care, dacă îi salvezi cuiva viața, ești responsabil de ce i se întâmplă apoi, de prelungirea care ți se datorează și care nu trebuie să devină nefericită, un chin; și altele în care devii, dacă nu proprietarul său, ceva asemănător unui uzufructuar, cel salvat se pune la dispoziția salvatorului, ori i se încredințează, ori i se dăruiește. Deodată am avut senzația infatuată că Beatriz îmi era datoare, dacă se bucura că e în viață; în caz contrar, pesemne că se considera creditoarea mea, dacă o regreta. Avea un pahar de whisky cu gheață într-o mână și în cealaltă, o țigară neaprinsă, două chiștoace în scrumiera aflată la îndemână. Încheieturile bandajate, albe, contrastau cu brațele goale, cămașa de noapte era cu bretele și pielea nu îi era palidă, de aceea paloarea ocazională la ea te speria.

– Ce, nu poți să dormi? am întrebat-o după ce mi-am dres o clipă glasul, ca s-o anunț în două faze, deși una după alta.

S-a întors și a zâmbit ușor, fără prea mult chef. Nu și-a întors capul, ci și-a rotit tot corpul, lăsându-și descoperite de-a binelea coapsele robuste, căci stătea picior peste picior. (N-am izbutit să elucidez încă, din cauza

faldurilor.) Nu complet la vedere ca ale funcţionarei Celia în taxi, dar destul, destul. A arătat whisky-ul ca scuzându-se, nu era femeie băutoare.

– Da, vreau să văd dacă asta mă doboară, a zis. Cum nu sunt obişnuită… Şi a adăugat: Te-am trezit, iartă-mă. Uneori uit că eşti aici noaptea. Mă rog, în nopţile astea, când te-au pus de strajă, să mă supraveghezi pe mine. Mă rog, şi în altele, tu nu pari să te simţi prea bine în casa ta, nu?

Nu-i scăpa că petreceam în a ei mai mult timp decât se cuvenea, dar observaţia a fost neutră, n-a sunat a aluzie indirectă şi nici a lamentare din pricina prezenţei mele excesive. Era, de asemenea, la curent cu însărcinarea mea, în vreme ce Muriel îşi turna la şase sute de kilometri bizarele scene.

– Ba da, mă simt bine, am răspuns, dar câteodată duc dorul companiei şi aici e de prisos, ăsta-i adevărul. Sper să nu abuzez, să nu deranjez. Dacă e aşa, spune-mi.

A negat dând din cap cu hotărâre, de parcă ar fi spus „Asta-i bună, ce prostie“. Ca şi cum teama mea ar fi fost o prostie pe care nici măcar n-ar fi meritat osteneala de a o alunga cu cuvinte.

– Haide, ia loc lângă mine un moment, până mi se face somn. Dacă tot te-am trezit.

Şi a tras alt taburet, l-a plasat alături de al ei. Am luat loc la stânga ei şi din unghiul acela am putut să văd parţial înăuntrul decolteului ei, adică, parţial sânul drept şi, firește, şanţul, nu mi-a mai fost ruşine că privirea mea acorda prioritate acestor aspecte, dar m-am uitat cu coada ochiului, normal, nu poţi să fii din prima impertinent cu privirea, la început trebuie să disimulezi în orice împrejurare, chiar şi când se ştie bine cum se va termina totul şi de ce s-a venit, de ce s-au întâlnit două persoane. Nu era acesta cazul, nicidecum. Eu nu ştiam nimic (mă limitam să acumulez dorinţe elementare, dacă asta în tinereţe nu e redundant) şi până în momentul acela ei nici nu-i trecuse prin cap, Beatriz lupta doar cu insomnia ei şi poate gândea în gol, ocupaţie suficientă ca să ignore restul şi abia să vadă ceva exterior. Avea patruzeci şi unu sau patruzeci şi doi de ani, pe vremea aceea nu erau multe femei care să se supună operaţiilor absurde şi adesea cu rezultate contrarii, ceea ce percepeam dinăuntrul decolteului ei era natural, din carne care se mişcă, urcă şi coboară puţin cu fiecare respiraţie, fiind deopotrivă tonică şi molatică, încă tonică şi abundentă şi destul de înălţată, ridicată şi cu aspect suav, iar lui Muriel îi repugna sau nu chiar, la urma urmelor o pipăise în noaptea aceea, chiar dacă cu intenţie batjocoritoare şi disprețuitoare. Eu nu i-aş fi atins sânul în felul acela, nu în principiu, deloc, nici în noaptea aceea, nici în aceasta, în nici una. Buricele degetelor mele nu mai aveau astâmpăr în aceasta; e un fel de a spune, aveau astâmpăr. A păstrat tăcerea câteva secunde, a fost ocupată să-şi aprindă ţigara, a aspirat cu putere şi i s-a înălţat sânul pe jumătate vizibil, adică, i s-au înălţat amândoi, dar trebuia să-l ghicesc sub material pe cel stâng; şi atunci s-a referit pentru prima oară la intervenţia mea:

– Vasăzică mi-ai salvat viaţa. Vasăzică tu ai fost cel care m-a scos din moarte.

Verbul ales în a doua frază mi s-a părut cam ciudat (dar în nopțile de insomnie se rarefiază cugetul, aidoma vocabularului care îl străbate) și m-a făcut să mă întreb dacă îmi transmitea un reproș sau o mulțumire, sau nici una nici alta, ci doar constata un fapt. Măcar nu spusese „cine m-a smuls morții“, asta ar fi sunat pe cât de afectat, pe atât de acuzator.

– Nu. În fine, doar indirect. Din întâmplare te-am văzut intrând.

Nu fusese așa, nimeni nu știa că o urmăream în câte o după-amiază, iar fără acest obicei ea ar fi înaintat către sfârșit fără martori.

– Dar n-am fost eu cel care a pus lucrurile cap la cap, mie nu mi-ar fi trecut niciodată prin cap. Presupun că a fost un noroc, cel puțin pentru noi. Pentru tine nu știu. Sper că da.

– Să sperăm că da, o să-ți spun după un timp, a răspuns cu o urmă de ironie. Și cine sunteți voi, dacă se poate ști? Pe cine incluzi?

Nu știu de ce recursesem la acest plural, îmi imaginez că pentru a nu mă singulariza, a nu mă semnala și a nu trebui să dau explicații. În clipele acelea, în noaptea adâncă, mi se părea un noroc pentru mine că era vie și palpitantă, chiar dacă doar din admirația mea sexuală, acum deloc vagă, nici înăbușită, ci concretă, palpabilă și crescândă, privirea mea lăsase la o parte orice convenienţă de vârstă, poziție sau ierarhie, rămânea doar a politeții sau a prefăcătoriei. Și dorința e egoistă, nu-i pasă aproape de nimic – să mintă, să măgulească, să-și asume riscuri, să convingă cu șiretlicuri, să facă promisiuni false, să facă o persoană să suporte și să întârzie în lume ca să se bucure de ea acum – până se vede satisfăcută. Apoi e altceva, totul revine la normal și e ridicol să pui în joc sau să lași la o parte atâta ca să obții ceea ce se depreciază numaidecât și uneori începe să se uite îndată ce s-a întâmplat.

– Nu știu, pe toți, am răspuns. Nu cred că vreunul dintre cei din jurul tău ar putea să-ți privească moartea cu indiferență. Pentru Susana, Alicia și Tomás ar fi fost un dezastru. Pentru Flavia. Pentru prietenele tale, pentru Eduardo. Pentru mine, pentru Rico și Roy. Pentru Van Vechten. Pentru toți. Și pentru alții, pe care eu nu-i cunosc, bănuiesc.

Mi-am amintit de cel care locuia, cine o fi fost, în Piața Marqués de Salamanca.

– Nu exagera, Juan. Poate ai fi regretat-o, nu zic că nu, dar pentru tine n-ar fi fost un dezastru, mă cunoști prea puțin și pe deasupra ești foarte tânăr. Nici pentru Eduardo.

– Ar fi trebuit să-l vezi cum alerga, ce disperat era când am venit să te căutăm.

– Mda. Asta mi-a spus Jorge. A făcut destule filme.

S-a ridicat și s-a dus la frigider. L-a deschis, s-a uitat fără să știe ce vrea, a scos o coca-cola și a turnat jumătate în paharul ei de whisky. Atunci am văzut că purta chiloți, am văzut prin mătase când era cu spatele, posteriorul ei nu era mic, dar schița o agreabilă curbă abruptă și i l-ar fi invidiat orice grasă adevărată, orice sac de făină sau sac de carne, orice sebum, orice focă sau clopot din El Álamo, Muriel era nebun să-i spună așa, ori nu era nebunie, ci pedeapsa rece a anilor, ori poate o vedea cu adevărat astfel, în

resentimentul lui, când hotărăşti să priveşti cu ochi răi nimic nu scapă, până şi ce priveai cu ochi buni ieri ţi se pare plin de defecte şi de inconveniente, nimic nu rezistă ochilor răi, cu atât mai puţin o persoană. Pesemne că eu însumi aş fi putut s-o văd pe Beatriz diferită, schimbată considerabil în rău, dacă mi-aş fi satisfăcut dorinţa, vreau să spun odată ce mi-aş fi domolit-o, regretul începe adesea după atingerea scopului. Dar nu mă gândeam la asta ca la ceva real, rămăsesem la faza vizuală, orice contact intenţionat sau conştient mi se părea imposibil. Ei nici măcar nu-i trecuse prin cap, nici măcar nu-mi observase lăcomia din priviri, nici din cele mai furişate şi toate erau din ce în ce mai făţişe. Probabil că mă asocia mai mult cu sfera minorilor, a propriilor copii, decât cu a adulţilor deplini, ca Muriel, Rico şi Van Vechten, în definitiv, vârsta îmi era mai apropiată de a primilor decât de a celor din urmă: fără a merge mai departe, diferenţa de vârstă dintre mine şi Susana era cu mult mai mică decât cea dintre Beatriz şi mine. Poate de aceea nu se acoperea, deşi e adevărat că pe vremea aceea întreaga societate îşi alungase pudoarea impusă de dictatură şi de Biserica ei din prima zi, erau ani de nepăsare şi de dezinvoltură în obiceiuri, şi de incitare.

– Am motivele mele să nu beau alcool, a spus ca să justifice amestecul. Nu-mi place prea mult gustul ăstuia. Toarnă-ţi şi tu ceva, nu?

– Acum, imediat.

Şi aproape fără tranziţie, am întrebat-o:

– Şi de unde până unde? De ce ai făcut-o? Vreau să zic, povestea de la Wellington. Adevărul e că chiar te-am salvat, presupun; dar aş fi putut să nu te văd.

Încă nu se aşezase la loc şi o observam în picioare lângă mine, corpul exuberant şi mare foarte aproape, am crezut că mă atinge uşor cămaşa ei de noapte la nivelul umărului sau al braţului, dar puteau fi închipuiri de-ale mele, neliniştea e înclinată spre ele. M-am uitat din nou la ea cu coada ochiului, de jos în sus, nu trebuia să-mi ridic prea mult privirea: sânul fără sutien îi urca şi îi cobora ca şi cum i s-ar fi accelerat puţin respiraţia, când am întrebat-o.

– Ţie cum ţi se pare, Juan? mi-a răspuns pe un ton suav, fără acreala ce s-ar fi putut deduce din formularea aceasta, din cuvintele acestea; fără ca acestea să dea de înţeles că mă considera un obtuz; era mai degrabă ca şi cum n-ar fi avut încotro şi ar fi trebuit să admită cu prima ocazie, fiind atât de evident. Ai petrecut aici destul timp ca să-ţi dai seama că între mine şi Eduardo, că n-am nici o legătură cu Eduardo. Iar asta îmi amărăşte viaţa, nu suport. Îmi e din ce în ce mai greu să mă scol şi să mă pun în mişcare. Dacă ar fi după mine, nu m-aş mai scula, de ani buni sunt aşa. În unele zile nu mai pot, asta s-a întâmplat în ziua aceea. Sau mă rog, ceea ce mi se întâmpla şi în cele anterioare. În unele nu mă simt prea bine – a rectificat spunând adevărul imediat –, în unele nu stau prea bine cu capul, pe deasupra. Ani de zile am fost la psihiatru, cu program intensiv, nu ştiu dacă eşti la curent. Când se adună ambele lucruri… Mă rog, zilele acelea se pot sfârşi oricum. Nici eu nu ştiu. Nu pot să o prevăd, când sunt în ele.

Eu n-am ştiut ce să spun, nu imediat. S-a aşezat din nou lângă mine şi şi-a sprijinit fruntea într-o mână, pe palma întreagă bine deschisă, cuprinzătoare, acelaşi gest pe care îl schiţăm când vomităm noaptea, reminiscenţă a celui schiţat de mamele noastre când eram copii, ne susţineau fruntea împotriva icniturilor, iar când ele nu mai sunt, ne-o susţinem singuri, în mod patetic, ca şi cum am fi ele, sau măcar altcineva, aidoma muribundului solitar care îşi apucă propriile degete, ca să aibă iluzia că e însoţit în ultima cumpănă.

– Iei vreun fel de medicaţie?

– Da, am luat. Acum, cu asta – şi mi-a arătat bandajul de la încheietura stângă –, mi-au dat iarăşi, evident. Ajută. Te ajută să funcţionezi. Dar nu schimbă fondul problemei, nici nu înlătură tristeţea.

– De ce nu vă despărţiţi? De ce nu te desparţi? Curând va exista divorţ. Poate ţi-ar fi mai bine la distanţă, capitol închis cu totul.

Ea nu avea de unde să ştie că eu cunoşteam răspunsul, mai mult sau mai puţin, în ceea ce o privea pe ea: o auzisem dând explicaţii prietenelor duşmănoase.

Şi-a luat mâna de la frunte şi s-a întors spre mine. Când a făcut-o, genunchii i s-au lovit de piciorul meu drept, am simţit o uşoară presiune, nu s-a tras înapoi; cu siguranţă nu şi-a dat seama, deşi eu sunt de părere că toată lumea îşi dă seama de atingeri; ori n-a acordat importanţă. Am profitat ca să-i privesc coapsele cu coada ochiului, acum mi se ofereau frontal. Poate erau puţin groase, dar mă atrăgeau; destul de descoperite, atât de vânjoase, atât de lipite, între ele nu era nici o crăpătură.

– Asta ar trebui să-l întrebi pe el, de ce n-a şters-o încă, de ce n-o şterge. Cât despre mine, e cam mult să ceri cuiva să se îndepărteze de cel pe care îl iubeşte cel mai mult. Dacă el m-ar lăsa, aş fi obligată să suport, şi e probabil să o facă, să mă lase ca la carte îndată ce vine divorţul. Dar nu se poate aştepta nimeni ca, pe deasupra, să fiu eu cea care să uşureze lucrurile, să iau iniţiativa când nu vreau să o iau. Şi poate s-ar opune dacă aş face-o. Oamenii au reacţii stranii. Şi am străbătut drum lung împreună. Poate de-asta nu pleacă, în ciuda a tot, poate asta îl influenţează.

„Da, e adevărat“, am gândit, „nu avem habar ce s-a urzit între cei dinaintea noastră, şi nu încape îndoială că nicicând nu vom avea habar, pentru că ajungem mereu târziu în viaţa celorlalţi.“

– Nu ştiu, am spus. E greu de înţeles că continui să iubeşti astfel pe cineva care te maltratează verbal în asemenea hal.

Nu puteam să adaug că şi prin fapte, căci mi-aş fi trădat vechea spionare nocturnă.

– Scuză-mă, câteodată n-am avut cum să nu-l aud. Atenţie, nu în absenţa ta, n-a spus niciodată nimic negativ despre tine când nu erai de faţă, cât am fost eu martor. Dar l-am auzit vorbindu-ţi. În sfârşit, ştii şi tu.

A zâmbit, a revenit la poziţia iniţială şi a băut o înghiţitură. Nimic al ei nu mă atingea acum. Trebuia s-o fac să-mi bage de seamă dorinţa, care creştea neîncetat (acesta este întotdeauna primul şi necesarul pas, ca celălalt să observe, iar câteodată este totodată şi ultimul, cel declanşator), încât

începeam să nu mă mai mulțumesc cu faza vizuală și să-mi imaginez posibilități, ascultând-o cu lipsă de considerație, ca cel ce îndeplinește o formalitate. Vine un moment, în aceste situații, în care nu-ți pasă decât de propriile talazuri.

– Evident că l-ai auzit, bine-ar fi să se abțină în prezența altora. Cu unii are mai multă grijă, pentru că știe că mă stimează. Cu Jorge, cu Paco, cu prietenele mele. Cu Alberto Augusto, mai puțin. Și cu tine, cu tine îi face prea multă plăcere, e prea în largul lui și prea intim; din tine a făcut de la început o extensie a lui însuși, ceea ce e bine și în același timp e rău. Însă tu nu știi că nu întotdeauna a fost așa, ci dimpotrivă. Asta a început demult, curând după ce s-a născut Tomás, închipuie-ți. Dar sunt și mai mulți anii în care a fost altfel, iar pentru mine cântăresc încă mai mult. Eu i-am trăit, iar Eduardo…

S-a oprit de parcă s-ar fi jenat să spună ceea ce avea să spună, dar a spus-o:

– Eduardo e omul cel mai bun și corect pe care ai putut să-l cunoști. Ce face cu mine în tot timpul acesta, aversiunea asta, felul ăsta de a mă trata, e împotriva caracterului său, se obligă să o facă. O să mă consideri naivă, dar eu încă mai cred că într-o zi n-o să mai suporte să meargă împotriva lui însuși și împotriva propriei firi. Și că va înceta atunci și va vrea să mă compenseze.

„Cel mai bun și corect“, mi-am repetat în gând. Era posibil, eu aveam despre el o părere excelentă, pe lângă admirația pe care mi-o inspira. Îi eram devotat necondiționat, am mai spus. Totuși, era ciudat să aud un asemenea elogiu în gura singurei persoane cu care se dovedise crud în fața ochilor mei și a urechilor mele. Nu malițios, nici insolent, nici disprețuitor, de toate acestea era capabil uneori, iar pe deasupra cu un farmec imens și, prin urmare, cu o relativă impunitate. Ci umilitor și înverșunat (firește că nici cu ea nu era așa tot timpul). Mi-am amintit câteva fraze spuse de Beatriz prietenelor ei: „Eu nu aș vrea o viață nouă, cu alt bărbat“, le anunțase, le explicase. „O vreau pe cea pe care am avut-o atâția ani, cu același bărbat. Nu vreau să uit și nici să depășesc momentul, nici să-mi refac nimic, cum se spune, ci să continui la fel, în prelungirea a ceea ce a fost. Nu am fost niciodată nemulțumită, nu am avut niciodată nevoie de emoții exterioare, de oscilații și schimbări, nu am fost niciodată dintre cele care se plictisesc și pretind agitație, varietate, certuri și reconcilieri, euforii și tresăriri. Eu puteam să rămân veșnic în ce era. Există oameni satisfăcuți și împăcați, care aspiră doar ca fiecare zi să fie aidoma celei dinainte și celei următoare. Eu eram dintre aceștia. Până când totul a luat-o razna.“

M-am ridicat eu acum și m-am dus la frigider. La fel ca ea puțin mai înainte, nu știam ce vreau. Am luat un pahar, am pus gheață în el, m-am uitat înăuntru fără să-mi centrez privirea și în jur, am văzut sticla de whisky pe masă și m-am decis să-mi torn, apoi și coca-cola, am imitat-o întru totul, cât am stat în picioare am captat-o și am observat-o de sus, mi s-a mărit priveliștea decolteului, vreau să spun a interiorului, mai ales în cele câteva secunde cât am rămas în spatele ei, foarte aproape, am avut chef să întind o mână, sau să mi le așez pe amândouă pe umerii ei și de acolo să le mișc în jos, nu dintr-odată, ci încetul cu încetul și distrat, așteptând să mă întrerupă sau să nu mă întrerupă, să-mi strige „Ce faci?“, iar eu să mă sperii și să mă înroșesc, și să mă scuz, și să mă retrag, ori ca ea să tacă și să mi-o permită, bineînțeles că dându-și seama, dar prefăcându-se că nu-și dă seama, sau nu, până mai târziu, când ar fi fost deja imposibil să nu exprime în cuvinte atingerea, pentru că ar fi fost poate de altă natură, deși e adevărat, pe de altă parte, că asta se poate face nearticulat, nimeni nu are de ce să vorbească și nici de ce să spună ceva, sau prin intermediul gâfâielilor, ori până și acestea se pot reprima și se poate înăbuși orice geamăt, mulți au fost cei care au trebuit să se ascundă și să fie atât de silențioși de parcă n-ar fi existat, în realitate nu există nici o regulă și nimic nu este imposibil între persoanele care se unesc.

Astfel că am zăbovit acolo, în spatele ei – n-au mai fost doar câteva secunde –, și m-am gândit că pot să fac prima mișcare fără ca Beatriz să perceapă în ea nimic suspect și nici nepotrivit, să-i pun mâinile prietenește pe umeri, sau ca cel care încurajează prin intermediul atingerii; în plus, în insomnie se admit multe lucruri, ca și cum starea de veghe, la urma urmelor, ar fi contaminată de somnul care se împotrivește și nu vine și care ar trebui să-i ia locul, și totul s-ar petrece, pe tărâmul lui, într-o viață de împrumut, nebuloasă, ipotetică și paralelă, până la un punct. Am făcut asta, i-am pus mâinile pe umeri cu delicatețe și în același timp i-am vorbit, ca să maschez îndrăzneala, ca să nu fie singurul lucru la care ea trebuia să fie atentă în clipa aceea:

– Și ce s-a întâmplat? De ce a luat-o totul razna? De ce a devenit Eduardo atât de morocănos și de aspru?

A ridicat din umeri, dar gestul a fost abia perceptibil. Ar fi putut profita ca să mă îndepărteze cu el, ca să se elibereze. Cu oricât de puțină energie ar fi făcut-o, eu aș fi înțeles că respingea contactul și mâinile mele ar fi zburat. Dar a fost atât de ușor, că am simțit gestul mai degrabă ca pe un răspuns, ca și cum umerii recunoscători ar fi exercitat o vagă presiune ca să se alăture și să se adapteze mai bine palmelor mele. Ori așa am înclinat să simt, forțând cu siguranță norocul.

– Dintr-o prostie, a spus. Pentru că a descoperit că odată îl mințisem, cu multă vreme în urmă. O minciună veche, la care ar fi trebuit să râdă, nu să o ia în tragic. Se petrecuseră atâtea în timpul acesta, fuseseră atâtea între noi, că trebuia să i se fi risipit importanța de atunci, nu știu cum să spun: să fi expirat, să fi fost anulată de puterea vieții noastre împreună, pierduserăm

până și un copil și nimic nu unește mai mult decât asta, dacă nu distruge. Astfel că nici măcar n-a descoperit-o el, minciuna, ci într-o zi de supărare mi s-a năzărit să i-o mărturisesc.

A păstrat tăcerea câteva secunde.

– Nu mi-am imaginat niciodată că va reacționa așa cum a făcut-o. Într-un ceas rău.

Aceasta m-a făcut să-mi amintesc din nou de ceea ce îl auzisem pe Muriel spunând în noaptea în care a apărut la ușă cu halatul lui lung de Fu Manchu sau de Dracula: „Ce prost am fost să te iubesc în toți anii aceștia, cât de mult am putut, câtă vreme nu am știut nimic“. Și mai târziu o certase: „Dacă nu mi-ai fi mărturisit nimic“, a adăugat, „dacă ai fi continuat să mă amăgești! Ce sens are să scoți într-o zi greșeala la lumină, să povestești deodată adevărul?“ Și își încheiase reproșul spunându-i: „Vai, ce tâmpită ai fost, Beatriz! Nu o dată, ci de două ori“. Trebuie să se fi referit la același lucru la care se referea Beatriz acum.

– Și se poate ști care era minciuna aceea?

A căzut pe gânduri câteva momente, poate îi era lene să intre în amănunte. A băut din paharul ei de whisky amestecat, fără să se sustragă nicidecum mâinilor mele atât de prudente, atât de respectuoase că nu se mișcau nici un milimetru, ca și cum prin îndrăzneala inițială și-ar fi făcut norma de îndrăzneli pe ceva timp. Văzând că nu răspunde imediat, am completat întrebarea ca să ajut la răspuns:

– Sau nu se poate ști?

– Să-ți spună el, dacă vrea, și o să vezi, tinere De Vere.

Ea nu mă numea prea des astfel, ci doar când era bine dispusă (ceea ce se întâmpla episodic) și le ținea isonul celorlalți, folosind apelativele glumețe din casa aceea.

– E atât de ridicol, că mi-e rușine să spun că o copilărie de asemenea calibru a fost atât de determinantă în viața mea, o copilărie.

A făcut o nouă pauză și a continuat:

– Cel mai important din minciuna aceea (cel mai important pentru mine, se înțelege) a fost că mi-a permis să constat ce bun și ce corect era Eduardo, fără ca el să poată ști în ce măsură știam eu. Pe bărbați îi înșelăm cu ușurință, indiferent cât de inteligenți și precauți ar fi, și de șireți.

Nu spusese „vă înșelăm“, iar prin urmare n-am priceput dacă se referea la bărbați sau la toate ființele umane, ori dacă încă nu mă considera pe de-a-ntregul un bărbat[19].

– Dar cazul lui Eduardo s-a dovedit extrem. Era atât de bun și de corect, că nu putea să se afle în lume fără să fie înșelat. Așa că mai bine că am făcut-o eu, în căsătorie cel puțin, eu, care îl iubeam atât de mult și nu aveam să-i fac nici un rău… Dimpotrivă: altora avea să le fie mai greu să-l înșele pe alte terenuri, mi-am zis, cu mine lângă el.

În momentele acelea, mi-am dat seama, totul mă plictisea puțin, ori nu mă interesa cum m-ar fi interesat aproape în orice altă împrejurare, ori cum m-a interesat și intrigat *a posteriori*, când am rememorat în singurătate în zilele

următoare. Atunci, în toiul nopții, în bucătărie, mi se părea un peaj pe care trebuia să-l plătesc pentru o îndepărtată și chiar fantezistă speranță, încă nu îndrăzneam să presupun că se va întâmpla nimic neprevăzut și nici extraordinar, dar nerăbdarea și jinduirea nu sunt controlabile și copleșesc. Dacă sunt controlabile acțiunile și mișcările, firește, noi, oamenii civilizați, am învățat să le înfrânăm și să le păstrăm în imaginație amânându-le, să le aruncăm în punga închipuirilor și să ne mulțumim cu asta, temporar cel puțin; nu la fel sunt senzațiile, în schimb, iar acestea sfârșesc prin a se transmite și a ne trăda întotdeauna, cred eu, și, de aceea, cel cu senzații foarte puternice are un avantaj. Dorința pe care o emiți, mai ales dacă ești tânăr și cam stângaci în a disimula, în cele din urmă se condensează în aer și îl impregnează, ca și cum ar fi ceață care se întinde; ajunge atunci la cine este dorit și acesta trebuie să facă ceva în această privință: fie că pleacă, se dă la o parte, dispare și îl împrăștie deodată, fie că se expune, îl întâmpină și este învăluit. În orice caz, se trezește că trebuie să se ocupe de ceea ce nu a izvorât de la el, nici nu a creat el, ceea ce este adesea nedrept și stânjenitor. Pericolul cel mai mare (dacă acesta este cuvântul) constă în faptul că, băgând de seamă tânjirea ta, celălalt întrevede sau concepe posibilitatea de a-ți face pe plac, când niciodată nu i-ar fi trecut prin cap să ia vreo inițiativă de natura aceasta în mod spontan. Să observăm că cineva vrea să relaționeze cu noi sexual ne obligă să reflectăm la aceasta, fie și cu fugacitatea gândului celui mai rudimentar; dacă nu excludem sau nu respingem numaidecât, dacă nu fugim de ceață în clipa aceea, atunci ne e greu să nu simțim emanațiile celuilalt, care în general nu se domolesc și sunt persistente, nici măcar nu cedează din oboseală și nici pentru că se știu inutile sau inoperante: sunt fără explicație, indiferent dacă folosesc la ceva sau nu. Astfel că acel celălalt ne inoculează ideea sau ne-o sădește, ne-o dă sau ne contagiază cu ea, iar avantajul se mărește cu fiecare secundă ce trece cu condensarea în creștere, fără să i se provoace izbucnirea și fără să i se pună capăt, fără să fie stimulată. Uneori e suficientă vehemența pentru a atinge scopul care părea de neatins exact înainte de a-i da drumul și de a o lăsa să plutească, de a o elibera sau de a-i rupe lanțurile, sau de a ne scăpa fără consimțământul nostru. Poate, chiar, spre regretul nostru.

Hombre în spaniolă înseamnă „om“ și „bărbat“.

E probabil să se fi întâmplat ceva de felul acesta. E cel mai probabil. Să fi acționat ca ispită emanațiile mele involuntare sau voluntare, ori și una și alta alternativ, erau momente în care îmi era totuna dacă le percepea, în altele încă mă invadau pudoarea și reproșul adresat mie însumi, îmi judecam predispoziția de a-l trăda pe Muriel, deși el abandonase de mult terenul acesta. Ori asta am gândit când am simțit că mâinile mele paralizate, aproape adormite pe umerii lui Beatriz, erau trase de ale ei domol în jos, pe deasupra cămășii de noapte, nu pe dinăuntru. Nu-i vedeam fața, era așezată tot cu spatele la mine, eu eram în picioare și îi vedeam părul de sus, habar n-aveam de expresia ei, dacă avea ochii deschiși sau închiși, dacă era pe deplin conștientă că era vorba despre mine, ori își închipuia mângâierile și presiunea altuia, ale cui altcuiva, dacă nu ale soțului, căruia îi ducea dorul. Poziția mea semăna acum cu a lui Van Vechten în Darmstadt, doar că eu încă nu împingeam, nici nu eram la înălțimea necesară pentru a o face, în cel mai bun caz aș fi putut să-mi unesc abdomenul cu spatele ei, ca să-l simtă, dar nici măcar nu mi-am făcut curaj ca să stabilesc acest contact prea explicit, m-am stăpânit, nu încă, cu toate că ea îmi condusese mâinile la sânii ei, pe care ele nu-i puteau cuprinde pe de-a-ntregul. Acolo îi văzusem bine chipul, urcat în copacul de la Sanctuar, chipul ei lipit de fereastră, de fapt era singurul lucru pe care putusem să-l văd de când doctorul o întorsese, înainte îi contemplasem un răstimp ceafa oarecum alarmat, aproape lovită de geamuri. Încât mi-am imaginat-o așa în vreme ce o atingeam – părea incredibil, dar o atingeam –, cu ochii foarte strânși, aidoma unui portret insolit sau neobișnuit, pielea mai netedă și întinerită, buzele mai cărnoase sau groase, de parcă ar fi invadat zone străine de ele, mai poroase și voalate, întredeschise și mai roșii, genele mai lungi sau mai vizibile; dar toate acestea erau caracteristice unui orgasm sau unei înlănțuiri, sau unui preorgasm, și încă nu putea fi nimic de felul acesta.

Atunci s-a accelerat totul și s-a întâmplat totul foarte repede. Ea s-a ridicat, a dat la o parte taburetul și s-a întors spre mine, și dintr-o singură mișcare și-a alăturat corpul ei întreg de corpul meu, cum procedase cu Muriel în noaptea aceea după ce, în mod neașteptat, el îi făcea în sfârșit voia. Am simțit în același timp îmbrățișarea toracelui ei și a abdomenului și a extremităților, dacă se poate spune că toate acestea îmbrățișează: sânii ei striviți de pieptul meu, bazinul ei peste al meu, coapsele ei peste ale mele, brațele ei strângându-mă cu prea multă forță, chiar și picioarele ei pe ale mele, de parcă s-ar fi urcat pe ele ca să ajungă la statura mea, doar că ea era înaltă și nu avea nevoie de așa ceva, de fapt, era mai înaltă decât mine când purta tocuri. Un moment am avut senzația că mă unesc cu o ființă supranaturală, poate cu o uriașă, nu atât din pricina dimensiunilor ei, care în abundența lor erau normale, cât a fuziunii fără fisuri la care m-a supus, a îngemănării absolute a trupului ei cu al meu, complet alăturate unul de celălalt într-o singură clipă și fără preambuluri. Singura pe care nu și-a contopit-o a fost gura ei cu a mea, iar când eu am încercat să i-o caut m-a evitat, oferindu-mi gâtul și obrazul: „Nu, sărutări nu“, mi-a dat timp să

gândesc, cum poate Beatriz îi spusese lui Van Vechten „Nu, mângâieri nu“, la sfârșitul coitului lor sacru și profan, eu nu-i auzeam de pe creanga mea. „*Non, pas de baisers, pas de caresses*“, ceva asemănător citisem în vreun roman francez, pentru ca interzicerile acestea imaginare să-mi vină în minte în această limbă. N-a spus și n-am spus nimic cât a durat alăturarea aceea stranie și completă, amândoi în picioare, în bucătărie, aproape de frigider. Așadar, „*Non, pas de mots*“, ori „Nu, cuvinte nu“.

M-a cuprins nerăbdarea, mă grăbeam să se întâmple ceea ce se promitea. Mă temeam că va da înapoi, că se va desprinde, sau că eu o s-o îndepărtez, ținând-o deodată la distanță, punându-i o mână pe umăr, cum făcuse Muriel cu o atitudine autoritară după ce suportase suprapunerea abuzivă a lui Beatriz, imediat ce el o îmbrățișase pe ea în mod neprevăzut, probabil compătimitor. A mea nu avea acest caracter, nicidecum, era tinerească și voluptuoasă, sau elementară și lascivă, am mai spus că la vârste fragede e greu să renunți la o ocazie, un tânăr crede că trebuie să profite de toate, sau de majoritatea, fără alte excepții în afara celor provocate de o neplăcere clară și fără amestec, cele care nici măcar nu sunt în stare să se anunțe ca rememorare, ca amintire, ca imagine tezaurizată pentru bărbatul matur sau bătrân care va deveni într-o zi și pe care atunci nu mizează și pe care nu îl deslușește, și care, totuși, în mod misterios, se ivește deja în inconștient ca o fantasmă a viitorului. Bărbatul în vârstă ne șoptește uneori, în plină tinerețe: „Ia seama cum trebuie la experiența asta și nu pierde nici un detaliu, trăiește-o gândindu-te la mine și de parcă ai ști că n-o să se repete niciodată decât în evocarea ta, care este a mea; înregistreaz-o pe retină, ca și cum ar fi secvențele și planurile cele mai memorabile ale unui film; nu vei putea păstra excitarea, nici s-o retrăiești, dar vei putea păstra senzația de triumf, și mai ales toată cunoașterea: vei ști că asta s-a întâmplat și o vei ști pentru totdeauna; captează totul cu intensitate, uită-te cu atenție la femeia asta și păstreaz-o la loc sigur, pentru că mai încolo o să-ți cer toate acestea, și va trebui să mi le oferi drept consolare“.

Am știut limpede că acela era unul dintre cazurile acestea. Nu era în el nici cea mai mică urmă de neplăcere, dimpotrivă, dar exista riscul ca eu să dau înapoi (în realitate, foarte puțin, am recunoscut imediat în sinea mea), deoarece îmi dădea târcoale ideea că era posibil să comit o mârșăvie. Nu doar din cauza lealității pe care i-o datoram lui Muriel; am ajuns să mă întreb de asemenea dacă nu cumva trăgeam foloase, ca să folosesc expresia corespunzătoare unei mârșăvii, din probabila dezorientare și confuzie, și fragilitate a lui Beatriz Noguera, firește că din continua ei nefericire și din insomnia circumstanțială: era mult mai în vârstă decât mine și, prin urmare, mai deprinsă cu vreun aspect, și nu părea să acorde importanță amanților pe care îi avea, poate că îi utiliza în mod conștient ca să-și ridice moralul, ca să simtă că nu era doar sebum, nici un sac de făină sau de carne, doar pentru asta și pentru a se răzbuna în imaginația ei, în mod fictiv („Dacă el ar ști“, mult mai mult decât „Când o să afle el“), căci nu există răzbunare reală dacă victima nu o lasă să se vadă și nici nu suferă; dar era totodată cineva

cu o insuportabilă lehamite sau disperare recentă, care tocmai își tăiase venele – încheieturile încă bandajate erau unul dintre elementele adiționale, unul dintre detaliile pe care și le va aduce aminte eul meu viitor după mulți ani, am știut-o atunci, pentru că îmi exacerbau jindul –, cineva care în răstimpuri avea probleme cu capul, după cum spusese ea însăși, cineva frustrat și respins, căreia puțin putea să-i pese de ce îi aduceau zilele împrumutate după tentativă, ori dăruite, cui îi pasă de ce se întâmplă după moartea sa, iar Beatriz murise de trei ori, în sufletul ei cel puțin: era în mod necesar o pradă ușoară, învinsă, cu voință slabă, sau subminată de indiferență, dintre cele care nu doar mie, ci oricărui individ, ar fi capabile să-i spună: „Fă ce vrei, eu nu mă opun, timpul de a mă opune la ceva a trecut“. M-a tulburat că mă obseda cuvântul „pradă“, ea fusese cea care se ridicase, se întorsese și se aruncase în brațele mele, sau mai degrabă în corpul meu întreg, călcându-mă chiar pe picioare, urcându-se pe ele de parcă ar fi fost o fetiță și era atât de departe de a fi. Chiar și așa, chiar și așa… Nu-mi puteam scoate din minte convingerea că pulsațiile mele realizaseră cucerirea – alt cuvânt inoportun – și provocaseră reacția debordantă; mă vedeam inevitabil ca seducătorul, ca profitorul, într-un fel vinovatul, poate asta i se întâmplă mereu celui mai avid, deși niciodată nu se poate ști cine e mai avid, uneori se disimulează până când nu se mai poate disimula. Și poate atunci am comis cea mai mare mârșăvie, ca să mă eliberez de hărțuirea celorlalte posibile, și a fost doar cu gândul, dar cu scopul de a acționa și de a nu mă opri: „Ce mai contează, eu am salvat-o, eu am scos-o din sânge și din apă, nimeni altcineva n-ar mai fi alertat“, am recuperat ideea aceea meschină și de data aceasta chiar am formulat-o în capul meu mai mult sau mai puțin așa cum o expun acum, în vreme ce palpam zona nouă – nu în mod umilitor, ci cu ardoare și apreciere – și îi dădeam jos chiloții pe deasupra mătăsii, până la jumătatea coapsei, am tras o dată, a doua oară și nu mai acopereau ce acopereau, puteam să mângâi cu un deget, cu două degete, fără să fie nimic la mijloc, sau chiar să le introduc. „Dacă e aici, dacă respiră, dacă pielea asta miroase atât de bine și carnea asta plesnește de sănătate și se mișcă, e datorită mie, mi-am câștigat dreptul de a le încerca; femeia asta care nu e amintire, nici cenușă, nici descompunere, nici os descărnat, femeia asta care supraviețuiește e a mea, va fi o clipă în noaptea asta, în definitiv întâlnirile acestea durează puțin și apoi ne spălăm cu toții și e ca și cum n-ar fi existat, dacă n-ar fi nenorocita de memorie, să ne reprezinte faptele din care n-a mai rămas nici o urmă vizibilă, de aceea nu le mai știe nimeni, nimeni nu află dacă nu e de față, iar dacă cineva le povestește apoi, sunt doar zvonuri. Sunt o extensie a lui Muriel, a spus-o ea, poate de aceea mă strânge cum l-a strâns pe el, în același mod, îndată ce i-a dat ocazia sau ei i-a fost la îndemână; poate că o face ca să-l substituie și ca să se amăgească cu ochii închiși, sau poate ca să-l irite, deși nu încape îndoială că el n-o să știe niciodată că am avut-o, eu n-o să-i spun și nici ea. Dar mie ce-mi pasă de motivul ei, dacă există sau îl cunoaște, e momentul să-mi văd de ale mele.“ Și aici m-a cuprins

febrilitatea și mi-a venit vocabularul care obișnuiește să străbată mintea când sentimentul este superficial și dorința nemăsurată. Sunt termeni grosolani, dar nu se pronunță decât în condiții de încredere reciprocă și plăcere pentru vulgaritate, sau ca un joc acceptat între necunoscuți indecenți, iar dacă nu, doar se gândesc. Gândurile noastre nu au martori, nu avem de ce să fim respectuoși și nici politicoși în ele. Astfel că mi-am zis fără întârziere: „O să i-o bag acum, o s-o fac repede și fără preludii, nu cumva să dea înapoi și să se căiască la jumătatea drumului, iar ceea ce este gata să se producă să se evapore și să nu mai fie; nu mi-aș ierta-o, să fiu atât de aproape și să stric totul, să fac să se însufletească tabloul, să-i confer înfiorare și volum, pentru ca apoi s-o las să scape intactă și fără să intru în ea. Odată ce voi fi înăuntru, nu va mai exista cale de întoarcere, voi simți umiditatea și căldura, se va fi întâmplat și eu voi avea amintirea aceasta până la sfârșitul zilelor mele, voi putea să gândesc oricând voi dori: «I-am pus-o lui Beatriz Noguera, cine și-ar fi închipuit, cine ar fi prevăzut; asta a fost așa și nimeni n-o poate schimba». Chiar dacă e tulburată și nu înțelege prea bine ce decide, pașii ei; chiar dacă ea uită și nu păstrează cunoașterea, chiar dacă e moartă și îngropată, chiar dacă a dispărut din lume cu mult înaintea mea și puțini știu cine era, iar și mai puțini își amintesc de ea și nimeni nu îi spune eterica poveste a vieții intime, nici măcar în șoaptă, asta se va fi întâmplat și nimeni n-o să mi-o ia, pentru mine va fi o cunoaștere de neșters“.

Și acestea sunt, deopotrivă, gânduri de tinerețe, când ești încă prea nou ca să-ți vină să crezi în evenimentele pe care le trăiești și în acțiunile proprii, când totul se dovedește încă neverosimil și ca aparținând altora, ca și cum experiențele n-ar fi pe de-a-ntregul ale noastre și ar părea că ni le-au împrumutat. Nu doar sufletul tânărului e amânat, ci și conștiința sa. Se lasă așteptată, abia într-un târziu își ocupă locul și se instalează, și se scurge mult timp până ce ne dăm seama că ceea ce ni se întâmplă nouă ni se întâmplă nouă într-adevăr, și nu suntem spectatori în întuneric, în fața unei scene sau a unui ecran, ori în fața cărții luminate de o veioză.

Trebuia să se întâmple, ca să se fi întâmplat și să nu poată da greș și să nu existe riscuri, ca să nu mai fie promisiune sau viitor și nici măcar să nu aibă caracter iminent. Am avut precauția – dar mi-a dictat-o nerăbdarea – de a trage de Beatriz cu delicatețe, ca pentru a nu o speria, de a trage de ea spre mica mea *chambre de bonne*, înăuntrul cămăruței care pentru ea probabil că era aproape necunoscută, nimeni nu obișnuia să se aventureze până în zona mea de exil; era mai bine ca ireversibilul – dar încă nu era, nu era – să nu se petreacă în bucătărie, putea să intre cineva, sau să se uite din ușă, putea să se trezească orice locuitor al casei, care ar fi vrut să bea sau să mănânce ceva, sau să se răcorească preț de câteva secunde în fața frigiderului deschis, acolo eram prea expuși, era un spațiu comun, teritoriul Flaviei și loc de trecere. Am închis ușa odăiței, dar fără să aud zgomotul clanței: nu am pierdut timpul insistând, nimic nu se putea vedea din afară în orice caz, și era foarte urgent. Aproape dintr-o singură mișcare – e ciudat cum ne

multiplicăm și ce rapizi suntem când e vorba să evităm ca celălalt să reacționeze sau să dea înapoi, sau să se trezească – i-am dat jos chiloții cu totul și eu mi-am dat jos pantalonii; *boxerii* nu era nevoie, cu deschizătura debordată în momentul acela, nici cămașa, nu mi-o încheiasem și pieptul meu avea să atingă ce trebuia să atingă fără opreliști. Dintr-un brânci ușor am trântit-o pe pat cu fața în sus și s-a lăsat călăuzită, își întindea doar brațele – bandajele foarte vizibile, bandajele – așteptând să mă înșface din nou, imediat ce voi termina cu pregătirile mele minime. I-am coborât bretelele de la cămașa de noapte, ca să-i văd mai bine sânii și ca să intre în contact cu ei partea pe care ea sau eu o vom alege din corpul meu. Ea nu avea să aleagă nimic, nici să mă ghideze deloc, am văzut limpede. Atunci m-am retras puțin și i-am privit o clipă coapsele atât de alăturate, strălucitoare. I le-am separat, i le-am deschis cu hotărâre și cu grijă, ambele lucruri în același timp, dacă asta e cu putință, și numaidecât am gândit, în vreme ce ea mă îmbrățișa iarăși cu putere: „Acum da, acum e gata, membrul meu e înăuntru, nimic nu mai poate surveni pentru ca asta să nu se producă, pentru ca asta să nu se fi produs“. Am vrut să-i privesc fața, ei îi era indiferentă fața mea, nu mă vedea, își ținea pleoapele lipite, la fel ca la Darmstadt cu Van Vechten, doar că acolo el era în spatele ei când i-am văzut chipul, iar eu, în schimb, eram în față. M-am străduit să alung imaginea aceea, dar câteva clipe mi s-a suprapus dezagreabil, m-a stânjenit și m-a distras. Propriile-mi senzații au îndepărtat-o curând, și gândirea mea, care încerca să se convingă de ceea ce era evident cu vocabularul lui grosolan și bădăran: „Da, o fut pe Beatriz Noguera, am pula în pizda ei și nimic nu se mai poate remedia“. Îmi refuzase gura ei și mi-o refuza, dar mă săruta stăruitor pe ochi, iar prin asta mă obliga să-i închid. Am încetat să văd, și poate de aceea mi s-au ascuțit celelalte simțuri, fără îndoială cel tactil, dar și auzul. Am auzit pași în apropiere, pași rapizi, ca într-o alergare scurtă. M-am oprit un moment ca să aud mai bine, Beatriz a observat întreruperea, dar pesemne că nu i-a știut cauza, rătăcea prin adâncurile ei, ori se cufundase în gânduri, poate la fel ca în cada de la Wellington, cine știe? Apoi n-am mai auzit nimic, erau cu siguranță pașii cuiva care pleca grăbit – pași desculți pe lemn –, nu ai cuiva care se apropia. Am întors capul ca să mă uit la ușă, era închisă, deși nu cu clanța, cel mult rămăsese o crăpătură minusculă, prin care nu se putuse vedea nimic.

– Ce ai? S-a întâmplat ceva? a zis Beatriz fără să se alarmeze.

– Nu, nimic, nimic.

Nu, n-am vrut s-o alarmez, nici s-o pun pe fugă, ce dezastru.

Dar ceva s-ar fi putut auzi. Nu cuvinte, nu existaseră, poate respirația agitată și vreo interjecție sau mormăit ușor, în ciuda discreției orale a lui Beatriz și a eforturilor mele de a nu scoate nici un sunet, nu uitasem nici o clipă că erau cei trei copii în casă. Am dorit din răsputeri ca pașii să fi fost ai Flaviei și nu ai vreunuia dintre ei, femeia era la o vârstă la care nu s-ar fi scandalizat, ori s-ar fi scandalizat mai puțin, ori poate știa deja, bănuia sau presupunea. Însă nu-mi scăpa faptul că alergarea rapidă și picioarele

desculțe erau mai caracteristice unui copil decât unei adolescente sau unei doamne. „Pe naiba“, am gândit, „probabil că s-a trezit unul dintre ei și s-a dus s-o caute pe maică-sa; dacă e așa, sper să fi fost Tomás, ori dacă nu, Alicia, cu ei există posibilitatea să nu fi înțeles întru totul, să nu fi pus lucrurile cap la cap; în schimb, dacă a fost Susana, și-o fi imaginat în mod adecvat circumstanțele și acum o sta trează în pat, cu obrajii arzându-i, așteptând s-o audă pe maică-sa revenind în dormitorul ei. Oricum o fi, nu se mai poate îndrepta; mâine o să-mi fie rușine, dar astăzi nu e mâine. Asta e ocazia mea și o să-mi văd de ale mele.“ Trupul pe care îl aveam sub mine îmi cerea atenția, de fapt mi-o concentra sau acapara, să fiu absent mult timp nu era posibil, în acele împrejurări, nici măcar pentru o sperietură fulgerătoare. Am profitat de faptul că ridicasem capul și Beatriz nu putea să mă sărute pe ochi, ca să-i privesc chipul și să reținstfel mai bine momentul, sprâncenele alungite și bine conturate, genele foarte dese, dar nu întoarse și nici arcuite, nasul drept cu vârful ușor îndreptat în sus, ceea ce îi conferea un farmec imens, buzele cărnoase și late, între care se iveau – un surâs visător – dinții puțin spațiați, care îi dădeau un ușor aer involuntar lasciv, care contrasta cu ansamblul chipului ei copilăros, una dintre gurile care îi fac pe mulți bărbați să-și imagineze numaidecât scene inopinate și nepotrivite, chiar dacă încearcă să le suprime, doar că eu nu trebuia să suprim și nici să-mi imaginez nimic, interpretam una dintre scenele acelea cu ea, iar pe deasupra o vedeam mai atrăgătoare decât de obicei, cum se întâmplă cu atâtea femei, care se înfrumusețează și reîntineresc în situațiile acestea, buzele mai groase și roșii, și poroase, pielea atât de netedă și de întinerită, că a trebuit să blestem din nou pașii aceia care mă obligaseră să mă gândesc la Susana, pentru că timp de câteva secunde am avut descumpănitoarea impresie că eram cu aceasta și nu cu maică-sa, a cărei copie era: amândouă cu aceleași trăsături și cu aceeași expresie candidă, fiica anunțând deja – fiicei îi mijea – același corp intimidant, exploziv, care acum era unit cu al meu. Și m-a cuprins din nou senzația de nepotrivire: pe măsură ce îi contemplam chipul și sânii, șoldurile, coapsele și fesele, până unde mi-o permitea câmpul meu vizual, constatam că trăsăturile ei nu erau în concordanță cu corpul rotund, era ca și cum acelea ar fi cerut un trunchi, un abdomen și niște picioare nu atât de puternice, mai măsurate, iar formele ei insolente, un chip mai puțin inocent sau ingenuu. Iar la Susana, care era mult mai tânără, avea să se accentueze divergența îndată ce va avea câțiva ani în plus. Nu știu ce a fost cu mine: mama m-a făcut să mă gândesc la fiică în momentul cel mai inoportun. Însă n-am uitat de prima din cauza aceasta, câtuși de puțin, nicidecum: am scrutat toate detaliile, ca să le arhivez în amintire. Încă le păstrez clare, deși a trecut mult timp și le însoțesc multe altele, iar ea e moartă de aproape tot atâta timp.

IX

„Așa începe răul, dar ce e mai rău a rămas în urmă“, asta spune citatul din Shakespeare pe care îl parafrazase Muriel ca să se refere la beneficiul sau la convenienţa, la prejudiciul comparativ mai mic, de a renunţa să ştii ceea ce nu se poate şti, de a ne sustrage neîncetatului du-te-vino al celor ce ni se povestesc de-a lungul întregii vieţi, şi e cu mult mai mult decât ceea ce trăim şi la ce suntem prezenţi, pentru ca până şi acesta să ni se pară uneori poveste, pe măsură ce ne îndepărtăm, cu scurgerea timpului şi se umple de funingine, ori se estompează cu tic-tacul zilelor, ori se împăienjeneşte; pe măsură ce luna îşi presară razele şi anii praful, şi nu că atunci am înceta să ne îndoim de existenţa sa (deşi câteodată ajungem să o facem), ci îşi pierde coloritul, iar magnitudinea se reduce. Ceea ce a contat nu mai contează, sau foarte puţin, iar pentru acest puţin trebuie să faci un efort; ce s-a dovedit crucial sfârşeşte prin a fi indiferent, iar ceea ce ne-a distrus viaţa ne apare ca o copilărie, o exagerare, o prostie. Cum de m-am necăjit într-atât, sau m-am simţit atât de vinovat, cum de mi-am dorit să mor, fie şi retoric? Nu era atât de grav, acum înţeleg, când efectele sunt pe cale de a fi spulberate şi uitate şi abia mai e vreo urmă din cel care am fost atunci. Ce mai înseamnă oare acum ceea ce s-a petrecut, ce mi s-a întâmplat mie însumi, ceea ce am făcut, ceea ce am trecut sub tăcere şi am omis? Ce importanţă are că a murit un copil mic, sunt milioane cei care s-au dus fără ca nimeni să înalţe o sprânceană, cu excepţia părinţilor lor, iar câteodată nici măcar a amândurora, lumea e plină de mame imperturbabile, care tac şi suportă orice, şi care poate îşi strivesc chipul plâns doar pe perna mută, în solitudinea nocturnă, ca să nu fie văzute. Ce contează că un tânăr s-o fi culcat cu una dintre aceste mame într-o noapte de insomnie, şi că o fi aflat una dintre fiice, care a alergat pe coridor tulburată şi desculţă, încercând să şteargă această cunoaştere, sau dimpotrivă, tezaurizând-o, ca să-i condiţioneze căsătoria viitoare şi prin urmare existenţa? Ce contează că o femeie minte o dată, oricât rău ar face cu aceasta, ori poate a fost exagerată nenorocirea care s-a atribuit minciunilor sale gogonate, la urma urmelor acestea fac parte din evoluţia naturală a vieţii, de neconceput fără dozele ei de falsificare, fără echilibrele ei între adevăr şi înşelăciune. Ce contează că un bărbat corect o respinge ani de-a rândul pe femeia aceea şi o insultă, căminele sunt pline de respingeri şi umiliri, şi chinuri, şi insulte, mai ales când uşile se închid (şi uneori rămâne cineva înăuntru în mod necuvenit). Cât de grav e să se omoare una dintre aceste mame, când rătăcise pe tăişul cuţitului şi se aşteptau la aceasta apropiaţii, ba chiar o anunţa tic-tacul metronomului pe care ea însăşi îl punea în mişcare, când cânta la pian sau nu cânta? Ce contează că alt bărbat perfid profita de puterea lui şi de înţelepciunea lui şi se purta în mod indecent cu câteva femei vulnerabile, aproape toate mame şi toate fiice? Deloc nu mai contează în momentul acesta că un producător de cinema pentru care am lucrat a făcut sau nu comerţ cu carne vie în America pe vremea lui Kennedy, cu femei vulnerabile sau nevulnerabile şi imperturbabile. Ce puţin sens are să încerci să împiedici, să eviţi, să supraveghezi, să pedepseşti, până şi să ştii, istoria e

prea plină de mici abuzuri și josnicii imense, împotriva cărora nu se poate face nimic, pentru că sunt o avalanșă, și ce câștigăm cercetându-le? Tot ce se întâmplă s-a mai întâmplat și e inamovibil, este oribila forță a faptelor, sau povara copleșitoare. Poate cel mai bine ar fi să ridicăm din umeri, să încuviințăm și să nu luăm în seamă, să acceptăm că acesta e stilul lumii. „*Thus bad begins and worse remains behind*“, spune Shakespeare în limba lui. Doar după ce încuviințăm și ridicăm din umeri, ce e mai rău rămâne într-adevăr în urmă, pentru că măcar e trecut. Și așa începe doar răul, care încă nu a sosit.

Ceva de felul acesta, ceva asemănător trebuie să fi gândit Muriel când am avut, în sfârșit, un noroc chior și am putut să-i ofer informații despre ce făcuse Van Vechten în anii în care se purtase atât de frumos cu cei persecutați sau victime ale represaliilor regimului lui Franco și în care dobândise o reputație atât de bună pentru aceasta, de om solidar și milos, care nu vrusese să ia bani de la cei care nu puteau să-i câștige, ca să le vindece tusea convulsivă, pojarul sau varicela odraslelor. Însă e adevărat că întotdeauna ajungem târziu în viața celorlalți, și în toate: Muriel hotărâse să nu o audă, să nu-și plece urechea la ceea ce eu puteam să descopăr din întâmplare, dacă descopeream ceva prin metoda aceasta incontrolabilă sau prin insistența mea particulară („Nu pretinde să-mi pui la încercare curiozitatea. Păstrează pentru tine. Taci“, mă avertizase), îmi ordonase să-mi las baltă investigațiile și să nu-l mai trag de limbă, să nu mai ies cu doctorul, nici măcar din joi în Paști. Dar mi-a fost imposibil să nu încerc, să nu mă duc la el cu povestea care îmi parvenise nu de la Van Vechten, ci prin intermediul altui medic, tânăr, doctorul Vidal Secanell, prieten cu familia mea și cu mine, deși ne vedeam intermitent. În realitate, dacă povestea aceea era adevărată, ar fi fost de neconceput ca pediatrul să mi-o mărturisească, nici într-o noapte de beție de pomină sau de lăudăroșenie infinită sau de confidențe pline de pocăință (greu de imaginat la el acestea din urmă); am fi putut să mergem împreună la zece mii de chefuri și să cultivăm un simț suprem al camaraderiei, că n-ar fi ieșit de pe buzele lui un cuvânt despre acele practici, sunt lucruri care se ascund mereu și pe care cei în cauză vor să le ia în mormânt, știm cu toții ce secrete din viețile noastre e mai bine să lăsăm liniștite, îngropate, în măsura în care depinde de noi. Nu e niciodată completă această măsură, totuși: îndată ce intervine încă cineva – și cineva o să intervină, fie un complice, un intermediar, un martor sau o victimă –, zvonul începe să se răspândească, chiar dacă pe ascuns, și nimic nu e niciodată la adăpost. În lumina acelei întâmplări, era mult și faptul că însuși Van Vechten îmi spusese într-o noapte ceea ce îi relatasem lui Muriel și nu fusese suficient: „Nimic nu oferă satisfacție mai mare decât când nu vor, dar nu pot spune că nu. Și apoi vor, te asigur, majoritatea, odată ce s-au văzut obligate să spună că da“. Firește că eu nu puteam să înțeleg semnificația acelei lecții fără să cunosc faptele pe care mi le-a relatat Vidal cu dispreț și cu indignare din pricina prieteniei mele cu Van Vechten. Muriel, în schimb, pesemne că înțelesese, pentru că cel mai probabil era ca lui să i se fi spus exact povestea aceasta; ori să i-o fi spus, concret, „o veche iubire; iubirea vieții mele, cum se spune de obicei“.

Nu s-a realizat imediat, dar nici n-a durat mult, n-a întârziat atât. Vreau să spun imediat după întoarcerea lui Muriel de la Barcelona. A revenit după câteva zile cu mutră și mai acră, vădit iritat și cu vești foarte proaste, o ofensă. Towers se lipsise de el, îl concediase, nu-i permisese să încheie filmările, recursese la Jesús Franco, ca să vadă dacă el, *sans-façon* și cu jonglerii, reușea să ducă la capăt filmul. Jess răspunsese că da, însă nu putea să se apuce decât peste o săptămână și jumătate, trebuia să termine alte

treburi. Uimitor era că fusese dispus să-și facă timp, fiindcă văd acum pe internet că treisprezece lungmetraje ale sale, nici mai mult, nici mai puțin, au data de 1980 sau 1981. Și Don Sharp, de încredere, era de asemenea ocupat. Towers nu putea să-i mai țină inactivi încă zece zile pe Herbert Lom și pe ceilalți actori, astfel că îi trimisese pe la casele lor și suspendase producția pe moment. Nu s-a reluat niciodată și, de aceea, cum am spus, titlul nu figurează în nici o filmografie, o operă nefinalizată, fantasmă. L-am întrebat pe Muriel ce se întâmplase în realitate, dar nu-i ardea de dat explicații:

– Neînțelegeri. În plus, Harry e un exploatator, dar nu pot să invoc necunoașterea prealabilă, s-a limitat să răspundă. Și apoi a avut decența de a adăuga: În mare parte a fost vina mea. Și a lui Beatriz, firește, a fost cum nu se poate mai oportună cu punerea ei în scenă, iar eu am înghițit-o; a ales bine momentul. Nu-mi mai pune întrebări, n-am chef să vorbesc despre asta. Ah, caută și încearcă să-ți găsești altă slujbă, Juan.

Succesiunea de verbe indica delicatețe, sau dorință de a-mi doza anunțul și de a nu mă presa.

– Nu cred că mi se va ivi vreun proiect prea curând și mă tem că n-o să am prea multă nevoie de tine. Dar nu e urgent, nu vreau să-ți fac probleme. Poți rămâne până când faci rost de altceva, și o să-mi spui tu când îți vine bine să pleci, o las în seama ta. Mi se părea corect să te avertizez repede.

Proasta dispoziție i-a durat câteva săptămâni. S-au sfârșit menajamentele cu Beatriz, preocuparea lui, brusca afecțiune (dacă se poate numi astfel), grija. De fapt, a tratat-o din nou în mod jignitor și detestabil, la cel mai mic pretext, ca și cum ar fi regretat armistițiul pe care i-l dăduse după sperietura de la Wellington, după panica din cauza căreia alergase pe strada Velázquez, recurgând la fuga nedemnă, chiar dacă drumul fusese scurt. Din fericire, nu avea prea multe ocazii să o umilească, abia era acasă; acum o chema zilnic pe femeia care era un fel de telefonistă și contabilă, și reprezentantă, și chelăreasă, pe nume Mercedes, cu care își împărțea biroul. Se ducea acolo imediat după ce își lua micul dejun, nu știu ce dracului făcea în locul acela, sau dacă zăbovea. Îmi dădea impresia că afrontul lui Towers și toanele rele îl însuflețiseră, că nu se dădea bătut și căuta cu înfrigurare finanțare pentru alt film, poate el și Mercedes își petreceau ziua telefonând și stabilind întâlniri cu alți producători de șuncă și cu alți crescători de vite, cu fabricanți de conserve de moluște și reprezentanți ai firmelor de băuturi, cărora le promitea că vor apărea în toate planurile sticle cu marca foarte vizibilă, poate cu împărăteasa Cecilia Alemany din nou, ca s-o convingă cu vreo tactică ingenioasă și mai puțin pedantă, cu tot felul de producători profesioniști și amatori, primii, hoți și megalomani, iar ultimii, megalomani și cu capul în nori. Poate își petrecea ziua spetindu-se cu ei. Nu obișnuia să revină până noaptea, în orice caz, sau chiar până în zori (case de jocuri de noroc și *boîtes*, presupuneam), iar pe mine mă lua prea puțin cu el. Nu știam dacă prefera să nu-l văd umilindu-se în fața celor bogați, ori voia să se deprindă treptat cu absența mea și să nu se mai bazeze pe mine, sau dacă

mă includea în supărarea lui, din cauză că fusesem instrumentul inconștient al salvării soției lui, poate venise timpul să reușească, a treia oară se zice că e cu noroc, probabil gândea el. Au fost momente în care mi-a trecut prin minte că Muriel acum îi luase moartea de bună. Era, fără îndoială, ceva trecător, dar cât a durat i s-a întețit dușmănia.

N-a putut bănui nimeni că relațiile mele cu Beatriz s-ar fi schimbat, întrucât adevărul e că nu s-au schimbat deloc. După noaptea de insomnie, chiar și înainte ca Muriel să se întoarcă, Beatriz m-a tratat exact ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic în noaptea aceea, sau ca și cum noaptea aceea nici n-ar fi existat. Ca și cum ea ar fi revenit la tablou, la dimensiunea plană de odinioară, și nicicând nu s-ar fi făcut de carne – textură și înfiorare –, nici n-ar fi pus picior, coapsă și nici sân în dimensiunea mea prezentă. Nici eu n-am îndrăznit să caut altă apropiere, nici să o menționez pe cea pe care o avuseserăm: intuiam că, dacă aș fi făcut-o, aș fi putut primi un răspuns de genul descurajator descumpănitor: „Nu știu despre ce îmi vorbești, Juan. Trebuie să fi visat, tinere De Vere. Voi, tinerii, vă spuneți povești. Nu te amăgi“. Nu mi-a fost greu să mă adaptez. Deși tezaurizam și încă reținimaginile și senzațiile din cămăruță și din bucătărie, știam, cum știm cu toții, ce priviri și ce atitudini nu puteam să-mi permit și care nu se cuveneau din pricina vârstei, poziției sau ierarhiei, și nu e dificil să renunți la ele, să le dai la o parte mai degrabă decât să le reprimi și să adopți ochi împăienjeniți și neutri. Asta am făcut, cu puțin efort, tocmai pentru că văzuseră, fără neutralitate și fără împăienjenire. Încetul cu încetul, Beatriz și-a recuperat viața obișnuită, s-a întors la ore, a ieșit din nou cu Rico sau cu Roy, sau cu prietenele ei, cărora a reușit să le ascundă episodul sinucigaș, spunându-le că lipsise câteva săptămâni, pentru că îl însoțise pe Muriel la Barcelona. A reînceput să iasă și singură la plimbare, cu tocurile ei înalte și foarte aranjată – portretul nefericirii, așa mi s-a părut întotdeauna –, dar n-am mai fost tentat s-o urmăresc, nu mai eram atât de curios, întrucât aveam ce îmi doream, cu toate că până atunci nu-mi mărturisisem că vreau ceea ce acum aveam, uneori o descoperi doar după ce o obții. Îmi imaginam, mai mult decât atât, eram sigur că Beatriz continuă să se ducă la Sanctuarul din Darmstadt cu Van Vechten din când în când – între ei doi se adăugase încă o legătură, cea a salvatorului cu salvata, nu neapărat stimulantă –, în Piața Marqués de Salamanca, să se întâlnească cu cine-o fi fost, pe motocicleta Harley-Davidson la El Escorial sau la La Granja sau la Gredos, am văzut-o de pe balcon îndepărtându-se în șaua ei, în câte o după-amiază. Pentru mine nu avea justificare.

Nu e nevoie să spun că din dimineața care a urmat nopții de fantezie, am încercat să percep schimbări în dispoziția sau în privirea, sau în cuvintele celor trei copii și ale Flaviei, ca să văd dacă vreunul se dă de gol ca stăpân al pașilor care alergaseră desculți, în vreme ce eu eram înăuntrul lui Beatriz, foarte adânc, fără prezervativ, nici urmă de așa ceva, am mai spus că pe atunci SIDA nu se cunoștea și nimănui nu-i trecea prin cap să-și ia măsuri de precauție prozaice. La nici unul n-am observat vreo variație – nici

ostilitate, nici reproș, nici neîncredere, nici o frază interpretabilă –, poate am avut senzația ocazională că fetele mă priveau cu mai multă curiozitate sau atenție decât înainte, dar se poate să fi fost închipuiri de-ale mele, ori se datora faptului că niciodată nu le privisem privirile privindu-mă, iar acum o făceam. Nu era atât de ciudat ca niște adolescente, aproape fetițe, să aprecieze un tânăr mai mare, care petrecea atât timp în casa lor. Nici măcar n-ar fi fost ciudat să se îndrăgostească de el superficial și pe tăcute, e normal.

L-am întâlnit pe Jose Manuel Vidal într-o zi în care profesorul Rico m-a târât după el, ca să-i țin companie până la ora când urma să ia prânzul cu doi sau trei academicieni pe care îi socotea scrântiți de-a binelea și cu care, tocmai de aceea, îi convenea să se arate serviabil și lingușitor, în măsura în care îi permitea propria răbdare, adică destul de puțin, cel mai probabil era să obțină efectul contrar și la desert să și-i fi făcut dușmani de moarte. Academicieni de la Academia Regală Spaniolă, se înțelege, în care plănuia să intre într-un termen maxim de șase ani, în ciuda relativei sale tinereți; față de alți membri simțea un mare respect și, întrucât îi considera inteligenți, credea de la sine înțeles că îl admiră pe el fără rezerve și nu vedea necesar să-i prelucreze. Trecuse pe acasă pe la soții Muriel ca să-și omoare timpul cât aștepta, dar Eduardo era la el la birou și Beatriz la orele ei, astfel că m-a convins să luăm un aperitiv la Balmoral, nu-mi mai aduc aminte dacă localul acela era sau este pe strada Hermosilla sau pe Ayala, nu știu dacă s-a închis acum câțiva ani sau dacă e încă deschis, în orice caz eu nu mă mai așez la mesele lui și nici la tejghea de o veșnicie.

Profesorul își vărsa veninul elaborat, vorbind despre niște colegi de-ai săi din Barcelona (inclusiv despre unii pe care îi favorizase și deja se căia) când Vidal a venit la noi, simpatic, zâmbitor și puțin batjocoritor, cum obișnuia să fie, cel puțin cu mine. Avea cu vreo șapte ani mai mult decât mine (să fi avut, așadar, vreo treizeci pe atunci) și o asemănare vădită cu cântărețul McCartney, nasul, obrajii, chiar și ochii aminteau suficient de fostul Beatle, doar că tenul îi era cam brăzdat sau pătat. Familia lui, republicană, fusese dintotdeauna prietenă cu a mea, mai ales cu unchii mei, iar eu și cu el ne cunoșteam de copii, sau, mai bine zis, de când eu eram copil și el adolescent. Diferența de vârstă ne împiedica să fim prieteni cu adevărat, dar tocmai această diferență îl autoriza să se poarte fratern cu mine, adoptând poziția de frate mai mare, natural. Era una dintre cunoștințele de o viață întreagă, pe care în general nu le suni ca să te întâlnești cu ele, dar cu care ai numaidecât o relație de intimitate veche, dacă le vezi din întâmplare. Bunicul lui, în același timp oftalmolog și avocat (din prima meserie, în mod ciudat, nu se putea trăi în anii douăzeci și treizeci), ajunsese la pușcărie la sfârșitul războiului, iar când a ieșit, drept pedeapsă adițională, i s-a interzis să-și exercite cele două profesii, iar ca să supraviețuiască a trebuit să deschidă un birou de gestor[20]. Pe bunica lui, în primă instanță, au tuns-o la zero și au trimis-o să spele toaletele falangiștilor. Cât despre fiul acestora, tatăl lui Vidal Secanell, fusese judecat ca răzvrătit, din cauză că luptase foarte tânăr în tabăra republicană, însă a avut noroc și dosarul a fost clasat. Apoi, în anii cincizeci sau șaizeci, înființase în Mexic o sucursală a casei discografice Hispavox și cu ea făcuse avere, ceea ce îi permisese lui Vidal să meargă la un liceu foarte bun și să studieze medicina printre externi la Houston, iar aceasta îl ajutase să avanseze în specialitatea lui, cardiologia. În ciuda antecedentelor familiale, reușise să se descurce fără probleme, prin muncă, eficiență și o oarecare șiretenie, altfel spus, capacitatea de a disimula suficient și de a nu-i irita pe cei pe care îi disprețuia, din motive

profesionale sau politice. Spre deosebire de Rico, care tindea spre insolența înfumurată, iar dacă nu, spre impertinența umoristică, iar dacă nu, spre aroganța veselă, era unul dintre oamenii care știau să-și domolească și să-și amâne antipatiile, ca să nu spun judecățile morale. Le păstrează pentru ei când e nevoie și le manifestă când vine ocazia potrivită. Fără îndoială, eu eram o ocazie potrivită, fie și numai datorită imemorialei prietenii dintre noi.

– Ia te uită, nu știi cât mă bucur să te văd într-o companie mai selectă decât în ultima vreme. Începeam să mă îngrijorez, mi-a trântit aproape îndată ce ne-am întâlnit. Și, întinzându-i mâna profesorului, care apărea deja destul în ziare, ba chiar și la televizor câteodată, a adăugat cu cordialitate: Este o onoare să vă salut, domnule profesor Francisco Rico, autor al cărții *Micul om al lumii*.

Vidal era un tip citit, sau măcar atent și cu ținere de minte. Rico i-a dat o mână lenevă, fără să se ridice (în cealaltă avea o țigară) și l-a corectat imediat, fără a putea să se stăpânească:

– Poate vreți să spuneți *Mica lume a omului*, cum să fi scris eu ceva despre un om mic? Asta e pentru autorul lui *Tom Degețel*. Sau pentru cel al *Hobbitului*, dacă știți ce este.

Era nepoliticos, ori se pregătea să devină. Opera menționată nu era atât de cunoscută pe atunci, în Spania.

– Și dumneavoastră cine sunteți, domnule?

I-am prezentat cum se cuvine. Vidal s-a așezat la masa noastră, părăsind un mic grup cu care era la tejghea, doi bărbați și două femei, probabil colegi. I-a arătat unui ospătar paharul său aproape gol, cerându-i astfel să-i aducă la masă altă bere, căci avea să ia loc un moment.

– La ce te referi? l-am întrebat cu îngrijorare, cea pe care o suscită de obicei reproșurile fraterne. Nu ne-am văzut în ultima vreme. De fapt, de o veșnicie.

– Tu nu m-ai văzut, dar eu pe tine da, de două sau trei ori. Și, dacă nu m-am apropiat și nici nu m-am lăsat văzut, a fost tocmai ca să-l evit pe viermele împuțit cu care erai. Cum de îl frecventezi pe individul ăla? Treacă, meargă să trebuiască să-l frecventez eu, am lucrat la aceeași clinică și e din breasla mea. Dar tu nici măcar nu ai scuza asta.

Mi-am dat seama. Vidal mă văzuse cu Van Vechten la terase, în discoteci sau baruri. După cum am menționat, spre 1980 tot Madridul ieșea noaptea în oraș, nu conta vârsta, onorabilitatea și meseria.

Am rămas puțin descumpănit, doar puțin, la urma urmelor misiunea mea, acum anulată, fusese oarecum să descopăr dacă doctorul era ceea ce spusese Vidal cât se poate de limpede, ori fusese într-un trecut îndepărtat. M-am pregătit să-l bombardez cu întrebări și să ascult cu atenție, însă Rico, căruia încă nu-i picase fisa, mi-a luat-o înainte cu curiozitate, neîndoielnic răutăcioasă:

– Să vedem, să vedem, cu ce vierme împuțit s-a împrietenit tânărul De Vere? Nu știu nimic despre asta. Povestiți, povestiți, domnule doctor Vidal,

mă interesează peste măsură marile porcării, fie și contemporane. Pălesc pe lângă cele clasice, dar câteodată trebuie să le scoți din piatră seacă, păi să se ducă învârtindu-se și lasă câinele să latre.

Era pasionat de idiotisme, zicale, proverbe, vorbe bătrânești; pe unele le inventa, ori le utiliza într-un mod pentru mine de neînțeles, nu pricepeam ce căutau acolo învârtitul și câinele. A încheiat cererea cu una dintre onomatopeele sale neclare:

– Fúrfaro.

– Vierme, de ce? am intervenit eu, în cele din urmă. Ca medic? Are faima contrară. E o eminență în profesia lui. În plus, toată lumea spune ce frumos s-a purtat în anii patruzeci și cincizeci, probabil că ai auzit. Nu-i așa, domnule profesor? Nu-i așa că doctorul Van Vechten a ajutat victimele represaliilor? Oameni ca propria ta familie, José Manuel, trebuie să știi. Există o grămadă de mărturii.

Atunci Vidal și-a tras scaunul la masă și și-a coborât vocea, mai întâi de toate, am presupus pe baza celor relatate, am presupus după ce am ascultat, pentru că eram în cartierul Salamanca, prin care și astăzi mai mișună nostalgicii dictatorului, să nu mai spunem când acesta era mort doar de cinci ani calendaristici, pe care aproape toți i-am simțit mai curând ca douăzeci, atât de rapid ne luaserăm adio de la el și îl uitaserăm, cu atâta nerăbdare și lehamite.

– Da, da, cunosc povestea. Aceea este versiunea oficială, cea interesată, legenda care a rămas și care lui i-a prins bine ca să fie acceptat pretutindeni. Ăla a stat cu fundul în două luntri toată viața, dar de una nu s-a aflat. Nu i se poate nega abilitatea.

– Dați-i drumul, domnule doctor Vidal, vărsați-vă repede adevărul: sunt numai ochi și urechi, a zis Rico satisfăcut și de parcă el ar fi fost destinatarul narațiunii.

Pe buna sa relație cu Van Vechten părea să nu dea nici o ceapă degerată, sau să-l doară în cot de ea, ca să continui cu expresiile absurde, sunt contagioase precum cuvintele vulgare, e de ajuns să fie amintite.

– Uite, Juan.

Din fericire, Vidal mi se adresa încă mie, cu o expresie de îngrijorare sinceră, ba chiar de mustrare.

– Nu știu dacă ai auzit că acum lucrez la Spitalul Anglo-American. M-a luat cu el doctorul Naval când i s-a propus să-l conducă, nu e nici un an de atunci, astfel că am plecat amândoi de la Clinica Ruber, la care el era director medical, iar eu organizasem echipa de electrocardiografie de efort. Mă rog, Naval petrecuse mult timp în Chile. A fugit când cu lovitura de stat a lui Pinochet, deoarece era un militant de vază al Partidului Socialist, încât știe mai bine decât noi ce a făcut fiecare aici după război. Cei care au fost în străinătate, s-au străduit mai mult să cunoască și să țină minte, aici se ignoră deja aproape tot, e mai ușor să acoperi ce deranjează. A fost ciudat că doctorul Bergaz, proprietarul clinicii Ruber, foarte franchist, i-a oferit lui Naval conducerea, asta îți dă o idee despre ce competent e. La Ruber se

povesteau multe lucruri, ca peste tot, mai ales unui tânăr ca mine, care punea neîncetat întrebări. După cum știi cu siguranță, dată fiind prietenia ta aparentă, Van Vechten a avut cabinet de pediatrie în acel spital aproape douăzeci de ani; și-a făurit acolo renumele, se duce adesea în vizită și menține relații excelente.

Da, pusese să se sune la clinica aceea de la Wellington, datorită apropierii, transmițând ordine: „Mă cunosc toți, odată ajuns acolo, voi da instrucțiuni“, îi spusese lui Muriel când telefona.

– Doctorul Naval e un tip discret, dar nu suporta să-l vadă pe Van Vechten când apărea împărțind palme amicale pe umeri; era la curent cu traiectoria lui și nu s-a putut stăpâni să nu mi-o povestească. Și atenție, n-a fost singurul. Am avut confirmări apoi, inclusiv pe a unui susținător de-al său, care îi aplauda traiectoria, sau prima fază, mai bine zis. Doctorul Teigell, de exemplu.

Alt nume străin, mi-a sunat a german când l-am văzut scris astfel mai târziu, Vidal l-a pronunțat ca în spaniolă, adică „Teihel“.

– Ascultați, domnule doctor, mă așteaptă un prânz cu trei pisălogi de la Academie, l-a întrerupt Rico uitându-se la ceas și fără delicatețe. Ori scurtați, ori ajung târziu la întâlnire și o să ia în gheare. Spre asta sunt înclinați. Lămuriți miezul acelei traiectorii și nu-mi faceți capul calendar cu nume pe care nu le reține și care pentru mine sunt apă de ploaie. Până acum nu mi-ați oferit nimic.

Din fericire, Vidal era bine dispus. Captase imediat felul de a fi al profesorului și îl amuzase. Nu s-a ofensat. A zâmbit.

– José Manuel, i-am zis eu, sigur nu te deranjează ca domnul profesor să asculte asta? Nu se remarcă prin discreție, te avertizez.

A fost un mod de a revendica povestea, destinată mie în principiu, Rico era acolo ca blatist, cum se zice. Vidal a râs din toată inima și i-a dat dreptate fără probleme:

– Domnul profesor are dreptate, o să trec la miezul chestiunii. Iar dacă ascultă și răspândește, nu e nimic. Dimpotrivă, cu atât mai bine. Ipocrizia lui Van Vechten trezește indignarea, deopotrivă cu a acolitului său, Arranz, alt pediatru cu renume și bani. Nu se pot face prea multe împotriva unor faime atât de consolidate, dar orice reputație poate fi minată puțin și cu cât știu mai mulți de fățărnicia lui… Mă rog, va trebui să se scarpine după ureche de fiecare dată când se laudă în societate cu faptele lor nobile.

– Arranz? Doctorul Carlos Arranz?

N-am putut să mă stăpânesc și l-am împiedicat să continue, zădărnicindu-i anunțata trecere la miezul chestiunii. Văzusem nu o dată numele acela, pe un portal, pe o placă, iar mai departe: „Cabinet medical“.

– Nu-mi spune că te-ai împrietenit și cu ăla, a răspuns Vidal. E mai grav decât credeam eu. Dar ce faci tu cu indivizii ăia? În ce te-ai băgat, Juan? În fine, sunt cunoscuți ca binefăcători… Doi nemernici, s-au descurcat bine nesimțiții, nu încape îndoială.

– Știi cumva dacă are cabinet în Piața Marqués de Salamanca, Arranz ăla despre care vorbești? La numărul 2, mai exact.

– Habar n-am, probabil. Pe el îl cunosc doar din auzite, din ce mi-a spus doctorul Naval. Încă unul, iese și el la iveală aproape întotdeauna. Nu e la fel de celebru ca Van Vechten și nici nu se trage de șireturi cu lume atât de fină, însă rău nu-i merge, nu încape îndoială. Ce, te duci la băut și cu el, sau ce? Așteaptă să-ți spun despre amândoi. Și pe deasupra sunt mai în vârstă decât tine cu o mie de ani.

Prin aceasta a făcut ca disputa să provoace și mai multă perplexitate. Rico s-a ridicat teatral cu țigara în mână (fuma țigară de la țigară) și a aruncat scrumul pe jos cu iritare, deși avea pe masă două scrumiere, sau tocmai de aceea.

– Eu până aici vă însoțesc; mi s-a părut că au trecut o mie de ani, domnișorilor, a spus. Cât am ascultat, s-au rostit șase sau șapte nume de medici, dacă îl includem pe al dumneavoastră, domnule doctor, care, pentru a-mi spori confuzia, e dublu.

I-l prezentasem ca Vidal Secanell, într-adevăr.

– Nu mai știu cine e Naval, nici cine e Bergaz, nici cine e Arranz, nici cine e Secanell, nici cine e Vidal, nici cine e Pinochet, nici cine e Teihel.

L-a pronunțat cum îl auzise, pe acesta din urmă. Reținuse perfect toate numele de familie, contrar celor tocmai afirmate cu câteva clipe în urmă, iar lui Pinochet îi conferise titlul.

– Eu o șterg. Mă interesează peste măsură mârșăviile doctorului Van Vechten, bine că pe acesta îl identific, ce ți-e scris în frunte ți-e pus. Dar dacă nu porniți odată și vă pierdeți în alți medici de doi bani, nu-mi pot permite să-mi las haita cu ochii în soare din vina voastră. Destul îmi poartă pică, sunt invidioși și moșmoniți. Am spus.

M-a semnalat cu țigara, de parcă ar fi fost un creion și a adăugat:

– Tinere Vera, ține minte tot ce îți toarnă prietenul tău și îmi predai un referat amănunțit. Nimic nu se compară cu o listă de crime ale cuiva pe care îl cunoști, adevărate sau false. Să nu omiți nici un detaliu.

Persoană care nu este avocat autorizat, dar se ocupă de formalități administrative în numele clienților

– Distractiv, profesorul Rico, ingenios, a zis Vidal îndată ce acela a plecat bombănind și pufnind.

L-am văzut oprind un taxi cu un gest indolent, în ciuda grabei, aproape ca al lui Hitler când răspundea salutului nazist, cu mâna îndreptată spre spate, în loc să și-o întindă cât era de lungă în față, ca tot poporul german subordonat.

– Întotdeauna e așa, sau a făcut-o în onoarea mea?

– Nu e întotdeauna așa. Are un repertoriu amplu și variază. Dar să vedem: Van Vechten, l-am presat. Deși, pentru liniștea ta, o să-ți spun că relația mea cu el e prin delegație. E prieten cu șeful meu, Eduardo Muriel, regizorul, în ultima vreme am fost asistentul lui, sau da, secretarul lui. De fapt, Muriel m-a pus să-l descos. Se pare că bănuia ceva urât în trecutul lui Van Vechten. Spun că bănuia, pentru că de curând mi-a ordonat să uit de chestia asta. Îi datorează favoruri vechi și noi, încât în cele din urmă a hotărât să nu mai cerceteze.

– Da, ca întotdeauna. Probabil că l-a dus cu zăhărelul, ca pe atâția alții. Dacă ai pâinea și cuțitul, iar pe deasupra cu putere absolută, poți să împarți favoruri supușilor, iar aceștia trebuie să fie recunoscători, să sărute mâna celui care nu acționează cu toată cruzimea cu care ar putea. Mă rog, aici se preferă să nu se mai dezgroape morții. Cu siguranță e cel mai înțelept și recomandabil. Însă lucrurile trebuie să se știe, măcar atât, nu? Nu va fi nimeni acuzat, de acord, iar pe deasupra, nu s-ar putea. Să ne ferească Dumnezeu, imaginează-ți ce încurcătură. Dar uite, eu nu trec sub tăcere ce știu, când se ivește prilejul, măcar să nu-și atârne medalii cu atâta ușurință.

Vidal era un bărbat cordial și mai degrabă blând, dar se aprindea puțin. Chiar și așa, menținea tonul scăzut.

– Vasăzică ceva urât în trecutul lui, eh? Habar n-ai tu și pesemne că habar n-are șeful tău, chiar dacă îl cunoaște de mult. Van Vechten a ascuns eficient ce i-a convenit, și din prima zi, ascultă, prevăzător tipul; la fel ca Arranz și ca atâția alții. Tu știai că pictorul acela catalan, cum se numește, unul dintre cei mai lăudați, a fost falangist bătăuș și cu pistol? Toată lumea ignoră lucrul acesta, iar cei care nu-l ignoră, îl păstrează pentru ei, n-o să-i facem de râs pe cei de stânga cu reputație recunoscută, deja consacrați. Aici oamenii, din franchiști, au devenit antifranchiști ca prin farmec, iar populația întreagă a înghițit și a aplaudat spectacolul, ziariștii primii. Nu se pot face multe împotriva lor. Uite, chiar eu, dacă n-aș fi știut de la doctorul Naval, care merită toată încrederea mea (în fine, și din ce mi s-a confirmat apoi în propria mea familie), presupun că l-aș considera și eu pe Van Vechten un exemplu de generozitate, reconciliere și decență în vremuri grele. Zâmbitor și mucalit, pe deasupra, când venea în vizită la Ruber. Îmi dădea și mie palme amicale pe spate, cu toate că nu eram nimeni. Da, amândoi au îngrijit familiile celor care, după război, au încurcat-o, și până la începutul anilor șaizeci, nu te amăgi, când dictatura n-a mai fost atât de strictă și a uitat de cei pe care îi distrusese. Ceea ce știu doar cei favorizați e de ce și cu ce preț. Și firește, parte din preț era ca acesta să nu transpire

niciodată, să rămână doar ce era cunoscut, buna imagine, faima, medicii învingători care vindecau copiii la domiciliu fără să ia nici un ban, fără să primească nimic. Pe copiii dușmanilor, atenție, oameni model, Arranz și Van Vechten; și erau mai mulți ca ei, îmi închipui, în toată Spania și în multe meserii (avocați, notari, polițiști, judecători, primari și până la ultimul funcționar), câți n-or fi tras foloase din situația aceea de-a lungul anilor, zecilor de ani. Majoritatea fără să ceară bani, erau plătiți în natură. Aceștia doi cel puțin. Le mergea bine să treacă pe la domicilii. Vorbesc despre ei.

– În natură? Cu ce produse, dacă familiile acelea aveau puțin sau nimic?

– Aveau trecut. Aveau secrete și aveau femei, Juan. Suficient, a spus Vidal, iar când a spus-o, a părut să-l învăluie o ceață, de amărăciune, de proastă dispoziție, de resentiment îndelung amânat și care ar fi trebuit să rămână amânat, poate pentru totdeauna; acum îl emana o clipă, în privat, și aproape în șoaptă, ca pe poveștile din viața intimă, care sunt imensa majoritate și deja e o reușită dacă se murmură: puține sunt lucrurile care se fac publice, puține interesează, puține vrea să afle lumea, care e concentrată în ale ei, fiecare cu ale lui și problemele altora ce contează? Uneori oamenii ascultă, da, în mod distrat sau cu curiozitate superficială, ori din politețe, pentru că niciodată nu e comparabil ce se întâmplă altora cu ce ți se întâmplă ție. Chiar dacă trăirile celorlalți sunt disperante, un chin, iar ale noastre un fleac trecător.

– Nu te înțeleg, i-am răspuns, dar prea puțin adevăr mai era în această afirmație.

Începeam să înțeleg destul, ori să pun cap la cap și să îmi închipui. Nu doar datorită celor spuse de Muriel înainte de a da înapoi, deopotrivă datorită puținului pe care mi-l spusese Van Vechten însuși, în timpul ieșirilor noastre nocturne și a modului de a se purta cu prietenele mele (m-am întrebat deodată cu ce putea să le șantajeze) și a celor povestite de funcționara de la minister cu picioare impresionante, Celia, care apelase la el o dată, în calitate de medic.

– O să pricepi, Van Vechten a fost înrolat în armata lui Franco, a fost în ea în timpul războiului. Foarte tânăr, s-a născut în 1918 sau 19, dacă nu mă înșel. Izbucnirea războiului se pare că l-a prins în Ávila, în casa de vară a părinților lui.

Mi-am adus aminte că erau originari din Arévalo vechii flamanzi Van Vechten.

– Înainte să se închidă Universitatea, făcuse primii doi ani de Medicină. Întrucât era student, a fost numit rapid sublocotenent provizoriu. Dar n-a luptat deloc, așa cred. Era la o vârstă fragedă, iar grație influenței familiei sale, de dreapta și cu relații, a fost repartizat la o unitate de informații de la început, ca să nu trebuiască să-și riște pielea pe front. Pe Arranz nu sunt sigur dacă l-a cunoscut chiar acolo, sau mai târziu, e totuna, poate la „Examenele patriotice“ din 1940.

A schițat detestabilul gest importat din America pentru a indica ghilimele. Habar n-aveam ce examene erau acelea, dar n-am vrut să-l întrerup.

– A avut grijă să adune datele care îi parveneau, printre ele, cele pe care i le dădea coloana a cincea de la Madrid când putea, sau refugiații în ambasade, care primeau vești din afară, evident, uneori demne de crezare și alteori fanteziste sau răstălmăcite. Multe dintre informațiile acelea erau inutile câtă vreme Madridul era republican, firește, dar aveau să fie extrem de valoroase când capitala avea să cadă, în sfârșit. El era unul dintre cei care le stocau, selectau și ordonau, făcând-o mai cu seamă, fără greutate sau piedici și fără riscuri, îndată ce orașul s-a predat: aici, ca pretutindeni, se iveau voluntari din gaură de șarpe ca să relateze cele întâmplate timp de aproape trei ani, faptele adevărate și pe cele false, populația era doritoare să se pună bine cu cine trebuia și să acumuleze merite. În felul acesta, a ajuns să știe ce făcuseră și spuseseră numeroși indivizi, dintre care unii comiseseră atrocități, iar alții fuseseră simpli simpatizanți ai Republicii sau cititori ai cutărui sau cutărui ziar. Lipsa de diferențiere cunoscută. La sfârșitul războiului, pe scurt, Van Vechten era un mare posesor de date, iar pe atunci era foarte ușor să le inventezi, dacă voiai să faci rău cuiva. Dacă îți dovedișeși lealitatea față de regim, nu era nevoie să demonstrezi delictele nimănui, era de ajuns să formulezi acuzația ca să se considere adevărate, cu rare excepții. A colaborat cât a fost necesar cu poliția, căreia i-a turnat destui, ca să-l respecte și să-l creadă. Odată încheiată curățenia mai urgentă, presupun că și-a dat seama că putea să se folosească de ce știa vreme îndelungată și în interes propriu, dacă doza. Și-a reluat studiile, s-a hotărât să se specializeze în pediatrie, iar din momentul acela i-a mers totul ca pe roate. La acele „Examene patriotice sau de stat“ din anul 1940 – Vidal a trasat din nou ghilimele în aer, pesemne că gestul se datora șederilor sale la Houston –, după redeschiderea Universității în toamna lui 1939, celor care luptaseră în tabăra învingătoare și, prin urmare, sprijiniseră Glorioasa Mișcare Națională, li s-a acordat „Absolvirea Patriotică“ în examene publice, la care se prezentau etalându-și uniforma, unii cu cartușieră și pistol la cingătoare. Toate acestea le știu de la doctorul Naval, care are cam aceeași vârstă, e cu vreo doi ani mai tânăr, și care a rezistat aici ceva timp, până i s-a ivit ceva în străinătate și a putut pleca, grație unui diplomat din familie, care i-a făcut rost de pașaport. Așa se pare că au fost lucrurile, chiar dacă astăzi ne sună a film exagerat și prost, sau a caricatură. Naval, zâmbind când îmi povestea, și-l imagina perfect pe Van Vechten îmbrăcat în sublocotenent provizoriu pentru ocazia aceea, dar nu credea că purta pistolul, era deja prea calculat în perioada respectivă pentru o asemenea fanfaronadă. În orice caz, i s-a înmânat titlul academic oficial, considerându-i-se terminate studiile.

Vidal a tăcut, a băut o înghițitură prelungă din noua sa bere încă intactă, eu am luat cuvântul ca să-i permit să se odihnească și mai mult, nu pentru că aș fi avut de adăugat ceva ce el n-ar fi știut, bănuiam:

– Da, știu că a făcut o carieră fulgerătoare. Am citit că la douăzeci și trei de ani a fost numit medic adjunct de pediatrie al Spitalului San Carlos și că și-a deschis cabinet la Ruber în anul 1950, la treizeci și unu de ani, sau cam așa. O asemenea precocitate n-o fi fost normală, nici măcar pe atunci. Cu atâția morți și atâția exilați, cu atâția închiși și atâția oameni ca bunicul tău, căruia nu i-au dat voie nici să fie oftalmolog, nu? Trebuiau să recurgă la cei care rămăseseră, iar pe deasupra cu dosar ireproșabil. Asta probabil că limita mult terenul. Dar mă rog, asta e.

– Da. Prea multă precocitate, în ciuda a tot, deși n-a fost singurul. În sfârșit, mă liniștește să aflu că nu ești pe de-a-ntregul cu capul în nori, cum m-am temut când te-am văzut la distracție prin oraș cu nemernicul ăla.

– Ți-am spus. Șeful meu mi-a încredințat misiunea de a mă apropia de el, să vedem ce scot. Dar n-am mers prea departe, datele acestea se găsesc până și în *Who's Who*, iar apoi Muriel m-a oprit brusc, mi-a spus să-l las în pace. Ceea ce nu înseamnă că pe mine nu mă interesează să aflu de ce e un vierme împuțit, cum mă asiguri. La urma urmelor, mi-a devenit puțin simpatic, câteodată. Nu prea mult, te asigur, are ceva glacial și, nu știu: e ceva vorace în el, până și când se arată cordial, sau dă sfaturi paternaliste. Dar nu e om căruia să nu-i descoperi puțin farmec, când te apropii de el. În plus, i-am prezentat câteva prietene de vârsta mea, poate spre nenorocirea lor, din câte intuiesc acum. E posibil?

Deodată m-a cuprins teama și m-am simțit vinovat. Poate că dădusem drumul unui lup între miei, fără să știu.

– Să nu te îndoiești, a răspuns Vidal încruntând din sprâncene. Sau cine știe, e în vârstă, s-o mulțumi să-și clătească ochii și atât. Să considerăm că e posibil. Cum s-a purtat cu prietenele acelea ale tale? Știi? Ai văzut?

Stânjeneala mi-a crescut.

– Spre surpriza mea, dacă tipul nu minte și îi cad în plasă, a reușit ca vreuna să-i permită mai mult decât ne-am aștepta în principiu, ținând cont de diferența de vârstă enormă. Sincer, nu-mi explic cum a reușit.

Vidal nu credea că există nici cea mai mică posibilitate ca el să fi jucat corect. Auzind asta, a reacționat ca un trăsnet.

– Le-o fi amenințat cu ceva, fii sigur.

– Nu știu cu ce ar putea să le amenințe.

– Ceva o fi. Consumă droguri prietenele tale? Consumați droguri? El a fost de față, a văzut?

– Aproape toată lumea consumă astăzi, José Manuel, pesemne că tu știi, în anumite medii. Mai ales când iese la distracție. Eu cred că însuși Van Vechten, plin de bani cum e, le-a făcut cinste uneori, sau le-a dăruit cantități mici, ca să le atragă. E un mod ușor de a te face dorit, sau măcar lingușit, de a deveni absolut necesar. Absolut necesar pe termen scurt, tinerii stau lângă cine are.

– Păi asta e. Le-o fi amenințat că le spune părinților: „Ascultați, ca medic mă preocupă drumul pe care a apucat fata dumneavoastră, am avut ocazia să o cunosc prin intermediul unui tânăr, prieten de-al meu…“, și-i dă înainte, pe tonul ăsta. Și pe cine-o să creadă niște părinți, pe celebrul doctor Van Vechten, mare pediatru, sau pe fiică-sa zăpăcită și noctambulă? O fi avut grijă să-i dea drogul între patru ochi, fără martori. Iar dacă părinții ar fi foarte liberali, le-ar amenința că le denunță la poliție și le bagă într-o mică încurcătură; nu prea mare astăzi, de acord; dar ele s-ar speria suficient ca să prefere să fie scutite, în schimbul unor favoruri neînsemnate. Insul e în stare de orice. La fel dacă vreuna a făcut un avort și a avut slăbiciunea de a i se destăinui, nu spui că se arată paternalist? Are avantajul de a fi medic, iar noi, medicii, suntem consultați și întrebați, ni se mărturisește, o știu prea bine din experiență. Apropo, în calitate de cardiolog trebuie să-ți recomand să renunți la ele. Cocaina dăunează mult tensiunii și inimii, dacă ți s-a întâmplat să prizezi câte o liniuță. Atenție, nu te interoghez. Nu e problema mea ce faci tu. Dar lumea nu ia chestia asta în serios și apar consecințele. Doar ca să știi.

Mă tem că m-am înroșit puțin, deși prizam rareori, dacă mi se oferea, ceea ce era neobișnuit. Van Vechten nu-mi oferise niciodată, firește, bănuiam că se folosea de ea, dar nu aveam certitudini. Poate o rezerva pentru vizitele cu însoțitoare la toaletă și pentru ultima oprire cu pasageră, când dădea ocol orașului cu noi în mașina lui; și numai pentru sexul feminin.

– De acord, iau notițe, am răspuns și am schimbat imediat subiectul. Dar, la poliție? Chiar așa? Tu îl socotești capabil de asta? Cu fete de acum, care nu se mai tem de nimic?

Vidal nu se lăsa rugat în chestiunea aceasta. Îi purta pică lui Van Vechten, în toată puterea cuvântului.

– De acum și dintotdeauna, iar teama se recuperează într-o clipă, e de ajuns să te simți expus și neputincios, sau să ți-o inspire cineva, iar el e expert. Uite, o să-ți povestesc în ce consta ajutorul lui, deși pesemne că îți imaginezi; faimoasa lui solidaritate, care i-a adus o reputație atât de bună printre antifranchiști. Pe oamenii despre care știa ceva se ducea să-i vadă. Pe oamenii care scăpaseră de ce era mai rău în primă instanță, dar care nu îndrăzneau nici să scoată capul, în anii patruzeci și cincizeci, chiar la începutul anilor șaizeci. Pe oamenii care n-aveau după ce bea apă, care nu puteau scrie nimic cu numele lor, de exemplu, nici măcar să traducă, erau siliți să folosească un pseudonim într-un ziar, dacă cineva de acolo le-o permitea, sau într-un scenariu de cinema, ori să lucreze la negru pentru alții, și astfel să-și câștige o pâine mizerabilă. Pe profesorii care nu puteau să-și practice meseria, pe avocați, arhitecți și oftalmologi, pe oamenii de afaceri care fuseseră destituiți și li se confiscase afacerea. Da, oameni ca propria-mi familie. Îngrijea copiii și îi vindeca, e adevărat, dar nu dezinteresat cum spune legenda, nu fără a primi nimic în schimb. Atunci șantajul era mult mai serios decât orice ar putea utiliza cu prietenele tale acum, nu droguri, nici părinți, nici pe dracu’.

Vidal era om cult și cu vocabular, dar asta nu-l împiedica să fie spurcat la gură când îi venea chef.

– Atunci trafica cu pușcăria, chiar și cu moartea, cel puțin în primii ani de după război, când se împușca la voia întâmplării și într-o veselie, la Madrid și în alte locuri. El și Arranz își dădeau reciproc informații și făceau cu rândul vizite, când celălalt obosea. Și nu băteau câmpii, din câte știu eu, nu vorbeau cu subînțelesuri sau cu jumătate de gură. Vorbeau pe șleau și categoric, cam în felul ăsta: „Știu că în timpul războiului ai făcut așa și pe dincolo, că ai participat la plimbări și ai anunțat miliției, că ai mâinile pătate de sânge“, asta unora; iar altora: „Știu că ai fost fidel Republicii, că ai scris editoriale nesemnate în ziare sau ai emis programe de propagandă la radio, că ai lucrat la cutare sau la cutare minister, chiar dacă erai soldat negradat și te-au repartizat acolo, iar tu te limitai să îndeplinești ordine. E totuna, e de ajuns ca să te jupoaie de viu. Eu scriu multe rapoarte la poliție și ale mele sunt literă de lege, nu au dat greș niciodată. Mi-a luat ceva timp ca să te găsesc, dar eu știu bine ce ai făcut în război. Și chiar dacă ai fi făcut mai puțin. În cazul tău, nu trebuie să inventez prea mult, e de ajuns să exagerez. Mi-e ușor să spun că ai colaborat cu rușii, ori că ți-ai trimis în șanțuri jumătate de cartier. La fel m-ai fi trimis și pe mine, dacă ai fi putut; cine știe ce mi s-ar fi întâmplat, dacă revolta m-ar fi prins aici. Au trecut câțiva ani, dar tu vei fi împușcat, sau te bagă la închisoare pe viață, dacă eu îmi dau drumul la gură cu cei care mă ascultă întotdeauna și n-am de ce să tac. Astfel că tu spune ce vrei: ori suferi puțin, în condițiile mele, ori nu mai suferi deloc, nu-ți mai e nici bine, nici rău, nici așa și așa. Iar pe nevastă-ta și pe copii nu-i mai vezi, nu încape îndoială. Niciodată sau multă vreme. Tu hotărăști“.

Vidal Secanell a păstrat tăcerea câteva momente, uitându-se la masă cu ochi stupefiați, la scrumierele utilizate de profesorul Rico și de mine, fumam în timp ce beam. Vorbise fără să-și tragă suflarea, de parcă ar fi auzit el însuși o perorație de felul acesta vreodată în viața lui. Mi se părea neverosimil, în ciuda familiei sale, care fusese victimă a represaliilor. Pe tatăl lui, Vidal Zapater, prieten al unchilor mei, îl văzusem mereu ca pe un om înstărit și cu o aroganță oarecum mexicană (se contaminase repede), fără probleme economice și greu de intimidat, opusul unui personaj timorat. Poate altceva ar fi bunicul, însă greu ar fi putut Vidal, născut în 1950 sau 51, să fie prezent la o scenă ca cea pe care tocmai mi-o reprezentase oral: copiilor li se ascundea totul pe atunci, mai ales ce e mai rușinos. Timpurile acelea erau diferite de cele de acum: nimeni nu mărturisea o umilire, chiar dacă ar fi îndurat nenumărate și grave. Astăzi, în schimb, nu e nimic mai rentabil decât să te proclami victimă, subjugată și călcată în picioare, și să-ți ventilezi propriile mizerii printre gemete. E ciudat că a dispărut orgoliul, după război era foarte puternic al învinșilor, care nici măcar nu vorbeau despre morții și prizonierii lor, ca și cum a-i scoate la iveală – fie și în privat – ar fi fost un oprobriu; nu știu, un gest de obedință, o recunoaștere a taberei care le cauzase și a capacității sale de a face rău. Nu se tăcea doar de

teamă și ca să nu reîmprospăteze memoria celor care încă aveau puterea de a-l provoca, de a-l spori și a-l amplifica; deopotrivă ca să nu le mai ofere încă un triumf, să nu-și mai plece capul în fața lor, cu lamentări.

– Și ce condiții erau acelea? l-am întrebat, ca să-i dispară preocuparea din privire. Cu toate că mi le închipui.

Vidal era mai degrabă pragmatic decât meditativ, încât a revenit imediat din absență.

– Păi da, ți le închipui bine. Să le-o tragă.

A utilizat verbul crud, ca și cum ar fi fost cel folosit de ei înșiși, Arranz și Van Vechten. De fapt, a confirmat-o numaidecât:

– Așa puneau problema, după cum se vede, fără înconjur, fără ocolișuri, fără delicatețe. Fără ipocrizie, nu știu dacă în cazul acesta era o virtute. Să le-o tragă femeilor lor, sau mai târziu vreunei fete, care ar fi crescut. Le considerau lucruri, le transformau în monedă; ceva deloc rar pe vremea aceea și cu atât mai puțin dacă o parte a populației era lipsită de apărare. De câte ori voiau și până ce se plictiseau. Atâta vreme cât le plăceau, evident, dacă erau atrăgătoare. Dacă nu erau, se prea poate ca familiile lor să fi rămas fără asistență medicală pentru copii, întrucât alt soi de beneficii cu greu puteau să obțină de la ele, ți-am spus: în general, erau oameni fără para chioară. Eventual vreun tablou valoros, pe care să nu-l fi înstrăinat încă, vreun *bargueño*[21] moștenit, câteva bijuterii sau cărți vechi pe care să le fi păstrat, dar era improbabil să mai aibă ceva după cei trei ani de asediu, aproape toată lumea a vândut ce deținea. Și apoi, să le răspândească faima. Să ascundă tranzacția, desigur, șantajul, să dea de știre că doi pediatri ai regimului, altruiști și miloși, împăciuitori și civilizați, consultau gratuit copiii. Nu știu lui Arranz, presupun că și lui, dar lui Van Vechten asta i-a adus multe foloase pe plan social. Mă rog, știi tu. La fel ca altora: profesori universitari, istorici, romancieri, pictori care susțineau franchismul și l-au slujit în deceniile cele mai crude și care, cu trecerea timpului, când abia dacă mai era periculos, au devenit de stânga cu numele. Iar astăzi se laudă că au fost disidenți toată viața, că au fost în exil, că au fost cenzurați. Mă indignează pictorul acela catalan, cum se numește. Și filosoful acela, atât de urât și de chel, cel care predică etica, nici numele lui nu mi-l amintesc. Naval știe totul, ce s-a întâmplat cu adevărat, ce a făcut și ce a spus fiecare, unde a fost. Dar să nu-ți treacă prin cap să-i denunți astăzi public, pentru că tocmai cei de stânga o să sară să-i apere cu dinții și cu unghiile și o să-ți reproșeze, o să te acuze că vrei să-i compromiți și să-i mânjești pe ai lor. Ai lor de alaltăieri, pe toți dracii. Oameni care au știut mereu să profite, în anii patruzeci și acum.

Pe atunci nu mă interesau prea mult aceste considerații; apoi da, când era târziu să mai demasc pe cineva, iar pe deasupra cine vrea să se ocupe, nici măcar astăzi, la o mie de ani după război, prea mult timp de biografii falsificate, legende înfrumusețate și uitare sârguincioasă și încuviințată. Aproape pe nimeni nu mai interesează asta. Pe nimeni care e încă tânăr, sau doar în mod artificial și îndoielnic idealist; și pe foarte puțini vii. Morții nu mai contează îndată ce sunt morți.

– Și femeile înghițeau momeala?

Mă interesa mult mai mult acest aspect din ce îmi povestea Vidal. Pe Beatriz pesemne că n-o supusese Van Vechten acestui soi de șantaj: se căsătorise spre 1961 sau 62, aproximativ, iar Muriel era un copil în timpul războiului și antifranchismul său fusese mai curând intelectual decât activist. Dar eu mă gândeam la ea. Și de ce se ducea la cabinetul acelui Carlos Arranz, vechiul acolit? Probabil că acolo se ducea, nu la Mollá, nici la Deverne, nici la Gekoski, nici la Kociejowski. Poate era ceva simplu, obicei: poate cei doi medici își păstraseră apucătura de a schimba între ei femeile, chiar dacă le aveau gratis și nu erau prețul a nimic. Și lui Beatriz era posibil să-i fie totuna, ca oricăror frustrate cu patul îndelung întristat, atâta vreme cât le era la îndemână și nu trebuiau să iasă în oraș să-și caute răzbunările, asta poate fi peste măsură de deprimant.

Vidal și-a întredeschis ochii cu pleoape mari, ca ai lui McCartney. Mi s-a părut că gândește: „Dar ce naiv ești“.

– Cum să nu înghită, Juan, tu îți dai seama? În situația lor, nu aveau de ales, în anii aceia. Pe de o parte, dacă refuzau, soțul sau tatăl ar fi ajuns direct la pușcărie, în cel mai bun caz. Pe de altă parte, ce mamă nu e mulțumită, în ciuda dezavantajelor; ce mamă nu consideră o binecuvântare să poată recurge la un pediatru de fiecare dată când un copil are febră sau e pe moarte, să poată să-l cheme și să vină repede? Mă tem că multe s-ar fi pretat chiar și fără amenințări. Mamele sunt gata de orice, sunt ostatice, cu excepția celor ca a ta, bine. Și pe deasupra ar sfârși prin a simți o recunoștință… să zicem mașinală sau reflexă, să nu te îndoiești. Să se culce cu cel care îi vindecă copiii nu e cel mai rău lucru care i s-ar putea întâmpla unei femei, nu din punctul ei de vedere.

„Și apoi vor, te asigur, majoritatea“, mi-au revenit în minte puținele cuvinte revelatoare care îi scăpaseră doctorului în ieșirile noastre nocturne.

– Presupun că se bazau și pe asta, Van Vechten și Arranz, pe inevitabila gratitudine pentru că vedeau în afara pericolului un copil bolnav, pe liniștea domoală de a fi la adăpost, ușurarea. Și cu familiaritatea după un timp, și obișnuința. Nu m-ar surprinde ca în vreuna dintre aceste familii să fi zămislit un urmaș, dacă nu s-au plictisit prea curând și n-au avut grijă. Mare problemă dacă a ieșit blond și teoreticul progenitor era foarte brunet.

Asta m-a făcut să-mi amintesc de scurta întâlnire cu prostituata veterană în Chicote. „Eu pe tine te cunosc, nu-i așa? Cu ochii ăia atât de albaștri și cu părul atât de blond“, îi spusese. Nu putea fi uitat doctorul, nu înfățișarea sa. O pâine pe cap.[22]

– Nu-mi explic întru totul zelul lui Van Vechten, am zis. Nu că mi s-ar părea agreabil, de fapt e ceva în el care poate să displacă, îmi închipui. Dar cu părul blond platinat și cu ochii aceia atât de deschiși la culoare și de umezi, cu zâmbetul dreptunghiular și peren și cu aspectul lui, pesemne că atrăgea mult atenția când era tânăr, și avea succes. Nu-i era greu să facă rost de femei fără a avea nevoie de amenințări.

De data aceasta, Vidal nu s-a stăpânit. La urma urmelor, mă trata ca pe un frate mai mic, am mai spus, cu care ar fi convițuit intermitent.

– Nu te credeam atât de naiv, Juan. Dar ia spune, tu n-ai văzut cum se poartă cu femeile? Cu propriile tale prietene, înțeleg, care ar putea să fie fetele lui. E un prădător insaţiabil şi a fost mereu, faima asta e meritată; dintre cei care numără tăvălelile. Şi să nu crezi că în anii patruzeci şi cincizeci mergeau multe până la capăt, hodoronc-tronc şi de bună voie. Nici din plăcere, nici din dragoste, nici din alt motiv. Ce îţi închipui tu, că domnea revoluţia sexuală şi exista pastila? Haida de, lumea n-a început cu tine. În Spania era foarte greu să i-o pui vreuneia în ghioc. Trebuia să pierzi mult timp, să faci multe promisiuni, şi tot degeaba. Întreabă-le pe infirmierele de la San Carlos şi de la Ruber, chiar pe cele de la Francisco Franco, unde a aterizat mai matur, dar firește, cu şi mai multă putere, șeful Serviciului de Pediatrie, nici mai mult nici mai puțin, şi într-o perioadă mai liberală, la sfârşitul anilor şaizeci, sau pe acolo. Tuturor le-a făcut curte, celor care meritau osteneala; cu mai mult sau mai puţin entuziasm, cu mai multe sau mai puține presiuni şi cu mai mult sau mai puţin succes; şi continuă să o facă, la şaizeci de ani împliniţi. Asta nu trece.

Acum mi-am amintit de funcţionara Celia, prietena maestrului Viana. „E cam porc“, spusese fără şovăială şi mi-o explicase: „Mi s-a părut că mă palpa mai mult decât s-ar fi cuvenit, de asta îţi dai seama imediat… Tot dădea târcoale abdomenului, ca şi cum i-ar fi alunecat degetele spre unde nu trebuia şi îmi atingea adesea sânii cu mâneca halatului şi cu încheietura mâinii, ca din întâmplare… M-am simţit oribil, cu o senzaţie de pipăit disimulat“. Asta la o consultaţie sumară. Şi nu era genul de femeie care să aibă viziuni, nu era sclifosită.

– Mda, am răspuns gânditor. Da, e dintre cei care nu pierd ocazia, e clar ca bună ziua.

Şi m-am înroşit puţin definindu-l astfel, pentru că poate şi eu eram din aceia, la cei douăzeci şi trei de ani ai mei. Aveam scuza tinereţii, am presupus. În plus, niciodată n-aş fi şantajat şi n-aş fi ameninţat pe nimeni.

– Pe deasupra, mai e şi plăcerea dominării, plăcerea de a-l umili pe cel înfrânt, nu subestima asta, Juan, a continuat Vidal şi i-a crescut resentimentul în voce. De a i-o trage soţiei sau fiicei cuiva, iar în plus, acela o ştia şi era neputincios. Un vierme împuţit, îndepărtează-te de el îndată ce poţi. E posibil ca după aceea să se fi schimbat cu adevărat, nu spun că nu; ca percepţia greşită a celorlalţi să-l fi făcut să se plieze după ea, să fie un împăciuitor sincer, ba chiar un antifranchist, dintre cei târzii. Dar pe atunci nu era, ţine cont. Atunci era doar pantomimă, iar indivizii aceia nu încetau să fie duşmani săi. Învinşi, dar duşmani. Pesemne că s-a bucurat de situaţia aceasta. Te cuprinde furia când te gândeşti, dar ce să faci, aşa stă treaba. Şi mai bine n-ar putea să stea, cu siguranţă. Eu, în orice caz, povestesc. Ce ştiu, povestesc.

Preţ de o clipă, ochii lui Vidal s-au pierdut din nou pe suprafaţa mesei, în scrumiere, în ultimele beri ce ne fuseseră aduse.

– Cunoşti un loc numit Sanctuarul Fecioarei din Darmstadt? l-am întrebat deodată. Vedeam că e la curent cu multe lucruri. Nu departe de aici…

Și-a ridicat privirea și m-a întrerupt numaidecât:

– Da, am trecut prin față. Și așteaptă, am auzit ceva de la doctorul Naval, așteaptă. Ce a fost oare? Da, îmi amintesc. Cred că e o sucursală sau o replică a altui sanctuar cu același nume, chilian mai exact. Mă rog, așteaptă, înființat de germani, dacă-mi aduc bine aminte, care și-au făcut apariția acolo în anii patruzeci și cincizeci. De aceea se numește așa, bănuiesc; astfel că, probabil, cel chilian e la rândul lui o replică.

„Sala Părintele Gustavo Hörbiger“, scria pe una dintre plăcuțele de faianță pe care le văzusem la Sanctuar: prenumele spaniolizat, numele german, fără îndoială.

– Și e în subordinea lui, depinde de o mișcare apostolică…

Vidal își aducea aminte pe măsură ce vorbea.

– Nu, nu știu, ar trebui să-l întreb pe Naval, la un moment dat mi-a pomenit de el, iar eu n-am fost prea atent și acum nu-mi dau seama. Dar mi se pare că din mișcarea asta fac parte demnitari ai lui Pinochet, chiar și vreun ministru.

Dictatura sa era încă la putere spre 1980; mai mult decât atât, mai avea încă destul. Cu cinci ani mai înainte, individul se prezentase la Madrid ca să asiste la ceremoniile funerare ale lui Franco, înveșmântat într-o capă sinistră, în stilul lui Dracula, și cu ochelari foarte întunecați, de orb, imaginea vie a unui liliac umanoid cu caschetă.

– De ce mă întrebi?

– L-am văzut cândva acolo pe Van Vechten.

– Ca enoriaș?

– Nu, în una dintre dependințe. Ca și cum ar fi avut cabinet acolo, sau un birou. Era ca acasă.

Vidal nu prea știa, nici n-aveam să i-o spun.

A zâmbit în sinea lui cu maliţiozitate și a scos un fluierat scurt. Nu ridicase niciodată vocea, nici în clipele de vehemență supremă.

– Ia te uită, asta chiar că nu știam, și poate că nici Naval. Dacă e așa, probabil că Van Vechten nu s-a schimbat cu adevărat și totul continuă să fie pantomimă. Ori respectă vechi lealități. Eu cred că acela e un loc foarte ultra. Evident că ultracatolic, cu siguranță și de extremă dreaptă, una e de obicei cu cealaltă. Pesemne că îi îngrijește pe copiii credincioșilor din când în când, ca o favoare sau contribuție pentru cauză, sau pentru Fecioară: familii înstărite, fără îndoială, încântate să li se ofere serviciile marelui pediatru. Cine știe? Dacă vrei, îl întreb pe doctorul Naval și te informez. În orice caz, o să-i placă să afle. Tot ce are legătură cu Chile îl interesează, din motive evidente.

Privirea i s-a pierdut din nou, dar de data aceasta râdea singur, ca și cum ar fi anticipat cât îl va intriga sau amuza pe mentorul ori maestrul său, fugit din Chile după lovitura de stat. Deodată a cerut nota de plată cu un gest al degetelor. Se făcuse târziu, colegii lui plecaseră de mult, luându-și rămas-bun cu mâna de la distanță.

– O ultimă întrebare, José Manuel.

– Dă-i drumul.

– Știi numele vreunei victime a lui Van Vechten? Dacă poți să mi-l spui. Poate n-ar fi rău ca într-o zi să pot să i-l trântesc, ca din întâmplare, de parcă n-aș bănui nimic. Ca să văd cum reacționează.

A rămas pe gânduri câteva secunde, puține.

– În ziua de azi e totuna dacă știi, îmi imaginez, a răspuns. Unei verișoare a tatălui meu, căsătorită cu un vechi anarhist, care a scăpat de plutonul de execuție și de epurație, i-a fost dat să-i suporte. O femeie foarte afectuoasă, eu am cunoscut-o destul de bine. Pe amândoi, pe Arranz mai întâi și apoi pe Van Vechten. Și le împrumutau, ți-am spus. Făceau cu rândul, acum tu, acum eu, până se plictiseau. Carmen Zapater, ăsta îi era numele. Mătușa Carmen. La urma urmelor, a murit. Deși prin lume umblă copiii ei, pentru care s-a sacrificat cu repugnanță. Dar și cu ușurare, să recunoaștem.

De acolo îi venea, m-am gândit, atâta cunoaștere. Poate de acolo îi venea intensitatea resentimentului. Mătușa Carmen.

Dulăpior ornamentat, cu multe sertare mici, în care se păstrau bijuterii, medalii și alte obiecte. Se fabrica în Bargas, de aici îi vine numele.

Aluzie la Salvador Dalí. Într-o lungă perioadă care a inclus și Războiul Civil, pictorul a manifestat o obsesie pentru pâine ca aliment de bază, ca laitmotiv oniric și ca simbol al seducției maselor prin asigurarea mijloacelor strict necesare de trai. Într-un timp, obișnuia să-și facă apariția la evenimente publice purtând o pâine pe cap.

De instrucţiunile lui Muriel nu mi-a păsat atunci, se dezisese categoric de primele. Ceea ce îmi povestise Vidal mi se părea suficient de grav şi se potrivea destul de bine cu bănuielile iniţiale ale şefului meu şi cu acuzaţiile care îi parveniseră, ca să consider obligatoriu să-l informez. Destul de interesant în sine, chiar, ca să-i impun descoperirea mea cu forţa, dacă voinţa lui nu se mobiliza; dacă nu îi trezea curiozitatea din nou şi nu îl convingea să mă asculte. Erau doar zvonuri, nu ignoram asta, în termeni stricţi şi juridici, dar mereu tindem să credem ce ni se relatează, iar pe de altă parte nici Vidal şi nici Naval n-ar fi avut de ce să mintă. Muream de dorinţa de a-i trânti totul lui Muriel, rău era că activitatea sa frenetică – reacţia sa la faptul că Towers îl concediase – îl ţinea departe de casă şi de mine, abia dacă îl vedeam. Fusese generos, îmi acordase timp nedefinit ca să-mi caut alt loc de muncă; eu nu voiam să abuzez, totuşi, nici să-l fac să cheltuiască pe salariul meu, când era evident că urma să nu mai aibă nevoie de mine, sau foarte puţin. Era la începutul lui iulie, sau cam aşa, iar în august aveau să înceteze activităţile, mi-am dat termen până la sfârşitul lui septembrie ca să plec. M-am dus să vizitez edituri, să văd dacă mă angajau pentru vreo treabă, ca traducător era cel mai probabil. Manuel Arroyo Stephens, de la Turner, pe care l-a fascinat să afle pentru cine lucram (era un înflăcărat admirator, încă mai erau destui), mi-a propus să pregătesc două antologii bilingve de povestiri britanice şi americane, pentru studenţi de engleză în parte. Era ceva; cu toate că aceasta nu-mi garanta venituri fixe, mă ajuta să mă descurc şi avea să mă introducă în lumea aceasta.

M-am stăpânit, am hotărât să nu forţez discuţia cu Muriel, să aştept puţin, în orice caz. Pentru ca Vidal să-mi confirme ceva, dacă îl întreba pe chilianizatul doctor Naval, cum anunţase. Şi să-l tatonez pe Van Vechten, cu datele de care dispuneam acum. Acesta mă îndemna să ies cu el, aproape seară de seară, începuse să-i placă distracţia din vremea aceea şi efervescentele sale localuri. Şi, cu toate că putea să se ducă pe cont propriu, nu era acelaşi lucru dacă îl însoţeam eu. L-am mai amânat încă vreo câteva zile. Până când m-a sunat Vidal, ţinându-şi cuvântul.

„Juan“, mi-a spus, „am vorbit cu doctorul Naval. Mi-a confirmat povestea cu Darmstadt: mişcarea apostolică se numeşte, de-asta nu-mi ieşea, Mişcarea Apostolică de la Darmstadt. De îndepărtată origine germană, într-adevăr, dar cu o puternică împământenire în America Latină. Există replici ale faimosului sanctuar nu doar în Chile, ci şi în Uruguay, Brazilia, Paraguay, Argentina, ce ştiu eu. Şi câteva în Africa şi Asia, pe lângă cele din Europa. Mai bine de o sută în total, răspândite prin lume, nu e rău. De asemenea, deţin sau controlează şcoli, e una pe aici, prin apropiere, în Aravaca, în Majadahonda sau în Pozuelo, unul dintre municipiile bogate, nu-şi amintea. Iar printre aşa-numiţii «Slujitori ai Fecioarei» sau membri de frunte, se numără vreo doi miniştri de-ai lui Pinochet, mi se părea mie; politicieni şi oameni de afaceri de acolo, un cardinal sau un arhiepiscop; mai e implicat într-o oarecare măsură şi un general responsabil de una dintre «caravanele morţii», în care au ucis cu sânge-rece peste şaptezeci de

deţinuţi în octombrie 1973, puţin după lovitura de stat; ştii tu, execuţii sumare masive, fără judecată şi fără nimic, ca cele de aici, din 1939, le-au folosit de model îndepărtat. Naval ar fi putut să sfârşească în una din ele, dacă nu ar fi reuşit să plece din ţară îndată ce s-a declanşat lovitura. Generalul acela a declarat că cel mai mult îl ajută să doarmă liniştit faptul că se roagă atât pentru el înflăcăraţii oameni din Darmstadt. Mai făcea parte din Mişcarea Apostolică şi o rudă apropiată a soţiei lui Pinochet, deşi murise de ceva timp, un preot, după cum se pare. Naval a fost fericit să afle că Van Vechten are acolo birou, sau ce-o fi. Mă rog, nu ştiu dacă «fericit» e cuvântul. Presupune, ca şi mine, că dă consultaţii mai mult sau mai puţin simbolice, ca să facă impresie bună, poate două ore pe săptămână, sau o dată la cincisprezece zile. O să investigheze puţin, dacă poate, din curiozitate. Dar vezi cu ce congregaţie are relaţii prietenul tău. Nu e greu să-ţi imaginezi câţiva credincioşi de aici, văzând cum sunt cei din Chile. Vechi lealităţi sau afecţiuni, gândind cu bunăvoinţă, ale doctorului tău. Sau vechi convingeri, gândind cu răutate. Cine ştie?“

Atunci a fost momentul să ies din nou cu Van Vechten, măcar o ultimă seară, mă copleşeau toate acelea, nu te eliberezi uşor şi nici cu cugetul senin din cercetări. Mă umplea de amărăciune mai ales el, sunt inşi pe care vrei să-i îndepărtezi deodată, apoi să-i elimini dacă e posibil, cât mai urgent. Or fi fost pe de-a-ntregul adevărate sau nu chiar aşa, faptele reprobabile relatate de Vidal au fost ca o pată care a mânjit şi restul, încât până şi Beatriz şi Muriel au început să-mi devină apăsători, în ciuda simpatiei pe care o nutream pentru amândoi, a veneraţiei pentru el şi a afecţiunii crescânde pentru ea – nu doar sexuală, nicidecum: întotdeauna impregnată cu milă. Ei erau cei care mă implicaseră, cei care mă puseseră în contact cu doctorul, Muriel îmi încredinţase misiuni dezagreabile, pentru ca apoi să mă scutească de ele, iar Beatriz se culca cu el, probabil şi cu Arranz, celălalt medic, şi cu mine o dată, o singură dată, asimilându-mă cumva celor doi porci, ca să utilizez termenul funcţionarei Celia. Perechea aceea mă zărise ca pe o mogâldeaţă în oceanul pe care nu poţi să-l ignori şi mă determinase să arunc o privire în îndelungata şi persistenta lor nefericire, hotărâsem să nu mă retrag. Ei mi-au străbătut viaţa, când abia începea, cum se spune, cu toate că nici eu n-am fost întru totul pasiv şi nici nu m-am prefăcut că aş fi un miraj, n-am încercat să devin invizibil. M-am gândit că nu era atât de rău ca Muriel să se lipsească de mine, să mă îndepărteze din mediul lui, în care mă simţisem acceptat, dar deopotrivă fascinat şi privilegiat. Însă înainte trebuia să-l informez, să-l fac părtaş la norocul neaşteptat pe care îl avusesem şi să-i dezvălui cine era prietenul său, ori să-i confirm, pentru ca şi el să se îndepărteze şi să-i spună „Nu te cunosc“, sau „Nu mai vreau să te cunosc“, iar Beatriz poate că l-ar imita, ea cu şi mai multe motive, ea se ducea la Sanctuar şi se preta la ceea ce nu putuseră refuza vechile victime, mame sau fiice.

Mi-am dat întâlnire cu Van Vechten să bem ceva în obişnuitul bar Chicote, ca preambul la o perindare prin discoteci şi spelunci, unele locuri se

însufleţeau atât de târziu, că eram siliţi să ne omorâm timpul până după miezul nopţii, ca să apărem prin ele. N-aveam încotro, oricât de nerăbdător ar fi fost el. M-a întrebat superficial de Beatriz, n-o văzuse de câteva zile, cum evolua. M-a întrebat de viitorul meu şi de planurile mele, ştia că voi părăsi curând slujba şi casa, casa de pe Velázquez care dăinuie mereu în amintirea mea, după atâţia ani, locuită de cei care au locuit-o. M-a întrebat de Maru şi de ospătăriţa ocazională Bettina, de nepoata lui García Lorca şi de alte cunoscute de-ale mele, nu se întâlnise cu nici una dintre ele în localurile în care se dusese pe cont propriu, ori îi târâse după el pe Rico şi pe Roy în vreo seară: ca şi cum toate ar fi dispărut, când am dispărut eu câteva săptămâni, perioada de supraveghere şi îngrijire a lui Beatriz şi cea evazivă, fuseseră consecutive. L-am lăsat să mă întrebe înainte să-l întreb eu ceva, ori de a scoate la iveală nume de persoane sau locuri care poate l-ar fi stânjenit ori l-ar fi descumpănit. Nu ştiam cum să fac, nu îndrăzneam. Nu găseam pretext ca să conduc conversaţia spre acel teren, măcar cu aparenţa de naturaleţe. Astfel că am profitat de lâncezeală ca să sar peste orice pregătire şi să spun fără înconjur:

– De curând, un prieten mi-a vorbit de tine şi de vremurile tale eroice, de când ajutai cu generozitate oameni cărora le era greu din motive politice. Se pare că ai consultat-o adesea pe o mătuşă de-a lui, mă rog, pe copiii ei. Soţul fusese anarhist şi scăpase ca prin miracol, dar nu putea să lucreze, n-avea cum să se întreţină. Mi-a spus că, dacă nu erai tu, probabil că vreunul dintre verii lui ar fi murit cu ani în urmă, fiind copil.

Van Vechten şi-a lărgit zâmbetul puţin fals, dar n-am observat satisfacţie pe chipul său. Mi s-a părut că strângea din dinţi şi mandibula îi devenea şi mai pătrată, mica protuberanţă a bărbiei i-a ieşit şi mai mult în evidenţă, de parcă i s-ar fi mărit dimensiunile şi culoarea i se intensifica odată cu încordarea muşchilor. A rămas uitându-se fix la mine cu ochii lui palizi şi glaciali, oarecum sfidători, de parcă ar fi ghicit unde vreau să ajung şi nu s-ar fi lăsat amăgit. Alţii îi elogiau comportamentul de odinioară, dar adevărul e că el nu-l menţiona niciodată, sau nu o făcuse cu mine. Gândindu-mă bine, el ştia ce trecuse sub tăcere şi ce primise pentru fiecare dintre acele vizite, fiind conştient totodată că familiile ajutate erau singurele care erau la curent, fără zvonuri şi cu certitudine. Era normal să se pună în gardă. Toate acestea, presupunând că povestea lui Vidal era adevărată.

– Uf, nu merită să vorbim despre asta, a spus în cele din urmă pe un ton modest, iar cu mâna a schiţat un gest prin care să reducă importanţa faptelor sale trecute. Mâna lui mare. Şi n-a fost deloc eroic. Alţii au făcut la fel.

– Foarte puţini, din câte mi s-a povestit, şi riscându-şi privilegiile, am răspuns, iar aici am văzut ocazia de a strecura primul nume. Prietenul meu a mai lăudat un medic, coleg de-al tău, cu care alternai la îngrijirile mătuşii, vreau să spun ale copiilor: doctorul Carlos Arranz. Ce s-a întâmplat cu el? Dacă tu eşti faimos pentru cariera ta şi pentru asta, de el nu auzisem niciodată. I-a mers rău? L-au pedepsit?

– Ah da, Arranz, a răspuns Van Vechten de parcă ar fi călătorit departe în timp și fără să-și ia de la mine ochii care mă scrutau întrebători.

Eram sigur că acum intrase de-a binelea la bănuieli; în momentul acela îmi era totuna, nu aveam de gând să mă mai văd cu el între patru ochi. Să bănuiască.

– Nu știu, i-am pierdut urma de o veșnicie. E adevărat că și el dădea o mână de ajutor pe atunci. Dar las-o baltă, nu-mi place să-mi aduc aminte de vremurile acelea întunecate. Tu nu le-ai cunoscut, erau funeste.

Hotărâsem să nu o iau pe ocolite, odată ce o apucasem pe drumul acesta, astfel că am îndrăznit să pronunț al doilea nume pe care-l țineam în mânecă. Poate că astfel îl făceam să se agite, sau îl năuceam cu atât trecut concret, sau îl alertam pe de-a-ntregul și îl supăram, iar în reacția lui se trăda. Graba e caracteristică tinereții – viteza mârșavă, mârșava grabă –, și de asemenea lipsa de calcul:

– Mătușa prietenului meu se numea Carmen Zapater, îți aduci aminte de ea? O femeie foarte afectuoasă, și frumoasă, după cum mi-a spus.

Frumoasă am adăugat eu prin deducție: dacă Arranz îl anunțase pe Van Vechten și îi deschisese ușa, o fi avut ceva. Zvonul acela se răspândește repede printre bărbați. Ca și cum ar fi fost o Mariella Novotny care nu avea încotro, obligată, pentru medicii aceia doi. Trebuie să fi fost multe, mulți ani de-a rândul, când femeile nu câștigau bani și nici nu-i aveau, și se aveau doar pe ele însele. Nu știu de ce vorbesc la trecut, există încă mii care nu pot decât să se vândă, ca să-și plătească datoriile.

– Păi nu-mi dau seama, a răspuns doctorul. Mi se pare numele oarecum cunoscut, dar nu o identific. Nici nu e normal să știu numele de familie ale mamelor[23], nu-i așa? Și chiar dacă nu se cuvine s-o spun eu, în aceste circumstanțe, au fost destule familiile pe care le-am vizitat în anii aceia, ca pediatru. Până la începutul anilor șaizeci au dus-o greu. O ducea greu multă lume.

– Îmi imaginez. Oamenii aceia pesemne că erau dispuși să facă orice, nu? Ca să supraviețuiască, sau măcar să supraviețuiască copiii lor.

Van Vechten a știut cu certitudine unde bat. Poate că eu îmi arătam cărțile prea repede, dar eram sătul de toate acelea și nu-mi păsa. Voiam doar o confirmare provenind de la el, sau un semnal irevocabil, un indiciu categoric, ca să mă duc la Muriel cu toată povestea. Ochii doctorului m-au privit aproape fără culoare, glaciali; cu intensitatea lor meridională, dar glaciali. Amestecul dădea fiori, devenea respingător. Așa priviseră, probabil, sau și mai înspăimântător, când își formula pretențiile și transforma femeile în obiecte. Fusese într-o unitate militară de informații pe timpul războiului, devenise turnător apoi. Știa multe și le folosea, le utiliza pentru șantajul privat, aceasta era povestea sordidă. Poate le privise astfel și pe prietenele mele, pe vreuna dintre ele fără îndoială, amândoi într-o mașină, la sfârșitul unei perindări de distracție.

– Ce insinuezi, tinere De Vere? Nu-mi spune că ți-au ajuns la urechi vechile calomnii.

– Calomnii? Nu știu despre ce vorbești, Jorge.

Am preferat să-i spun pe numele de botez, ca să îndulcesc situația momentan. Sau ca să îndulcesc ochii lui Robert Wilke, nu erau ușor de suportat.

– Da, sunt chestii pe care le-au răspândit franchiștii cei mai înverșunați, deranjați de evoluția mea, de faptul că menajam dușmanii și de îndepărtarea mea treptată de regim. Au spus că eram plătit în natură pentru serviciile pe care le făceam. Adică, în carne roșie, așa se spunea în glumă. Mă surprinde că ți s-au spus ție, în 1980. Sunt scorneli din anii cincizeci, cât a trecut de-atunci? După cum se vede, în țara asta nu se termină niciodată nimic și nici nu dispare, mai ales dacă e negativ și dăunător. Și fals. Nu înțeleg de ce îți pleci urechea. Voi, tinerii, sunteți impresionabili.

Am încercat să fac pe nevinovatul și să nu-mi dau drumul prea mult la gură. Mie nu-mi ajunsese la urechi nimic de la nici un franchist, ci de la oameni cărora aceștia le făcuseră viața grea și care fuseseră împinși să se exileze; sau de la persoane normale, ca Celia și Muriel cel bănuitor, sau actrița pasageră, iubirea vieții acestuia, indirect. N-am vrut să-l dau de gol pe Vidal, firește, nici pe mentorul său, doctorul Naval, fugit din Spania și fugit din Chile. Van Vechten și ei se cunoșteau, lucraseră în aceeași clinică, deși în perioade diferite.

– Eu nu insinuez nimic, domnule doctor, nici nu am vreo legătură cu franchiști înverșunați, pesemne că nu cunosc nici unul de felul acesta.

Acum l-am numit folosindu-i titlul, pe un ton amical. Însă cu aceasta am pretins să simtă răceală din partea mea.

– Mă limitez să-mi amintesc ce mi-ai spus cândva și să pun cap la cap.

– Ce ți-am spus? Eu nu ți-am spus nimic.

– Vorbind despre femei și despre cum să le faci să-ți cedeze, maestre, i-am răspuns.

Uităm mult mai mult din ce ne iese din propria gură decât ceea ce ne intră prin urechi, nu avea habar la ce mă refer.

– Ai spus: „Nimic nu-ți oferă satisfacție mai mare decât când nu vor, dar nu pot spune că nu“. Și apoi ai vorbit despre ranchiuna care le rămâne, „pentru că n-au avut încotro prima oară“. Chiar și dacă după aceea voiau, „odată ce s-au văzut obligate să spună că da“. Acestea au fost cuvintele tale, aproximativ. „Obligate“? „Dar nu pot spune că nu“? am repetat, am subliniat. O să mă lămurești cum trebuie înțelese.

Doctorul a stat în cumpănă câteva secunde. În lumina celor ce-mi fuseseră povestite și pe care el le ghicise, în lumina scornelilor răzbunătoare ale vechilor săi colegi, după el, frazele acelea sunau rău, chiar dacă fuseseră pronunțate în alte timpuri și în alt context. Aproape că sunau a mărturisire, a recunoaștere, trebuie să-și fi dat seama, trebuie să le fi văzut deodată urâte și mânjite. Și-a venit imediat în fire și a râs în hohote, cu toată splendoarea danturii sănătoase și orbitoare, o demonstrație de farmec, redevenise glumeț, protuberanța bărbiei îi strălucea.

– Dar ce prostie e aia, Juan? Vorbeam ca să vorbesc și vorbeam în glumă, tu îți băteai joc de mine. Ce memorie ai, nici nu-mi aduceam aminte. Mă refeream la sclifoseli, la când se lasă rugate, când obiectează ca să insistăm, ca să nu pară ușoare dacă sunt tinere și nici adultere când sunt căsătorite. Nu există căsătorită care să nu-ți spună: „E prima oară când mi se întâmplă asta, nu-mi explic“. Au nevoie să o crezi, sau să se creadă ele însele, în clipa aceea. Și te prefaci că le crezi, evident, ca să-și închipuie că ies cu obrazul curat și le lași mai liniștite. Poate că acum nu mai fac atâtea mofturi, dar în tinerețea mea făceau. Și mă rog, cu cineva ca mine fac mofturi și acum. Fetele ca prietenele tale trebuie să se justifice, pentru că fac sex cu un bărbat care are dublul vârstei lor sau și mai mult, cu un bătrân pentru baremele lor: m-a implorat, a insistat, m-a înșelat, mi-a fost milă. Totul constă în a le măguli. Mă refeream la asta și nu la altceva. Iar tu dai cuvintelor o interpretare sinistră. Ce minte intrigantă!

Și mi-a dat o lovitură cu mâna lui mare pe braț, n-a măsurat bine forța ghiontului sau a fost dinadins, m-a durut, am simțit că nu era un gest prietenesc. El l-a făcut să pară prietenesc, când mi-a dat ghiontul și-a menținut la vedere, imperturbabili, incisivii mari și dreptunghiulari, cordiali, care atâta îi ușuraseră cariera cu mame și copii și cu superiori. Dar nu era, ci mai degrabă iritat, și poate speriat.

A fost cât pe ce să mi se facă milă de el, întrucât se considera deodată un bătrân și o admitea deschis, cineva obligat să măgulească mereu, câte zile mai avea, poate nu doar cu cele tinere, ci cu toate; și să implore. Bărbații de succes nu-și suportă prea bine decadența, nu e ușor să pleci de la respingere, dacă nu ești obișnuit. Mi-am amintit că, pe deasupra, era unul dintre cei pe care îi trădează vârsta, nu le aduce învățămintele normale și nici nu-i potolește, le păstrează ambiția și energia, nu-i face mai puțin avântați și nici domoli. Îi mistuie treptat, dar fără să-i anunțe. Mi-am alungat urma aceea de milă: cum se făcea că un individ care nu era conștient de trecerea timpului peste el se prezenta subit ca o victimă a lui, în mijlocul unei conversații stânjenitoare pentru el? Am gândit: „Recurge la șiretlicuri, se apără. În el e ceva vorace și tulburător, am observat întotdeauna, nu trebuie să mă las amăgit“. Și, fiindcă nega, am hotărât să trântesc al treilea nume fără tranziție, fără să caut nici un meandru care să mă conducă până la Sanctuar:

– Tu ești religios, Jorge.

A fost pe jumătate afirmație, pe jumătate întrebare. L-a descumpănit, orice ar fi fost. A mai râs puțin, ca un aparat care nu se oprește brusc. Dar, dacă râsul îi era în agonie de când începuse, acum era cadavru.

– Și ce legătură are asta? De ce o spui?

– Te-am văzut la Sanctuarul Fecioarei din Darmstadt. Îmi închipui că ești foarte religios. Trebuie să fii extrem de evlavios, ca să faci parte din Mișcarea aceea Apostolică.

Expresia i s-a schimbat, zâmbetul mort i-a pierit de pe față, și l-a înmormântat pentru totdeauna, sau pentru restul nopții, am presupus. Era evident că nu-i plăcea ca eu să dețin informația aceea.

– M-ai văzut acolo? Cum, m-ai văzut tu?

Tonul a fost înfricoșat și deopotrivă sceptic.

– Eu mă duc adesea la Lázaro Galdiano, acolo, alături.

Am șovăit. Am așteptat. Am șovăit. Ce a ieșit imediat după aceea de pe buzele mele nu plănuisem să rostesc, mi-a scăpat blestemata de limbă.

– Cu Beatriz te-am văzut. În cabinetul tău te-am văzut.

Nu mi-a dat alt ghiont, acela aparținea sferei vesele, la urma urmelor. A profitat de faptul că ne aflam pe una dintre canapelele semicirculare de la Chicote – fotolii cu spătar, de parcă am fi fost în tren sau în tramvai – ca să-mi depună una dintre mâinile lui mari pe umăr. Când făcea asta cu o presupusă afecțiune, am mai spus, era ca și cum ar fi căzut vertical de la o înălțime considerabilă și în continuare strângeau ca ghearele, doreai numaidecât să scapi de ele, să te eliberezi de greutate și de încleștare. De data aceasta a fost mai rău, am simțit o adevărată apăsare, o înfigere, o inconfundabilă amenințare. Van Vechten era corpolent și puternic, se poate spune că îmi zdrobea umărul, mi-l răsucea și mi-l împingea în jos, am avut senzația că n-o să mă mai pot ridica singur de pe scaun, că tot corpul meu era neputincios în fața acelei poveri. M-a durut, cum altfel, mai rău decât înainte și mai mult timp. Am reflectat că mâna aceea se așezase așa pe umerii celor sperioși, în vreme ce el le oferea cele două opțiuni: „Astfel că tu spune ce vrei: ori suferi puțin, în condițiile mele, ori nu mai suferi deloc, nu-ți mai e nici bine, nici rău, nici așa și așa“. Și mi-a șoptit foarte încet, cu calm forțat (dar era un tip atât de expansiv, că nu era obișnuit cu șoapta, vocea i-a sunat ca șmirghelul când lustruiește):

– Ascultă, tinere De Vere, să vedem ce o să povestești. Ai grijă ce povestești. Să nu păgubești pe cine nu trebuie. Pe mai mulți.

Am reușit să mă strecor pe laterală, m-am dus în celălalt capăt al semicercului pe care îl ocupam, unde nu mă mai ajungea. Un chelner bătrân cu șervetul pe braț ne-a privit în alertă, pesemne că percepea tensiunile, mirosea încăierările înainte să se producă. Van Vechten nu avea să mă intimideze, tinerii sunt atât de inconștienți, că nu-și dau seama ușor când s-au pus în pericol. Iar pâinea și cuțitul erau la mine, eram convins de asta. Ba chiar era posibil să-mi ofere ceva în schimbul tăcerii mele, mi-am zis, dintr-o clipă în alta, îndată ce îi va trece supărarea și își va reveni din sperietură.

– Te referi la Beatriz? Nu-ți face griji. Pe cine poate să intereseze asta?

– Exact, pe cine poate să intereseze?

Iar eu am răspuns cu aplomb:

– Pe nimeni, după câte știu eu. Pe nimeni absolut. În schimb, mai degrabă e de interes, sau e mai ciudat, locul acela. Un loc straniu, atât de îngrijit, cu parfumul acela de evlavie, pare aproape integrist; cu aerul lui german din alte vremuri.

El era încă preocupat de aspectul carnal, de soția bunului său prieten, nu înțelegea deocamdată că asta pentru mine era secundar, făcea parte din viața intimă, asupra căreia întotdeauna trebuie să păstrezi tăcerea, deși aproape nimeni nu o face. Era ca și cum uimirea provocată de faptul că îi văzusem l-

ar fi împiedicat să stabilească o conexiune între presupusele calomnii îndepărtate și la care eu doar făcusem aluzie – în realitate nu spusesem nimic – și serviciile sale în locul acela, în 1980. Poate conexiunea aceea arăta că nu se schimbase niciodată pe de-a-ntregul. Vreau să spun că nici partidul nu și-l schimbase, în ciuda faimei, prieteniilor și aparențelor. În anii aceia, la câteva luni, exista teama de o lovitură de stat în Spania, care să ne reîntoarcă în dictatură. De fapt, au fost vreo două încercări mai târziu, e celebră a doua.

– Ce ai văzut? Cum ne-ai văzut? a întrebat cu perplexitate șmirghelul.

Cu toate că nu mai eram atât de aproape unul de celălalt, a rostit cuvintele tot în șoaptă. Trebuie să fi socotit imposibil să-i descopere cineva din afară.

– Am văzut totul. Apropo, nu tocmai romantic.

Ca să priceapă că nu merg la cacealma, i-am trântit acest comentariu impertinent.

– O întâmplare. Am aruncat o privire. Și există un unghi.

Nu aveam să-i spun adevărul, nici că mă cățărasem într-un copac. Dacă n-aș fi făcut-o, pe el nu l-aș fi distins, presupun. Și am revenit la cele revelatoare, la ce era important:

– Locul ăla, Sanctuarul, e o sucursală de adepți de-ai lui Pinochet, după câte am înțeles. Și știi cu cine colaborează la Madrid tipii aceștia. Lui Muriel i-ar plăcea să-ți cunoască această legătură, doctore. Cred și eu. Nu degeaba. Ca să știe ce să facă.

A pălit, acum și-a dat seama unde bătea posibila mea indiscreție. Mai întâi a improvizat o scuză, apoi și-a revenit. Mai întâi s-a temut și după aceea a încercat să mă facă pe mine să mă tem.

– Îi fac o favoare unui vechi prieten preot, iar el cu politica n-are nici în clin, nici în mânecă, asta e tot. Eu nu sunt religios, dar nu mă iau de credințele nimănui. Și n-am de ce să-ți dau ție explicații, ia te uită ce mucos.

Atunci și-a recuperat îmbufnarea. S-a năpustit spre mine, cu mâna mare întinsă, fără îndoială urma să-mi lipească una din nou, cine știe de data asta unde. Dar eu m-am ridicat și am ieșit din semicerc, înainte să mă poată prinde. Chelnerul ne-a aruncat altă ocheadă.

– Ai grijă ce povestești, Juan, ți-am mai spus. Totul poate să se povestească rău sau bine și poate să se asculte rău sau bine, și să se înțeleagă. Astfel că mai bine să nu povestești nimic, pentru orice eventualitate, mă înțelegi?

Și, întrucât eu nu am răspuns nicidecum, l-am privit de sus cu o expresie de surd, a insistat:

– Mă înțelegi, băiete, sau nu mă înțelegi?

N-am lăsat bani pe masă, el era mult mai bogat decât mine. Era clar că nu urma să aibă loc perindarea nocturnă prevăzută, sau avea să se perinde singur.

– Mereu ai făcut favoruri, eh, doctore? i-am spus înainte de a pleca, gata să mă îndrept spre ușa giratorie. Din ’39 până acum. Trebuie să fie foarte obositor.

În Spania, femeile căsătorite și-au păstrat mereu și își păstrează de asemenea în prezent numele de familie cu care s-au născut. Copiii nu au același nume de familie cu mamele lor.

X

Întotdeauna când eşti nerăbdător să vezi pe cineva sau să relatezi o descoperire, în acelaşi timp întârzii momentul cât poţi. Bineînţeles că asta se întâmplă doar când eşti sigur că vei vedea persoana, sau că îţi va fi ascultată povestirea, mai devreme sau mai târziu. În schimb, dacă ai vreo îndoială, oricât de mică ar fi ea, că vei reuşi, eşti înclinat să te grăbeşti, forţezi circumstanţele, în general cu rezultate dezamăgitoare, anticlimax şi surprize neplăcute. Eu îmi puteam permite să amân întâlnirea cu Muriel, s-o pregătesc şi să o savurez dinainte; să aştept ca el să se liniştească din treburile lui şi să reapară mai mult prin casă. În zilele acelea febrile pentru el, de intrări scurte şi ieşiri constante, n-ar fi fost o idee bună să-l oblig să se oprească, să se aşeze sau să se întindă pe jos ca să mă urmărească o bună bucată de timp fără chef. (Ce necesară este plictiseala prealabilă, ca să se trezească astfel curiozitatea şi fantezia!) Asta în cazul în care accepta să audă cele aflate despre Van Vechten, presupuneam că o va face, dacă insistam şi izbuteam să-l intrig. Trebuia să aştept să se domolească, să obţină o promisiune de finanţare a noului său proiect ranchiunos şi urgent, ori să-l considere imposibil şi să se resemneze deocamdată, poate până la sfârşitul verii. Mi-a venit bine întârzierea aceea, nu eram deloc presat, mă invadase doar nerăbdarea plăcută care te menţine în expectativă şi foarte înflăcărat, odată instalat în ea şi cu certitudinea absolută că în cele din urmă va fi satisfăcută.

Aşa cum îmi displăcuse să nu vorbesc deschis cu doctorul în vreme ce îl plimbam noaptea încercând să-l descos, studiindu-l, nu-mi plăcea nici acum să mă comport ca un turnător şi să-l pârăsc la prietenul său, cu consecinţe previzibile, odată confirmate manierele indecente. Trecuseră mulţi ani de la practicile sale şantajiste, dacă trebuia să le consider reale: mă pusese pe gânduri explicaţia lui, conform căreia erau calomnii răspândite de vechii săi camarazi franchişti, cei mai răzbunători, care se simţiseră trădaţi de clemenţa şi de lipsa lui de cruzime, orice lucru care ţi se spune lasă o mică urmă şi îţi trezeşte vreo îndoială, cât de mică, de aceea nu e ciudat că uneori nu vrei să mai auzi nimic, când ţi-ai compus tabloul, sau să interzici acuzaţilor să vorbească, nu cumva să te convingă încetul cu încetul de nevinovăţia lor şi relatarea să le sune a adevăr. Da, trecuseră mulţi ani, iar lumea se schimbă şi se căieşte, se priveşte pe ea însăşi retrospectiv cu groază şi deopotrivă fără a se recunoaşte, ori mai degrabă cu dezolare şi cu lipsă a recunoaşterii, de parcă s-ar contempla într-o oglindă deformantă, de cât de primitivă e: „Am fost eu acela? Am făcut eu asta? Atât de urât era vechiul meu eu? Dacă e aşa, nu pot să-l modific. Vina e mai puternică decât dorinţa mea de a corecta, vina mă împiedică să încerc, iar singurul lucru la care pot să aspir este ca vina aceea să fi trecut, să fie atât de veche, încât să nu mai aibă încotro şi să se piardă în ceaţa în care se estompează tot ce s-a întâmplat din negura vremii, până ce contururile se contopesc şi sunt cu neputinţă de distins: ce e bun şi ambiguu, şi contradictoriu, şi rău, crimele şi faptele de eroism, reaua voinţă şi mărinimia, corectitudinea şi înşelăciunea, ranchiuna care nu se atenuează nicicând şi iertarea obţinută prin istovirea

victimei, renunțarea și cuvântul dat, și profitarea vicleană, condamnat totul la ridicarea din umeri, la a fi ignorat de cei care vin după noi și ne succedă, ocupați fiind cu propriile pasiuni și cu ele le e de ajuns, rămân indiferenți la tot ce s-a întâmplat înainte ca ei să calce pe pământul pe care se vor limita să-și suprapună urmele peste ale nenumăraților predecesori și egali, fără a ști că doar imită și că nimic nu e inexplorat; totul e menit confuziei și amestecului, nivelării și uitării, și plutirii într-o magmă repetitivă, de care, totuși, nu se plictisește nimeni, ori nici unul dintre noi n-a găsit vreodată drumul pentru a ne smulge“. (Și de aceea istoria e plină de bărbați ca Eduardo Muriel și de femei ca Beatriz Noguera, de doctori Van Vechten și de profesori Rico, de tinere ca Celia și de tineri ca Vidal și Juan de Vere, și de figuranți identici, înverșunați unul după altul să reprezinte același spectacol și să rescrie aceeași relatare melodramatică. Nimic original nu are personajul meu și nici altul, presupun.) „Dar în vreme ce asta nu vine – și, cu toate că o viață e puțin, durează mult –, există un interval îngrozitor care ne aparține, care e cel mai rău lucru și e al nostru, iar în el nu avem încotro și ne descurcăm cu ceea ce am făcut sau omis și ne ținem vina la distanță, sau ne-o domolim, iar uneori singurul mod de a reuși e să o amplificăm, să ne străduim ca vinile noi să le acopere pe cele mai vechi și să le umbrească, să le estompeze sau să le minimizeze, până când, în sfârșit, să treacă toate și să nu rămână în lume cap în stare să și le aducă aminte, nici răutăcioasă și grăbită limbă ca să le povestească, nici măcar vreun deget tremurător care să le semnaleze drept cauzatoare a nimic.“

Îmi imaginez că au fost mai mulţi factori care mi-au învins împotrivirea naturală şi generală să torn. În primul rând, obţinusem ceea ce Muriel îmi ceruse la început şi, ca admirator necondiţionat al său, eu acceptasem fără rezerve. În al doilea rând, ceea ce îmi povestise Vidal coincidea prea mult cu cele bănuite de şeful meu: cu toate că acesta nu vorbise niciodată explicit, menţionase posibilitatea sau zvonul ca Van Vechten să se fi purtat josnic cu o femeie, sau poate cu mai multe, cum părea să fie cazul („Pentru mine asta e cel mai rău, e de neiertat“). În al treilea rând, aceste purtări ale doctorului erau suficient de abjecte ca să nu fie trecute sub tăcere, odată descoperite. Nu că i s-ar mai fi putut întâmpla ceva, evident: nici nu existau dovezi, nici nu ar fi constituit un delict, nici nu-i ardea nimănui atunci să denunţe în Spania; se promulgase o lege a amnistiei, adică, se ajunsese la înţelegerea ca nimeni să nu iniţieze un lanţ interminabil de acuzaţii şi să nu se mai scoată la iveală rufele murdare, nici măcar cele mai murdare – omoruri, execuţii sumare, denunţuri din invidie sau răzbunare şi simulacre de procese, tribunale militare condamnând civili prost apăraţi la închisoare pe viaţă sau la moarte, asta până în ultimii ani ai dictaturii, mai blânzi – : nici cele din război, comune celor două tabere, nici cele de după război, ale singurei tabere conducătoare şi cu capacitatea de a continua să murdărească. Nu doar că nu mai puteau exista consecinţe juridice pentru nici un abuz sau crimă, dar nici nu era văzut cu ochi buni să vorbeşti despre ele în public sau să le vânturi prin presă, cum am spus, puţinii care încercau se loveau de blamarea imediată, nu doar a vechilor şi interesaţilor franchişti – în realitate, deloc vechi –, ci şi a antifranchiştilor şi democraţilor convinşi: unora, cum observase Vidal, le prindea bine să se anuleze totul, ca să-şi ascundă propriul trecut îndepărtat şi să-şi pună în ordine biografiile pătate. S-a hotărât înainte de vreme că orice vină trecuse, că toate erau atât de vechi, că nu le mai rămânea decât să se piardă în ceaţa care estompează, ca şi cum s-ar fi scurs deodată un secol, în loc de patru sau cinci ani. M-am gândit că faptele compromiţătoare ale doctorului trebuiau să fie cunoscute în privat; că aveau să-l coste cel puţin o prietenie foarte preţuită, două cu puţin noroc. În al patrulea rând, mă deranja acum mai mult relaţia aceea rutinară între el şi Beatriz Noguera, întâlnirile lor de prozaice futaiuri la Sanctuar; nu că aş fi fost gelos, cred eu, ar fi fost absurd, când între mine şi ea nu se schimbase nimic, cel puţin în ceea ce o privea: noaptea din cămăruţa mea trebuie să fi fost pentru ea un capriciu, sau un leac împotriva insomniei, sau poate o rătăcire, despre care a doua zi păstra doar o vagă amintire şi poate abia mai era conştientă că se întâmplase, avea probleme cu capul în unele perioade, după elocventa şi simplificata ei opinie. Însă tinerii – sau tânărul care eram eu – au nevoie să se creadă oarecum unici în fiecare experienţă şi acţiune, şi e de ajuns să li se împlinească ceva negândit – să nu spunem un lucru imposibil – ca să dorească să înfrumuseţeze în amintire şi să cureţe de aderenţe urâte, iar Van Vechten era o aderenţă vulgară şi acum foarte urâtă. În ultimul rând, atitudinea lui la Chicote îmi fusese antipatică în ansamblu, deloc convingătoare şi ursuză: negase totul anticipat, îşi bătuse

joc, se prezentase ca subiect de denigrare, devenise amenințător și șmecher, îmi pusese pe umăr mâna lui mare, anunțându-mi suferință, mă numise „băiete“ și „mucos“. Cât despre relațiile și legăturile sale cu Mișcarea de la Darmstadt – dacă acelea erau actuale –, nu dăduse nici cea mai neînsemnată explicație, se arătase evaziv. Ținând cont de toate acestea, asupra împotrivirii mele de a turna a prevalat dorința de a-i face rău.

Încă nu puteam să mă port ca Vidal, totuși, dispus să răspândesc ce știam din răsărit și pân' la soare-apune, să povestesc cui ar fi ascultat. Se cuvenea să-i rezerv lui Muriel vestea în premieră, astfel că a trebuit să ocolesc cum am putut întrebările profesorului Rico în după-amiaza aceea. Venea atât de iritat de la prânzul său cu mumiile, că la început nu-și amintea de nimic anterior, de faptul că îmi ordonase să iau notițe amănunțite despre motivul pentru care Van Vechten era un vierme împuțit și să-l informez despre ticăloșiile lui.

– Ce rahat de prânz, a fost primul lucru pe care mi l-a spus.

Și-a dat jos ochelarii și a suflat pe ei cu atâta furie, de parcă ar fi vrut să-și otrăvească cu aerul expirat, *a posteriori*, detestabilii colegi de masă. Era atât de vizibil contrariat și frustrat, că eșuase în casa de pe Velázquez ca să clevetească în fața oricui s-ar fi aflat acolo.

– Ăia trei s-au comportat ca niște piranha, n-au făcut decât să formuleze obiecții și să-mi repete jigniri trecute. Vreau să spun, jigniri de-ale mele la adresa lor, ce adunătură de sălbatici, păreau cele trei vrăjitoare din *Macbeth* în versiunea lor cea mai fatalistă; sau *tricoteuses* mângâind ghilotina. E adevărat că în vreo scriere academică îi etichetasem drept inepți, superficiali, simpli, nedocumentați și obtuzi, iar pe unul chiar îl făcusem prost. Nu că l-aș fi numit așa direct, dar se subînțelegea; tipul se aventurase să-mi critice concluziile despre *Lazarillo* într-un studiu impecabil, care merita doar admirație și gură căscată, în cazul lui. Dar e dorința de a-mi arăta ei mie. Pe scurt, hărțuieli; iar argumentele mele erau cu neputință de atacat, apoi a tăcut ca o târfă, ca să nu mă înfurii pe el dacă-mi venea cu vreo contra-replică. Ce să fac, dacă împușc întotdeauna un iepure din două lovituri, sau cum se zice. Probabil că știu precadavrele alea, că doar la asta sunt buni, să corecteze lucrări de la examene cu un creion roșu, umezit în gură. Érforstrafó.

I-a ieșit o onomatopee mai lungă decât de obicei și accentuată dublu, poate i-a provocat-o mânia. A continuat să sufle peste ochelari, de parcă ar fi fost un dragon și ar fi lansat foc, lentilele erau complet aburite; a scos o bucată de piele de căprioară dintr-un toc cu o abilitate mai mult decât remarcabilă, a desfășurat-o dintr-o singură mișcare a încheieturii mâinii, cum fac prestidigitatorii cu imensele lor batiste.

– Mi-au spus clar că n-au de gând să mă voteze pentru Academie, când o să mă prezinte susținătorii mei. Întrucât caută să provoace vrajbă, e de temut că o să-și convingă câțiva colegi fără personalitate sau nătăfleți, și sunt unii. Păreau încântați că pot să se răzbune. Cel mai supărător e că abia dacă-mi mai aminteam ce scrisesem, faptul că îi făcusem cu ou și cu oțet. E

lucrul cel mai rău când împarţi dreptate oarbă, nu bagi de seamă pe cine păgubeşti.

S-a ocupat acum să-şi curețe ochelarii cu grijă şi cu zel, cu atâta umiditate aveau să-i iasă imaculaţi. Şi-a pus la loc pielea de căprioară cu un gest monden (mi-a amintit de Herbert Lom în jocurile lui), a aprins o ţigară, i s-a înseninat privirea numaidecât şi a adăugat cu jovialitate şi optimism (nu era un om pe care să-l ţină prea mult momentele de amărăciune, se plictisea de ele):

– Poate ar fi mai bine să aştept s-o mierlească, să-mi strecor candidatura. Nu trebuie să mai aibă mult nici unul, după flegmele cu care se luptau. I-am văzut de mai multe ori gata să se înece, habar n-ai ce scârbos. N-am putut să înghit nici un bob de mazăre.

Şi atunci, ca să alunge amintirea neplăcută, şi-a dat seama că îi datoram o bârfă.

– Apropo, tinere Vera, ce veşti ai despre doctor? Te-am lăsat pe punctul de a-i afla crimele îngrozitoare, după prietenul acela al tău, atât de citit şi vehement.

– Adevărul e că nu e nimic, domnule profesor. Nimic demn de a fi menţionat. Vidal exagera, ceea ce mi-a dezvăluit sunt fleacuri de la spital şi de la congrese. Mă rog, ştii cum sunt medicii, se urăsc unii pe alţii.

Asta era fals, sau cel puţin eu nu dispuneam de informaţii, nu aveam habar de certurile şi rivalităţile lor. Presupuneam că le aveau, ca în orice breaslă în Spania, aici nu se iartă între ei nici coşarii, ca să vorbim despre o meserie care nu mai există de secole.

Rico m-a privit cu suspiciune. Îi vedeam bine ochii, nu avea nici o urmă de praf pe lentile.

– Pe mine nu mă duci de nas, tinere Vere. Nu-mi veni cu cai verzi şi nu-mi vinde castraveţi.

Revenise la expresiile lui demodate, n-am priceput o iotă, deşi am înţeles sensul.

– Dacă nu vrei să-mi povesteşti, nu-mi povesti, haida de, dar sunt sigur că prietenul tău nu se referea la persecuţii de infirmiere, nici la intervenţii plagiate la congrese şi nici la uzurpări de merite. Nici măcar la pipăitul pacientelor adulte care-i sunt la îndemână, sau al mamelor care-şi însoţesc copiii. Sare în ochi că doctorul, din punct de vedere sexual, e un porc şi o ştim cu toţii, dar nimic din toate astea nu l-ar transforma într-un vierme împuţit.

A folosit acelaşi termen ca Celia, cu toate că pe buzele lui a sunat mai puţin agresiv; nici unul, nici celălalt nu ştiau în ce măsură aveau dreptate.

– Ar fi ţara plină de ei. Mă rog, e, de fapt: uită-te la cele trei fosile care-mi caută nod în papură.

Şi i-a atacat din nou, un răstimp, pe academicienii vetuşti.

În zilele următoare, a fost ocupat cu asta, a complotat şi a pus la cale ofense. Însă nu uita de Van Vechten, iar din când în când insista: „Îmi datorezi o poveste picantă cu mârşăvii, tinere De Viah, şi mi-o datorezi

verbatim“, îmi trântea îndată ce mă întâlnea. „Să vedem când catadicsești să te ții de cuvânt. Cel mai mult mă calcă pe nervi să fiu tufă de Veneția. Adică să fiu *in albis*. Sau să înghit în sec. Ți-am spus.“

Bine-ar fi fost ca Muriel să aibă aceeași curiozitate răutăcioasă, am fost foarte dezamăgit peste o săptămână, când, în sfârșit, și-a mai terminat treburile și a petrecut din nou puțin timp acasă. În parte a fost grație prietenului său Jack Palance, care a acceptat imediat rolul de coprotagonist în noul lui film improvizat, sau poate scos din sertarul vechilor proiecte ratate, sau întârziate, sau rătăcite, Muriel n-a găsit facilități pentru multe dintre strădaniile sale, și poate a fost la fel de mult ceea ce n-a putut să turneze ca ceea ce a realizat efectiv. Nu că Palance s-ar fi aflat în cel mai bun moment al carierei sale, sau mai mult decât atât, se afla fără îndoială în cel mai rău dintre toate. Dacă i se consultă acum filmografia, se constată că n-a făcut nici un film între 1981 și 1986, ambii ani inclusiv, și că vreme de patru ani din această perioadă singura activitate artistică i-a fost să prezinte o emisiune la televiziunea americană, al cărei titlu n-a depășit granițele. Astfel că poate nu era ciudat să accepte să participe la o producție fantomă spaniolă sau de oriunde; la urma urmelor, nu-l deranjase, în anii șaizeci, să se pună la ordinele lui Jesús Franco, Isasi-Isasmendi și ale câtorva italieni neînsemnați (când în aceleași decenii alternase colaborarea cu cineaști ca Godard și Brooks, Abel Gance și Fleischer). Dar Muriel atât îl admira, că a fost de ajuns să-i dea cuvântul că se va alătura echipei, ca să se liniștească și să se umple de speranță. Nu că prezența marelui Jack Palance într-o distribuție ar fi constituit vreo garanție de finanțare sau de succes în vremurile acelea, mai degrabă dimpotrivă, oricât de rușinos ar suna astăzi. Dar lui Muriel i se părea de bun augur să conteze pe el și poate pe Richard Widmark, cu care Palance lucrase la primele sale două lungmetraje, prin 1950, și pe care promisese să-l convingă să joace celălalt rol protagonist. Nu aveam și nu am habar de subiectul acelui film, care nici măcar n-a început vreodată să se filmeze. Știu doar că Volodymyr Jack Palahniuk – adevăratul nume ucrainean al lui Palance – împlinise șaizeci de ani și Widmark avea în jur de șaizeci și cinci.

Am avut deopotrivă senzația că Muriel era mai mulțumit datorită frecventelor contacte cu afacerista Cecilia Alemany. N-am idee cum a reușit ca ea să-l bage în seamă, nici în ce măsură o făcea mai exact, însă acum își telefonau aproape zilnic și el se îndepărta pentru convorbirile cu ea și mormăia, ca să nu fie auzit bine de cine mai era în casă, inclusiv de mine. Și mai ales n-a mai făcut glume despre inaccesibilitatea ei. Nu mai vorbea despre ea ca despre o semizeiță, nu mai rostea fraze ca „Ce femeie deosebită; ce as în afaceri, pe lângă ea suntem cu toții microbi“. Când nu se mai exagerează și nu se mai glumește despre cineva venerat înseamnă că acel cineva a coborât pe pământ și a devenit apropiat. Nu îndrăzneam să mă gândesc că acum împărțeau guma de mestecat, sau că și-o pasau fără rafinament, dar într-o seară în care Muriel s-a întors târziu și eu încă umblam pe acolo treaz, am simțit că emana un miros de parfum îmbătător, aproape narcotizant, iar el nu se dăduse cu parfum. Eram sigur, în schimb, că proprietara imperiului nu i se mai adresa numindu-l „om bun“, ceea ce atâta îl umilise și amuzase la prima și îndepărtata lor întrevedere.

A doua zi era atât de bine dispus, îmi imaginez, că m-a chemat în biroul lui și mi-a spus, cu degetul mare sub axilă și cu pipa în cealaltă mână, cu care m-a arătat ca Sherlock Holmes, sau mai degrabă ca Walter Pidgeon, care câteodată avea o mustață ca a lui:

– Tinere De Vere, întrucât lucrurile par să se aranjeze și presimt că noul proiect o să meargă înainte, nu lua în seamă ce te-am anunțat. Dacă nu te-ai angajat deja în altă parte și preferi să rămâi aici, eu cred că o să găsesc la ce să-mi fii de folos. Va trebui tradus scenariul, pentru început, când va fi gata.

Și a adăugat cu un soi de orgoliu compensat prematur:

– O să vadă el, Towers, și încă câțiva.

Mă deprinsesem cu răzgândirile lui, cu ordinele și contraordinele. Și cu dispoziția variabilă. Astfel că mi-a trecut prin cap că poate aceea era ziua potrivită ca să aflu dacă se produseseră modificări în atitudinea sa cu privire la Van Vechten.

– Mulțumesc foarte mult, Eduardo. Pentru încredere. Să lucrez pentru dumneavoastră e o plăcere, după cum știți, deși uneori nu cred să vă fiu foarte util. V-aș fi recunoscător să-mi dați puțin timp de gândire. Mă obișnuisem cu ideea de a trece la altă etapă în septembrie.

Atmosfera aceea, am mai spus, începea să mă irite, dacă nu să mă intoxice din când în când. Beatriz ieșea din nou cu o relativă normalitate la treburile ei, dar tic-tacul fără muzică revenise insistent în orele în care stătea acasă și mi se părea mai îngrozitor ca oricând, ca și cum ar fi marcat mereu o numărătoare inversă foarte lentă, spre un termen care nu sosea, sau pe care doar ea îl zărea în ceața ei. Mi-o imaginam privind absorbită clapele pianului, numărându-le mecanic pe cele albe și pe cele negre și observând trecerea timpului, lăsându-l să sune fără a-l umple cu nici un acord sau melodie, timpul care nu se umple e de obicei însoțit de gânduri statice, repetitive: „Încă nu, încă nu, încă nu, încă nu e ăsta momentul“, de exemplu. Și o vedeam întunecată: chiar dacă Muriel și ea abia schimbau două vorbe, trebuie să fi perceput mulțumirea lui, atât de bruscă, poate îi mirosise de la distanță și parfumul distins. Din câte știam eu, nici măcar nu mai făcea incursiuni nocturne și nu stătea de strajă în fața ușii lui, de parcă ar fi lăsat în sfârșit orice speranță. Cât despre mine, cu toate că ne tratam mai departe cu aceeași deferență și simpatie dinainte, ca și cum nu ar fi existat niciodată intimitate între noi, mă simțeam stânjenit, eram jenat și mă înroșeam, eram tentat să mă dau la o parte, pentru ca transgresarea să mi se risipească: nu puteam să nu-mi reproșez că de fapt comisesem o ticăloșie, față de Muriel, mă refer. Și nu aveam încredere în noi, mă temeam că într-o bună zi o să-i vină ei sau o să-mi vină mie chef să încercăm să repetăm fapta. Ceea ce s-a întâmplat o dată poate să se întâmple din nou, asta o știe toată lumea. Mai puțin pare să știe că precedentele sunt lipsite de importanță: ceea ce nu s-a întâmplat niciodată poate deopotrivă să survină pentru întâia oară.

– O să vezi tu, mi-a răspuns. Nu ești obligat la nimic. Așa cum ți-am spus că poți să-ți iei cât timp vrei ca să pleci, poți să ți-l iei și ca să hotărăști dacă

rămâi. O să-mi spui tu când vei vedea lucrurile clare. Oferta e făcută și o voi menține. Așa că ține-mă la curent.

I-am privit ochiul care vorbea și am văzut în el o expresie de simpatie. Apoi i l-am privit pe cel care tăcea, îmi venea să bat darabana pe plasturele lui, ca de atâtea alte ori, era de asemenea o ispită a afecțiunii. Avea să-mi fie tare dor de el când voi pleca, de asta eram sigur.

– Asupra unui lucru aș vrea să vă informez acum, Eduardo, dacă îmi permiteți. Nu de altceva, dar nu-mi place să las la jumătate însărcinările pe care mi le dați, misiunile. Știu că mi-ați revocat-o pe cea referitoare la doctor – cred că am ales acest verb pedant ca să confer mai multă solemnitate cuvintelor mele –, însă trebuie să știți ce am descoperit în ultima vreme. Coincide într-atât cu datele dumneavoastră, cu temerile dumneavoastră, încât nu pot să nu vă povestesc…

Muriel a ridicat mâna cu pipa și m-a oprit brusc cu ea, o atitudine autoritară, care îmi interzicea să vorbesc. M-a semnalat cu găvanul, am văzut jăraticul: ca și cum mi-ar fi arătat o lumină roșie.

– Eh, stop, tinere De Vere. Ce ți-am mai spus eu? Ți-am spus că nu te pot împiedica să-ți continui investigațiile pe cont propriu, dacă dorești. Am făcut rău când ți-am dezvăluit îndoielile mele și te-am alertat, o slăbiciune de-a mea, apoi nu se mai poate dezactiva asta. Dar te-am avertizat că, dacă continui, să nu vii să-mi povestești și să nu povestești nimănui. Dacă doctorul ți-a făcut mărturisiri, sau ai aflat ceva, să ții pentru tine. Și mai bine dacă iei cu tine în mormânt, cu toate că asta înseamnă să cer cam mult. Cu mine, în orice caz, taci. Nu mai sunt dispus să aflu. Nu vreau să știu.

Eu eram în picioare, nu-mi spusese să mă așez. Deși e adevărat că nu aveam nevoie de invitația lui când eram atât de familiari, eram ca acasă. Dar cu siguranță mă chemase doar ca să-mi comunice că îmi păstram locul de muncă, nu ca să stăm de vorbă și nici ca să disertăm pe alte subiecte. Am îndrăznit să insist; întotdeauna insistăm la refuzuri, măcar o dată. Un obicei regretabil, pe care îl avem aproape toți.

– Dar ați vrut să știți în momentul respectiv, încât m-ați amestecat în asta. Vă mistuia incertitudinea și erați incapabil să nu luați în seamă, cum v-am sugerat eu. Îmi amintesc că mi-ați spus: „Va trebui să găsesc vreun indiciu, vreo orientare care să-mi permită să-mi spun: «Haida de, asta e minciună» sau «Vai, asta trebuie să fie adevărat»“. Atât de dezamăgitoare vi se păreau acuzațiile care vă ajunseseră la urechi, atât descurajatoare și de josnice și de stupide. „Atât de disproporționate“, ați zis, „mai mult decât grave.“ Păi se dovedește că sunt toate astea, Eduardo, doar că și grave, în egală măsură. Și nu doar cu privire la trecut, poate sunt lucruri tulburi și în actualitate. Nu puteți să le ignorați acum, când v-am obținut această orientare.

Muriel s-a ridicat și a venit lângă mine. Și-a încrucișat mâinile, într-un gest sever, cum făcuse în noaptea aceea, după ce îi deschisese, în sfârșit, ușa soției sale, când se ivise în prag cu pijamaua lui albă și halatul închis la culoare. M-a privit într-un mod asemănător celui în care a privit-o pe ea, pe biata de ea, în cămașa ei de noapte. Din ochiul său albastru dispăruse într-o

clipă afecțiunea pe care o simțea pentru mine; acum era doar iritare, o oarecare mânie zămislindu-se, ba chiar și un început de ușor dispreț, cel inspirat întotdeauna de cel care încearcă să-și impună voința. Mi-am dat seama că nu voi reuși să vorbesc.

– Evident că pot, asta ar mai lipsi. Și ce, dacă în alt moment ți-am cerut intervenția? M-am răzgândit, ți-am mai spus. Îi datorez mult doctorului, și tocmai a salvat-o pe Beatriz încă o dată. E un prieten dintotdeauna și n-am chef să-l pierd, nici să mi se mânjească imaginea lui mai mult decât s-ar cuveni, mi-a mânjit-o destul informația care mi-a fost adusă. Într-un ceas rău. Încă îmi stă în putință să închid ochii, să nu iau în seamă, cum, într-adevăr, mi-ai sugerat tu. Nu am nevoie de orientări și nici de indicii, pentru că m-am hotărât să-mi spun, când te-am eliberat de misiune: „Ei, asta e minciună, sau merită să fie“. Prea mulți oameni se îndepărtează de noi ori ne mor într-o viață, nu e cazul să-i alungăm și pe cei care rămân. A comis vreo mârșăvie în trecut, a profitat? Aici, într-o dictatură atât de lungă, le-a comis aproape toată lumea. Și ce? Trebuie să acceptăm că asta e o țară murdară, foarte murdară. Zeci de ani, am conviețuit cu toții, ce să fi făcut, și a trebuit să ne cunoaștem. Mulți dintre cei care au făcut nelegiuiri, cu alte ocazii s-au purtat cum se cuvine. Timpul le vindecă pe toate, e greu să faci rău fără încetare, cum e și să faci bine. Nu există nimeni care să nu fi săvârșit vreo josnicie (nu politică, ci personală), și nimeni care să nu fi făcut vreun mare serviciu. În urmă cu patruzeci de ani, nu, nu existau jumătăți de măsură atunci. Dar suntem în 1980, și au trecut acești patruzeci de ani ca să amestecăm totul mai mult decât ne-am imaginat, nu mai e posibil să ne situăm în datele acelea îndepărtate. Contrar a ceea ce cred unii, timpul n-a rămas înghețat în ele, ci a continuat și s-a scurs, oricât au încercat înșiși franchiștii să-l imobilizeze. Cine era în 1940 un mizerabil, probabil că n-a încetat niciodată să fie, dar a avut ocazia de a-și nuanța comportamentul și de a fi ceva mai mult. Revanșa se sfârșește, răutatea istovește, ura umple de lehamite pe oricine, în afară de fanatici, și chiar și așa. Trebuie să faci pauze. Lumea se duce la bar și acolo stă de vorbă și glumește, iar în toiul râsului nimeni nu se simte și nici nu se crede malițios, chiar dacă sunt glume caustice, atât de obișnuite la noi. Nimeni nu e niciodată statornic și nici dintr-o bucată, sau foarte puțini: până și Franco se dădea în vânt după cinema, ca tine și ca mine; sigur că se uita la filme pasionat de vicisitudinile personajelor, cu absolută ingenuitate. Cât durau proiecțiile pe ecran, poate nu hotăra și nici nu punea la cale nimic; poate era absorbit timp de nouăzeci de minute și trăia într-o paranteză de normalitate. Asta ca să dau cel mai rău exemplu. Eu pe doctor l-am văzut întotdeauna în normalitatea lui, cunosc doar asta despre el. L-am văzut vindecându-mi copiii și salvând-o pe Beatriz și atent la mine. L-am văzut râzând, cu cheful lui de petrecere și cu buna dispoziție. Astfel că mi-e totuna ce făcea sau nu făcea acum o veșnicie fără ca eu să-l văd. Pentru mine a fost și este ceva mai mult, Juan. E ultimul meu cuvânt.

Şi-a desfăcut braţele şi s-a tras înapoi cu doi paşi, ca şi cum şi-ar fi considerat lecţia încheiată, sau mustrarea. Nu puteam să-i impun cu forţa ceea ce cunoşteam. Mă rog, aş fi putut, era de ajuns să-i spun repede trei fraze, răutăcioasa repeziciune: „Doctorul a abuzat de mai multe femei şi i-a şantajat pe soţii sau taţii lor, i-a ameninţat că-i bagă la puşcărie sau îi trimite în faţa plutonului de execuţie, dacă nu-i îndeplineau cererile“. N-ar fi putut evita să audă, iar petele auditive nu se curăţă, nu ies, spre deosebire de cele sexuale, care se spală toate. Atâta mă înfuria situaţia, că am fost chiar tentat să-i trântesc ceva negândit, a fost o fracţiune de secundă: „Ştii că doctorul şi-o trage de multă vreme cu Beatriz?“ (Mi-ar fi scăpat verbul acesta nerespectuos, fiind exact, încă o dată.) Evident că eu tocmai făcusem acelaşi lucru, chiar dacă fusese o singură dată şi poate lui Muriel nu-i păsa, n-o să ştiu în veci: nici în cazul meu, nici în cazul lui Van Vechten, nici în cazul lui Arranz, nici în al cine ştie mai cui, poate cineva din afara Madridului. Şi aş fi putut să strecor altă frază rapidă, ca să agravez informaţia: „Se întâlnesc într-un loc ultracatolic, relaţionat cu pinochetişti, după câte ştiu eu“. Dar nimeni nu spune lucrurile acestea puerile, nici măcar la douăzeci şi trei de ani. Nu cuiva pe care-l admiră şi-l respectă, şi la care ţine, nu cuiva care îi interzice să povestească şi insistă că nu doreşte să afle, cui a decis să renunţe la pasagera curiozitate. Astfel că mi-au ieşit două întrebări succesive şi am înţeles după răspunsul lui că au fost la rândul lor puerile:

– Şi dreptatea, Eduardo? Cum rămâne cu ce s-a întâmplat, cu ceea ce a avut loc?

Pesemne că el nu-şi mai aducea aminte de ce îmi spusese despre această ultimă expresie.

– Dreptatea? a repetat fulgerător. Dreptatea nu există. Sau doar ca excepţie: câte o pedeapsă exemplară pentru a păstra aparenţele, la crimele individuale, nimic mai mult. Ghinion pentru cel pe care cade beleaua. La cele colective nu, la cele naţionale nu, acolo nu există niciodată, nici nu se pretinde. Dreptatea e întotdeauna înspăimântată de magnitudine, supraabundenţa o excedează, o inhibă cantitatea. Toate astea o paralizează şi o sperie, încât e nerealist să se apeleze la ea după o dictatură, sau după un război, până şi după o simplă linşare într-un sat nenorocit, mereu sunt prea mulţi cei care iau parte. Câţi oameni crezi că au comis delicte, sau au fost complici în Germania, şi câţi au fost pedepsiţi? Nu mă refer la cei judecaţi şi condamnaţi, care au fost şi mai puţini, ci la ceva mult mai factibil şi mai uşor: câţi au fost pedepsiţi social sau la nivel personal? Câţi au fost marginalizaţi sau repudiaţi, câţi au fost îndepărtaţi, cum îmi ceri să fac eu acum cu doctorul din cauza celor aflate despre el? O proporţie minusculă. Un număr nesemnificativ. Şi la fel s-a întâmplat în Italia, în Ungaria, în Croaţia, în Polonia, în Franţa, peste tot. Nu ajunge în faţa justiţiei o ţară în întregime, nici jumătate, nici măcar o parte. (Mă rog, în dictaturi da, firească, dar cine vrea asta din nou?) Şi presupunând că aici am putea să o facem, ce sens ar avea nu să trimitem în judecată, că nu mai e posibil şi nici

convenabil, iar în asta suntem cu toţii de acord, ci să nu mai salutăm majoritatea populației? Noi, tâmpiții de justiţiari, am rămâne ciumaţi și izolaţi, să nu te îndoiești. Nimeni nu-și detestă egalii, nimeni nu acuză pe cine îi seamănă.

Muriel s-a oprit și s-a așezat pe canapea, dar eu încă n-am îndrăznit să-l imit. Și-a ridicat privirea spre tabloul lui Casanova fratele, un moment, nu se mai sătura. Apoi și-a ațintit iarăși ochiul asupra mea și a adăugat:

– Iată, tinere De Vere: Spania întreagă e plină de ticăloși în grad mai mare sau mai mic, indivizi care au oprimat și au tras foloase, care au prosperat și au profitat, care au tolerat, în cel mai bun caz. Iar tu vrei să-mi iei un prieten pentru că a făcut cândva ceva de felul ăsta? Haida de, omule. Da, eu te-am implicat în chestia asta și am avut îndoielile mele, e adevărat: vestigii din alte vremuri, din cel care am fost; vestigii de corectitudine. Dar, sincer, așa cum evoluează aici lucrurile, n-o să devin singurul cretin care își dăunează lui însuși ca să facă justiţie personală.

A bătut darabana pe plasture, de parcă ar fi ghicit tentația mea (plăcutul sunet cu care mă mulţumeam), și a încheiat cu un surâs vag și cu o neașteptată ușurătate:

– Nici asta nu există, Juan, dreptatea dezinteresată și personală.

Ambele lucruri m-au scos din sărite, negarea și tonul de ușurătate, de paternalism chiar. Nu că eu nu i l-aș fi permis pe acesta din urmă, dimpotrivă, era normal ca Muriel să se arate paternalist cu mine, mă depășea cu mult în vârstă, cultură și experiență de viață, iar pe deasupra îi eram admirator necondiționat. Poate că admirația mi se domolise puțin, se știe că nu există fervoare care să reziste convieţuirii continue și apropierii, contemplării actelor vieții intime a cuiva, acelea care nu se povestesc de obicei, fiindcă încropesc povești prea banale, atât de asemănătoare toate între ele, încât cronicarii cei mai ambițioși tind să le disprețuiască și abia le acordă atenție. Eu acordasem atenție aerului care se respira în casa aceea, poate mai mult decât s-ar fi cuvenit. Și poate de aceea m-am înfuriat.

– Ah, nu, Don Eduardo?

Din când în când recuperam adresarea protocolară cu „Don“, la care renunțasem foarte repede, fără să vreau; dar de data aceasta a fost dinadins.

– Nici asta nu există? Și mi-o spuneți tocmai dumneavoastră?

A perceput ironia, dacă ajungea să fie așa ceva; l-am respectat mereu.

– Și de ce n-ar trebui să ți-o spun eu? La ce te referi, tinere De Vere?

Deocamdată nu simțeam ofensă, ci doar interes incipient.

– Uitați, Don Eduardo, Eduardo. Sunt aici de suficient timp ca să văd că lui Beatriz îi aplicați ceva foarte asemănător cu asta, cu dreptatea personală. Sau mai bine zis cu pedeapsa: cu o pedeapsă personală. Mă avertizați că nu sunteți dispus să pierdeți un prieten din cauza comportamentului din urmă cu atâția ani, nici măcar să vă răriți întâlnirile cu el, sau să le modificați; acum se vede treaba că nici nu vreți să ascultați. Și în schimb, de ani întregi, presupun că sunt ani, plătiți ce știu eu ce polițe soției dumneavoastră. În principiu nu mă privește pe mine, cum mi-ați amintit uneori, când v-am întrebat de alte chestiuni fără rea intenție, doar cu curiozitatea normală. Dar dacă devin martor la ieșiri necontrolate și scene, începe să mă privească, nu? Nu ești indiferent la ceea ce se derulează în fața ta, nici nu trebuie să fii, după părerea mea; iar dumneavoastră nu vă privați și nici nu vă ascundeți. Scuzați-mi îndrăzneala, dar v-am auzit rostind destule lucruri, în sfârșit, cam nedemne de dumneavoastră. I le spuneați lui Beatriz. Nu faceți din ele un secret, ăsta-i adevărul.

I s-a înăsprit expresia. Cu toate acestea, asprimea nu îmi era încă adresată mie, ci poate celor ce se întâmplaseră, faptelor care într-o zi îl făcuseră să o ia în colimator și să o alunge pe soția lui. Dacă nu pe de-a-ntregul în afecțiune (era evident că rămăsese jăratic sau și mai mult), pe deplin în viața conjugală.

– Te lauzi că ești atent și ai memorie bună, Juan, dar totuși omiți o parte importantă din ceea ce tocmai am spus. Am spus că nu există nici dreptatea *dezinteresată* și personală.

Și a subliniat primul adjectiv, pe care eu, într-adevăr, îl ignorasem.

– E o diferență fundamentală între ce-o fi făcut doctorul și ce a făcut Beatriz, chiar dacă ce a comis el ar putea fi mult mai reprobabil; și sistematic, și reiterat, și josnic, și cu o altă dimensiune și tot ce vrei, e

totuna. În momentul respectiv m-ai întrebat dacă era vorba despre ceva împotriva mea, de o trădare, și ți-am răspuns că veștile despre el nu mă lezau, nu aveau legătură cu mine și nici nu afectau direct prietenia noastră.

„Ar trebui să vedem dacă nu consideri trădare“, am gândit și în gând l-am tutuit, „ce am contemplat urcat într-un copac în Darmstadt și nu m-ai lăsa să-ți povestesc; cu toate că asta nu vreau să-ți povestesc, asta nu“.

– Doctorul, orice ar fi făcut, în nici un caz nu mi-a făcut *mie*. Beatriz, în schimb, da. Mi-a făcut *mie*, a modificat făgașul vieții mele, a determinat-o și a distrus-o; și pe al încă unei persoane. Acuzațiile împotriva lui Jorge erau dezagreabile. Foarte mizerabile. Și am avut îndoieli. Dar acum văd limpede (cu atât mai mult cu cât mă uit în jur) că nu trebuie să mă ocup de cele o sută de mii de porcării pe care le-a făcut câteva zeci de ani lumea pe acolo. Pe aici, s-a corectat. Nu am de ce să iau măsuri, și mai ales cu cineva față de care mă simt dator, iar pe deasupra, datoria tocmai s-a mărit.

„Nu ai habar că poate ar trebui să te simți și creditor“, am gândit; „sau poate nu, poate îți e totul indiferent.“

– Eu nu sunt un judecător care să acționeze din oficiu, în realitate nimeni nu e, cum constatăm zilnic, de când a murit Franco. Nici cei de profesie. Pe toți ne indignează și ne doare ce ni s-a făcut nouă sau apropiaților, sau strămoșilor, nu ce s-a făcut „în general“. Ar fi o sarcină disproporționată și ridicolă să înfruntăm „generalul“, niciodată nu s-a întreprins asta, în nici o epocă și în nici o țară. Muncă de pierde-vară sau de fanatici, de indivizi posedați de ei înșiși, care mor să-și găsească o misiune. Fiecare are grijă de ale lui, să nu ne amăgim; își vrea răzbunarea sau despăgubirea, poartă pica sa particulară și nu-i stă capul și nici n-are timp pentru ale altora, în afară de situația în care cauza și reclamația sa ar fi avantajate dacă s-ar asocia cu alții. Dar în aceste uniuni strategice spiritul continuă să fie particular, în fond fiecare își caută repararea ofensei proprii, succesul reclamației sale și nimic mai mult. Doar câțiva temerari se erijează în procurori sau judecători ai pricinilor altora, a ceea ce este rău *per se*.

„Vidal ar fi unul dintre aceștia“, m-am grăbit să gândesc, „după Muriel; totuși, eu nu-l văd temerar, ci cât se poate de normal.“ Imediat mi-am adus aminte și am rectificat: „Ah nu, nici Vidal nu e dezinteresat, o are pe mătușa Carmen, s-au tăvălit cu ea amândoi, Van Vechten și Arranz; așadar, poate că Muriel are dreptate“.

– Au o grămadă de pretenții și pe deasupra își dau multă importanță. E o dovadă de megalomanie, să nu tolerezi nepedepsirea în chestiuni de care te doare-n cot, nu? Justițiarii își pun o medalie și se privesc în oglindă cu ea, spunându-și: „Sunt incoruptibil, sunt implacabil, nu voi lăsa să scape nimic nedrept, indiferent dacă mă afectează sau nu mă afectează pe mine“.

În orice caz, nu mi se părea deloc că Vidal ar fi fost așa; la urma urmelor, îl indignau pictorul catalan și filosoful urât și chel, care nu îl ofensaseră personal; el se limita să nu tacă în privat, fără dorința de a face dreptate și nici de a duce pe cineva pe banca acuzaților, nici de a-i expune public mârșăviile: conversații de aperitiv sau de spital, sfaturi și avertizări adresate

unui prieten inexpert, zvonuri la o bere, asta era tot. Dar am lăsat-o baltă. Familia îi fusese prejudiciată. Nu ireversibil, tatăl lui se îmbogățise, firește că își construise averea în străinătate. Dar pesemne că situația inițială era suficientă pentru ca ranchiuna lui Vidal să fie impersonală, cuprinzătoare.

– Atenție, eu însumi am căzut în tentația de a mă comporta astfel, nu că n-aș înțelege atitudinea asta. Suferi de atacuri de indignare „obiectivă“, cu atât mai mult cu cât ești mai tânăr. De aceea, într-o pornire de tinerețe…, să zicem invadat de vechiul meu eu, de cel care am fost…, am ajuns să-ți încredințez misiunea pe care ți-am încredințat-o. Dar nu mai sunt tânăr; vestigiile sunt trecătoare și din ce în ce mai estompate… Încât apoi m-am gândit mai bine și mi-am zis: „Și mie ce-mi pasă de asta? Mi-a făcut ceva mie? Nu. Mie nu mi-a făcut nimic doctorul“.

Muriel uitase de scopul discursului său, de răspuns sau apărare. I se întâmpla din ce în ce mai des. N-o puneam pe seama vârstei, avea în jur de cincizeci de ani, nu mai mult. Uneori se întindea la vorbă, iar alteori era tăios și laconic, asta de la început. I se accentuaseră cele două tendințe, când se întindea la vorbă nu se mai oprea, iar când nu, era mai lapidar. Acum s-a oprit oarecum dezorientat, ca și cum s-ar fi întrebat: „De ce dracu’ vorbim despre asta?“ Astfel că am profitat, ca să încerc să-l conduc în direcția în care voiam eu.

– Și Beatriz da, am zis. Ceva de neiertat, v-a făcut Beatriz dumneavoastră.

I s-a însufleţit deodată ochiul, mi-a lansat o săgeată cu el, nu prea ascuțită însă.

– Să vedeți, Eduardo. Cât ați fost la Barcelona, am conversat mai mult ca oricând, eu cu ea; asta trebuia să fac, am rămas ca însoțitor al ei, gardian, protector.

„Atenție, să nu-mi dau drumul la gură“, am gândit; „și atenție la ce las să se ghicească, nu cumva să mă dau de gol: Muriel a văzut filme până la saturație.“

– De când am intrat în casa asta… Mă rog, văd că simțiți pentru ea un soi de afecțiune retrospectivă, nu știu cum s-o definesc mai bine. Pentru vremurile vechi. Ea și le amintește ca foarte bune, sau și mai mult: le are mereu în minte și se agață de ele, știți dumneavoastră. Și am văzut cât v-ați alarmat în ziua cu hotelul Wellington, panica pe care v-o provoca posibilitatea ca ea să se fi omorât. Dar, în același timp, constat că n-o suportați. O tratați nepoliticos aproape întotdeauna, foarte nepoliticos. Poate cu motiv. Însă eu nu cunosc acest motiv și nu e plăcut să contemplu ce se întâmplă aici.

Ochiul lui Muriel s-a îmblânzit, acum era doar sarcastic. Și-a suflecat și mai mult mânecile de la cămașă cu două gesturi rapide, soarele urca și văzduhul începea să se încălzească.

– Și nu ți-a explicat motivul, dacă ați vorbit atât de mult? Doamna care se plânge copilului naiv, biata victimă?

– Nu. Mi-a spus că îi e rușine să-mi povestească, e prea ridicol. Că mai bine să-mi spuneți dumneavoastră și voi vedea disproporția. N-am înțeles

decât că a existat o minciună de-a ei, pe care i-ați luat-o în nume de rău. O prostie, o copilărie, aceștia au fost termenii pe care i-a folosit ea. Nu și-a închipuit niciodată reacția dumneavoastră atât de nepotrivită când v-a mărturisit, o absolută exagerare.

– Mda. Și tu ai crezut-o?

– Eu nu trebuie să cred nimic, continui să nu am habar de nimic. Dar, spre deosebire de dumneavoastră cu doctorul, mi-ar plăcea să aflu la ce am asistat. Nu vă faceți griji, am priceput că povestea cu doctorul nu vă privește; dacă s-a întâmplat, dumneavoastră nici măcar nu ați fost martor, de ce dracu' să vă intereseze? Nu vă temeți, n-o să insist. Dar, în schimbul tăcerii mele, de ce nu-mi povestiți odată? Cred că am fost discret de când mă aflu aici. V-am pus puține întrebări, nu-i așa? Dar orice discreție își are limitele, și deopotrivă orice respect. Scuzați-mă că sunt atât de direct: ce v-a făcut Beatriz?

Muriel n-a spus nimic imediat. Îmi cântărea cuvintele, așa mi s-a părut atunci. Apoi s-a uitat la ceas și a lovit ușor cu degetul cadranul bombat, cum îl văzusem făcând și alteori, de parcă ar fi calculat dacă își putea permite să-mi dedice un timp de care nu dispunea în dimineața aceea. Ochiul s-a schimbat încă o dată: m-a privit din nou cu o oarecare simpatie, sau cu înțelegere și răbdare; dar poate și cu un vag interes. Am dedus că avea să-mi satisfacă cererea, că mi-o accepta, că îmi înțelegea curiozitatea și nu mi-o reproșa. Poate își dădea seama că mă ținuse prea mult în neștiință. Când bagi pe cineva în casă, îl obligi să-ți fie martor. Nu ai de ce să-i dai explicații despre nimic dacă îl plătești ca să fie în serviciul tău, dar e inevitabil ca angajatul să judece și să se întrebe în tăcere, se întâmplă până și cu cei mai invizibili și sporadici, și neînsemnați. Eu mă distinsesem și mă implicasem în lumea lui, nu știa el în ce măsură și speram să nu afle niciodată. Dar știa că îi spionasem și îi supravegheasem, și îi salvasem nevasta de la moarte, nu atât de întâmplător cum credea el, nu-mi cunoștea prostul obicei de a o urmări pe ascuns în câte o după-amiază; sau în destule, apoi încetasem. Poate că Muriel nu se gândise la judecățile mele tăcute, nici la întrebările mele neformulate. Acum constata că le emisesem pe ambele și pesemne descoperea că nu îi erau complet indiferente, că îi păsa puțin de ele, că îi convenea să-mi dea versiunea lui, ca să le influențeze. Că nu mai era momentul să-mi răspundă morocănos: „Să vedem dacă ne înțelegem: nu te am aici ca să-mi pui întrebări despre chestiuni care nu te privesc“. Vremea aceea trecuse; mai mult decât atât, fusese înlocuită, fără ca el să-și dea seama, până când mi-a auzit nemulțumirea, până în clipa aceea.

– Haida de, dă-i un telefon lui Mercedes și spune-i că, în cele din urmă, n-o să trec în dimineața asta. Să se ocupe de ce-o fi nevoie. Și apoi așază-te. O să ne ia ceva timp.

Am sunat de pe pupitrul din birou, chiar de acolo. El, între timp, s-a dus la ușa care despărțea zona lui de coridor și a închis-o cu grijă, pe cât posibil: o ușă înaltă, cu două canaturi care nu se îmbinau pe de-a-ntregul unul cu celălalt – nu se auzea niciodată închizându-se –, cu partea inferioară din lemn lăcuit în alb, iar cea superioară de sticlă jivrată, despărțite prin bare asortate, atât de des întâlnită în casele vechi.

– Unde vreți să stau? l-am consultat în mod absurd, ca să-i ușurez sarcina, dacă avea vreo preferință.

– Unde ai chef, a zis. Eu mă întind pe jos, ca să fiu conform posibilei tale păreri, dacă consideri că Beatriz are dreptate și eu am căzut foarte jos. Că a fost doar o chestie ridicolă; o prostie și o copilărie.

A spus-o schițând un zâmbet, dar mi s-a părut forțat. Nu trebuie să-i fi fost ușor să-mi vorbească despre ce urma să-mi vorbească, sau îi era o lene infinită să rememoreze fapte îndepărtate, ori faptele acelea îl umpleau de amărăciune, înăbușind orice rămășiță de jovialitate în caracterul său.

– Să nu-ți închipui că ești singurul căruia i-a spus-o, prietenele ei nu suportă nici să mă vadă, cumnata mea. Asta crede. Astfel că una din două: ori e ea tâmpită de-a binelea, ori sunt eu rău. Poate că înclini pentru a doua

posibilitate. Dar tâmpită nu era, nici eu rău. Unul dintre noi doi s-a transformat.

Și, odată ce s-a tolănit cât era de lung, cu o mână sub cap, în chip de pernă (când se uita în tavan, sau la partea de sus a bibliotecii, sau la tabloul lui Casanova, iar la mine doar pieziș și cu ochiul întredeschis), a adăugat, spre surpriza mea:

– Regret că ai asistat la scene stânjenitoare în tot acest timp. Ai dreptate: ar fi trebuit să fiu mai atent…, mai discret. M-am obișnuit cu tine rapid și te-am considerat o extensie a mea.

Era diagnosticul lui Beatriz în noaptea de insomnie. Ea îl completase astfel: „Ceea ce e bine, dar e și rău“.

– N-a fost chiar atât de grav, nu vă faceți griji.

M-am simțit obligat să reduc importanța celor întâmplate. El se scuzase deodată, iar asta mi-a întărit sentimentul de trădare și de josnicie, cel puțin nominale. Eu mă culcasem cu soția lui în absența lui și nu puteam să mă scuz pentru aceasta, dacă se cuvenea s-o fac față de cine n-o voia niciodată în cearșafurile lui. E aspectul negativ al secretelor, că e exclus să ceri iertare.

– Beatriz a crescut mai mult în America, asta o știi. Însă petrecea sezoane aici cu unchii ei, multe veri și câte un an școlar, și așa ne-am cunoscut, fiind ea aproape adolescentă și eu tânăr. Când a fost ea tânără, iar eu ceva mai puțin, ne-am logodit. Presupun că era previzibil că se va îndrăgosti de un prieten mai mare al verilor ei; de un spaniol, ca tatăl ei, și nu de un american. Și că o să aibă până și răbdarea de a crește destul, ca să se facă remarcată și să mă cucerească. Da. Chiar dacă sunt cu câțiva ani mai în vârstă, iar pe atunci cântăreau mai mult decât acum, acesta este fără îndoială cuvântul. Fetele sunt foarte hotărâte și încăpățânate, tind să-și vadă împlinite visurile din copilărie. Până la o anumită vârstă, sau până când li se zădărnicesc definitiv. N-a fost cazul ei. Îndată ce a devenit adolescentă, și a fost precoce, am început s-o privesc cu alți ochi, iar entuziasmul celuilalt ajută mult; convinge și atrage după sine, iar eu am fost aproape întotdeauna un tip mai degrabă pasiv. Nu mi-a fost greu s-o iubesc. În plus, Beatriz nu era cea pe care ai cunoscut-o tu, lamentabila focă. Dimpotrivă.

Chiar cu riscul de a mă da de gol – când ascunzi ceva, te temi să pronunți și cuvântul cel mai inocent –, l-am întrerupt, dintr-o dorință de a-i face ei dreptate și de a o apăra – aveam, în sfârșit, posibilitatea –, mai degrabă decât de a-mi justifica mie însumi mârșăvia carnală din noaptea de insomnie și pe cea vizuală din altă noapte.

– Cum exagerați, Eduardo, cum faceți din țânțar armăsar! E greu de crezut că nu căutați să-i faceți rău, când îi trântiți ei chestiile astea. Beatriz nu e nici o focă. Nici butoiul de vin de Xeres.

Poate își închipuia că eu nu îi înregistram insultele, era momentul să afle că le notam aproape pe toate în minte.

– Este încă o femeie foarte atrăgătoare, care tentează mulți bărbați. Și pe deasupra, dumneavoastră o știți.

Muriel a râs pe neașteptate. După toate probabilitățile, îl distrase evocarea propriilor lui butade pline de cruzime, într-un omagiu lui Poe. Am preferat să nu-i aduc aminte de balonul din *Ocolul Pământului în 80 de zile*, nici de silueta lui Hitchcock, cu atât mai puțin de a lui Charles Laughton, erau strigătoare la cer comparațiile.

– Buah.

Sau a spus „Bué“.

– Există tot soiul de bărbați. Îmi imaginez că da, că poate să le placă voluptuoșilor. Celor care nu sunt satisfăcuți dacă nu se cufundă în saltele. Celor puțin porci.

Din nou termenul care i se aplicase lui Van Vechten, unul dintre indivizii cărora le plăcea Beatriz, chiar dacă din obișnuință sau din pricina vârstei pe care o avea el, nu-și permitea să fie exigent. Dar eu eram cu aproape patruzeci de ani mai tânăr. Poate eram și eu puțin porc pe vremea aceea, în tinerețe se întâmplă adesea, am mai spus, începătorii nu fac prea multă distincție.

– Eu cred că vă înșelați. Că într-o zi ați luat o hotărâre și v-ați pus un văl peste ochi și n-ați mai vrut să vi-l dați jos. Un văl deformant. Dar în sfârșit, v-am întrerupt. Atunci nu era o focă, nicidecum.

– Da. Nu vreau să spun că era o slăbănoagă, câtuși de puțin. Nu, întotdeauna a fost cu forme exuberante, însă în proporțiile potrivite. Atrăgea atenția. Era destul de frumoasă și de senzuală, cu dinții ăia depărtați. Era zâmbitoare. Și plesneau hainele pe ea, în sensul bun. Sau pe șleau: era o șerpoaică, nu știu dacă mai folosiți cuvântul ăsta. Atunci chiar că mureau toți după ea, eu primul. Am primit un cadou, în privința asta. Întrucât ea dădea tonul, m-am lăsat condus fără să opun rezistență. Uitându-mă în urmă, și în ciuda acestui lucru, e foarte plauzibil că eu n-aș fi luat inițiativa, sau nu până la a mă logodi. Să mă logodesc cu intenția de a mă căsători, înțelegi. Dar hotărârea ei era atât de fermă și de puternică, încerca din răsputeri să-mi facă plăcere… Ai observat, pesemne că despre cinema știe la fel, sau mai mult decât mine. Și-a însușit pasiunile mele și s-a adaptat la gusturile și la extravaganțele mele, uneori mă gândesc că și-a impus-o ca pe o sarcină, sau ca pe un program, de parcă și-ar fi zis de foarte tânără: „N-o să-l las pe bărbatul ăsta să se plictisească în compania mea. Să nu împartă cu mine o parte din viața lui, socotind că nu mă interesează, sau că nu înțeleg suficient. Să simtă lipsa unor dimensiuni ale mele și să caute altundeva culmile pe care eu nu le ating. Să mă excludă pe vreun teren“. Nu doar că a fost gata să vadă cu mine toate filmele posibile, capodoperele și porcăriile la care o târam după mine adesea: trebuie să vezi tot ca să înveți cu adevărat, știi tu, ce e vechi și ce e nou, ce e bun și ce e rău, și ce e excentric. A citit de asemenea tot ce îi recomandam, și curând mi-a luat-o înainte în privința asta. Cea din tinerețe nu era această Beatriz apatică și cu echilibru fragil, care petrece ore în șir în fața pianului, fără a face măcar o gamă. Deborda de energie și de curiozitate, era activă, era de neoprit. Evident că n-o să știu niciodată în ce măsură și-a trăit vreodată viața, ori

doar și-a trăit-o în funcție de a mea. A dus toată povara, a realizat toată truda pe care o presupune o relație amoroasă la început, dar și după aceea, în evoluția ei.

A făcut o pauză minimă și a adăugat:

– Nu era greu s-o iubesc. Dragostea celuilalt te înduioșează. Îți inspiră și milă, ca a copiilor. Într-atât, că pare o cruzime să n-o accepți, să n-o primești. Un soi de compasiune care îmblânzește. Și, cu toate că eu nu simțeam pasiune… În sfârșit, nici nu-i duceam dorul, de vreme ce nici nu o cunoșteam.

A păstrat tăcere mai mult timp și acum și-a ațintit privirea, fără îndoială, asupra dragului său tablou cu călărețiii stând cu spatele și cu singurul care se întorcea, în roșu și poate chior, ca să-i scruteze pentru ultima oară, cu severitate, pe cei căzuți, pe care-i lăsa în urmă și a căror moarte, cu siguranță, o provocaseră el și ai lui: „Pe mine măcar. Nu mă uita“.

– Și atunci? Ce s-a întâmplat?

Nu voiam să-i dau timp să se căiască, să regrete că îmi povestește ce avea să urmeze, fără să fie treaba mea.

– Ea s-a stabilit aici spre optsprezece ani, cu unchii, o considerau aproape o fiică. Pentru mine, mă tem, mai ales ca să fie aproape de mine. Sau mă rog, a inversat șederile, se ducea la Massachusetts o dată pe an, petrecea acolo două sau trei luni, ca să fie cu tatăl ei și să se ocupe puțin de el, tatăl ei solitar și dezastruos. În perioadele acelea ne scriam, era de neconceput să ne telefonăm pe vremea aceea, vorbim de 1959, 1960. Nimeni nu avea bani pentru asta. Până ce, cu șase sau șapte luni înainte de nuntă (ea împlinise douăzeci și unu, dacă nu mă înșel), a trebuit să plece când nu era timpul, survenise ceva neprevăzut și grav, un mare necaz. Tatăl ei… Nu știu până unde trebuie să-ți povestesc asta, Juan, nu-mi aparține…

A pufnit cu iritare, a bătut darabana pe plasture, a cumpănit câteva secunde, a hotărât să fie indiscret.

– Tatăl ei era homosexual, gata, am spus. Poate dintotdeauna, poate n-a fost o descoperire târzie cum a crezut Beatriz inițial. Poate de-asta l-a părăsit nevastă-sa curând după ce s-a născut ea, și n-a vrut să-l însoțească în exil. E posibil chiar ca el să se fi exilat în parte din acest motiv, cine știe? Cu toate că avea convingeri republicane, nu făcuse nimic semnificativ în timpul războiului și nu era urmărit, în principiu. Dar pentru un bărbat cu problema asta (era o problemă nasoală rău, cei din generația voastră nu aveți habar), și pe deasupra cu o fetiță mică în grija lui…, imaginează-ți cum era Spania ultrareligioasă a lui Franco, cu biserica complet dezlănțuită. Dacă l-ar fi descoperit, i-ar fi luat fata, asta ca primă măsură. Așadar, a trecut prin Franța și prin Mexic și a ajuns să predea la Massachusetts datorită unor cunoștințe; era un bun cunoscător al literaturii spaniole și un traducător competent, din germană și din engleză, prin anticariate se mai găsesc încă vechile lui versiuni. Nu că în anii patruzeci, nici în anii cincizeci, nici măcar în anii șaizeci și ceva, ar fi fost acolo îngăduință cu asta, era foarte rar sau deloc. Dar nu era ca aici, firește, fundașii la pușcărie,

oriunde era mai civilizat decât aici. Nu știu cum s-a descurcat omul. Doze bune de castitate, presupun; abstinență generală și câte o escapadă de sfârșit de săptămână la Boston sau la New York, unde putea să treacă neobservat (imposibil, evident, într-un *campus*) și să viziteze vreun club clandestin sau semiclandestin, să aibă o oarecare acțiune. Pesemne că existau baruri ca cel la care se duce Don Murray în *Furtună la Washington*, cu tipi care dansează ținându-se în brațe și chestii din astea, l-ai văzut, nu?

Am negat din cap.

– Nu? Nu ești întreg la minte, și ce aștepți? O minunăție. Filmul e din 1962 și e bine documentat, astfel că ceva trebuie să fi fost. Oricum o fi fost, sigur că bietului Ernesto Noguera i-a fost mai greu să agațe modest câte un tip în America decât lui Towers să-și pună la cale șandramaua de prostituție chiar în sediul Națiunilor Unite, perioada coincide mai mult sau mai puțin cu ultima perioadă a tatălui.

Și-a dus mâna la bărbie, și-a mângâiat-o cu degetul mare de mai multe ori și a zâmbit: în ciuda umilitoarei concedieri, entuziasmat de noul său proiect cu Palance, și bine-ar fi ca Widmark să accepte, probabil că îi trecuse furia cea mai îndârjită.

– Eh, ce figură, Harry. Sunt convins că tot ce ne-a povestit Lom era adevărat, cele mai mari golănii. Ție ce impresie ți-a făcut?

– Păi da. Că știa cu siguranță mai mult decât ne asigura că știe. Era normal să fie prudent când ne-a relatat întâmplarea, cu toată indiscreția, firește. La urma urmelor, a lucrat pentru el de multe ori.

Muriel a clătinat din cap dintr-o parte în alta, amuzat în amintire, absorbit. Da, probabil că îl iertase pe jumătate pe Towers, cum îl iertase întru totul pe Van Vechten, fără a ști exact pentru ce, așa e mai ușor: nevrând să știe. Dacă nu era un om ranchiunos, nici nu intenționa să judece ceea ce nu-l afecta, și pe deasupra nici nu dădea prea multă importanță faptului că îi luaseră un film, problema cu Beatriz era inexplicabilă, de atâția ani. Dar avusese de gând să-mi explice, și bătea câmpii. M-am impacientat, mă temeam că se va răzgândi în orice clipă. Am îndrăznit să-l readuc la subiect.

– Dar îmi spuneați că s-a întâmplat ceva neprevăzut și grav cu câteva luni înainte de nuntă, un mare necaz. Înțeleg că era vorba despre tatăl ei.

Și-a ridicat puțin capul ca să mă privească din față. Am avut senzația că îi făceau plăcere întârzierile: întrucât se înduplecase să-mi povestească, trebuia să fie în ritmul și în felul său. Acesta este privilegiul celui care povestește, iar cel care ascultă nu are nici unul, sau doar pe cel de a pleca. Bineînțeles că eu nu aveam să plec încă.

– Nu știu ce l-a apucat. Nu mai era un tinerel, trebuie să fi avut peste patruzeci de ani, ardoarea trece târziu. Ori s-a săturat și a lăsat garda jos. După atâta timp de cumpătare, un coleg de la universitate l-a prins la Boston, sugându-i-o unui ins într-o toaletă publică, sau nu știu, în toaleta unui cinematograf. Ca un bun liberal, n-a dat fuga să-l denunțe la poliție, dar l-a pârât la *Board of Professors* sau cum s-o numi, sau la *Chairman*, acum cred că se numește în mod ridicol *Chairperson*, ca să nu discrimineze

femeile. Acele *colleges* din Noua Anglie se laudă într-atât cu corectitudinea lor, că ajung să fie inchizitoriale. Poți să-ți imaginezi scandalul. Mă rog, nu că ar fi transpirat în presă, nicidecum, împiedicau asta corectitudinea și convenienţa, nu se punea problema să sperie viitorii studenţi. Dar în locurile acelea izolate în solitudinea lor de lacuri și de păduri, totul se află. Nu doar că a fost dat afară, dar au fost alertate alte universități din zonă, încât a fost imposibil să-l mai angajeze cineva. Tatăl a rămas fără slujbă și fără salariu, deprimat și închis în casă, evitat deodată de majoritatea prietenilor. Astfel că Beatriz s-a dus urgent să vadă ce se putea face, fără a ști încă prea bine ce se întâmplase. Telegrama pe care a primit-o nu-i dădea de ales; mi-o amintesc perfect: „Concediat universitate. Situație gravă. Poveste lungă. Nu telefona. Vino degrabă“. Unchii ei i-au dat o mână de ajutor cu biletul de avion, eu nu puteam s-o ajut prea mult atunci, încă nu-mi primisem moștenirea și trăiam aproape de pe o zi pe alta. Amănuntele nu le-a cunoscut până n-a ajuns acolo, cei de la *college* n-au avut încotro și i-au explicat faptele, iar tatăl i-a mărturisit înclinația sa; și de asemenea (nu brusc, ceva mai târziu) faptul că maică-sa nu murise. Despre ea, totuși, n-am aflat niciodată nimic, Beatriz n-a vrut s-o caute. Umblă cu siguranță prin lume doamna, poate cu alți copii, pesemne că e o femeie de vreo șaizeci și ceva de ani. Beatriz îmi povestea toate astea în scrisori, la început ne scriam aproape zilnic, sau ea mie, în orice caz. Tatăl ei intrase în bucluc: ori se muta în celălalt capăt al țării, la vreo universitate neînsemnată, pe care nu se deranjaseră s-o avertizeze cei de la *college*, ori… Urâtă treabă. Ba chiar am vorbit să-l aducem să stea cu noi când ne vom căsători. Nu era idealul pentru a începe o căsătorie, dar a trebuit să ne gândim. Iar pe deasupra, unchii, buni franchiști, cumnatul și sora, s-au indignat când au aflat natura greșelii. Le-a scăpat câte un comentariu care conţinea cuvântul „incorigibil“, așadar erau la curent de multă vreme, vreau să spun cu înclinațiile lui. În sfârșit, probabil din cauza neplăcerii, a zbuciumului, Noguera a făcut un infarct la o săptămână sau cam așa după ce a aterizat Beatriz. A supraviețuit, dar era slăbit și avea nevoie de îngrijiri. Ea a rămas lângă el, întotdeauna a fost o fiică bună și a continuat să fie, ca toate cele care au avut doar tată, obișnuiesc să fie devotate taților și le e totuna cum s-au purtat aceștia. Măcar n-au fost strâmtorați imediat: au consumat din consistentele economii ale lui Noguera din anii de substanţiale salarii americane și cheltuieli reduse, așteptând să se însănătoșească suficient ca să-și încerce norocul în Michigan sau în Oklahoma, sau în New Mexico, sau ca să se întoarcă în Spania; nimic nu era hotărât și, oricum, deocamdată nu putea călători în starea lui. Au trecut câteva luni. Tatăl își revenea puțin și încet, era tot plăpând, iar întoarcerea lui Beatriz se amâna. Haide, dă-mi o țigară și o scrumieră.

A făcut o pauză, i-am dat pachetul meu și i-am depus o scrumieră pe podea. A lăsat la o parte pipa stinsă, a luat o țigară de la mine, a aprins-o și a eliminat fumul spre tavan, două sau trei rotocoale. Era din cei care știau să facă rotocoale, ca Errol Flynn și actorii a căror mustață o copiase de tânăr și

o menținea. Era pieptănat conștiincios cu apă, cu cărarea lui bine trasată, distribuind părul abundent. A stat gânditor, în tăcere. Am hotărât să-l înțep, pentru orice eventualitate:

– Biata Beatriz, am zis. Încă nu văd în comportamentul ei nimic care să merite pedeapsa. Dimpotrivă. O tânără iubitoare și leală, până acum.

S-a ridicat în capul oaselor, și-a sprijinit coatele pe podea, m-a privit oarecum iritat, de parcă i-aș fi trântit o impertinență.

– Încă nu vezi, pentru că n-am ajuns. Dacă devii nerăbdător și judeci în necunoștință de cauză, mai bine o lăsăm baltă.

Mi-am ridicat mâinile deschise, într-un gest de capitulare, sau ca pentru a mă ascunde după un parapet, care spunea: „Scuzați, scuzați“, sau „Armistițiu, armistițiu“, sau „Nu mă luați în seamă“. Și-a așezat din nou degetul mare ca un bici minuscul de militar britanic, postura aceea a lui, atât de caracteristică, și a adăugat:

– Evident că poate, când ajungem, ție o să ți se pară un lucru minor, la fel ca ei, o prostie. Pesemne că aștepți ceva izbitor, teribil. Probabil că până și o crimă, ca în filme. Nu e nimic de felul ăsta, știi. Doar o minciună și răzbunătoarea…, nu, aiurita ei dezvăluire ulterioară, peste prea mulți ani, când mai bine ar fi fost să păstreze pentru ea. Faptele mărunte din viața intimă pot fi la rândul lor grave. Din acestea sunt cu grămada, atât de multe, că adesea oamenii fac abstracție de ele, sau nu ar avea cum să se relaționeze. Eu, nu. Mă rog, de altele am făcut abstracție, ca toată lumea; dar de acela n-am putut.

– Păi povestiți-mi, continuați. N-o să judec nimic în necunoștință de cauză, nu vă faceți griji. Nici măcar n-am de ce să judec, nu e treaba mea.

S-a tolănit iar, mai calm, și atunci am văzut pata unui chip, sau a unui bust, prin geamurile din partea superioară a ușii pe care el o închisese. Cum erau jivrate, nu puteam să disting despre cine era vorba. Când Muriel mă chemase în zona lui, nu mai era nimeni în casă. Copiii plecaseră la o piscină, Flavia, la cumpărăturile și comisioanele ei, iar Beatriz ieșise imediat după micul dejun, fără să dea explicații, sau nu mie, bineînțeles. Muriel, tolănit pe jos, nu avea perspectivă, rămânea în afara câmpului său vizual chipul acela, pata aceea roz care nu era lipită de geam, ci la un pas sau doi, ca să nu atragă atenția, sau crezând că astfel nu va fi detectată. Dar eu, așezat la masă, o zăream. M-am întrebat dacă persoana aceea ne auzea, erau închise canaturile care, totuși, nu făceau clic, cum am spus; era posibil. Am șovăit dacă să-l avertizez pe Muriel de prezența fantasmatică, deformată. „S-ar întrerupe numaidecât dacă i-o spun“, am gândit, „și tot n-o să aflu, cine știe dacă o să mai aibă vreodată dispoziția de a povesti? Nu trebuie să risc.“ Pe măsură ce priveam, mi se părea că recunosc ovalul feței lui Beatriz, îl mai văzusem o dată printr-un geam, doar că strivită de el și geamul era simplu, cu ochii închiși, în vreme ce cineva o poseda pe la spate, nu fusesem eu atunci, amintirile mi s-au adunat și m-au făcut să mă rușinez deodată, cea cu Van Vechten acolo și cu mine în camera mea, ba chiar se poate să mă fi înroșit. „Și dacă e Beatriz“, am gândit în continuare, „pentru

ea nu va fi nimic nou în versiunea lui Muriel, nimic ce el să nu-i fi reproșat de o mie de ori în opt ani, pesemne că e rană veche, dacă e rană.“ De fapt, ea își admisese vina în noaptea de gardă și rugăminți, a spionajului meu timpuriu: „Îmi pare rău, iubirea mea, îmi pare rău că te-am făcut să suferi“, îi spusese, poate cu sinceritate, poate cu șiretenie. „Aș vrea să se poată întoarce timpul.“ Asta am vrea cu toții din când în când, iubirea mea, să facem cale întoarsă, să repetăm timpul ca să modificăm ceea ce a conținut acel timp, prea des îl umplem noi și de noi depinde cum ne privește când a trecut și va fi trecut definitiv, și în schimb nu știm să-l privim în vreme ce se scurge, prin urmare nici să-l reprezentăm. Va ieși ca un tablou imuabil, plin de tușe involuntare și precipitate și strâmbe, și așa îl vom avea mereu în fața ochilor noștri, sau în fața singurului ochi de la ceafă, albastru maritim sau albastru nocturn. Am optat pentru a nu-l anunța, ca să ignore schița, bustul sau pata.

– Nu, nu e treaba ta, a răspuns Muriel, dar nu vei putea să te sustragi. Vei judeca, chiar dacă nu te vei pronunța. Mi-e totuna. La ce te uiți?

Își dăduse seama că îmi întorceam insistent privirea spre dreapta mea, spre ușă.

– Nu, nimic. Sunt niște cărți ieșite de pe raft acolo și mă deranjează. Știți că sunt maniac în privința ordinii. Mă duc să le aliniez o secundă, scuzați.

M-am ridicat și m-am îndreptat spre o mică mobilă giratorie cu două polițe, situată la stânga de ușă, în care păstra Muriel câteva dintre primele ediții ale operelor sale predilecte, ori semnate sau dedicate de autori, era un bibliofil cumpătat. Se afla la un nivel mult mai jos decât geamurile pe care le priveam eu, dar scuza mi s-a prins. Când am ajuns în dreptul lor, figura din exterior s-a tras numaidecât înapoi, sau a ieșit din câmpul vizual, a dispărut momentan. Abia mă îndoiam că era Beatriz, revenise fără să o auzim intrând în apartament și, când ne-a perceput murmurul și a ghicit că stăteam de vorbă, se oprise să vadă dacă deslușește ceva din ce spuneam. M-am prefăcut că aranjez niște volume și mi-am reluat locul la masă. Peste un minut am văzut ivindu-se iarăși pata roz, ca un portret în pastel neterminat.

– Lasă asta acum, omule.

– Scuzați, scuzați. Continuați, vă rog. Ce s-a întâmplat? Care i-a fost greșeala?

– Hmm. Hmm.

De două ori a emis acest sunet, mai mult sau mai puțin, ca și cum ar fi fost englez și i-ar fi fost greu să-și dea drumul.

– Mă rog. Mă rog, mai întâi a fost una a mea, dacă a te îndrăgosti e o greșeală, aproape întotdeauna e involuntar. Uneori nu, e deliberat, dar mai rar. Au trecut luni întregi, Beatriz nu putea să-și lase tatăl singur. Am amânat nunta, sau ne-am abținut să-i fixăm data, în orice caz, până când situația avea să se rezolve, nu se vedea bine cum. Omul era slăbit, tulburat, rușinat și nehotărât. Îmbătrânise deodată cu zece ani, după părerea ei; îi albise tot părul, îi apăruseră riduri ca prin farmec, își pierduse agilitatea

fizică și mintală și aproape că nu se mai întrema. Și firește, eu mi-am văzut aici de viața mea, nu e posibil să aștepți pe nimeni fără pauză, mai ales la o distanță enormă și fără a putea măcar să-i auzi vocea din când în când, când te gândești ce ușor e acum… Trebuie să recunosc de asemenea că nenorocirile răcesc și îndepărtează, iar dacă se prelungesc, fugim de ele… Mi s-a ivit ocazia de a-mi face al doilea film și m-am dedicat muncii, se turna repede pe atunci, trei sau patru săptămâni, mai puțin câteodată, cinci cel mult și asta, afară. Mă rog, după aia urma montajul și toate alea… Și în sfârșit, m-am îndrăgostit ca un tâmpit de altă femeie, nu contează cine era.

„O femeie care în principiu e demnă de toată încrederea mea. O veche prietenă, o veche actriță, deși când am cunoscut-o nu era, asta a venit mai târziu“, mi-am amintit, am gândit. „O veche iubire. Iubirea vieții mele, cum se spune“, admisese. Însă am preferat să nu-i distrag atenția cu o întrebare inutilă.

– Am cunoscut pasiunea pe care până atunci nu o cunoșteam. N-o să-ți explic în ce constă. Dacă n-ai nutrit-o încă, și e ciudat ca asta să se întâmple înainte de a împlini treizeci de ani, ți-ar suna totul a cântece vulcanice, a sfâșietoare *rancheras* latino-americane, a literatură ieftină și răsuflată. Iar dacă da, atunci știi. Descrierea e întotdeauna monotonă, ca a sexului. Să le trăiești e fascinant și să le relatezi, plictisitor, ca o zi de post, dar câteodată e zi de iarnă și alte dăți e zi de primăvară, variantele sunt puține. E vorba de ceva supărător, oricum, când privești retrospectiv, când ești în afară. Ba chiar îți e greu să te imaginezi în această stare după ce trece timpul. Dar, cât durează, e singurul lucru care te interesează. Te simți absorbit și suferi iluzia că viața adevărată e aceea și că nici o alta nu merită osteneala, pălește restul. Îi contempli cu superioritate pe cei care nu o au, cazi într-un soi de *hybris*. Mi-a fost clar că nu voiam doar să fiu cu femeia aceea, ci și să fiu pentru totdeauna, închipuie-ți. Ea îmi împărtășea sentimentele, în contextul acesta e de prisos să o spun. Pasiunea creștea și nu se domolea. Nu-mi rămânea decât să rup logodna cu Beatriz și să pun capăt relației noastre. Să continuăm ar fi presupus pentru amândoi o nefericire, după descoperirea mea. Nu era plăcut, chestia asta nu e niciodată plăcută. Dar pentru mine devenise un munte de netrecut, date fiind circumstanțele.

Muriel observa acum tavanul, nici măcar tabloul. Vorbea pierdut în gânduri. S-a oprit. Eu am aruncat o privire în dreapta mea, fulgerător, pentru ca el să nu mă vadă. Acolo era pata, în spatele geamurilor, Beatriz probabil că obosise de atâta stat în picioare, stătea de o bună bucată de timp. Avea picioarele robuste, asta o ajuta; și poate se descălțase. Ceva trebuia să-i ajungă din conversația noastră, doar nu zăbovea acolo în picioare fără să vadă și să audă nimic. Mă îndoiam că erau mai mult decât fragmente, totuși, Muriel nu ridica prea mult vocea, de pe jos, iar eu aproape că nu interveneam. „Chiar și așa îi compensează efortul“, am gândit, „să prindă vreun fir din povestea asta pe care o cunoaște.“

– Și n-ați trecut muntele acela, înțeleg, am spus eu.

– Și de ce înțelegi asta, dacă se poate ști? m-a întrebat Muriel din nou iritat.

– Păi bine, Eduardo. V-ați căsătorit cu Beatriz. Ați avut copii. Ați trăit împreună o jumătate de viață. Ce vreți să înțeleg?

– Nu face pe deșteptul, tinere De Vere. Nu face pe deșteptul, a repetat vădit ofensat și s-a ridicat iarăși în capul oaselor ca un resort; m-am gândit că o să se scoale de pe podea, iar atunci va băga de seamă chipul nedeslușit și va suspenda relatarea. Ce crezi, că îi port pică pentru că nu am îndrăznit, pentru că, din delicatețe, mi-am distrus viața? Ca să mă scutesc de un moment amar, din lașitate? De asta n-aș putea s-o învinovățesc niciodată, omule, drept cine mă iei?

Am tăcut, el s-a liniștit, s-a întins la loc, mereu m-a surprins predilecția lui pentru podea. Și-a recuperat tonul senin, mereu grav, poate îndurerat, cu greu își masca această ultimă inflexiune.

– Nu, eu am fost cinstit, sau până unde am putut, nimănui nu i se poate cere să fie cinstit la nesfârșit. I-am scris o scrisoare lungă, explicându-i ce se întâmplase, ce mi se întâmpla. Am încercat să fiu cât mai afectuos posibil, regretam suferința pe care i-o provocam, era totul fără voia mea, în sfârșit, cele obișnuite când se pricinuiește o neplăcere. La nimic nu folosesc tactul și cuvintele adecvate, însă chiar și așa le cauți, ce să faci? Nu puteam să i-o ascund. I-am spus să se stabilească acolo, să nu se întoarcă. Sau nu pentru mine, în orice caz, eu nu aveam să mai fiu disponibil pentru ea, era imposibil. Am presupus că, dacă rămânea în America, nu-i va trebui mult ca să mă uite pe mine și să-și îndrepte viața pe alt făgaș. La urma urmelor, era țara în care crescuse, era mai a ei decât asta. Aceiași care îi expulzaseră tatăl aveau s-o considere o victimă inocentă și o vor ajuta cu burse, sau îi vor găsi o slujbă, orice ar fi fost. N-am stat liniștit, firește, cum aș fi putut? I-am trimis scrisoarea urgentă și m-am pregătit să aștept. Nu excludeam un telefon precipitat, care ar fi fost inutil, nu poți să vorbești despre ceva de felul acesta în vreme ce aparatul avansează implacabil, pe atunci ne gândeam bine înainte de a suna la mare distanță, iar în convorbirile acestea înșiram lucrurile în graba mare, „O să te ruinezi“, spuneam, îndată ce cineva se întindea puțin la vorbă. Când am calculat că scrisoarea ar fi putut să ajungă, n-a existat nici un telefon, dar după câteva zile am primit o

telegramă. Am deschis-o, convins că e un răspuns, două țipete, două insulte, o implorare; un reproș, o amenințare, rugămintea să aștept până ne revedem, să-i dau ocazia să mă recucerească, distanța distorsionează și schimbă. Dar nu. Telegrama spunea: „Tata a murit azi-noapte. Alt infarct. Două săptămâni aranjez aici. Revin. Pregătește totul. Te iubesc“.

– Încă nu-i sosise scrisoarea, am zis.

– Era evident că nu. Uneori întârziau destul de mult, orice timbru de urgență le-ai fi pus. Câte una se pierdea. Mă rog, la fel ca acum. Nu o trimisesem recomandată, nu-mi trecuse prin minte. Am simțit că-mi fuge pământul de sub picioare. Urma s-o primească oricând, să-i aducă disperare, pe lângă tristețea ei, avea să simtă că se prăvălește cerul peste ea. De-aș fi putut s-o opresc! Nu ca s-o anulez, ci ca să aștept un moment nu atât de îngrozitor, s-o amân puțin, măcar o săptămână, nu lovitură după lovitură. Dar zbura deja într-acolo, mai mult decât atât, trebuia să fi ajuns la destinație. „Pregătește totul.“ Asta am înțeles la perfecție, m-a tăiat capul că înseamnă: „Pregătește nunta“. Lăsa în urmă trecutul mort, eu eram singurul ei viitor, eram viața ei. N-am știut ce să fac. Am fost tentat s-o sun pentru o convorbire scurtă, să-mi audă vocea, ca să-i transmit condoleanțe. Dar ar fi fost în contradicție cu scrisoarea. În telegramă părea destul de senină. După cum îi mergea omului, cu necazul care se abătuse asupra lui, moartea era o soluție, în definitiv. Dar ea îl adora și asta nu se schimbase, vreau să spun din pricina dezvăluirilor șocante, recente: pentru multe femei, tatăl fetiței care au fost dăinuie intact și nu se mai modifică, îi iartă totul. Probabil că era dezolată. Și singură, mai mult sau mai puțin. În cele din urmă, am considerat că e mai prudent să-i trimit altă telegramă: „Regret nespus. Scrisoare urgentă pe drum. Importantă. Așteaptă s-o citești. Te îmbrățișez“.

Era limpede că Muriel își amintea cu exactitate cuvintele sale și de asemenea pe ale ei, în corespondența aceea telegrafică. Cita textual, pesemne că le recitise de nenumărate ori și, pe deasupra, ceva de felul acesta nu se uită, îmi imaginez. „Nici măcar n-a scris «Te sărut dulce»“, am gândit; „cu atât mai puțin i-a răspuns identic la «Te iubesc». «Te îmbrățișez» se spune sau se dăruiește oricui, mai ales dacă tocmai a suferit o pierdere. S-a pus la adăpost, trebuie să fi calculat ce scria; n-a vrut să fie aspru, nu lovitură după lovitură, dar nici să-i insinueze vreo speranță de posibilă împăcare. Da, până aici a fost cinstit.“

– Și ce s-a întâmplat?

– Nimic. N-a răspuns nimic. Nici nu avea de ce să răspundă, dacă ne gândim bine, la telegrama aceea. S-a mulțumit să aștepte scrisoarea anunțată. Și a fost ocupată cu înmormântarea, cu predarea casei care fusese mereu închiriată, cu formalitățile moștenirii, nu că i-ar fi rămas cine știe ce, dar ceva acolo. Mă rog, asta presupuneam. Lucrul principal îl spusese, de altfel: două săptămâni ca să lichidez totul, apoi revin. Nu-mi rămânea decât să aștept reacția la scrisoarea mea. Avea să se producă dintr-un moment în altul, dar nu sosea. Eu așteptam zi de zi reacția aceea, cu care trebuia să lupt, neliniștit și temător; ziua trecea și nu venea, nu venea nimic. Mă

dispera și în același timp simțeam un soi de ușurare amăgitoare, n-o să neg, nimănui nu-i place să înfrunte lacrimile pe care le cauzează. Dar nici măcar n-a stat să se împlinească cele două săptămâni de prelungire. A accelerat totul la maximum, de parcă ar fi împins-o dracul, de parcă ar fi trebuit să fugă urmărită de FBI, ca Harry și târfa lui de lux.

Acum a râs cu asprime, amintindu-și-i din nou.

– A lăsat un prieten avocat să se ocupe de hârțoage, iar după nouă zile de la primirea telegramei, am primit alta: „Sosesc Barajas mâine miercuri. TWA NY 7AM. Așteaptă-mă. Te iubesc mai mult oricând".

– Tot nu citise scrisoarea dumneavoastră, am zis. De la New York, a doua zi, și foarte devreme. Nu v-a dat prea mult timp ca să luați o hotărâre, ca să vă pregătiți. Și cealaltă femeie, între timp?

Nu m-am putut opri să întreb de ea, de acea iubire a vieții lui, care înainte sau după aceea fusese la rândul ei victimă a lui Van Vechten, sau așa îl asigurase, când descoperise că e prieten intim cu pediatrul.

– Să știi că ești sâcâitor cu curiozitatea ta, mi-a replicat. Haide, dă-mi altă țigară și toarnă-mi un pahar. Mi s-a uscat gura de atâta vorbit.

Așa am făcut și mi-am turnat la rândul meu unul. I l-am depus pe al lui pe măsuța scundă, acolo ajungea la el de pe podea și putea să-l pună la loc. Când m-am ridicat să mă duc la polița cu băuturile, pata s-a retras din geamuri din nou, sau poate s-a aplecat. Muriel a băut o înghițitură și a continuat:

– Femeia aia e totuna, n-are de-a face. A fost foarte importantă, dar a devenit istorie. A fost ștearsă, în mod conștient și cu adevărat, cel puțin pentru mulți ani.

– Ați renunțat dumneavoastră la ea.

– Normal, ce puteam să fac? N-a trebuit să stau prea mult pe gânduri, când am primit telegrama aceea. Cum să spun, iremediabilă. Scrisoarea mea pesemne că se rătăcise pentru totdeauna, ori avea să ajungă după plecarea ei. Beatriz nu era la curent cu conținutul ei și zbura spre mine ca cel care se îndreaptă spre mântuire, spre singurul lucru care i-a rămas, cu credința că totul e în regulă, așa cum a lăsat lucrurile când a părăsit țara. Asta o susținuse atâtea luni și nu știu, era matură, dar deopotrivă o fată de douăzeci și unu de ani. Eu i-o scrisesem când tatăl ei trăia încă, deși nu se întrema după primul infarct și viitorul său profesional era aproape inexistent, în urma scandalului. Însă Beatriz încă nu trebuia să plece, și avea un motiv întemeiat să rămână acolo, o misiune chiar, și să-și găsească vreo direcție în viață. Acum nu, acum rupsese pisica în două. Își cheltuise pe biletul de avion o bună parte din banii care îi rămăseseră; predase casa din Massachusetts, nu era cu putință să se întoarcă, nu mai dispunea de ea; nimic nu o mai reținea în țara aceea, nici o legătură puternică. Erau fapte consumate. Eu puteam să-mi văd de planurile mele și să am încredere că își va reface viața la Madrid. Din orice își revine omul, e adevărat, iar unchii ei ar fi adăpostit-o la început. Apoi, cine știe? Atâta lume s-a văzut în situații

și mai rele, cu siguranţă. Ca să nu mai pomenim de cei o mie de copii orfani ai lui Dickens.

Aproape întotdeauna i se manifesta o urmă de umor, jovialitatea sa de fond.

– N-am avut curaj. Încercasem, nu-mi ieșise. Mă simțeam obligat, mă simțeam dator. Ea venea la mine neavând habar de ce mi se întâmpla, de ce mi se întâmplase; plină de iluzii și de speranță, cu toată suferința, după mai multe lovituri succesive. Eram incapabil să-i dau eu alta pe neașteptate, când era deja târziu: cea definitivă, sau așa mi se părea atunci. Neajunsuri ale educației de modă veche, tinere De Vere, iar eu eram încă tânăr, nu mă îndepărtasem suficient. Mi se insuflase simțul responsabilității dobândite. Ideea că trebuie să-ți ții cuvântul dat. Noțiunea de cavalerism, care astăzi pare ridicolă, încă nu era într-atât acum douăzeci de ani, dispare totul foarte repede.

„Blestemata de rapiditate“, am gândit; „nu doar a limbii, ci deopotrivă a timpului care expulzează fără încetare persoane, obiceiuri, concepte.“

– Convingerea că nu poți face atâta rău, dacă depinde de tine să-l eviți.

Și-a pus mâinile pe față și și-a apăsat obrajii până și-a deformat gura cu gestul acela. N-am știut dacă blestema educația aceea de modă veche, sau și-o asuma retrospectiv, dacă se căznea să și-o reintroducă în cuget, la urma urmelor prea puține se pot face împotriva sorții. Sau împotriva caracterului, dacă nu reușești să ți-l schimbi. Sunt din ce în ce mai mulți indivizi care reușesc: de fapt, și-l reconfigurează la anumite intervale.

– Și cum a primit cealaltă vestea?

Mă interesa părăsita, în ciuda reticenței lui Muriel de a vorbi despre ea.

Și-a luat mâinile de pe față, a pufnit, gura i-a revenit la starea ei normală, și-a atins plasturele cu două degete, ca să verifice dacă nu i se deplasase de la locul lui.

– Mi-am petrecut toată noaptea cu ea. I-am explicat, i-am dat vestea, a vărsat șiroaie de lacrimi, a înțeles în parte, n-a devenit agresivă și nici isterică. Abia dacă a luptat, doar a plâns. Dar ți-am spus: mai bine s-o lăsăm în afara poveștii, întrucât acolo a rămas sărmana: în afară.

Muriel uitase cu siguranță că ceva îmi povestise, puțin, iar pe deasupra în alt context. „Fă ce crezi că trebuie să faci“, mi-am amintit, îi spusese femeia aceea. „Fă ce o să-ți provoace mai puțin zbucium, lucrul cu care o să poți trăi mai bine. Însă atunci nu-ți aminti de noi, de tine și de mine. Nu-ți aminti niciodată de noi împreună, dacă nu vrei să regreți zi de zi și, mai mult decât atât, noapte de noapte. Nici măcar nu-ți aminti de noi despărțiți, pentru că, la sfârșit, întotdeauna se reface unirea.“

– Ceva mi-ați spus despre asta.

Și i-am adus aminte, i-am repetat aceste cuvinte.

S-a ridicat iarăși în capul oaselor și m-a privit descumpănit un moment; apoi a recapitulat în minte, extrem de rapid.

– Da, mă rog, bine.

Și vocea i-a sunat alterată, poate puțin iritată de reproducerea mea atât de precisă.

– Întotdeauna te-ai lăudat cu capacitatea ta de a reține, trebuie să avem grijă ce îți povestim, pentru că înregistrezi ca o mașină. Da, ceva de felul ăsta mi-a spus. Dar acesta a fost rezumatul. Noaptea aceea, să știi, a fost foarte lungă. Și-a avut oscilațiile ei, am șovăit câteva momente. Dar a prevalat hotărârea pe care o luasem. M-am despărțit de ea când trecuse de șase dimineața și am plecat drept la aeroport, direct de acasă de la ea. Am închis ușa în urma mea, ca să nu se mai uite după mine din prag, până urca liftul. Poate m-a urmărit pe vizor, n-am de unde să știu. Am închis ușa știind că dau cu piciorul pasiunii, iubirii vieții mele… Nemaipomenit de rara pasiune, de puține ori apare… Când m-am dus la aeroportul Barajas, îi păstram încă mirosul, presupun. Era totuna. Nimeni nu avea să-mi ceară socoteală, asta ar mai fi lipsit; Beatriz era foarte deșteaptă, n-ar fi comis niciodată o asemenea greșeală, nu după atâtea luni de absență.

– Și cum a fost întâlnirea? Venind de unde veneați dumneavoastră.

Am vorbit pentru că tăcuse din nou. Am aruncat o privire spre geamuri, chipul roz își recuperase locul.

– Avionul a sosit punctual, aproape fără întârziere, am ajuns chiar la timp. Când a apărut Beatriz, am văzut-o frumoasă, aș minți dacă aș spune contrariul, n-avea nimic de-a face cu cea de acum. Nu că asta mi-ar fi compensat renunțarea, firește, dar era ceva. E mai bine să-ți placă persoana care îți va sta alături multă vreme; în modul cel mai elementar și epidermic, mă refer. M-a îmbrățișat cu putere, cu un zâmbet cum n-am mai văzut altul în viața mea, vreau să spun la fel de radiant, de luminos. Am încercat să reproduc zâmbetul acela la câteva actrițe, în filmele mele, nu am reușit niciodată să obțin de la ele mai mult decât un palid reflex, oricât de bune ar fi fost. Zâmbea de parcă nu i-ar fi venit să creadă ce noroc are, de parcă i s-ar fi părut cu neputință să fie iarăși cu mine. Și apoi a izbucnit în plâns, și-a cufundat fața în pieptul meu și a rămas așa un răstimp, îmi amintesc că mi-a udat trenciul. Trebuie s-o fi dorit mult. Și asta înduioșează, ignoranța celuilalt; fericirea celuilalt, când e clar că ești cauza. Simți responsabilitate, sau ți se accentuează. Când am luat valizele și i-a trecut puțin, nu m-am putut opri s-o întreb, a fost una dintre primele mele întrebări: „.Nu ai primit scrisoarea mea? Cea pe care ți-am anunțat-o în telegramă“. „Nu!“, a răspuns pe ton de lamentare. „Să știi că am așteptat-o cu nerăbdare. Presupuneam că mă va consola mult, că îmi vorbeai despre tata, despre pierderea lui, că îmi va fi de ajutor ca s-o depășesc. Nu știi ce furioasă sunt că s-a rătăcit, tocmai aceea, cea de care aveam cea mai mare nevoie.“ Înțelesese că scrisoarea mea era de condoleanțe, ca să spun așa. Că o scrisesem când am aflat vestea, în cea mai mare grabă, ca să nu rămână doar cu trei fraze laconice și comprimate la maximum. Dacă ar fi fost trimisă atunci, în realitate n-ar fi trecut destule zile ca s-o considerăm rătăcită definitiv: nouă, zece cel mult. Eu nu fusesem suficient de explicit în telegrama mea. „Scrisoare urgentă pe drum. Importantă. Așteaptă s-o citești“, îi telegrafiasem. În momentele

acelea, ei nu-i ardea de deslușit subtilități și nici de căutat sensuri. Ar fi trebuit să adaug „înainte de a veni“, sau „înainte de a lua hotărâri“. „Așteaptă s-o citești înainte de a lua hotărâri“; îmi imaginez că asta ar fi făcut-o să se oprească, pentru a-și pune întrebări, pentru a investiga și a nu se precipita; chiar pentru a mă suna când vedea că scrisoarea întârzie.

A făcut o pauză, a băut o înghițitură și a zâmbit, de data aceasta râzând de el însuși, sau cu o vagă amărăciune.

– Însă în telegrame, vezi și tu, toată lumea economisea cuvinte.

– Dar nu credeți că s-ar fi schimbat prea mult lucrurile, nu? Dacă nu le-ați fi economisit, am zis.

Atunci s-a săturat să stea tolănit, sau a vrut să mă aibă în față, căci nu doar că s-a ridicat, dar și-a și dezmorțit mădularele, cu brațele întinse și s-a dus să se așeze pe una dintre canapele, cea cu spatele la ușă (când s-a ridicat el, pata a dispărut încă o dată, fără îndoială speriată), ci m-a îndemnat să-mi abandonez locul de la masă, arătându-mi cealaltă canapea cu mâna:

– Haide, treci acolo, nu mă face să-mi întorc gâtul, deoarece câmpul meu vizual nu e ca al tău, incredibil că niciodată nu-ți amintești. Ca și cum plasturele ăsta n-ar fi vizibil.

A bătut rapid darabana pe el. Și, odată ce m-am supus, mi-a răspuns:

– Cine știe? Probabil că nu. Probabil că ar fi găsit alt mod de a se face că plouă, de a pretinde că nu are habar. Asta o știu acum, dar atunci nici n-o bănuiam. Mă rog, mi-a trecut prin cap, iar celeilalte femei i-a trecut și mai mult, dar m-am gândit că vorbea disperarea din ea, am exclus numaidecât ideea. Nu mi se părea posibil ca o persoană atât de tânără să fie capabilă să joace atât de mârșav, ăsta e adevărul și cu atâta premeditare.

„Eu sunt ceva mai puțin tânăr“, mi-a traversat mintea ca un flash, „și n-am jucat prea cinstit cu el, deși cred că fără premeditare.“

– În toiul nenorocirii ei, pe deasupra. Confundăm vulnerabilitatea cu inocuitatea și credem că victimele nu rănesc, e o greșeală foarte răspândită. Nu o vedeam în stare să-și bazeze toată viața viitoare pe o minciună. S-o ipotecheze cu asta, s-o clădească pe ceva atât de… precar. Evident că, cu cât mai cuprinzătoare e minciuna, cu atât mai mult tinde să o uite cine se folosește de ea. Mă cunoștea perfect, de câțiva ani mă studia, la vârsta ei fragedă, în vreme ce eu eram distrat și neatent; nici nu o vedeam. Am păcătuit de naiv și de încrezător. Întotdeauna am considerat că nu poți să trăiești plin de neîncredere și de suspiciuni. Mi-a fost greu s-o învăț. Nici măcar nu sunt sigur că am învățat cum trebuie. Ce să facem? Te înveți minte și te obligi, te obligi la mai multă prudență; dar rămâne caracterul. Atenuat, dacă se dorește: nu mult mai mult decât atât.

– V-au trebuit ani ca să aflați.

– Doisprezece ani, a răspuns, parcă ar fi fost o clipă. Mai mult sau mai puțin. Și patru copii. N-am aflat pe cont propriu, mi-a trântit-o ea într-o pornire de furie, ca să mă facă să sufăr. Aș fi putut să mor ignorând adevărul, și ar fi fost mai bine, cred.

„Dacă nu mi-ai fi mărturisit nimic. Dacă ai fi continuat să mă amăgești“, mi-am amintit.

– Da? Credeți? Vorbiți serios?

Eram prea tânăr ca să înțeleg asta, în ciuda precocității mele generale. Tinerii țin prea mult la adevăr, la cel care îi privește. Se abat neîncetat de la adevăr, însă nu li se poate cere să renunțe la adevărurile care îi ating și îi afectează. Nu suportă să fie batjocoriți și luați de proști, când asta nu e prea grav și constituie destinul obișnuit al femeilor și bărbaților, fără nici o deosebire.

– Da, cred. La urma urmelor, eu făcusem un efort. Un efort îndelungat. Ținusem cont de ceea ce ai repetat, de ce m-a sfătuit cealaltă femeie. A fost o recomandare retorică, dacă nu cumva dramatică, o punere în scenă, o ieșire *en beauté*, aceea a ei. Tipică circumstanțelor, unei despărțiri neașteptate și abrupte, ca să nu-și strice imaginea. Dar am luat-o ad litteram, mi s-a părut că are sens. Și am făcut asta, nu mi-am amintit de ea și de mine, pe cât posibil; adică, la suprafață: în fond îți rămâne mereu nostalgia vieții care a fost dată la o parte, iar în momentele grele te refugiezi în ea ca într-o visare sau o fantasmagorie. Însă, odată ce am luat hotărârea, sau odată ce am ieșit din aeroport cu Beatriz ținându-se de brațul meu în dimineața aceea, ca o adevărată pereche îndreptându-se spre viitor, mi-am propus să rămân unde mă aflam. „O s-o iubesc“, mi-am zis, „o să stau mereu lângă ea. O să-i fiu fidel“, mi-am repetat de o mie de ori, „și n-o s-o dezamăgesc, nici n-o s-o abandonez. Ea e cea care mi-a fost hărăzită, fără s-o aleg. E totuna, voi fi alături de ea, o voi proteja și o voi sprijini, îi voi crește copiii și o voi iubi de parcă aș fi ales-o. Voi uita ce s-a pierdut pe drum, e târziu ca să fac cale întoarsă, iar poteca aceea nu mai e a mea. Voi înainta pe aceasta fără să mă uit în urmă și mă voi strădui să nu mă lamentez.“ Mi-am spus-o și mi-am reamintit-o de o infinitate de ori, multă vreme.

– Și ați reușit să vă duceți intenția la îndeplinire? l-am întrebat, deși știam răspunsul, pentru că auzisem și asta în noaptea în care Beatriz a bătut cu timiditate la ușa lui, cu încheietura unui singur deget: „Ce nătărău am fost să te iubesc în toți anii aceștia, cât de mult am putut, câtă vreme nu am știut nimic“, îi spusese el, punându-i mâinile pe umeri, înainte de a-i frământa corpul cu dispreț și cu o atitudine umilitoare, poate și cu o vagă sau disimulată lascivitate, pe care și-o interzisese de mult. Și, după un moment, după ce el o pipăise, ea îi răspunsese: „Nu, n-ai fost un nătărău. Nu, dimpotrivă: ai făcut bine iubindu-mă în toți anii aceștia trecuți, toți anii aceștia din urmă… Cu siguranță n-ai făcut niciodată ceva mai bun“. Am fost încredințat că lui Beatriz i se umeziseră ochii, doar așa mi-am explicat surprinzătoarea reacție a lui Muriel: „Asta admit“, îi spusese. „Un motiv în plus ca să am convingerea că mi-am irosit viața. O dimensiune a vieții mele. De aceea nu pot să te iert.“ Vorbise pe un ton delicat, aproape de compătimire, când pronunțase aceste cuvinte.

– Da, cred și eu, poate cu prisosință. Nu era greu s-o iubești, ți-am spus, fără pasiune. Nu e absolut necesară. Era și mai ușor după dezvăluirile tatălui, convalescența și moartea acestuia, o vedeam ca pe o ființă neajutorată și dezrădăcinată, singură și fără loc în lume. Nu era greu nici s-o dorești, deloc, până ce mi-a repugnat ceea ce făcuse și pe deasupra a început să se neglijeze. N-o să spun că n-am avut nici un flirt în doisprezece ani: am petrecut perioade întregi despărțiți, în vreme ce eu turnam în America sau nici măcar atât de departe. Dar au fost foarte rare și doar asta, flirturi ocazionale, care n-au amenințat-o niciodată, nu mi-au lăsat urme și cu atât mai puțin nostalgii. Abia mi-au lăsat amintiri. Au venit copiii, iar asta aduce și mai multe legături. A venit moartea celui mare, pe care am trăit-o

împreună. N-o să-ți povestesc ce presupune moartea unui copil mic, există prea multă literatură oportunistă și ieftină, și prea multe filme, care au exploatat această nenorocire ca să emoționeze la sigur oamenii, e simplu să provoci plânsul și mila cu asta, în ficțiune sau în autobiografie, e indiferent, e indecent. Până și Thomas Mann a căzut în păcat, în lăudatul său *Doctor Faustus*, dacă nu mă înșel. Dar în sfârșit, e ceva ce nu se uită niciodată. Nu doar copilul, ci și persoana care a fost alături, cea care a suferit lângă tine tragedia, pe care ai văzut-o suferind și sforțându-se să nu se prăbușească, pe care ai susținut-o, și în același timp ai înșfăcat-o ca să te sprijini. Nu se poate anula tot ce a fost, Juan, chiar dacă originea a tot se dovedește a fi fost o farsă.

S-a întrerupt, s-a cufundat în gânduri. Acum nu se uita în sus, ci la podea, cu ochiul pătrunzător și fix, ca și cum ar fi vrut să vadă sub lemn. N-am îndrăznit să mă apropii de fotografia lui Beatriz cu copilul, primul meu impuls; în realitate nu aveam nevoie, o cunoșteam bine, o studiasem. Am profitat ca să lansez altă privire spre geamuri, din fața deformată nu mai era nici urmă, poate se ascunsese după partea opacă a ușii, sau poate plecase, incapabilă să mai audă ceva (dacă cumva auzea), ori ca să nu fie descoperită de vechea ei iubire nestinsă, care o repudia („Îmi pare rău, iubirea mea“, așa îl numise).

– De ce v-a spus, după atâția ani?

– Of! Motivul nu contează. Nu mult după nașterea lui Tomás, ne-am certat. Era o actriță… Zău, pe atunci fără nici o importanță; nimeni n-a avut niciodată importanță, nici măcar femeia pe care am părăsit-o pentru ea, când a reapărut un scurt răstimp în viața mea, eu îmi făcusem treaba eficient. Iar timpul nu e abilitat să înlocuiască timpul… În sfârșit, eu am fost antipatic, tu m-ai văzut astfel, pot să scot din sărite. Am scos-o din sărite în momentul acela și mi-a trântit-o fără să gândească, fără să se gândească la consecințe. Apreciem greșit lucrurile acestea, cele care ies de pe limbă ni se par mai puțin grave decât cele care ne ies din mâini și de obicei nu sunt așa. Trecuse atâta timp, se suprapuseseră atâtea fapte, copiii, filmele, căsătoria noastră, încât ea își vedea trișarea ca pe o copilărie, într-adevăr, sau așa spune întotdeauna, ca să se apere. O vede de asemenea ca preistorie, ca pe ceva ce istoria noastră împreună ar fi trebuit să îngroape de câteva veacuri, forța prezentului, știi, forța evenimentelor, a lucrurilor ireversibile. Dar cel mai rău n-a fost că mi-a mărturisit-o, ci că mi-a adus scrisoarea, ca s-o văd. S-a dus la un raft fără să șovăie, a scos-o dintr-o carte și mi-a pus-o în mână. Acolo era, deschisă, dar cu plicul și cu timbrele ei, numele și adresa cu scrisul meu, eu specificasem „*exprès*“ cu roșu și o încredințasem cu o strângere de inimă poștei, o dusesem la sediul central din Cibeles, ca să plece mai repede. Trudisem ca s-o scriu, o noapte de insomnie, cântărisem fiecare cuvânt, încercând să fiu sincer și în același timp să n-o rănesc, sau cât mai puțin posibil. Pentru mine se pierduse în limb și nu ajunsese niciodată, dar cu toate acestea, era acolo, călătorise până în America și revenise cu ea, în valizele pe care le cărasem, sau poate în

poșeta ei, sau în cartea pe care o citise în zborul acela îndepărtat. Era de doisprezece ani în puterea ei și, pe deasupra, o păstrase. Pentru ce să păstrezi o chestie ca asta, e bine s-o distrugi, s-o arzi, dacă nu avea de gând să mi-o arate într-o zi, ca să se bucure de răul meu, ca să-mi scoată ochii? Nu i-a fost de ajuns să-mi modifice viața, să mi-o dirijeze ca pe a unui actor la ordinele ei, să se impună în ea și s-o ocupe întreagă împotriva voinței mele explicite, pe care o cunoscuse de la bun început. Voia să aflu la un moment dat, nu mi-a permis să mă amăgesc la nesfârșit, ceea ce uneori e cel mai bun lucru care ți se poate întâmpla, dacă te-ai resemnat. Iar eu eram mai mult sau mai puțin resemnat. Uitasem complet de pasiune, în orice caz. Nu e foarte greu, fiind atât de rară.

Mi-am adus atunci aminte de ceea ce îmi spusese în altă dimineață, când îmi vorbise despre copilul cel mare, care murise, și despre câte făcuse Van Vechten ca să încerce să-l salveze, și pentru ei toți de-a lungul anilor. Erau cuvintele cuiva care știe calculul probabilităților în existențele oamenilor și nu pretinde să se numere printre cei excepționali: „Sunt prea multe viețile clădite pe înșelăciune sau greșeală, cu siguranță majoritatea, de când lumea și pământul, de ce să fi scăpat eu, de ce nu și a mea? Gândul acesta mă consolează uneori, mă conving că nu sunt singurul, ci, dimpotrivă, încă unul pe nesfârșita listă a celor care au încercat să fie corecți și să ducă la capăt cu strictețe cele promise, a celor care s-au lăudat că pot spune ceea ce se percepe din ce în ce mai mult ca o prostie: «Iată, am cuvânt»…“.

A băut, și-a mai aprins încă o țigară de-a mea, și-a pus picior peste picior, astfel încât laba celui așezat de-a curmezișul atingea podeaua, de lungi ce erau. A căutat într-un buzunar de la pantaloni, a scos busola și a apropiat acul de ochi, sau ochiul de ac, ca și cum aceasta ar fi oprit timpul scurs, sau lucrurile care nu s-au întâmplat; n-am știut dacă terminase de povestit, sau obosise să rememoreze și mă lăsa să deduc restul.

– De ce nu v-ați despărțit? De ce n-ați părăsit-o imediat? l-am întrebat, totuși; voiam să știu de ce preferase lunga și indisolubila nefericire.

Nu existase divorț în Spania, nici nu avea să existe până peste un an, însă din 1940 lumea se despărțea discret, fără s-o oficializeze și fără s-o comunice, mai ales dacă soțul hotăra să plece. Așa fusese mereu în țara subjugată, întotdeauna se găsiseră moduri de a evita legile, până la un punct, unele dintre ele.

– Ah, nu.

A reacționat numaidecât, i-a strălucit ochiul cu furie, a întrerupt observarea busolei.

– Când mi-a arătat scrisoarea, am înțeles că zâmbetul acela radiant din dimineața în care m-am dus să o iau de la aeroportul Barajas, acela pe care am încercat să-l reproduc la actrițe, nu era de simplă fericire care ignora ce riscase, ci de fericire care știa, de triumf, pentru că obținuse ce dorise și încununase reprezentația cu succes. Trebuia să plătească, iar asta ar fi fost o pedeapsă prea blândă. Și-ar fi revenit mai devreme sau mai târziu, poate și-ar fi căutat alt bărbat, era încă destul de tânără. În vreme ce, dacă eu

continuam să fiu la îndemână, chiar dacă în răstimpuri, asta i-ar fi fost imposibil. De fapt, i-a fost imposibil.

– Încă *e* destul de tânără, Eduardo, cu toate că dumneavoastră nu vreţi să vedeţi.

Nu m-a auzit sau nu m-a luat în seamă.

– Am impus camere separate şi am închis-o pe a mea pe veci. Dacă nu altceva, fusese multă sexualitate între noi. De atunci, n-am mai atins-o, câţi ani are Tomás, a împlinit unsprezece. Nici n-am mai iubit-o în modul acela lejer, festiv, superficial, în care am iubit-o întotdeauna, pentru ea era suficient.

Dar de câteva ori eu îi văzusem distrându-se împreună, fără să-şi dea seama că o făceau, poate; iar după alarma de la Wellington el se arătase grijuliu şi aproape afectuos cu ea: nu este inerţie care să se suprime pe de-a-ntregul, îmi imaginez, oricât ne-am strădui.

– S-a îngrăşat, s-a degradat, s-a deprimat, şi-a pierdut minţile, pe zi ce trecea, încetul cu încetul. Toate tentativele de sinucidere sunt posterioare răcelii mele. Nu încape îndoială că sunt consecinţa răcelii mele, cel puţin la origine. Înainte nu i-ar fi trecut nicidecum prin cap, era o femeie care nu se plângea de nimic. Asta nu mai e atât de blând, asta e mai just.

„Iertarea suportă mai puţin decât răzbunarea“, am gândit, mi-am amintit. Sau poate o gândesc sau îmi amintesc acum.

– Cu preţul de a rămâne legat. Pare o variantă a acelui proverb atât de al nostru, nu?, „Să chiorăşti ca să-l orbeşti pe celălalt“.

M-a privit cu un amestec de severitate şi ironie.

– Eu eram deja chior, tinere De Vere, sau nu mă vezi?

Şi şi-a atins din nou plasturele. Dar de data asta nu o spunea doar literal, se referea de asemenea la propria-i naivitate, la propria-i bună credinţă, la propria-i credulitate din urmă cu douăzeci de ani, sau câţi or fi fost.

– De atunci fac ce am chef, n-o să dau socoteală nimănui şi nici n-o să mă deranjez să inventez, asta mi-ar mai lipsi. Şi ea la fel, presupun, mă doare-n cot cum îşi conduce viaţa, nu-mi pasă; dar ea face ce are chef obligată, nu din plăcere; o face cu de-a sila, eu o silesc să dispună de o libertate pe care nu o doreşte în nici un caz, ar prefera să-mi fie supusă. Pe de altă parte, n-am pierdut nimic: în anii aceştia n-a apărut nici o femeie care să mă emoţioneze în asemenea măsură, încât să vreau să plec cu ea. A trecut, e exclus. Deşi cine ştie dacă în curând…

– Dacă în curând ce?

L-am presat prea mult, mi-a scăpat, şi cu siguranţă prin aceasta m-am împiedicat să aflu ce se anunţa, ce îl tenta.

– Dacă în curând nimic.

I s-a pus pata imediat.

– Dacă trecutul te priveşte destul de puţin, viitorul chiar că nu te priveşte deloc.

N-am insistat, l-am lăsat cu prudenţă să schimbe subiectul. Şi mi-am zis numaidecât „Mai bine aşa“, văzând din nou ovalul uşor de recunoscut,

umbra roz de după geamuri, trebuie să nu-i mai fi păsat că o descoperă Muriel, care era tot cu spatele, iar eu, în schimb, o aveam în față. „Mai bine să nu audă, dacă aude; să nu audă sărmana femeie nefericită, iubitoare și îndurerată. Sau biet suflet, biată amărâtă.“

– Dar nu se poate să nu vă pese de felul în care își conduce ea viața – am revenit la discuția anterioară –, dacă v-ați îngrozit în asemenea măsură în seara de la Wellington.

– Ha, a răspuns.

Și după câteva secunde a emis încă o dată același sunet, era mai degrabă un *h* aspirat, nu era râs, era un sunet de ușoară decepție, sau de superioritate: ca și cum cu mine ar fi avut nevoie de el.

– Ha. Iată-l pe cel care memorează tot, tu însuți ai spus-o: mi-e totuna cum își conduce viața, dar nu cum își conduce moartea, nici dacă și-o provoacă. Îmi pasă mult dacă moare, dacă se omoară. E ultimul lucru pe care îl doresc. Ar fi groaznic pentru copiii mei, și pentru mine, ce crezi? Firește că, dacă într-o zi reușește, ce pot să fac? Dar, dacă asta se întâmplă, să nu te îndoiești că pentru mine va fi o tragedie, și că o voi plânge cu adevărat. Nu ștergi dintr-o mișcare ceea ce a fost, ți-am spus. Chiar dacă hotărăști că nu poate să mai fie.

Da, îl auzisem spunând ceva asemănător, mai elaborat, îi spusese același lucru lui Beatriz, la ușa dormitorului său, lui Beatriz în cămașă de noapte: „Ce sens are să scoți într-o zi greșeala la lumină? Asta e și mai rău, căci dezminte tot ce a fost, trebuie să-ți repovestești ce ai trăit, sau să negi. Și totuși, ai trăit ce ai trăit. Și atunci ce faci cu asta? Îți anulezi viața? Asta nu e posibil, dar nici să renunți la ani care au fost și nu mai pot fi altfel, iar din ei va rămâne mereu un rest, o amintire, chiar dacă acum e fantasmagoric, ceva care s-a întâmplat și nu s-a întâmplat. Și unde așezi asta, ceea ce s-a întâmplat și nu s-a întâmplat?“ Folosise un ton de lamentare, nu mai era de dispreț și nici de agresivitate, poate puțin de ciudă. Iar Beatriz se transpusese imediat în același ton, ca să-l numească „dragostea mea“ și să vrea să dea timpul înapoi și să-i ceară iertare; poate cu șiretenie, poate cu sinceritate.

Atunci ea a deschis ușa, și-a dezvăluit prezența, s-a arătat. Nu era desculță, își purta tocurile înalte, cu care ieșea aproape întotdeauna în oraș, îi scoteau în evidență exuberanta siluetă. Auzind-o, Muriel s-a ridicat și s-a întors, iar când a văzut-o, ochiul i-a sclipit. Ea a rămas în prag cu o mână întinsă și o privire de implorare, ca și cum i-ar fi cerut să i-o ia și să o conducă înăuntru, ca și cum l-ar fi numit „dragostea mea“ din nou. Să audă că moartea ei era ultimul lucru pe care el să-l dorească, să audă că ar plânge-o cu adevărat, trebuie să-i fi părut un motiv de gratitudine, ori cine știe dacă nu de speranță dementă. Însă gestul schițat de el cu mâna a fost inechivoc și categoric. Un gest de îndepărtare, de alungare, l-a repetat de câteva ori, ca și cum i-ar fi ordonat să se retragă fără întârziere, ca și cum ar fi speriat o pisică. Din punctul meu de vedere, îi repeta ceea ce îi spunea de opt ani: „*Non, pas de caresses*“. „Nu, fără mângâieri. Și nu, nici un sărut.“

XI

A plâns-o, într-adevăr, l-am văzut cu ochii mei. A plâns-o când a aflat și a plâns neîncetat cât a durat înmormântarea în cimitirul La Almudena, într-o dimineață însorită la Madrid; am văzut cum îi cădeau lacrimile năvalnice din ochiul care vorbea – nu și din cel tăcut, care trebuie să fi fost lipsit de aparatul lacrimal, sau poate plasturele acționa ca un dig, atât de bine era fixat în orbită – în vreme ce groparii coborau în sfârșit sicriul și aruncau peste el primele lopeți de pământ.

Nimeni n-a stat să le vadă pe ultimele și nici reașezarea lespezii, ridicate și deschise ca s-o introducă pe ea, în mormântul familial mai rămăsese un gol, care urma să fie al lui Muriel, probabil, acolo se odihnea de mult copilul decedat, Javier, care nu crescuse și ocupa foarte puțin loc, copilul pe care acum pesemne că îl cuprindea îmbrățișarea imaginară a mamei sale. N-a stat Muriel, cu toate că îi era greu să se dezlipească de mormânt și pe care au trebuit să-l susțină, de cât se clătina, nici Susana, nici Tomás, nici Alicia, care l-au sprijinit, mai preocupați de tatăl viu și îmbătrânit efemer – îmbătrânit doar în ziua aceea – decât de cine nu mai era decât abundentă carne inertă, care avea să se piardă curând, fără ca nimeni să asiste la acest proces, din fericire: avem bunul obicei de a nu impune martori celor stinși, și îi lăsăm ca în paloarea lor să continue să moară. N-au stat Rico, nici Roy, nici Van Vechten, nici Gloria, nici Marcela, nici Flavia, nici colegii de la școala unde Beatriz preda ore de engleza ei americană, nici cei câțiva elevi care au fost, reprezentându-i pe toți, nici cei doi sau trei dintre cei de la meditații. Cu atât mai puțin cunoscuții lui Muriel, care au fost din obligație, sau din simțul responsabilității: maestrul Rafael Viana și alți amici de petrecere, acela însoțit de funcționara Celia, care mi-a aruncat o privire neutră și voalată; doi diplomați și oameni de cinema, printre care am văzut un producător de vinuri, pe care Muriel încerca să-l convingă să investească, și un moment, pe Jess Franco, întrucât a plecat numaidecât cu pași scurți și în mare grabă, cu siguranță ca să turneze o jumătate de film în restul zilei. Nu m-a surprins prea mult să o zăresc, discretă și puțin retrasă, pe întreprinzătoarea Cecilia Alemany, am recunoscut-o în ciuda ochelarilor închiși la culoare, în parte pentru că mesteca gumă fără să-și dea seama cât de nepotrivite îi erau mișcările mandibulare, în asemenea loc și context. O femeie îndrăzneață, ca aproape toate cele cu mulți bani, asta mi-a confirmat prietenia pe care o legase cu șeful meu în ultima vreme. N-am rămas nici eu să văd dispărând cu totul sicriul sub pământ, nu era de datoria mea, sau ar fi părut ciudat. Mi-am promis să vizitez mormântul din când în când, n-am făcut-o niciodată în tot acest timp, sau numai o dată, peste câțiva ani, ca să-l însoțesc pe cel care lipsea și s-o susțin pe Susana, care se clătina atunci cel mai mult.

Puțin după conversația aceea, soții, copiii și Flavia au plecat în vacanța de vară la o casă pe care o aveau în Soria, oraș răcoros, cu biserici romanice, vestigii ale poetului Machado, râu în care să înoate și un frumos parc, de o jumătate de viață se mutau acolo, sau la un hotel din San Sebastián, când căldura devenea înăbușitoare – în funcție de cum stăteau cu banii –, era la

mai puțin de trei ore de Madrid pe șosea, iar Muriel putea să revină, dacă îl chema ceva urgent. Nu știu ce s-a întâmplat acolo, dacă s-o fi întâmplat ceva. Cel mai probabil e că nu, cu excepția insultelor obișnuite, sau poate agravate de lipsa posibilităților de evadare acolo: îmi închipuiam că Muriel a stat doar zile răzlețe, fiindcă prezența îi era cerută la Madrid sau altundeva de multe lucruri urgente, adevărate sau false, poate de o femeie care îl subjugase pentru prima oară în atâția ani. Și când s-au întors, la sfârșitul lui august, eu am încetat să lucrez în apartamentul de pe Velázquez și am spus adio cămăruței mele, cum era mai mult sau mai puțin hotărât și prevăzut. Mă amestecasem exagerat în toate, sau soții aceia se așezaseră de-a curmezișul în viața mea, care era abia a unui începător. N-a fost străină de decizia mea prezența invariabilă a doctorului, care a continuat să intre și să iasă ca întotdeauna, deși cu mine nu se mai arăta amical, nici vorbăreț, nici dezinvolt, era pură rigiditate și chip sever. Muriel îi era destul de recunoscător și îl simpatiza deopotrivă, ca să-i pese prea puțin de ce făcuse, iar după obsedantele și blestematele îndoieli – ele m-au implicat în povestea sordidă –, să prefere să ignore totul. Spre deosebire de Beatriz, nu-i făcuse lui, orice o fi făcut, asta spusese. Însă după relatarea lui Vidal și întâlnirea noastră în Chicote, după amenințările lui deloc voalate („Ascultă, să vedem ce-o să povestești tu… Mă înțelegi, băiete, sau nu mă înțelegi?“), eu nu mai aveam nici un chef să mă aflu în aceeași încăpere cu Van Vechten.

Astfel că n-am putut fi acolo, ca s-o urmăresc pe Beatriz, nici ca s-o protejez sau s-o supraveghez, ca să plec pe stradă după ea când ieșea singură, și atunci trebuia să ne îngrijorăm cel mai mult, după părerea soțului ei și după cum constatasem eu însumi mai târziu. Pe de altă parte, renunțasem deja la obiceiul acela ascuns și greu de explicat, cam de când mă culcasem cu ea, o singură noapte și fără să afle nimeni, sau doar cineva care alergase pe coridor și apoi nu scosese o vorbă, nici nu își schimbase atitudinea față de mine, nici nu-mi aruncase o privire de reproș – nimic –, oricine o fi fost, n-am știut niciodată cu certitudine, deși am anumite bănuieli. Și, chiar dacă aș fi fost acolo, tot n-aș fi putut s-o urmăresc în după-amiaza aceea, cum n-am putut niciodată s-o fac când urca pe motocicleta Harley-Davidson și dispărea cine știe încotro, sau cu cine, sau dacă cu cineva, nici spre cine, dacă se ducea spre cineva. Muriel nu mi-a vorbit niciodată despre celelalte două încercări de sinucidere, anterioare apariției mele, niciodată în detaliu, dar dacă au dat greș trebuie să fi fost, aidoma celei pe care am zădărnicit-o eu, mai puțin drastice și mai puțin rapide, mai puțin bestiale și cu ezitări, cu marjă pentru a se salva. Beatriz Noguera s-a ciocnit cu un copac în septembrie, pe înserat, pe o șosea secundară și foarte aproape de Ávila, la vreo doi kilometri de unde se omorâse cu ani în urmă fratele lui Muriel, Roberto, în compania unei tinere franceze, amândoi cu nasturii descheiați. Nu știu de ce, mi-am închipuit că fusese cu unul dintre copacii aceia, erau șiruri lungi, care aveau o dungă vopsită cu alb, ca să-i facă mai vizibili noaptea, deși poate că spre 1980 dungile acelea groase la jumătatea trunchiului nu se mai vopseau, nu sunt

sigur, nu-mi amintesc. Cu toate că în accidentele de motocicletă sau de mașină există întotdeauna posibilitatea lipsei de intenție și a hazardului, a distracției și a imprudenței, și a neprevăzutului, toți am rămas cu ideea că a dat peste copac dinadins, cel puțin adulții. (Copiilor, cum se cuvenea, li s-a spus versiunea crengii așezate de-a latul, a petei de grăsime sau a animalului care iese în cale, povestea milostivă a sorții adverse și a ghinionului, pe care Susana, perspicace cum era la cei cincisprezece ani ai ei, s-a prefăcut că o crede doar din milă față de frații ei.) Ciocnirea fusese atât de frontală, că Beatriz părea că alesese cu grijă copacul: acela, acela și nu altul dintre atâția identici, poate gândindu-se: „Vina mea a trecut, dar dăinuie pedeapsa. Dacă nu acum, ce înseamnă să mori la timp? Nu mă voi întoarce în patul meu întristat, nu vreau ca amărăciunea să-i dea târcoale la nesfârșit. Intervalul e al meu“. După cum am aflat de la Rico, de la Roy, de la Flavia, de la Muriel însuși peste câteva zile, ne puteam imagina că oprise motocicleta undeva, pe șosea și își dăduse jos casca, pe care atunci nu mulți o purtau, dar ea da, câteodată: a fost găsită azvârlită în iarbă, dincolo de asfalt și la destui metri de locul accidentului, ca și cum i-ar fi căzut, ori ar fi aruncat înainte capul, cu care nu stătea bine în răstimpuri, poate gândind: „Eu nu aș vrea o viață nouă, cu alt bărbat. O vreau pe cea pe care am avut-o atâția ani, cu același bărbat. Nu vreau să uit și nici să depășesc momentul, nici să refac nimic, ci să continui la fel, în prelungirea a ceea ce a fost“. Probabil că nu treceau vehicule pe acolo la ora aceea și că ea putea să aibă timp înainte de a-și lua avânt imaginar și de a porni din nou, accelerând la maximum, să privească în jur un moment, ca să se obișnuiască cu peisajul cu copaci stufoși care avea să fie cel din urmă întunecat, și cine știe dacă nu s-a întrebat cât aștepta: „De ce ar trebui să ne iubească cel pe care îl arătăm noi cu degetul tremurător? De ce chiar acela, ca și cum ar trebui să ni se supună? Sau de ce ar trebui să ne dorească cel care ne tulbură sau aprinde și după ale cărui oase și carne murim? De unde atâta coincidență? Iar când se produce, de unde statornicia? De ce trebuie să dăinuie ceva atât de fragil și de prins în bolduri…?“ Poate s-o fi privit pentru ultima oară, pe ea și hainele de pe ea, ba chiar o fi scos din poșetă o oglindă de mână, dat fiind că urma să se prefacă definitiv în trecut, sau în portret; deși e plauzibil ca în momentul acela să n-o mai preocupe câtuși de puțin starea în care avea să fie găsită și contemplată și să se simtă foarte aproape de ce a scris poetul Bécquer într-o scrisoare: „Și atunci o să-mi fie totuna dacă mă așază sub o piramidă egipteană, sau dacă mă aruncă într-o râpă, ca pe un câine“. Poate că nici măcar nu s-a deranjat să se uite la luna care se ivea, știind de ochiul ei cuprins de lehamite și imperturbabil, plictisită ea însăși de propria-i stăruință, și și-a zis: „Curând voi înceta să fac parte dintre viii proști și incompleți și voi fi ca zăpada care cade și nu se așterne, ca șopârla care urcă pe un gard însorit vara și se oprește o clipă în fața ochiului leneș care nu o va scruta. Voi fi ceea ce a fost, și care, nemaifiind, nici n-a mai fost. Voi fi o șoaptă imperceptibilă, o febră trecătoare și ușoară, o zgârietură căreia nu i se acordă atenție și care se va cicatriza numaidecât. Adică, voi fi timp, ce nu

s-a văzut nicicând, nici nu poate vedea nimeni“. Iar când, în sfârșit, i s-au deprins ochii cu puțina lumină de pe teren, ori poate când a început să i se facă frig, și a aprins din nou farul ca să vadă mai bine și să nu se abată de la copacul ales de tremurătorul ei deget, și a călcat pedala ca să pună în mișcare motocicleta lui Muriel, care a sfârșit prin a fi mai degrabă a ei, poate cel din urmă gând, în fugă, i-a fost mai scurt și mai simplu și a semănat mult cu acesta: „Așa începe răul, dar ce e mai rău rămâne în urmă“.

Abia după câteva zile m-am dus să-l văd pe Muriel între patru ochi, după înmormântare, un soi de tacită prezentare individualizată de condoleanțe, și ca să-i țin companie un moment, presupun, deși în cea mai mare parte a timpului era însoțit, în asemenea circumstanțe lumea acordă tot sprijinul o scurtă perioadă, nu-l slăbește nici o clipă pe cel îndurerat, îl vizitează, îl scoate din casă, îl distrage, îl poartă de colo până colo și îl năucește ca să nu se gândească la singurul lucru care-i ocupă gândurile, ca să simtă mai puțin lipsa celui absent ireversibil. Apoi, aceiași oameni obosesc la unison și îl lasă singur, ca și cum ar exista o dată de expirare socială pentru doliu, două sau trei săptămâni, nu mai mult, și s-ar considera că văduvul sau văduva sunt capabili să se pună în mișcare și să-și reia obiceiurile și viața dintotdeauna, când tocmai viața lor dintotdeauna s-a încheiat și nu se va mai întoarce niciodată. Nu încape îndoială că Muriel era afectat și probabil descumpănit, l-am văzut cam abătut și șovăitor, ca și cum cu pierderea lui Beatriz i s-ar fi manifestat o oarecare vulnerabilitate, îmi imaginam că va fi temporară. Dar când o situație ajunge la capăt, îi ducem dorul, până și celei mai detestabile, până și celei pe care am dorit de nenumărate ori să o vedem sfârșită. Nostalgia aceasta paradoxală nu durează, dar în primă instanță se produce același gol ca atunci când atingem un obiectiv care ne-a cerut efort și răbdare, să încheiem o afacere sau să obținem un post, de exemplu, sau să terminăm un film sau să punem unui roman întârziatul punct final.

Muriel pesemne că nu-și aducea aminte de cuvintele pe care le rostise și eu le auzisem în noaptea de rugăminți, chiar după ce mâinile lui străbătuseră tot corpul lui Beatriz cu neglijență și grosolănie, și frivolitate, îi strivise sânii și îi apucase sexul cum iei o bucată de pământ sau un mănunchi de iarbă sau prinzi o egretă în aer, pentru ca apoi s-o sufli și s-o lași să plutească, abia uitându-te în ce direcție se îndreaptă. „Când dracu’ o să te convingi că e serios și definitiv, până în ziua în care o să mori sau o să mor eu“, gura lui vomitase asta. „Sper să fiu eu cel care se ocupă de tine când vei fi într-un sicriu, nimeni nu mi-ar garanta că nu te-ai freca de cadavrul meu, cald încă, sau răcit deja, ție ți-ar fi totuna.“ Ori în amintirea mea se suprapunea altă versiune, mai concisă și mai poetică, tindem să traducem: „Sper să fiu eu cel care te îngroapă, cel care o să te vadă pe tine fără viață, să mori în paloarea ta“. I se îndeplinise speranța, în orice caz, rău este că el nici măcar nu înregistrase frazele acestea (reținem ceea ce ascultăm și suntem înclinați să uităm ce spunem), în vreme ce în memoria mea răsunau și ar fi răsunat în a lui Beatriz, se prea poate ca și în înserarea aceea din peisajul frunzos și întunecat de pe șosea; și pesemne că ea i-ar fi spus în gând, pe șaua motocicletei Harley-Davidson și cu privirea fixată asupra țintei: „Va trebui să te freci tu de mine“. Muriel nu o făcuse, evident, dar se clătinase când aflase și de asemenea la cimitir, și se observa că în perplexitatea aceea inițială simțea lipsa prezenței iritante și incomode, înnebunitoare, chiar exasperante uneori, volumul și pașii sonori ai celei care îi fusese soție vreme de prea mulți ani și poate nu suficienți, ambele în

același timp, întrucât atunci când ceva încetează, aproape întotdeauna ni se pare că n-a fost destul și că ar fi putut să se prelungească puțin.

– Am momente în care cred că aud tic-tacul, Juan, mi-a spus. Mai ales când sunt singur aici, când unii se culcă și alții pleacă, sau când mă întorc după ce cinez în oraș cu o mulțime, adevărul e că în aceste prime zile m-au obligat să desfășor o activitate frenetică, lucru aproape obscen, ca și cum aș fi la petrecere, deși toți o fac cu cea mai bună intenție, nu-mi permit să rămân cu gândurile mele, fiindcă își imaginează care ar fi. Mă rog, nu, nu au habar care ar fi, dar sunt siguri în jurul cărui subiect s-ar învârti. E cam ridicol să mă pretez la asta, ca și cum aș fi un văduv neconsolat. Înțelege-mă, sunt trist. Oricât de mult te-ai aștepta și n-ai putea face nimic ca să împiedici deznodământul; chiar dacă au fost avertizări și nici măcar nu erai convins că vrei să-l împiedici; oricât de mult te-ai înăspri și ți-ai asuma probabilele consecințe ale… – s-a oprit, a căutat termenul – … ale propriei impermeabilități, nimic nu te pregătește pentru eveniment. Sunt trist pentru că au fost mulți anii și deodată revin cei mai îndepărtați, o văd pe Beatriz când era aproape o fetiță și nici unul nu știam ce va veni, nici eu, nici ea. Dar nu sunt neconsolat în modul în care se aplică acest cuvânt cui a suferit o pierdere, o moarte crucială. Există un element de neverosimilitudine, și de aceea cred că aud tic-tacul metronomului, ca și cum ecoul nu i s-ar fi stins și i-aș avea încă în cap muzica fără muzică, acest ritm a fost un fond permanent aici. Și mă rog, la fel toate celelalte: e ca și cum pașilor și mirosului lui Beatriz le-ar trebui mai mult timp ca să dispară decât ei înșeși, oamenilor le supraviețuiește urma, este experiența mea și este normal, încetul cu încetul se va risipi. Dar atât timp cât dăinuie… E ca și cum ar avea nevoie de o prelungire ca să plece cu totul și să facă curat, să-și ia lucrurile. Nu au niciodată vreme să-și pregătească mutarea, ca să spun așa.

A rămas în tăcere și n-am știut ce să spun, cu siguranță nu era nimic de spus.

– Înțeleg.

Am spus asta, ca să spun ceva.

În ziua aceea părea încă îmbătrânit, a fost trecător, apoi i-au dispărut semnele vârstei, care a reînceput să-l ocolească și să-i dea târcoale, fără a îndrăzni să pună stăpânire pe el, să se instaleze în spiritul său, să-i invadeze înfățișarea. Chipul încercănat și brăzdat, și istovit, ușoara încovoiere, care i se vedea și așezat, au fost doar circumstanțiale, produs al evenimentului pentru care nimic nu ne pregătește, oricât de avertizați am fi; produs al impresiei și al confirmării. Deodată, s-a îndreptat și m-a privit cu ochiul care era în alertă.

– Știi că era însărcinată?

Am rămas atât de stupefiat, că nu m-am putut opri să nu întreb o prostie, deși e posibil s-o fi făcut instinctiv, ca să câștig câteva secunde, ca să-mi revin după veste.

– Cine, Beatriz?

– Evident, cine altcineva? Despre cine vorbim, tinere De Vere?

– Păi nu. Cum aș fi putut să știu? V-o spusese ea dumneavoastră?

– Nu. Nici un cuvânt. Am aflat acum de la doctor. Din fericire, a reușit ca un acolit de la spitalul lui să se ocupe de autopsie, minimul, ceva superficial, nici nu era nevoie de mai mult. Suficient ca să detecteze asta, totuși. Însă faptul că ea mie nu mi-a spus nu e deloc surprinzător. Presupui că al meu nu era. Zice doctorul că poate nici ea nu-și dăduse seama. Mi se pare improbabil, după patru copii. Dar cine știe? Poate nu-i venea să creadă, nici nu i-a trecut prin cap. Orice e posibil.

– Și în ce lună era, se știe? l-am întrebat cu o urmă de teamă.

– Vreo două luni, cam așa.

Atunci a păstrat tăcerea câteva momente și și-a privit unghiile, ca și cum situația i-ar fi devenit brusc stânjenitoare. Dar nu era așa; stânjenitor pentru el era să mă întrebe ceea ce avea să mă întrebe:

– Tu habar n-ai cine ar putea să fie, nu-i așa?

Trebuie să mă fi îmbujorat puțin, dar poate că înlăuntrul lui s-a îmbujorat și el, încât n-a băgat de seamă; ori mi-a atribuit roșeața din obraji aceluiași motiv care o cauza pe a lui sub piele; pentru că înainte ca eu să răspund, s-a simțit obligat să-mi dea explicații:

– Cum îți imaginezi, îmi era indiferent ce făcea Beatriz. Nu mă amestecam și n-am întrebat-o niciodată, ar fi putut s-o ia drept dovadă de interes, sau chiar de gelozie, cine știe? Însă, dacă urma să le dea un frate copiilor mei și pruncul acela avea să locuiască aici, înțelegi că sunt curios. Tu nu ai habar, nu?

Mi-am dat seama că era necesar să răspund foarte repede, fără întârziere. Orice șovăială sau pauză nu m-ar fi semnalat, dar ar fi indicat că aș fi putut fi la curent cu ceva, sau că aveam vreo bănuială. Am vrut să cred, nu, am avut certitudinea că mă întreba doar pentru că în urmă cu două luni, cam așa, eu fusesem gardianul lui Beatriz, în vreme ce el turna la Barcelona ultimele planuri cu Towers și Lom; cel mai apropiat de ea și martorul său principal. Nu era om suspicios, nu i-ar fi trecut prin cap că eu aș fi putut avea vreo legătură. Pentru el eram aproape imberb. Am invocat răutăcioasa rapiditate a limbii, cea care ne condamnă și ne salvează, ca să-i răspund fără ezitări:

– Nu. Habar n-am, Eduardo, Don Eduardo. Cum aș putea eu să știu al cui era?

Și, într-adevăr, nu puteam nicidecum să știu. Astfel că nici măcar n-am păcătuit față de adevăr.

Apoi l-am văzut la intervale din ce în ce mai mari și în cele din urmă aproape deloc. Nu se poate spune că ne împrieteniserăm, sau nu el cu mine, eu da cu el, sau acesta îmi era sentimentul, aș fi fost în continuare dispus să-i fac pe plac și să-l ajut la ce m-ar fi solicitat și mi-ar fi fost cu putință, chiar dacă nu mai lucram pentru el. Dar te dezobișnuiești să contezi pe cine nu mai e prezent zilnic, sau mai mult decât atât, la orice oră și pentru orice treabă. El nu mă suna niciodată, iar dacă îl sunam eu, poate eram inoportun și nici nu voiam să fiu insistent, mi-am rărit telefoanele, până m-am transformat în cineva care a trecut prin viața lui și n-a rămas.

În ciuda aversiunii sale față de fotografii – de aceea, ani întregi, existaseră atât de puține portrete, atât de puține frontale ale lui –, am început să-l văd mai des în presă, și nu datorită proiectelor sau realizărilor sale cinematografice. De fapt, a mai turnat un singur film și n-a fost cel cu Palance și Widmark, acela s-a instalat în vastul și întesatul limb al lucrurilor nereușite, îmi închipui că n-a obținut finanțare. Apărea în reviste de bârfe, fără îndoială resemnat, cu neplăcere, mai întâi ca „noul partener“ și apoi ca soțul întreprinzătoarei Cecilia Alemany, care era suficient de atrăgătoare și bogată ca să trezească mai mult interes decât el, care la urma urmelor, cum îmi spusese cândva cu umor, începea să semene cu Sara Montiel, însă cu un public progresiv minoritar de arheologi și cinefili, și erudiți ca Roy. M-am gândit de asemenea că era suficient de atrăgătoare pentru a o fi făcut pe Beatriz să-și piardă orice speranță, în cazul în care ar fi știut de existența ei, ori ar fi fost mereu o amenințare. Cineva care ar fi împiedicat-o să ia cu ea în întristatul ei pat orice mică pradă și să-și spună în retragerile ei nocturne: „Vom vedea“.

Muriel s-a însurat a doua oară la un an și ceva după ce a devenit văduv, într-o nuntă discretă și civilă, la care eu n-am fost invitat, nu exista nici un motiv ca să mă includă pe listă, în realitate nu eram decât un vechi angajat, un tânăr trecător, căruia i se dăduse o ocazie. Divorțul sosise, în sfârșit, în țară, când Muriel nu mai avea nevoie de el, poate nu ar fi recurs la el dacă ar mai fi fost în viață Beatriz, uneori mă gândesc că legăturile bazate pe înșelăciune și nefericire sunt cele mai puternice dintre toate, deopotrivă cu cele ale greșelii; e posibil să unească mai mult decât cele ale cunoștinței de cauză, ale fericirii și ale sincerității. În puținele ilustrații de la nuntă, i-am văzut pe Van Vechten, pe Rico și pe Roy, și pe maestrul Viana, care ornamenta cununia, un toreador conferă strălucire oricărei ceremonii. Nu pe Gloria, nici pe Marcela, nici pe Flavia, primele două probabil că o consideraseră o trădare, iar a treia poate a preferat să nu asiste. I-am văzut și pe cei trei copii, crescuseră, mereu identici cu Beatriz. M-am uitat îndelung la Susana: puțin mai în vârstă, avea să fie imaginea vie a maică-sii în fotografiile din tinerețe, expuse din dorul și stăruința ei, pe care le văzusem de atâtea ori, cea cu copilul mort, viu în brațele ei și cea de la nunta ei cu Muriel, în urmă cu vreo douăzeci de ani. Acum înțelegeam mai bine expresiile amândurora cu ocazia aceea: zâmbetul larg al ei, care privea în cameră, euforia vădită, sau era mai degrabă triumfalism, o fetiță deghizată

în mireasă. El, în schimb, înceţoşat, dacă nu sumbru, ca un bărbat convins că dobândeşte o enormă responsabilitate. Ea se juca de-a contractarea unei căsătorii, el o lua în serios şi o contracta cu adevărat, ca şi cum ar fi fost conştient de greutatea acelui cuvânt în privinţa obligaţiilor, îndatoririlor şi bolilor. Ei lumea i se oferea uşoară, precum consecinţele faptelor sale, care odată comise sunt prostii, sunt trecut; el era cineva care cunoştea deja renunţarea, sau care ştia că dragostea ajunge mereu într-un moment nepotrivit la întâlnirea cu oamenii, cum mi-a spus cu melancolie că citise cândva într-o carte, nu ştiu care. În fotografiile de la a doua nuntă nu era nici urmă de asta, ochiul i se vedea distrat şi răbdător, lipsit de seriozitate. Părea că doar îndeplineşte o formalitate socială şi se uită, fără să se uite, la ceas.

M-am întrebat cum va face noua şi artificiala familie, dacă vor locui toţi împreună în apartamentul de pe Velázquez sau vor inaugura altă casă; dacă întreprinzătoarea va accepta de bună voie să aibă o adolescentă şi doi copii – sau doi adolescenţi şi un copil – permanent lângă ea, mai ales când tatăl va călători, absorbit luni întregi de un film; dacă Flavia nu se va despărţi de ei, sau se va vedea forţată să emigreze. Am şovăit dacă să-l sun pe Muriel ca să-l felicit, dar am descoperit cu surpriză că şi mie mi se părea aceea un soi de trădare. În mod absurd, am simţit că era ca şi cum ar fi îngropat-o şi mai adânc pe Beatriz în pământ, era totuna că ea înfipsese lopata în şoseaua aceea solitară şi umbroasă din propria-i voinţă. Poate legăturile carnale, chiar dacă sunt pasagere şi abia lasă amintiri şi sunt lipsite de importanţă reală, ne obligă la o consideraţie iraţională faţă de persoanele cu care le stabilim; ori ne impun, pesemne, o intimă lealitate fantomatică.

Când a venit vremea, am plătit un bilet şi m-am dus să văd ultimul film al lui Muriel. În general, n-a fost prea bine primit, însă mie mi-a plăcut. L-am sunat ca să i-o spun, dar n-am dat de el şi apoi am lăsat-o baltă, doar nu avea nevoie de părerea mea. Abia peste cinci ani de la moartea lui Beatriz a reuşit să îl facă, iar peste încă doi, la şapte ani de la sinuciderea ei, am aflat că vechiul meu şef şi maestru suferise un infarct fulminant, în timp ce lua prânzul cu nişte bancheri robuşti, cărora probabil încerca să le smulgă nişte mărunţiş pentru vreun nou proiect. Îndată ce am auzit ştirea la televizor, l-am sunat pe profesorul Rico, singurul din cercul acela cu care am păstrat legătura şi o păstrez şi astăzi. Pe atunci era deja academician: ţicniţii săi adversari, sau erau mumii, o mierliseră în ritm alert şi el fusese ales cu voturi de prisos, aproape aclamat, deşi acum izbutise să-şi creeze câţiva duşmani mai rafinaţi, fără ei nu ştie să trăiască, sau se plictiseşte şi mai rău. Era pe cale să ia un avion spre Madrid, ca să asiste la înmormântare, de ale cărei amănunte m-a informat. Cred că singura dată când am auzit că i se frânge vocea. O nu, mint: i se frânge puţin de fiecare dată când îi evocăm pe Muriel sau pe Beatriz – în realitate, e un om sentimental –, deşi au trecut o mie de ani de când amândoi şi-au luat adio fără să-şi ia adio.

A doua zi dimineaţă, m-am prezentat la cimitirul Almudena, în faţa mormântului văzut cu ceva timp în urmă, deşi eu aveam senzaţia că fusese

alaltăieri, intervalele dispar când te întorci într-un loc neobișnuit, unde pe deasupra se merge doar din cauza amărăciunii, dintr-un motiv excepțional; iar intervalele sunt ale noastre. Era o mulțime adunată acolo și nu puțină presă, încât am rămas într-un plan retras, fără a îndrăzni să-mi croiesc drum. Pentru majoritatea participanților, eu eram un necunoscut, un spontan, un intrus, nimeni pe care să-l saluți. La o oarecare distanță i-am văzut pe Susana și pe frații ei, cu spatele, imediat le-am recunoscut figurile, în ciuda anilor scurși și înălțimii mai mari pe care o aveau acum cei doi frați mai mici. Ea întorcea capul din când în când, poate ca să vadă câtă lume vine, câtă îl aprecia pe tatăl ei, până când, în una din acele ocazii, m-a zărit și a venit în fugă la mine. Acum eu aveam treizeci de ani, iar ea împlinise douăzeci și doi, dar imediat m-a îmbrățișat cu putere și plângând pe tăcute, cu intimitatea cu care îmbrățișezi pe cineva așteptat din vechile timpuri imperfecte, dar mai puțin triste, în care încă erau câți trebuiau să fie; apoi m-a luat de mână și m-a condus până în primul rând, lângă Alicia și Tomás, și Flavia, și persoane pe care nu le cunoșteam și, de asemenea, Cecilia Alemany, care a găsit fără îndoială o clipă ca să mă privească prin ochelarii ei întunecați (nu mesteca de data aceasta) și să se întrebe cu indiferență cine dracu' eram eu: nu cred că o interesa trecutul unui soț efemer și decedat, probabil nu mai avea decât să se descotorosească de el, mi-a trecut prin cap, cum se lasă în urmă un episod datorat slăbiciunii sau seducției. În timpul ceremoniei, a coborârii sicriului și reașezării lespezii pentru ultima oară (nu mai încăpea nimeni acolo), Susana și-a ținut mâna într-a mea, strângându-mi-o cu hotărâre ca să nu-și piardă echilibrul, am spus că se clătina, mai mult decât văduva, mai mult decât oricine. Ori s-a agățat de ea ca o fetiță încăpățânată.

Acum sunt de atâta timp căsătorit cu Susana, încât ea e mai în vârstă decât a fost vreodată maică-sa, iar eu am mai mult sau mai puțin vârsta la care a ajuns Muriel, care i-a supraviețuit soției șapte ani; tot cu atât era mai în vârstă decât ea, cu șapte sau opt ani, ca mine față de Susana, așadar a trăit cu vreo cincisprezece mai mult decât Beatriz. Pe aceasta eu o vedeam matură spre 1980, ca un tablou în comparație cu mine, eu aveam douăzeci și trei atunci, iar ea patruzeci și doi sau poate patruzeci și unu, n-am știut niciodată exact, dar avea cu vreo două decenii mai mult decât mine și asta e mult pentru un aproape imberb. Acum, în schimb, o văd retrospectiv pe Beatriz foarte tânără, și nu doar pentru a muri, ci pentru orice. Nu era, deci, atât de straniu să nutrească speranțe și, în nopțile de înfrângere, să abandoneze terenul provizoriu, până va aduna curaj și putere din nou, și să se replieze în camera ei gândind: „În noaptea asta nu, nici în asta, dar se va vedea mai târziu. Perna îmi va primi lacrimile și voi ști să aștept, cum așteaptă luna aceea stăruitoare. Va veni o ocazie în care pipăitul lui ofensator va aluneca spre altă zonă în letargie, în care se va preface de îndată în neliniște, sau irezistibil capriciu, sau în primitivă dorință trezită, nimic nu dispare tam-nesam din cauza unei respingeri mentale, a unei decizii punitive, nu pentru totdeauna sau nu întru totul, asta e ceva ce se suspendă și prin urmare e amânat. Poate reveni în orice zi sau într-o noapte, și nimănui nu-i displace să se simtă solicitat și iubit“. După câte știu eu, asta n-a revenit în nici o zi și în nici o noapte, dar nu pot să fiu la curent chiar cu toate.

Da, în realitate era tânără când s-a omorât, și de fapt era încă atât de fertilă, că aștepta un copil, așa mi-a spus Muriel, așa i-a spus Van Vechten lui, așa i-a spus acestuia un medic legist de la spitalul lui, la ordinele lui; apoi, toate acestea nu sunt decât un zvon, care s-a oprit la mine, nici măcar n-a ajuns la soarele-apune mai apropiat, la fiica ei, Susana, nu prin intermediul meu, cel puțin, e preferabil să rămână în orient. Nu de puține ori de-a lungul acestor ani mi-am adus aminte de șoapta pe care Muriel mi-a transmis-o în formă de întrebare retorică („Știi…?“). Și adesea mă rușinez pentru că mă bucur – într-un aspect, doar în acela – de faptul că Beatriz s-a omorât și băiețelul acela sau fetița aceea nu s-a putut naște, poate nici să evolueze suficient ca să-i detecteze prezența viitoarea și neatenta mamă. Nu pot să știu ce individ era cauzatorul vlăstarului, dacă însuși doctorul Van Vechten la Darmstadt sau doctorul Arranz în piață sau vreun alt amant, pe care ea se ducea să-l viziteze pe motocicleta Harley-Davidson, la Escorial sau în Sierra de Gredos, sau la Ávila, îmi spun mereu cu voluntarism că trebuie să fi existat un al treilea bărbat, ca să împart responsabilități. Dar nu-mi scapă faptul că vlăstarul putea să fie deopotrivă opera mea, dintr-o noapte de căldură și de insomnie pe strada Velázquez, cu mult ghinion în cazul acesta, fără îndoială, dar nimeni nu lua măsuri de precauție pe atunci. Când mă gândesc la această posibilitate de coșmar, mă trec fiori și nu mă pot opri să mă bucur – cu un vag dispreț față de mine însumi, dar mi se pare tolerabil – că acest proiect de ființă n-a ajuns să se dezvolte, întrucât poate și-ar fi parcurs ca un

impostor întreaga existență, fără a-și cunoaște impostura, sau ar fi împiedicat tot ce a survenit bun mai târziu în viața mea și în a Susanei, cred, iar fetele noastre n-ar exista. Dacă ar fi venit pe lume pruncul acela, ar fi fost, pesemne, sora după mamă a soției mele și totodată fiică vitregă, apoi ar fi fost în același timp fiica și cumnata mea, iar fetele pe care le-am avut eu cu Susana ar fi fost simultan surori și nepoate ale ei, iar aici pun de obicei capăt divagațiilor mele, căci nu doar că mă cuprinde amețeala din pricina înlănțuirii de ipoteze, ci e de ajuns ca să mi se facă teamă că ar fi fost aproape imposibil să mă căsătoresc cu soția mea. (Cât de puțin lipsește pentru ca ceea ce există să nu existe!) Nimic n-ar fi putut să se dovedească pe vremea aceea, în orice caz, și e posibil ca Beatriz să fi trecut sub tăcere originea, dacă ar fi intuit-o cu strășnicie sau ar fi știut-o cu certitudine. Ceea ce nu mai are cale de întoarcere e faptul că eu m-am culcat o dată cu bunica acestor fiice ale mele, adică, cu cea care mi-ar fi fost soacră dacă ar fi trăit ca să îndeplinească acest rol. Dar cine poate să știe ce va fi fiecare, de-a lungul unei vieți, nu trebuie să ne abținem din cauza supozițiilor sau predicțiilor care ne depășesc înțelegerea, avem doar ce e astăzi și niciodată ce va fi mâine, oricât ne-am lăsa uneori în voia prefigurărilor.

Amintirea acelei nopți a fost foarte vagă ani și ani. Era ca și cum povestea diafană n-ar fi avut loc niciodată, așa a fost cât a durat tinerețea Susanei și, în ciuda marii asemănări, s-a menținut, evident, la distanță de imaginea mamei sale, de cea pe care eu am văzut-o în persoană, nu atât de cea din fotografiile ei vechi, care mă făcuseră să-mi zic (sau nu doar fotografiile acelea): „Trebuie să fi fost foarte ispititoare, înțeleg că Muriel a vrut-o lângă el ziua sau noaptea, cu siguranță aș fi vrut-o și eu. Fie și numai din senzualitate, care înseamnă destul într-o căsătorie. Însă n-am fost Muriel atunci, nu sunt nici acum“. Dar de când Susana e femeie matură, amintirea a dobândit culoare și îmi traversează patul și mi-l tulbură. Seamănă din ce în ce mai mult cu Beatriz de la cei douăzeci și trei de ani ai mei, cu toate că eu nu o văd grasă și nici nu este câtuși de puțin, de fapt nu am perceput la ea decât transformări minime – cu ochi buni o privesc – de când, la înmormântarea lui Muriel, mi-a apărut ca o femeie în toată firea, plăsmuită pe de-a-ntregul și cu trupul intimidant, exploziv, complet împlinit, nu ca adolescenta la care îmi interziceam să mă uit – altă reprezentare neînsuflețită – și pe de altă parte nu mă uitam, în vreme ce poate că ea, fără ca eu să observ, nu pierdea nici un detaliu al tânărului care petrecea atât timp în casa ei, ca fetele care sunt foarte hotărâte și încăpățânate, tind să-și vadă împlinite visurile din copilărie, până la o anumită vârstă sau până când li se zădărnicesc definitiv. Mi-a spus Muriel că entuziasmul celuilalt ajută mult; convinge și atrage după sine. Iar dragostea altuia provoacă milă și înduioșează, mai mult decât cea proprie.

Bineînțeles că eu nu o vedeam grasă pe Beatriz cea de patruzeci și ceva de ani, șeful meu se înverșuna, sau cel care hotărâse s-o compare cu ce a fost mai corpolent pe ecrane ca să-i facă rău. Astfel, de ceva timp, în intimitățile mele cu Susana mi se strecoară uneori îndepărtata imagine și asta mă

indispune și mă tulbură, aproape că mă amuțește și mă paralizează. Trecutul are un viitor pe care nu contăm niciodată, și așa cum în noaptea aceea de demult chipul întinerit al lui Beatriz – chipul înfrumusețat al multor femei în situația aceea de uitare de sine – mi-a permis să-l înlocuiesc cu al fiicei sale o clipă, amândouă cu aceleași trăsături și aceeași expresie candidă, acum fiica mă face să mă gândesc la mamă în momentele cele mai inoportune, iar pe deasupra mi se suprapune scena văzută dintr-un copac în Darmstadt, care astăzi mă umple de dezgust (pe aceasta o alung numaidecât, din fericire e doar un flash). Poate cel mai regretabil din aceste încrucișări – sau este neliniștitor, fiind de neasimilat – este că acum sunt bărbatul în vârstă care în plină tinerețe ni se ivește în inconștient și ne șoptește misterios, ca un spectru al viitorului: „Bagă de seamă cum trebuie la experiența asta și nu pierde nici un detaliu, trăiește-o gândindu-te la mine, gândește-te ca și cum ai ști că n-o să se repete niciodată decât în evocarea ta, care este a mea; nu vei putea să păstrezi excitarea, nici s-o retrăiești, dar vei putea păstra senzația de triumf, și mai ales cunoașterea: vei ști că asta s-a întâmplat și o vei ști pentru totdeauna; captează totul cu intensitate, uită-te cu atenție la femeia asta și păstreaz-o la loc sigur, pentru că mai încolo o să-ți cer toate acestea și va trebui să mi le oferi drept consolare“.

Eu nu vreau să mi-o cer, dar viziunile se amestecă și sfârșesc prin a o face. Și când asta se întâmplă, am impresia că Susana observă ceva anormal, nepotrivirea care-mi străbate mintea, ori sunt ochii minții mele, pe aceștia nu ai cum să-i controlezi. Ea se oprește câteva secunde, mă scrutează cu un ochi întredeschis, așteaptă să-mi dispară mâhnirea. Atunci mă întreb dacă nu e la curent de o viață întreagă, dacă n-au fost ai ei pașii desculți pe care i-am auzit pe coridor și dacă ceea ce a simțit a fost puerilă indignare de fiică sau infantilă gelozie de îndrăgostită, sau o combinație de ambele îmbujorări arzându-i obrajii, dacă a fost într-adevăr ea. N-a făcut niciodată vreo referire la asta, iar eu și mai puțin, unele secrete e mai bine să le lași. De aceea, nu i-am povestit niciodată ce am aflat despre maică-sa în urmăririle mele și nici ce mi-a relatat Muriel mai târziu, pentru ce, ea a fost martoră la rezultate și la atitudinea crudă și umilitoare, nu cred că ar vrea să se adâncească în niște cauze pierdute și dinainte ca ea să se fi născut. Însă mă tem mereu că într-o zi de supărare se va trăda și îmi va reproșa purtarea din noaptea aceea, îmi va scoate ochii și îmi va spune „Cum ai putut?“; ori voi fi eu cel supărat și, prin urmare, cel care i-o va revela, în același fel cum Beatriz i-a arătat lui Muriel scrisoarea a cărei primire o negase, la capătul ascunderii pline de grijă și îndelungatei înșelăciuni, dezlănțuindu-și astfel nenorocirea. Nu ar fi comparabilă, a noastră, sau nici măcar nu ar fi nenorocire, dacă am reuși să râdem, totul e posibil, eu nu sunt Muriel și nici Susana nu e maică-sa, chiar dacă are în comun cu ea obiceiul de a privi cu ușurătate faptele, pe cele proprii și pe ale altora, adesea consideră multe lucruri prostii sau copilării, și rareori acordă importanță celor care sunt lipsite de așa ceva. Am făcut bine să aștept s-o iubesc, să mă semnaleze cu

tremurătorul ei deget, iar eu să fiu în stare să-l văd; și am făcut bine că am iubit-o în toți anii aceștia trecuți, toți anii aceștia din urmă, cu siguranță n-am făcut nimic mai bun în viața mea.

Din motivul acesta mă deranjează atâta când îmi trece prin minte imaginea lui Beatriz în toiul efuziunilor noastre, oricât de fugară ar fi. Atunci încerc să invoc prefigurarea pe care am avut-o în urmă cu o mie de ani, cea care m-a neliniștit și m-a tulburat, efemera viziune a unei Susane adolescente care acolo era o nepoftită. Acum îmi convine s-o recuperez, în schimb, pentru ca realitatea să revină pe deplin prin intermediul acelei amintiri și uitatul ieri să-l dea înapoi pe azi, care ne scapă pentru câteva clipe. Nu doar Susana se oprește și mă observă cu suspiciunea singurului ei ochi întredeschis, sau poate cu uluire și curiozitate. Mă întrerup și eu, sunt distras și absorbit, îmi îndepărtez puțin fața, ca și cum nu aș vrea să fiu sărutat pe gură de o fantomă care mi-a sustras-o și mi-a refuzat-o pe a sa când încă era carne, carne debordantă, care se mișcă. Și atunci vine un moment în care nu știu care dintre noi doi, dacă Susana sau eu, gândim: „Nu, nici un sărut“. Ne privim fără să ne spunem nimic, și cine știe dacă suntem de acord în privința celor ce ne spunem: „Și nu, nici un cuvânt“.

Aprilie 2014